

L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

Marta Montagut Calvo

Dipòsit Legal: T.1217-2012

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

Marta Montagut Calvo

Dipòsit Legal: T.1217-2012

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

Marta Montagut Calvo

Dipòsit Legal: T.1217-2012

Marta Montagut Calvo

**L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS
INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE
L'ESTATUT DE CATALUNYA**

TESI DOCTORAL

Dirigida pel Doctor Enric Castelló Cogollos

Departament d'Estudis de Comunicació

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2012

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

Marta Montagut Calvo

Dipòsit Legal: T.1217-2012

La present tesi doctoral forma part del projecte de recerca “La construcció mediàtica dels conflictes polítics i territorials a Espanya: un estudi dels discursos i les narratives”, CSO2010-20047, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació d’Espanya.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

Marta Montagut Calvo

Dipòsit Legal: T.1217-2012

AGRAÏMENTS

L'elaboració d'una tesis doctoral és un camí llarg i feixuc on gràcies a molta gent portes a terme un procés d'aprenentatge únic. És de rebut agrair la santa paciència, l'ajuda i la comprensió dels qui m'han acompanyat en aquesta aventura acadèmica els darrers tres anys. Primer de tot gràcies a Enric Castelló, per tenir sempre la porta del despatx oberta, per l'exigència i per la meticulositat de la seva feina com a director del present treball de recerca. Gràcies també a tots els meus companys del Departament d'Estudis de Comunicació de la URV que, dia a dia, han escoltat pacientment els meus progressos i m'han indicat llibres, articles i m'han resolt dubtes amb una generositat infinita. Especialment agraïda a l'Àngels Galtés i la Natàlia Lozano per tot. També he de donar les gràcies a totes les persones entrevistades per a la present recerca per la disponibilitat i la bona disposició. Un agraïment especial a Lídia Martorell, Marta Estévez, Dori Toribio, Jofre Llombart, Jordi Ramos, Joan Guri i Javier Hernández. Tots ells van fer de més per ajudar-me a aconseguir tot el material sonor que necessitava i convèncer a algun dels entrevistats per atendre'm. Gràcies als bons amics, com la Noemí Nieto, que em va ensenyar la "màgia" de les taules dinàmiques, o el Lluís Soler, que també va fer màgia amb la base de dades de la recerca i em va ensenyar el camí de sortida del bosc de gràfics complicats en el que havia entrat. També gràcies a una ex-alumna meva, la Carlota Moragas, que tot i estar a final de curs, va perdre un matí donant-me un cop de mà amb el photoshop. També he d'agrair el suport logístic a Madrid d'Antonio Calvo. Sense ell el treball de camp hagués estat menys comfortable. Gràcies també al David Roigé per venir-me a veure sovint a la biblioteca per fer un cafè i gràcies a la Laia Quílez, l'Anna Ortiz, l'Alex Ferre i la Glòria Rodríguez per tenir la santa paciència de llegir-me. En la recta final d'aquests darrers mesos també he d'agrair profundament les correccions, discussions i debats amb una bona colla de grans professionals i amics: Patrícia Fernández, Ricard Lahoz, Jordi Jaria, Núria Cartanyà i Anna Plaza. I finalment, gràcies a la meva parella, als meus pares i a la meva sogra. Sense el seu suport constant i sense la seva ajuda logística no hagués pogut fer mai aquesta tesi doctoral. Moltíssimes gràcies a la meva germana Anna i la seva parella. Ells ja saben perquè. I sobretot gràcies a la meva Júlia. Tot i que no ha acabat d'entendre perquè la mama estava tan nerviosa i es passava tantes hores a la biblioteca, ha estat una inspiració sentir-li dir que "quan sigui molt alta, molt alta" voldrà treballar amb mi a la universitat.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'AGENDA TEMÀTICA I LA CONSTRUCCIÓ DE MARCS INTERPRETATIUS A LA RÀDIO. EL CAS DE LA SENTÈNCIA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

Marta Montagut Calvo

Dipòsit Legal: T.1217-2012

ÍNDEX

<u>CAPÍTOL 1</u>	15-28
1.1.- Introducció general	15-18
1.2.- Objectius i justificació	18-24
1.3.- Objecte d'estudi	24-28
<u>CAPÍTOL 2: MARC TEÒRIC</u>	29-78
2.1.- De l'agenda setting al frame	29-36
2.1.1.- <i>Agenda Setting</i>	
2.1.2.- Segon nivell de l'agenda setting	
2.1.3.- El <i>framing</i> com a alternativa al segon nivell de l'agenda setting	
2.1.4.- La conciliació de l'agenda setting i el frame: una proposta d'integració	
2.2.- El framing	37-61
2.2.1.- A la recerca d'una definició de <i>frame</i>	
2.2.2.- Els <i>frame sponsors</i> : l'oportunitat política	
2.3.- El reframer: l'oportunitat informativa	61-71
2.4.- Ràdio i framing	71-78
<u>CAPÍTOL 3: CONTEXT</u>	79-110
3.1.- L'Estatut de Catalunya de 2006	79- 96
3.1.1.- Cronologia d'aprovació de l'Estatut de 2006:	
3.1.2.- El recurs contra l'Estatut.	
3.1.3.- Articles anul·lats i articles reinterpretats de la sentència definitiva.	
3.1.4.- Conseqüències de la sentència	
3.2.- La Ràdio a Catalunya	96-110
3.2.1.- El marc regulador	
3.2.2.- Uniformitat de l'oferta programàtica	

3.2.3.- Transformació tecnològica del sector

CAPÍTOL 4: METODOLOGIA 111-156

4.1.- Construcció de la matriu de *frames* 116-124

4.2.- La mostra 124-128

4.3.- La unitat d'anàlisi: la intervenció 128-140

4.4.- Altres elements del *frame analysis* 140-145

4.3.1.- La locució

4.3.2.- Estructura narrativa

4.5.- Proposta de *frame analysis* en tres nivells 145-149

4.5.1.- Nivell 1: Intervenció

4.5.2.- Nivell 2: la locució

4.5.3.- Nivell 3: l'estructura narrativa

4.6.- Entrevistes en profunditat 149-156

CAPÍTOL 5: RESULTATS 157-295

5.1.- Nivell 1: La intervenció 158-215

5.1.1.- *Frame* sobiranista

5.1.2.- *Frame* independentista

5.1.3.- *Frame* estatutari

5.1.4.- *Frame* constitucionalista

5.1.5.- Altres *frames*

5.2.- Nivell 2: La locució i el doble *frame* 215-227

5.3.- Nivell 3: Estructura global 227-264

5.3.1.- Catalunya Ràdio

5.3.2.- RAC1

5.3.3.- RNE

5.3.4.- Cadena SER

5.4.- Estratègies comunicatives en la ràdio matinal en el cas

de l'Estatut 264-294

5.4.1.- Els partits polítics com a *framers*

5.4.2.- Els periodistes radiofònics com a *reframers*.

5.4.3.- La sentència de l'Estatut.

<u>CAPÍTOL 6: CONCLUSIONS</u>	295-318
6.1.- Aportació metodològica	299-302
6.2.- <i>Framer-Reframer</i>	302-311
6.3.- La Ductilitat del marc sobiranista	311-318

CAPÍTOL 1

1.1.- Introducció general

“Com a norma general, sabem que si un marc prou consistent no concorda amb els fets, els fets s’ignoren i el marc es conserva” (Lakoff, 2008: 57). Els marcs interpretatius són construccions culturals complexes que actuen com a esquemes interpretatius de la realitat. Moltes vegades aquests marcs (*frames*) estan tan assumits que es naturalitzen i es té la percepció que la realitat no pot ser llegida de cap més manera. George Lakoff parlava en aquests termes per fer entendre la necessitat que el partit demòcrata nord-americà construís un marc interpretatiu estable i entenedor per poder explicar a la ciutadania les seves propostes i guanyar-ne la confiança. Aquest marc havia de ser clar, unitari i fàcil de comunicar per tal de combatre la dura disciplina ideològica del partit republicà, que ofería un marc de “pare estricte” de la nació molt ben assumit i acceptat per la ciutadania, fortament influïda per la nova situació al país arran dels atemptats de l’11-S. Els fets -la guerra de l’Iraq, la inexistència de les armes de destrucció massiva, la no implicació de Saddam Hussein en l’atemptat a les Torres Bessones- van resultar irrelevants per al manteniment d’un marc interpretatiu que, tot i la victòria del demòcrata Barack Obama el 2008, continuava i continua vigent als EUA.

Tot això ens parla de l’estabilitat dels marcs, del seu arrelament cultural en un context determinat, de la seva construcció col·lectiva. Tot i que Lakoff pertany al camp científic de la lingüística cognitiva, assegura que la construcció d’un marc no té a veure només amb un canvi en el llenguatge que es fa servir per definir la realitat, sinó que és un mecanisme interpretatiu complex que tots els actors socials construeixen de forma tant individual com col·lectiva. En aquest sentit col·lectiu, els partits polítics són un dels actors principals a l’hora de construir marcs interpretatius, uns marcs que han de connectar amb la ciutadania amb l’objectiu primer de guanyar unes eleccions. Més enllà de propostes concretes, els marcs polítics busquen la identificació de la ciutadania amb una determinada manera de veure la realitat. Aquest element identitari, que Lakoff (2008) desenvolupava en el seus models de “pare estricte” i “pare nodridor” a partir de la metàfora del país com una família, es transforma en una base cultural comuna sobre la qual construir programes polítics i prendre decisions de vot. La ciutadania no actua estrictament sota el model de l’actor racional, és a dir, el d’algú que es guia pels seus interessos particulars amb una lògica econòmica de costos i beneficis. Generalment el pes identitari i/o emocional d’una opció política és un factor determinant (Lakoff, 2008: 96). D’aquí que la construcció d’un marc interpretatiu que sigui fàcilment identificable de forma

àmplia en un context cultural i social concret sigui un bé molt preuat pels responsables de comunicació de tota mena d'actors polítics.

Un altre dels actors socials imprescindibles en el procés de construcció dels marcs interpretatius de la realitat són els mitjans de comunicació, que esdevenen el pont comunicatiu entre la classe política i la ciutadania. Però els mitjans no són estrictament una corretja de transmissió neutra dels marcs generats per altres. Una de les tasques principals del periodisme és nodrir-se de la informació que generen els actors polítics, contrastar-la, elaborar-la, aplicar-hi criteris professionals en la seva redacció, adaptar-hi els propis marcs interpretatius i emetre-la en cas que la considerin rellevant. Aquest paper actiu dels mitjans alhora de filtrar i remodelar la informació provoca que els actors polítics els hagin de tenir en compte d'una manera sistemàtica en les estratègies de divulgació de temes i marcs. D'aquí la progressiva professionalització dels gabinets de comunicació dels partits i de l'adaptació del *tempo* polític al *tempo* mediàtic a nivell de rutines de producció d'informació d'uns i altres.

Walter Lippman (2003 [1929]) apuntava la importància dels mitjans de comunicació a l'hora de transmetre determinades imatges mentals d'una realitat no palpable per la gran majoria de la ciutadania, una realitat que només es percebia a través dels mitjans de comunicació. Maxwell McCombs (1972) partia d'aquesta premissa per bastir la teoria dels efectes de *l'agenda setting*, segons la qual els temes que apareixen de forma més insistent i destacada en els mitjans de comunicació són percebuts com a més importants per la ciutadania. La difusió de determinats marcs interpretatius a través dels mitjans (*frames*) encara va una mica més enllà: si l'efecte de *l'agenda setting* indica a la ciutadania què ha de pensar, l'efecte del *framing* indica com s'ha de pensar en aquell tema, o dit d'una altra manera, quin marc interpretatiu s'ha d'aplicar per explicar un determinat tema. Els actors polítics, conscients d'aquests efectes, esdevenen els principals promotors de temes i marcs en els mitjans. Com més "lògica" o "natural" sembli la seva explicació de la realitat, millor. Lauren R. Tucker (1998) proposava una definició poc acadèmica de la construcció dels marcs interpretatius però que resulta prou entenedora: el *framing* és una forma empírica de mesurar la construcció del sentit comú (citada a Reese, 2003: 9).

L'establiment de l'agenda mediàtica com a objectiu d'un determinat partit polític és una empresa ambiciosa: el cert és que moltes vegades l'agenda ve marcada per fets polítics que es generen des d'aquells organismes que ostenten el poder, ja sigui executiu (govern), legislatiu

(parlament, senat...) o judicial (jutges, institucions judicials...), que actuen com els principals *agenda setters* de la informació política a més de definidors primaris (*primary definers*) dels marcs interpretatius d'aquests temes (Manning, 2001: 13). El partit, en canvi, pot generar agenda a partir de fets noticiables que no sempre es donen, no sempre són voluntaris per part del partit o no sempre es consideren importants per part dels mitjans de comunicació. Però el que sí que resulta una estratègia de visibilitat comunicativa molt més estable en els mitjans és difondre un determinat marc interpretatiu per tots aquells fets polítics que apareixen a l'agenda mediàtica, siguin generats pel partit o no. A més a més la difusió del marc interpretatiu d'una determinada opció política pot resultar una estratègia comunicativa més transversal, a través d'un posicionament coherent davant de diversos temes d'actualitat que ajudi a la creació d'una determinada imatge del partit en la ciutadania.

Però independentment d'aquestes estratègies polítiques d'establiment de temes i marcs, els mitjans de comunicació, com dèiem, no són actors neutrals, no són simples transmissors de la informació política i responen a les seves pròpies lògiques productives. Aquestes rutines condicionen el contingut que s'emet, especialment la forma en què s'emet. I en el cas de la informació política, la forma modela el fons. Gaye Tuchman (1978) indagava en factors com l'organització de les empreses periodístiques, la distribució de les xarxes informatives de corresponsals o els temps de producció imposats pels mitjans per copsar-ne la incidència en el contingut i forma de les notícies. Des de la sociologia del periodisme, la cultura professional periodística i les rutines productives són elements importants a tenir en compte per analitzar quins temes arriben a l'agenda mediàtica, com arriben, com es tracten i com és la relació que s'estableix amb les fonts d'informació (Ortega i Humanes, 2000). Els periodistes són conscients de les fortaleses i debilitats que tots aquests factors tenen en la seva feina diària: l'excessiva rapidesa en l'elaboració dels continguts, la necessitat d'un gruix important d'informació diària que no permet la contrastació sistemàtica i l'excessiva dependència de les fonts polítiques són algunes de les crítiques que la pròpia professió es fa, tot plegat ruixat per la ja habitual precarietat laboral del sector (Col·legi de Periodistes, 2007). A això s'hi afegeix el debat generat sobre l'accés a la gran quantitat d'informació facilitada per internet i que sembla enfrontar la professió periodística a un repte ètic en l'ús de materials audiovisuals i fonts informatives. Els gabinets de comunicació dels partits polítics, conscients d'aquesta situació, modelen les rutines professionals a l'hora de proporcionar informació adaptant-se a la manera de treballar de cada mitjà i al context tecnològic.

La legítima estratègia comunicativa dels partits polítics és vista amb recel pels periodistes, que qüestionen la transparència de les informacions subministrades pels actors polítics, tot i que les necessitin per a la feina diària. En aquest sentit, s'estableix una relació ambivalent d'atracció i rebuig entre dos actors claus en la construcció dels marcs interpretatius que arribaran a l'audiència. Precisament el concepte d'"espiral del cinisme" (Jamieson i Cappella, 1997) fa referència als productes informatius gestats a partir d'aquest tipus de relació de mútua desconfiança i teoritza sobre com això afecta de forma determinant la desafecció política de la ciutadania. Altres autors plantegen que aquest tipus de relació pot ser positiva per a la salut democràtica, incentiva el debat social, reforça el periodisme com a fiscalitzador del poder polític i proporciona una escaleta per a l'entrada de nous marcs interpretatius en l'ecosistema político-mediàtic (Norris, 2000; Hertog i McLeod, 2003). Tot plegat ens porta a preguntes importants que afecten, en última instància, la salut democràtica de qualsevol societat desenvolupada: quin marge de llibertat tenen els mitjans de comunicació per elaborar la informació política? Poden marcar l'agenda política? Poden aplicar marcs interpretatius propis o responen a marcs prefixats pels actors polítics?

El present treball de recerca se centra en 1) com es presenta la informació política en els mitjans, 2) sota quins marcs interpretatius es modela i 3) quin paper hi tenen en el procés tant els periodistes com els responsables de comunicació dels partits polítics. Les eines teòriques i metodològiques que aporta la perspectiva teòrica del *framing* permeten aquesta anàlisi constructivista que no només cospa un panorama estàtic de la realitat político-mediàtica, sinó també una anàlisi valuosa de dinàmiques professionals en el context català i al voltant d'un tema tan políticament rellevant com la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya de 2006.

1.2.- Objectius i justificació

La present tesi doctoral, *La construcció de l'agenda temàtica i dels marcs interpretatius a la ràdio. El cas de la sentència de l'Estatut de Catalunya*, parteix d'una òptica constructivista en el terreny de l'*agenda setting* i del *framing*. No només ens interessa fer una enumeració de *frames* a través d'una exhaustiva anàlisi de contingut sobre la informació política difosa pels mitjans, sinó que sobretot centrem el focus de la recerca en els processos de construcció de marcs. L'*agenda building* i el *frame building* ens parlen, sobretot, de la diversitat de factors que influeixen en l'arribada dels temes polítics a l'agenda mediàtica i de com s'estableixen els marcs interpretatius per aquests temes. Aquest punt de vista de construcció dinàmica d'agenda

i marcs dóna la perspectiva adequada per centrar l'atenció en els dos actors principals d'aquest procés: periodistes i polítics. Això permet una valoració d'ampli espectre de tots els processos de construcció mediàtica, incloent no només emissor, missatge i canal, sinó també el joc d'influències que envolta aquesta cadena comunicativa. Són precisament els mecanismes d'aquest joc els que volem mostrar i sobre els que intentem reflexionar.

Per arribar a aquest objectiu general de recerca es parteix d'una sèrie de passos preliminars. S'escull un cas pràctic, la reacció dels mitjans a la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya de 2006. La resolució es va fer pública el 28 de juny de 2010, quatre anys després que el Partit Popular presentés un recurs d'inconstitucionalitat contra aquest text entenent que era, en gran part, inconstitucional. La sentència va considerar inconstitucionals 14 articles i en sotmetia 27 a revisió. El Partit Popular havia impugnat un total de 120 articles. Alguns articles referents a la llengua, la nació, el poder judicial o alguns aspectes del finançament i de les competències quedaven modificats o anul·lats. La reacció política i mediàtica va ser immediata i molt diversa. L'extrema diversitat de les reaccions depenia principalment del context territorial, el posicionament polític dels partits i les línies editorials dels diversos mitjans de comunicació, sense oblidar la proximitat d'una convocatòria d'eleccions autonòmiques per al novembre de 2010. Precisament aquesta diversitat va cridar l'atenció de molts periodistes, que a diversos programes televisius i radiofònics feien servir cites com “en este mundo traidor, nada es verdad ni es mentira, todo es según el color del cristal con que se mira. Ramon de Campoamor, poeta del realismo, asturiano del siglo XIX”¹ per referir-se a les reaccions polítiques i mediàtiques sobre la sentència de l'Estatut.

El cas escollit permet assolir un dels principals objectius de la recerca: analitzar amb un cas una diversitat de marcs interpretatius i els factors que n'influeixen la construcció. Això permet elaborar una completa i rica matriu de *frames* ben definits i analitzables a partir dels diversos dispositius de detecció dels marcs interpretatius (*frame devices*) establerts. De fet, l'establiment dels marcs a analitzar sorgeix d'una revisió de la premsa del dia 29 de juny de 2010, dels correus electrònics que els partits polítics van enviar als mitjans de comunicació durant un any abans de la sentència i els enviats a partir de la tarda del 28 de juny de 2010, quan es va fer pública la resolució. També es van revisar els continguts de premsa relacionats amb la

¹ Juan Ramon Lucas. Programa *En Días Como Hoy*. Radio Nacional de España. Programa del 29 de juny de 2010.

sentència de l'Estatut un any abans de la resolució. Aquest procés deductiu permet aplicar els quatre *frames* bàsics que s'analitzen detalladament al mitjà escollit per a la recerca, la ràdio.

Per què la ràdio com a objecte d'estudi? Les raons són diverses. La percepció inicial és que aquesta ha estat menystinguda acadèmicament pel que fa a la repercussió en el camp de la informació política. Fent una revisió de la literatura acadèmica sobre el mitjà a Espanya trobem diverses línies de recerca: historiografia, estructura empresarial, ràdio comunitària, ràdio en països en vies de desenvolupament, el paper de la ràdio en les noves plataformes *online*, classificació genèrica del mitjà, característiques formals i estètiques, manuals docents i, sobretot darrerament, treballs sobre el procés de digitalització del mitjà a partir de la implantació del Digital Audio Broadcasting (DAB). Aquest panorama investigador implica la recerca, per una banda, d'estudis en el camp de la informació política portats a terme en altres mitjans de comunicació espanyols, preferentment premsa i televisió (Sádaba i Rodríguez, 2007; Aira, 2008) i en períodes electorals (Guifré et al, 2001), i per altra banda obliga a revisar la literatura acadèmica internacional sobre el mitjà radiofònic. Els àmbits d'estudi trobats, curiosament, resulten similars, amb l'excepció dels Estats Units i Austràlia, on el camp de la comunicació política i de la ràdio està àmpliament explorat a través de la figura dels *hosts*, presentadors carismàtics de l'anomenada *talk radio*. Es tracta de presentadors-estrella que condueixen programes de participació telefònica, ubicats al matí o al vespre, amb una gran influència política tant sobre els oients com sobre l'agenda política. El cas més paradigmàtic és el de Rush Limbaugh, a qui els investigadors Jamieson i Cappella (2009) dediquen una recerca sobre la seva influència en l'establiment de l'agenda i en els ajustaments dels marcs interpretatius del partit republicà a EUA.

Malgrat les distàncies, aquest tipus de recerca condueix a pensar si una situació similar es podria donar en el context espanyol i català. Els alts nivells d'audiència de la ràdio matinal generalista tant a Catalunya -entre 400.000 i 500.000 oients de mitjana²- com a la resta d'Espanya - entre 1 i 2 milions d'oients -, el grau de penetració en la població, la quantitat de temps i continguts dedicats tant a la informació com a l'opinió política, la diversitat d'actors polítics presents en els programes i el caràcter carismàtic dels editors-presentadors d'aquests espais fan creïble que el pes de la ràdio com a mitjà en els processos d'establiment d'agenda i de marcs interpretatius en el camp de la política sigui força important. Una manera de verificar

² Estudio General de Medios (AIMC, 2008-2010).

aquesta sospita és veure si els principals interessats en la promoció de temes i marcs polítics, els responsables de comunicació dels partits, tenen estratègies específiques adreçades a aquest mitjà i quina importància hi donen en la planificació de comunicació. De manera exploratòria hem entrevistat els responsables de premsa dels set partits catalans amb representació parlamentària (gener de 2009). Tots ells confirmen que la ràdio matinal és la brúixola que els guia a través dels principals temes del dia i que els permet entrar en el joc polític. L'exercici de "monitoritzar" o "controlar" la ràdio cada matí per part dels responsables de premsa dels partits és part intrínseca de la seva rutina professional i aquests apliquen estratègies específiques per tal d'accedir al *prime-time* d'aquests espais radiofònics. Tot i que la televisió i la premsa són mitjans altament valorats en les estratègies mediàtiques, la ràdio no resulta en absolut secundària. Aquesta importància, però, només la tenen els magazines contenidors matinals en la franja de màxima audiència (7-10 del matí) i alguns programes d'humor polític en la franja de migdia.

També hem entrevistat de manera exploratòria als editors-presentadors de quatre programes matinals que s'emeten a Catalunya per comprovar si aquestes estratègies són percebudes i quines són les accions editorials del mitjà per tal de gestionar l'acció comunicativa dels partits polítics. Tot i que la relació resulta cordial entre els dos tipus d'actors socials, l'element del control i de la negociació mútua estan molt presents. Els editors perceben les pressions polítiques, alerten contra la subtileza de les estratègies dels responsables de comunicació i es queixen de la dependència informativa dels mitjans cap als actors polítics, cada cop millor "armats" a través d'estratègies de dosificació de la informació com les declaracions institucionals o les rodes de premsa on no s'admeten preguntes. Tot i això, els editors clamen per la seva independència editorial, no admeten material audiovisual precuinat pels partits polítics, procuren controlar els perfils d'opïnadors de les tertúlies i gestionen les entrevistes a petició pròpia i no del partit polític, tot i que la negociació pot estar present a canvi d'alguna informació exclusiva. Tot plegat ens ha portat de nou a validar la nostra hipòtesi de partida: la ràdio matinal juga un paper fonamental en el context català a l'hora no només de marcar l'agenda política sinó sobretot, de construir marcs interpretatius sobre les notícies polítiques de la jornada: uns marcs complexos, on hi intervenen gran diversitat d'actors (polítics i no) i amb diversos nivells d'anàlisi possibles.

A banda del nivell d'audiència i de penetració del mitjà en la població, un dels valors estratègics de la ràdio matinal (i de la ràdio en general) en són les característiques estructurals i

formals. Un dels factors principals és la immediatesa. La rapidesa i senzillesa tècnica per a produir continguts informatius implica que aquest mitjà pot ser el primer en donar una determinada informació, el primer en tenir, a través d'una breu trucada telefònica, a algun dels protagonistes de l'actualitat política del dia. L'entrevista del polític en directe a primera hora, a més a més, s'edita com una o diverses declaracions que el mitjà utilitza durant la programació informativa del dia en altres formats (butlletins horaris, repassada a titulars, informatius, com a declaració introductòria d'un tema de la tertúlia...) en un aprofitament de recursos informatius propis que, a més a més, donen prestigi al mitjà.

Per altra banda, la ubiqüitat en l'escolta i el fet que el mitjà no requereixi de la visió per ser consumit provoca que un gruix important de població pugui escoltar la ràdio fent altres activitats. Moltes vegades, el *prime time* radiofònic es considera el *drive time*, és a dir, que l'oient escolta la ràdio al matí quan es trasllada al seu lloc de treball. I això és extensible a la classe política: a banda de la importància que aquesta dóna preferentment a la premsa escrita (Walgrave i Van Aelst, 2006: 92) com a font d'informació panoràmica de l'actualitat (també permet la ubiqüitat en el consum), la distribució horària i de continguts de la ràdio matinal s'ajusta als ritmes informatius i laborals del dia aprofitant el que s'anomenen "pressupostos de temps de l'audiència potencial" (Martí, 2000). El polític troba en el mitjà una informació de consum immediat i actualitzat, que no l'obliga a estar davant de cap pantalla, que té altes dosis de contingut polític i on pot escoltar a una gran diversitat d'actors. Tot això li permet fer servir el mitjà no només com una actualització del panorama informatiu general de la jornada sinó també com una mena d'intercomunicador entre actors polítics: l'estratègia de la declaració i la contradecoració, tot i que amb totes les reserves, no deixa de ser un dels elements importants del joc polític i una de les eines bàsiques de construcció de marcs interpretatius polítics diferenciats i reconeguts per la ciutadania. De vegades, però, i tal i com ens han comentat alguns dels editors i responsables de comunicació, portar al límit aquest joc provoca la sensació que els partits polítics comuniquen per altres partits i no per a una audiència, i aquesta alienació de la ciutadania del joc pot ser un factor de desafecció política.

Quan escrivim aquestes línies som conscients, però, que la implantació progressiva de xarxes socials com Twitter poden modificar en un curt-mitjà termini totes aquestes característiques de consum mediàtic-polític. Els terminals mòbils, cada cop més complets en aplicacions, no deixen de ser plataformes que permeten una ubiqüitat i immediatesa que, fins a la data, només tenia el mitjà radiofònic. Un dels responsables de premsa d'un partit polític entrevistat

argumenta que, fins fa poc, quan sorgia un fet polític noticiable que el partit volia controlar mediàticament, es preguntaven: “què fem amb la ràdio matinal?”. Entenia que era l’inici d’una bola de neu informativa que podia influir en la percepció sobre aquell tema en la resta de mitjans. Actualment, però, a més de la ràdio han de centrar els esforços en tota la informació política relativa al partit que es genera a internet en general i a les xarxes socials en particular. Tot i que no és l’objectiu d’aquesta tesis entrar en aquesta nova tendència en el consum mediàtic i les seves repercussions en les estratègies de la comunicació política, no podem deixar de comentar la necessitat d’un mitjà com el radiofònic d’aprofitar-ne les característiques pròpies (immediatesa, ubiqüitat, rapidesa en la producció de continguts) per tal d’utilitzar-les al seu favor en l’adaptació a aquestes noves plataformes.

Una altra de les raons per la qual la ràdio resulta tan atractiva per a l’estudi en termes de repercussió política, establiment d’agenda i, sobretot, construcció de marcs interpretatius, n’és l’oralitat. La construcció dels textos radiofònics és força diferent de la d’altres mitjans de comunicació. La premsa té uns codis periodístics més o menys estàndards per elaborar la informació, amb una determinada manera de prioritzar la informació, d’elaborar-la amb més o menys profunditat en funció del gènere. La premsa també fa un determinat ús formal del llenguatge, un ús que pot anar des d’una redacció neutra d’una notícia a una elaborada columna d’opinió. La possibilitat de relectura del mitjà implica que el lector pugui fer o una descodificació ràpida del text o una de més complexa. A la televisió la força icònica de la imatge supedita moltes vegades el text de la notícia i el connota, fet que implica que tot el discurs informatiu expliqui, reforci i s’adapti a allò que estem veient, i tot que la relació text-imatge pot enriquir substancialment els significats de la realitat, la manca d’espai físic del mitjà porta, moltes vegades, a una redundància entre els dos elements.

A la ràdio, en canvi, el text periodístic es regeix per altres factors. El discurs informatiu radiofònic és un *continuum* que no permet la relectura i que no té a la imatge com a anclatge explicatiu dels fets. Els recursos que s’han d’utilitzar a l’hora d’elaborar un text informatiu radiofònic han d’adaptar-se a aquestes característiques del mitjà. El guió radiofònic ha de ser obligatòriament redundat, que no repetitiu, amb una construcció sintàctica senzilla i un ús del llenguatge entenedor. Però en la posada en escena d’aquest guió s’han de tenir en compte elements indispensables de l’oralitat per tal que el text adquireixi significat. Elements de la construcció melòdica (prosòdia) del discurs com els accents de intensificació, les pauses, els canvis de ritme i els canvis tonals esdevenen prioritaris per a la bona descodificació del discurs

informatiu radiofònic. A més a més, i tal i com apunta Balsebre (1997), el discurs oral sense imatge genera paradoxalment “imatges” auditives que l'oient descodifica en funció de la seva imaginació i dels patrons culturals visuals que associï a determinats tipus de veus, formes de locució i altres sons com efectes sonors i música. Tot plegat fa que el text radiofònic tingui un gran potencial evocatiu.

A l'hora de construir marcs interpretatius, el llenguatge radiofònic esdevé una bona plataforma per l'elaboració d'un discurs que té diversos nivells de lectura. Tot i que el contingut d'una notícia o columna d'opinió tingui un marc interpretatiu que, textualment, ens sembli clar, oralment pot donar-nos indicis d'un subtext que, o bé emfasitzi les paraules o que fins i tot les contradigui - el que s'anomena el subtext irònic. La construcció melòdica resulta, doncs, un factor determinant per reforçar determinats marcs o per suggerir els contraris. La ductilitat amb que això es produeix ens resulta molt interessant en el mitjà radiofònic a l'hora d'analitzar-ne el contingut en termes de *frame analysis* i creiem que aporta un element nou en aquesta tradició de recerca.

Finalment pensem que aquest treball es justifica per la rellevància del tema analitzat – la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya – i per ser abordat des d'un discurs original. Els estudis de *frame analysis* aplicats a la ràdio en el context espanyol són molt escassos (Rodero et al, 2009). Tampoc existeixen molt estudis de comunicació política centrats en aquest mitjà. Per tal de cobrir aquest espai de recerca, el context polític mediàtic català requeria un estudi en profunditat sobre com s'estableixen els marcs interpretatius a la ràdio, quines relacions professionals mantenen periodistes i polítics i quin és el resultat d'això en termes de missatge periodístic global.

1.3.- Objecte d'estudi

El nostre objecte d'estudi és la informació i l'opinió política en la ràdio generalista matinal. Hem delimitat la recerca a l'àmbit territorial català, que permet el contrast entre emissores d'abast estrictament autonòmic (Catalunya Ràdio i RAC 1) i d'abast nacional (Ràdio Nacional de Espanya i Cadena SER) que també operen a Catalunya. Ens interessa aquella franja temporal de programació més valorada pels responsables de comunicació dels partits polítics, és a dir, el *prime time*: de 6 a 10 del matí. Tot aquest contingut s'ha sotmès a una anàlisi de marcs interpretatius complex i que metodològicament ha implicat diversos ajustos respecte al plantejament inicial.

Com diem, hem escollit un cas amb una forta repercussió mediàtica i política i amb una gran diversitat de marcs interpretatius polítics presents en els mitjans: la sentència sobre l'Estatut de Catalunya de 2006 que va emetre el Tribunal Constitucional el 28 de juny de 2009. La sentència es va fer pública a la tarda. Degut al ritme de producció del mitjà estudiat, això permet copsar en tota la seva dimensió la reacció de la ràdio matinal l'endemà, el 29 de juny de 2009: el tema de la sentència, en tots els casos, és la notícia principal de la jornada i s'hi dedica un ampli espai radiofònic a través tant de gèneres informatius com d'opinatius. A més a més la presència d'actors polítics, tant a través de declaracions com d'entrevistes en directe, és substancialment més elevada que a altres programes de la setmana anterior. Això també permet contrastar els discursos que generen els partits polítics a través del *mailing* a mitjans amb allò que surt per antena en termes de *frame devices* que ens indiquen amb quins marcs interpretatius es treballa, qui genera aquests marcs i amb quina freqüència apareixen en el mitjà.

A banda de l'aplicació dels quatre *frames* principals, que definim com a sobiranista, independentista, estatutari i constitucionalista, també segueix una categorització de *frames* més general a través d'una classificació entre marcs positius i negatius (*frame value*). Això permet filar més prim i analitzar com un mateix marc interpretatiu pot respondre a diferents valoracions o fins i tot detectar frames originals no detectats a priori. Com indiquen Gamson i Modigliani (1979), els marcs interpretatius no signifiquen, necessàriament, estar a favor o en contra d'un tema, sinó que ens parlen de forma més general d'aplicar un determinat esquema interpretatiu per explicar algun aspecte de la realitat. Però per aplicar tota aquesta complexitat analítica hem de prendre una decisió metodològica important: definir la nostra unitat d'anàlisi.

En la literatura acadèmica sobre *frame analysis*, pràcticament no hi ha anàlisi de marcs aplicats al mitjà radiofònic. Els mitjans d'aplicació d'aquest tipus de recerca són, prioritàriament, la premsa i la televisió. En termes d'informació política, aquests no suposen un problema a l'hora de delimitar unitats d'anàlisi: el gènere notícia, ben delimitat físicament en aquests dos mitjans, resulta una mesura metodològicament còmoda d'analitzar. En ràdio, en canvi, una divisió genèrica resulta més complexa per dues raons:

- a) el *continuum* radiofònic implica que no hi ha una divisió genèrica clara i podem passar d'un titular breu a un desenvolupament llarg d'una notícia que insereix, a més a més, dues cròniques, una entrevista o una connexió en directe amb la unitat mòbil de

l'emissora des d'un lloc d'interès. Per tant, la delimitació física de la notícia resulta molt més complicada en aquest mitjà, que té una dinàmica més orgànica, per dir-ho d'alguna manera, que mecanitzada.

- b) la divisió entre gèneres informatius i opinatius resulta confusa. Una entrevista informativa, per exemple, s'introdueix en la tertúlia i es demana a l'entrevistat la seva opinió sobre algun dels temes que s'estan tractant. O bé una notícia d'obertura té, en el seu inici, un petit comentari editorialitzat a mode de titular fet pel presentador de l'espai.

Tot i que sí que hem portat a terme una classificació genèrica aproximada en la nostra anàlisi, la unitat notícia o la unitat tertúlia, per nomenar només dos gèneres imprescindibles en l'anàlisi de marcs interpretatius en el mitjà radiofònic, ens resulta del tot inoperant, tal i com queda exposat detalladament en el capítol 4 de la present recerca dedicat a la metodologia emprada.

Per tant la nostra unitat d'anàlisi és la intervenció, considerant com a intervenció aquell fragment del discurs que es pot entendre de forma autònoma i que inclou explícita o implícitament un marc interpretatiu. Aquesta decisió comporta no només un gran volum quantitatiu d'anàlisi (entre 400 i 500 intervencions per programa) sinó també una complexitat qualitativa que ens aporta molta riquesa en l'anàlisi però que implica una tasca titànica quan ampliem el corpus de la recerca. Aquesta raó ens ha portat a delimitar l'anàlisi a quatre emissores de les nou que operen a Catalunya i a fer una selecció segons els criteris de representació territorial (dues catalanes, dues espanyoles) i de propietat (dues públiques i dues privades) a més d'aplicar un criteri de nombre d'audiència: les quatre emissores escollides sumen prop del 80% de l'audiència mitjana de la ràdio matinal a Catalunya. Les emissores són Catalunya Ràdio (pública/catalana), RAC 1 (privada/catalana), Radio Nacional de España (pública, estatal) i Cadena SER (privada, estatal). A banda del nombre d'emissores, centrem l'anàlisi detallat de les intervencions estrictament a l'endemà de la sentència de l'Estatut, a les quatre hores de *prime time* de les quatre emissores seleccionades. En total s'han analitzat setze hores de ràdio, un corpus assumible que permet aplicar exhaustivament els diversos nivells d'anàlisi plantejats, des de l'anàlisi concreta de cada intervenció fins a una anàlisi global de les quatre hores analitzades que permet detectar marcs interpretatius globals de cada emissora independentment de la diversitat de *frames* que apareixen en les intervencions. Cal tenir en compte que el gran volum d'intervencions que impliquen setze hores de ràdio (1.046 en total)

així com el fet que el *frame analysis* és només una part de la present recerca, complementada per les entrevistes en profunditat realitzades, aconsellen aquesta delimitació.

El fet d'acotar l'anàlisi a un sol dia i, a més, un dia tan significatiu informativament com l'endemà de la sentència sobre l'Estatut de Catalunya, també permet portar a terme una segona tanda d'entrevistes en profunditat, aquest cop ja no exploratòries, per copsar les estratègies mediàtiques d'editors i partits polítics i contrastar-les amb el *frame analysis* realitzat. De fet, hem entrevistat de nou als set responsables de premsa dels set partits catalans amb representació parlamentària (setembre de 2010) segons la configuració parlamentària prèvia a les eleccions d'octubre de 2010 (PSC, ERC, IC-V, CDC, UDC, PPC i C's) i amb cinc editors/presentadors de les quatre emissores escollides per a l'anàlisi (octubre de 2010): Manel Fuentes (Catalunya Ràdio), Jordi Basté (RAC 1), Juan Ramon Lucas (RNE) i Carles Francino i Sebastià Bernal (Cadena SER). En total s'han transcrit 11 hores d'entrevistes.

És a partir de tot aquest corpus de recerca que intentem respondre a les nostres preguntes inicials, combinant les òptiques metodològiques quantitatives i qualitatives entenent-les com a necessàriament complementàries i partint de la construcció de marcs interpretatius com a base teòrica, que ens permeti copsar les dinàmiques d'interrelació entre polítics i periodistes i de com aquests construeixen el discurs públic, especialment davant d'esdeveniments polítics de gran importància social, econòmica i identitària. I tot això fer-ho a través del mitjà radiofònic, un espai per a la narració oral dels contes de la realitat que l'acosta a una concepció d'àgora pública que altres mitjans de comunicació no conserven.

En conjunt, la nostra tesi està basada en la recerca del missatge radiofònic a partir de l'anàlisi de 16 hores de ràdio en quatre emissores diferents i de les pràctiques professionals dels caps de comunicació dels partits polítics amb catorze entrevistes en profunditat (set abans i set després de la sentència) i deu entrevistes amb editors-presentadors de la ràdio matinal (també cinc abans i cinc després). Aquest treball s'ha completat amb el seguiment de la premsa durant un any aproximadament, així com de les comunicacions o notes de premsa enviades per *mail* pels partits polítics durant tot aquest període.

CAPÍTOL 2: MARC TEÒRIC

2.1.- De l'*agenda setting* al *frame*

2.1.1.- *Agenda setting*

El poder dels mitjans de comunicació sobre la formació de l'opinió pública és un dels grans temes en la tradició de recerca en comunicació. Les teories sobre els efectes han anat evolucionant de forma pendular des que Lippmann va parlar sobre la necessitat social dels mitjans de comunicació com a modeladors d'una realitat que quedava més enllà de l'experiència personal. La formació de l'opinió pública no es produeix en un entorn immediat sinó en un "pseudo-entorn" construït pels mitjans de comunicació a partir de la selecció de temes que aquests fan sobre el que resulta noticable (Lippmann, 2003 [1929]). Tot i que Lippmann centrava el seu discurs en l'esfera política, les seves tesis són aplicables als mitjans de comunicació en general. A partir de la contribució de Lippmann, i prenent-lo com a referent, apareix una de les teories dels efectes més exitoses dels darrers 50 anys, l'*agenda setting*. Maxwell McCombs i Donald Shaw (1972) van contrastar, durant la campanya presidencial de 1968 als Estats Units, la coincidència existent entre aquells temes que els ciutadans d'una petita població, Chapel Hill, consideraven importants i aquells que apareixien als mitjans de comunicació que consumien. D'aquí que sorgís la hipòtesi central de la teoria de l'*agenda setting* o establiment de l'agenda:

La agenda mediática establece la agenda del público. Contrariamente a la ley de los efectos mínimos, se afirma un fuerte efecto causal de la comunicación de masa sobre el público: la transferencia de relevancia desde la agenda mediática hasta la agenda del público (McCombs, 2006: 29)

D'aquesta manera es desviava el focus de l'atenció sobre la formació de l'opinió pública des de la percepció selectiva de l'audiència, l'argument principal de les teories dels efectes mínims vigents fins a la data, cap al paper central dels mitjans informatius a l'hora d'engegar els temes que construiran l'agenda pública (McCombs, 2006: 31).

La teoria de l'*agenda setting* se situa en els orígens de l'aparició dels temes i com aquests arriben o no a l'opinió pública. D'aquí que sorgeixin dos conceptes importants vinculats amb aquesta teoria, el de *salience* o rellevància i el de la *need for orientation* o necessitat d'orientació.

La rellevància d'un tema en els mitjans depèn de dos factors: el posicionament i tractament del tema en els mitjans a partir del que s'anomenen "pistes de rellevància" (McCombs 2006: 25) i el de "redundància" o repetició del tema durant un període determinat. Aquests dos factors donen a l'audiència les claus per determinar quan un tema és important i els ajuda a establir l'agenda. La situació d'un titular o el posicionament i durada del tractament d'una notícia en televisió o ràdio són indicadors dels temes més importants del dia des d'una perspectiva mediàtica. Aquest component formal depèn del criteri de "noticiabilitat" aplicat pels periodistes, que tenen molt present que les notícies tenen un cicle de perdurabilitat reduït en termes d'impacte en l'opinió pública. Unit a això, la repetició sistemàtica del tema durant diversos dies, o fins i tot setmanes, i en diversos mitjans té una influència important en l'efecte de l'establiment d'agenda, sobretot si es té en compte que l'*agenda setting* es planteja sempre a mig i llarg termini (McCombs 2006: 93).

A banda de la rellevància, un altre factor, aquest cop psicològic, que propicia l'efecte d'establiment d'agenda és la necessitat d'orientació del públic. Segons la lògica *maccombsiana*:

Cuanto mayor es la necesidad de orientación de los individuos en el ámbito de los asuntos públicos, más probable es que presten atención a la agenda de los medios de comunicación (McCombs, 2006: 116)

Combinant rellevància i necessitat d'orientació s'estableixen diversos graus de l'efecte de l'*agenda setting* en la població. A més rellevància i més necessitat d'orientació, més intens resulta l'efecte d'establiment d'agenda. Altres factors com l'experiència personal sobre un tema redueix l'efecte, precisament perquè l'entorn immediat pot suscitar una agenda pública que divergeixi de la mediàtica, ja que els mitjans ja no són l'única font d'orientació de què disposem.

Tot aquest bastiment teòric se sustenta en una testada metodologia quantitativa comprovada al llarg de 40 anys de recerca en el camp de l'*agenda setting*. En aquests darrers anys han estat diversos els estudis destinats a determinar el grau en què es produïa l'efecte de l'*agenda setting* a través de l'estudi preferent de mitjans escrits i la televisió, trobant un ampli ventall de resultats que anaven des de la minimització dels efectes de l'*agenda setting* fins a una alta

correlació entre agenda mediàtica i agenda del públic (Walgrave i Van Aelst, 2006: 89-90). Però això no ha impedit plantejar alguns interrogants importants a la teoria i el sorgiment d'altres perspectives a l'hora de plantejar l'anàlisi del procés comunicatiu. Tot i que McCombs planteja una evolució de la teoria a través d'allò que ell anomena segon nivell d'*agenda setting* o agenda d'atributs, el cert és que una altra tradició de recerca va omplir les llacunes de l'establiment de l'agenda, el *framing*. De fet, un cop desenvolupades ambdues teories, va haver un període de debat acadèmic respecte a l'aportació de cada una d'elles al camp de la recerca en comunicació. Alguns crítics amb les argumentacions del segon nivell de l'establiment d'agenda consideraven que McCombs estava redundant en una argumentació teòrica que el *framing* ja cobria i que l'establiment d'un segon nivell de l'*agenda setting* resultava més un clam teòric colonitzador que una aportació original (Maher, 2003: 83). Però abans d'entrar específicament en aquesta disjuntiva que ens portarà al plantejament escollit per al nostre marc teòric, hem de veure què és el segon nivell de l'*agenda setting*.

2.1.2.- Segon nivell de l'*agenda setting*

McCombs, des de 1972 quan planteja per primera vegada la base de la teoria de l'*agenda setting* a partir del cas de Chapel Hill, fa evolucionar la teoria cap a plantejaments més complexes. De considerar que l'efecte d'establiment d'agenda és una transmissió de rellevància de l'agenda mediàtica a la pública, passa a una segona fase en què considera que es produeix l'*agenda setting* sempre que hi hagi una transferència inicial de rellevància entre agendes. D'aquesta manera matisa la unidireccionalitat de la teoria i amplia el camp d'actuació de l'*agenda setting* a la influència de les fonts informatives en l'agenda dels mitjans, tot i que el gruix principal dels estudis que han seguit aquesta tradició de recerca parteixen sempre de la relació entre mitjans i públic

Però una de les preguntes que les tesis inicials de l'*agenda setting* no resolien era perquè alguns temes tenien més ressò públic i d'altres no, tot i que els mitjans els hi donessin rellevància. D'aquí l'evolució de la teoria de l'establiment d'agenda per buscar un bastiment teòric més ampli que permetés una anàlisi més detallada dels efectes de la comunicació: el segon nivell de l'*agenda setting*. McCombs planteja que hi ha dues agendes, l'agenda dels objectes i l'agenda dels atributs, atorgant a aquestes agendes un ordre jeràrquic. Per objecte McCombs entén que és aquella cosa cap a la que dirigim l'atenció o la cosa sobre la qual tenim una actitud o opinió (McCombs, 2006: 138). Aquest objecte, a més a més, té una sèrie d'atributs, de característiques, que el fa més rellevant o menys en el context mediàtic i que fa que un tema

tingui un efecte més ampli en la població. D'aquesta manera els mitjans destaquen més uns atributs que uns altres modificant la percepció que l'audiència té d'un determinat objecte, és a dir, s'elabora un segon nivell d'establiment d'agenda basat en la rellevància (*salience*) dels atributs (McCombs, 2006: 138).

Sense perdre el concepte clau de la transferència de rellevància, McCombs considera que el primer nivell de l'*agenda setting* és la transmissió de rellevància de l'objecte i el segon nivell constitueix la transmissió de rellevància de l'atribut. Des d'aquest punt de vista l'aplicació d'aquest segon nivell a la comunicació política és evident, especialment en la informació elaborada en el marc de les campanyes electorals. De fet hi ha diversos estudis que agafen com a base el segon nivell de l'*agenda setting* per tal d'analitzar l'impacte mediàtic de les campanyes electorals. Un dels exemples de referència en aquest camp és un estudi sobre les eleccions presidencials espanyoles del 1996 (McCombs, López Escobar i Llamas, 2000).

De fet, el desenvolupament dels dos nivells de l'*agenda setting* deriven en un efecte mediàtic col·lateral a la teoria de McCombs, el *priming*, considerat una extensió de la teoria d'establiment d'agenda. Aquesta corrent teòrica té com a principal hipòtesi el fet que ressaltar determinats temes i atributs per sobre d'altres fa que els mitjans tinguin una influència en els criteris de valoració de la població de governs, presidents, polítiques i candidats polítics (Iyengar i Kinder, 1987: 63). De fet, els principals estudis basats en el *priming* se centren en avaluar les actuacions dels presidents dels governs (Sheafer i Weimann, 2005: 348). El *priming*, doncs, és una aplicació específica del primer i segon nivell de l'establiment d'agenda en termes de valoració política de la ciutadania sobre els seus governants i líders. El propi McCombs argumentava que el control sobre l'agenda d'atributs per part del poder polític podia esdevenir una eina útil per a la seva influència en el debat públic, aconseguint una repercussió important en la conformació de l'opinió pública (McCombs, 2006: 159). Així, el control sobre l'establiment de l'agenda tant en termes d'objectes com d'atributs s'ha considerat com un dels elements clau per a l'exercici del poder. Més enllà dels mitjans, l'*agenda setting* és utilitzada com una eina teòrica estratègica des del punt de vista de la teoria democràtica moderna (Cobb i Elder, 1971 i Cobb i Ross, 1976), tot i que part de les argumentacions d'aquesta tradició teòrica podrien adherir-se perfectament a la teoria del *framing*, com veurem més endavant.

2.1.3.- El *framing* com a alternativa al segon nivell de l'*agenda setting*

És precisament aquest segon nivell de l'*agenda setting* el que es va posar en qüestió durant la dècada dels 90 des del camp del *framing*, que es considera que solapa i redunda en el que els estudis sobre el *frame* ja han aconseguit: una anàlisi multiperspectiva on es contempen de forma completa els factors que intervenen en el procés comunicatiu, amb un pes específic dels efectes cognitius dels mitjans de comunicació.

El propi McCombs participava en una de les obres de referència sobre el *frame*, *Framing Public Life* (2003), per tal de defensar la seva postura, i considerava que el *framing* i el segon nivell de l'*agenda setting* tenien un camp comú com a teories dels efectes: no tracten sobre el “què” informatiu sinó sobre el “com” (McCombs, 2003: 69). Per altra banda, McCombs no equiparava *frames* i atributs, sinó que la seva argumentació se sustentava en fer un paral·lelisme entre les dues teories, evidenciant la centralitat del segon nivell de l'establiment d'agenda i considerant el *frame* com un complement d'aquesta. Aquesta jerarquitització queda clara en la relació que l'autor fa entre atributs i *frames*:

An attribute is a frame only when it is a macroattribute that subsumes other lower order attributes (...) frames are a special class of attributes. (McCombs, 2003: 74)

Alguns autors li rebatien aquesta argumentació tot i reconèixer alguns avantatges. Maher (2003) destaca les valuoses aportacions de l'*agenda setting* en el camp metodològic, permetent mesurar quantitativament l'efecte d'establiment de l'agenda, però en canvi considera com a mancança la seva poca profunditat teòrica. Per altra banda considera que fa una distinció innecessària entre el que McCombs anomena atributs i el que considera com a objectes:

The relationship between attributes (which include frames) and objects (e.g. issues, candidates) seems similar to the grammatical relationship between adjectives and nouns (Maher, 2003: 85).

Però una de les crítiques sistemàtiques tant a l'*agenda setting* com al segon nivell és la seva incapacitat explicativa. D'on sorgeixen els temes (objectes) que configuren l'agenda? Qui els estableix? Com s'estableixen? D'on sorgeixen els atributs d'aquests objectes? Per què els periodistes opten per destacar determinats atributs d'un objecte? Per què alguns atributs tenen

una clara ressonància pública i d'altres no? Maher (2003) planteja la teoria dels sistemes de Hall i Fagen (1968) per explicar aquesta mancança de *l'agenda setting* respecte al *framing*:

If we think of news as a system, and the universe of reality that news stories could describe (but don't) as the environment outside the system, we see another key difference between framing and agenda setting. Framing theorists have often studied the environment that lies outside reporter's message system; agenda setting researchers have not (Maher, 2003: 87).

Maher (2003: 87) considera arbitrària la frontera entre sistema i context i planteja la “naturallesa construïda” de les decisions editorials dels periodistes. L'anàlisi d'aquesta construcció (*frame building*) és central en la majoria d'estudis sobre *frame*, mentre que resulta secundària en *l'agenda setting*.

2.1.4.- La conciliació de *l'agenda setting* i el *frame*: una proposta d'integració

Des de l'any 2000 i fins a la data hi ha hagut un progressiu intent de trobar vies d'integració entre *agenda setting* i *framing*, tot reconeixent els punts forts i febles d'ambdues teories. Scheufele i Tewksbury (2007: 15) plantegen una útil diferenciació entre ambdues teories que no les fan excloents sinó complementàries. Els autors consideren que *l'agenda setting*, i per tant també el *priming*, són “efectes d'accessibilitat”, és a dir, que el que determina la importància d'un tema en l'agenda del públic depèn de com ha estat d'accessible o fàcil de trobar en els mitjans aquest tema en un determinat període de temps. Aquesta accessibilitat temporal tindrà una influència en els criteris que l'audiència utilitza per construir la seva opinió sobre afers o actors polítics. En canvi consideren que el *framing* és un “efecte d'aplicabilitat”, entenent l'aplicabilitat com la relació que s'estableix entre un missatge mediàtic que proposa la connexió entre dos conceptes i el fet que, un cop consumit per l'audiència, aquesta accepta que hi ha aquesta connexió. Des d'aquest punt de vista, l'establiment d'agenda implica una posició més passiva del públic i el *framing* implica una elaboració intel·lectual més complexa. L'audiència necessita de marcs conceptuals previs per al processament de la informació dels mitjans. Si no disposen d'aquests marcs de referència a la memòria, o els mitjans no els hi faciliten a través de la construcció de la notícia, l'efecte de *l'agenda setting* es dilueix, independentment de l'accessibilitat al producte mediàtic que tingui l'audiència. Però si el tema té una construcció aplicable però no la suficient accessibilitat per part del públic, l'efecte del

framing també es dilueix. La conclusió a aquesta distinció entre les característiques de les dues teories dels efectes és que estan connectades i són dependents l'una de l'altra:

An applicable construct is far more likely to be activated when it is accessible
(...) Likewise, an inapplicable construct is highly unlikely to be used in a
given situation, no matter how accessible it is (Scheufele i Tewksbury, 2007:
16).

Scheufele i Tewksbury (2007: 12) també plantegen una altra distinció entre *agenda setting* i *framing* que remarca la seva complementaritat. Les dues teories operen en diversos nivells d'anàlisi del procés comunicatiu de forma conjunta, tot i que el pes d'una o l'altra variarà segons el nivell. Els nivells d'anàlisi plantejats són: 1) com es creen les notícies, 2) com són processades i 3) quins efectes produeixen en l'audiència.

En el nivell de com es construeixen les notícies, la recerca en el camp del *frame* s'ha basat principalment en identificar aquells agents socials que tenen una influència decisiva en la definició dels marcs interpretatius que apareixen a les notícies. Aquests agents socials són diversos, des de grups de pressió, partits polítics, governs o institucions, els periodistes, etcètera. Els processos pels quals s'estableix la relació entre aquests actors socials i com això marca l'agenda mediàtica per una banda, i també n'estableix els *frames*, és el que s'anomena *agenda building* i *frame building* (Scheufele, 1999). Per tant, en aquest camp totes dues teories hi tenen plena competència. De fet, McCombs (2006: 191) planteja el concepte de "la ceba metafòrica" de l'establiment de l'agenda mediàtica, en el qual planteja un primer nivell propiciat per les normes informatives, un segon nivell on situa la influència dels altres mitjans informatius i finalment, i en el tercer nivell, apareixen les fonts informatives.

En aquest sentit el *framing*, com veurem més endavant, planteja unes interrelacions per tal d'establir el *frame* menys evidents i jerarquitzades, on la influència no sempre es produeix en aquest ordre i on els processos negociadors entre fonts informatives i periodistes resulten molt complexos, especialment en el camp de la comunicació política.

El segon nivell d'anàlisi on coincideixen les dues teories és en la construcció de la notícia un cop el tema ja ha arribat al mitjà de comunicació i es decideix elaborar-lo per posar-lo en antena. Segons Scheufele i Tewksbury (2007: 13), l'atenció al contingut i forma dels missatges

mediàtics és el camp per excel·lència del *framing*. L'*agenda setting* es planteja principalment en termes d'exposició al producte mediàtic, enfocament que resulta insuficient des del punt de vista de l'anàlisi del "com" informatiu.

I finalment el tercer nivell d'anàlisi, com es produeixen els efectes de la comunicació mediada, també té implicacions diferents segons l'enfocament teòric que es plantegi. L'*agenda setting* considera que l'efecte es produeix en funció de l'accessibilitat del públic a un determinat tema, i aquesta accessibilitat depèn de la rellevància que el mitjà de comunicació li doni. Com més rellevància se li doni a un tema, com més es repeteixi el "què" informatiu en un determinat espai de temps, més efecte d'establiment d'agenda pública tindrà. En canvi l'enfocament del *framing* posa l'accent en què l'efecte es produeix a través de la descripció del tema, o de les etiquetes que s'utilitzen a l'hora de tractar-lo, és a dir, en la manera que el públic es veu afectat pel "com" es presenta un determinat tema en els mitjans (Scheufele i Tewksbury, 2007: 14).

També a través d'aquesta distinció entre els nivells d'anàlisi del procés comunicatiu que es produeixen des de les òptiques de l'*agenda setting* i el *framing* es comprova la complementaritat de les dues teories. Des d'aquest punt de vista, la nostra tesi doctoral planteja la convivència dels dos enfocaments d'una forma estructural. El nostre objectiu no es basa en la relació entre agenda mediàtica i agenda pública, sinó que centrem la nostra anàlisi en els dos primers nivells marcats per Scheufele i Tewksbury (2007): com es produeix la informació, incloent les dinàmiques d'interrelació entre actors interns i externs a l'estructura dels mitjans de comunicació, i com són processades. En el camp de com es produeixen les notícies, considerem que l'*agenda setting* és el que ens marca el "què" informatiu. Evidentment es produeix una transferència de rellevància entre l'agenda institucional i política cap a l'agenda mediàtica que ens permet copsar la importància i ressò del tema en els mitjans. Un cop establert el tema, ens interessa entrar en el següent nivell d'anàlisi, com es processen els continguts referents al "què" informatiu per tal de copsar els *frames* existents i veure, a través d'aquests, quines vinculacions s'estableixen entre partits polítics, institucions i mitjans de comunicació. D'aquí que plantegem aquesta idea de l'*agenda setting* com a macroestructura, què arriba al mitjà, i el *framing* com a microestructures que operen en un nivell més complex on hi intervenen factors com els contextos polític, mediàtic i cultural que envolta el tema escollit per a la nostra anàlisi. Arribats a aquest punt ens sembla indispensable fer una repassada a la teoria del *framing*.

2.2.- El *framing*

La diversitat de camps científics que utilitzen el concepte del *frame* ha suposat, en part, l'absència d'una conceptualització unívoca (Van Gorp, 2007: 61), que ha provocat una ambivalent reacció. Per una banda ha permès els investigadors un ús molt flexible del concepte a l'hora de dur a terme la recerca. Però per altra banda aquesta dispersió teòrica i metodològica ha minvat la potència explicativa del concepte, deixant la porta oberta a altres teories més monolítiques i quantitativament comprovables com el cas de l'*agenda setting*. Entre els motius de l'expansió del *frame* com a una de les teories més utilitzades en la recerca de les ciències de la comunicació en els darrers anys, Miguel Vicente i Pablo López (2009: 20) destaquen quatre factors principals:

- a) la versatilitat del concepte
- b) la seva potencialitat explicativa
- c) la capacitat de reconciliar àmbits comunicatius diversos degut a que el *frame* possibilita l'estructuració del procés comunicatiu a partir d'un eix conceptual unitari
- d) el context sociopolític

La centralitat del joc polític en les societats democràtiques occidentals, i especialment als EUA, ha propiciat l'ús del *framing* com a una eina estratègica de la comunicació política. Un dels exemples més clars en aquest camp és el ressò mediàtic que ha tingut el semiòleg George Lakoff, el responsable de dotar al partit demòcrata nord-americà d'un emmarcament coherent per tal de fer front al republicanisme del president Bush a través de l'obra *No pensis en un elefant* (2008), un assaig que hem referenciat en la introducció de la present recerca. Amb això no volem dir que l'obra de Lakoff va canviar el rumb del país nord-americà, però el semiòleg va participar activament en diverses conferències durant el 2008 dins de la *Barack Obama Empathy Campaign* exposant les seves teories sobre pensament polític³ i el propi Obama havia llegit algunes obres sobre comunicació política del semiòleg. Aquest només és un exemple del potencial explicatiu, i també persuasiu, del *framing* en el camp de la comunicació política.

³http://fora.tv/2008/06/20/George_Lakoff_on_The_Political_Mind [Consulta: 03-09-2011]

2.2.1.- A la recerca d'una definició de *frame*

Com dèiem, un dels grans potencials del *framing* és la seva versatilitat, però precisament aquesta amplitud semàntica del concepte ha diluït durant un temps la seva potència explicativa, fent del terme *frame* quelcom adequat a les necessitats particulars de cada recerca, però sense una direcció unitària que el convertís en paradigma de la recerca en comunicació. Potser un dels motius d'aquesta diversitat és l'origen del concepte, que diversos autors situen en el camp de la psicologia cognitiva i l'antropologia (Van Gorp, 2007: 61). Però un dels autors més citats com a un dels pares del concepte i la seva aplicabilitat en el camp de la comunicació és el sociòleg Irving Goffman. Segons aquest autor (2006: 24 [1975]), les persones apliquen marcs interpretatius primaris o *primary frameworks* per a classificar la informació i interpretar-la per tal de donar-li un sentit, tot i que aquests esquemes no siguin percebuts com a tals pels individus i la seva aplicació sigui més o menys inconscient. Goffman diferencia entre marcs interpretatius naturals i marcs interpretatius socials: els naturals fan referència a successos físics, sense que hi hagi cap actor que hi intervingui o una intencionalitat. Els marcs interpretatius socials, en canvi, fan referència a aquells esdeveniments que “incorporen la voluntat, l'objectiu, l'esforç de control d'una intel·ligència, d'una agència viva” (Goffman, 2006: 25 [1975]). L'autor entén que aquests marcs interpretatius primaris no són monolítics sinó que es poden modelar segons el context social en què es desenvolupen. Més enllà de l'aplicació individual dels *primary frameworks*, Goffman argumenta que els marcs de referència primaris, vistos de forma conjunta en un determinat grup social:

Constituyen un elemento central de cultura, especialmente en la medida que emerge una comprensión relativa a los principales tipos de esquemas, a las relaciones de estos tipos entre sí y a la suma total de fuerzas y agentes que estos diseños interpretativos reconocen que se hallan en el mundo (Goffman, 2006: 29 [1975]).

Aquesta concepció cultural del *frame* com a base de cohesió social d'un comunitat ajuda a entendre perquè els marcs interpretatius són estructures de sentit útils per a entendre fets i successos que queden allunyats de l'experiència personal dels individus (Goffman, 2006 [1975]). De fet, Lippman (2003 [1927]) també parteix d'aquesta premissa per a valorar la importància de la comunicació mediatitzada com a eina de construcció del discurs públic per tal d'ajudar a entendre fets que queden més enllà del context immediat dels individus. A partir d'aquí sembla coherent la utilització del concepte de *frame* o marc interpretatiu per aplicar-lo a

l'estudi dels mitjans de comunicació, ja que aquests ofereixen precisament interpretacions ordenades del món a l'audiència per tal de facilitar la batalla de buscar sentit a una realitat inabastable per l'experiència personal. A partir d'aquí diversos autors han utilitzat el concepte com a metàfora de diverses coses en el camp comunicatiu. Si seguim l'argumentació de Tankard (2003) veiem que hi ha tres grans tendències interpretatives del que és un *frame*: per una banda, i en la línia de Goffmann, l'autor cita a Gaye Tuchman (1978) o a Gitlin (1980) i considera que aquests autors utilitzen el *frame* com a concepte delimitador de la realitat:

A frame placed around a picture (...) cuts one particular slice from that picture and excludes other possible slices (Tankard, 2003: 99)

Des d'aquesta perspectiva pren importància els conceptes d'inclusió, d'exclusió i d'allò sobre el que s'hi vol posar èmfasi en l'enquadrament.

Frames are the principles of selection, emphasis and presentation composed of tacit little theories about what exists, what happens and what matters (Gitlin, 1980: 6-7)

En el camp de la comunicació, i en aquesta mateixa línia metafòrica, podem incloure una de les definicions de *frames* més completes i utilitzades en la recerca a càrrec d'Entman.

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item (Entman, 1993: 52).

Aquesta definició ens resulta especialment interessant no tant en l'aspecte del *frame* com a delimitador de la realitat, sinó que aquestes quatre informacions que ens proporciona un text mediàtic són metodològicament útils a l'hora de detectar la presència d'un *frame*, tot i que aquest sigui culturalment més complex i ampli. De fet hem utilitzat aquests quatre elements, la definició del problema, la interpretació causal, l'avaluació moral i el tractament o recomanació per al tema que es tracta, com a dispositius del *frame* (*frame devices*). Ho ampliarem més endavant.

Davant d'aquest ús gairebé visual del concepte, trobem un segon ús metafòric del concepte de *frame*. Tankard (2003: 99) cita Graber (1989), que considera el *frame* com un conjunt de normes interpretatives i de presentació d'un tema als mitjans, unes normes que tenen la capacitat d'establir el "to" d'un fet noticable a través d'una determinada selecció d'emmarcaments. Aquesta concepció s'acosta al concepte de biaix (*bias*), tot i que el *frame* és un terme més sofisticat que permet copsar respostes emocionals més complexes i afegir una dimensió cognitiva al procés de definició d'un text o una representació mediàtica (Tankard, 2003: 96-97). Els *frames*, però, no s'han de confondre amb posicions a favor o en contra d'un tema. Com argumenten Gamson i Modigliani (1989: 4), no tot desacord implica un desacord en el marc interpretatiu, és a dir, que pot haver-hi posicions a favor i en contra d'un determinat esdeveniment que utilitzin el mateix marc interpretatiu per explicar-se. D'aquí la complexitat en la construcció dels marcs interpretatius, la seva riquesa explicativa i la seva principal diferència amb el concepte de *bias*.

Hi ha un tercer ús del concepte propiciat per uns altres dels autors ineludibles a l'hora de parlar de *framing*, Gamson i Modigliani (1989): estem parlant de considerar el *frame* com l'estructura utilitzada per a construir el sentit d'un text mediàtic:

Media discourse can be conceived of as a set o interpretive packages that give meaning to an issue. A package has an internal structure. As its core is a central organizing idea, or frame, for making sense of relevant events, suggesting what is at issue (Gamson i Modigliani, 1989: 3)

En aquesta mateixa línia estructuralista trobem la definició de *frame* que proposa Stephen D. Reese (2003).

Frames are organizing principles that are socially shared and persistent over time, that work symbolically to meaningfully structure the *social* world. (Reese, 2003: 11)

Aquesta definició de *frame*, a banda de recollir la idea estructural del concepte, també posa l'accent en dues de les seves característiques més importants: el fet que es tracta d'una estructura social, compartida, no individual, i el fet que el *frame*, tot i no ser invariable, sí que resulta persistent en el temps.

Hem d'afegir un quart ús metafòric del *frame*, no registrat per Tankard, que és el d'aquells autors que fan una analogia entre el funcionament del *frame* a nivell comunicatiu i els models d'estructura cognitiva (Hertog i Mc Leod, 2003). Per aquests autors el *frame* funciona com un nòdul neuronal. Consideren com a nòdul aquell conjunt de conceptes importants que estan vinculats els uns amb els altres d'una manera gairebé indivisible. Quan un *frame* utilitza algun d'aquests conceptes, els altres s'activen de forma instantània. A mesura que ens desplacem dels conceptes centrals a conceptes més perifèrics al nòdul, aquesta activació és més dèbil. Aquest mapa conceptual plantejat com una xarxa neuronal és el que ens mostra com funciona un marc interpretatiu: el sentit final que es doni a un determinat fet estarà en funció dels nòduls i *links* que s'hagin activat i, especialment, en les pautes de relacions que s'establiran entre ells (Hertog i Mc Leod, 2003: 140).

Tot i que aquest darrer ús simbòlic del *frame* pot resultar útil a l'hora de pensar en el funcionament dels frames, es corre el perill de confondre el concepte aplicat a l'estudi de la comunicació mediàtica amb el concepte de *frame* aplicat a la psicologia cognitiva o altres camps científics. Manel Castells (2009), per exemple, fa una associació directa entre esquemes neuronals dibuixats en el camp de la medicina que explicarien com funciona el cervell humà amb el processament dels productes mediàtics. No dubtem que aquest és un camí inexplorat que vincula camps científics dispars i que pot desenvolupar perspectives interessants, però en el nostre esforç de delimitar una definició del *frame* en el camp de les ciències de la comunicació ens resulta excessivament ampli i ambiciós.

De fet, els propis Hertog i Mc Leod (2003) deixaven clar que l'ús metafòric del *frame* com a nòdul no podia portar a pensar en els frames com a estructures mentals individuals sinó col·lectives:

Frames (...) are cultural structures with central structures and more peripheral concepts – and a set of relations that vary in strenght and kind among them
(Hertog i McLeod, 2003: 141)

El caràcter de construcció cultural del *frame* és central a l'hora d'aplicar el concepte a l'estudi de la comunicació. El fet de considerar que els *frames* com a parts centrals d'una cultura (Goffman, 2006 [1975]), els diferencien del concepte *schemata* (Entman, 1993), que es planteja

com un terme individual. Van Gorp (2007) planteja una diferència substancial entre la concepció cultural del frame i la individual o cognitiva.

Because the individual is not able to change these persistent cultural phenomena, the repertoire of frames is, conceptually, situated largely externally of the individual (Van Gorp, 2007: 62).

El debat sobre el caràcter dual dels marcs interpretatius, cognitiu i cultural, porta a fer una distinció clara entre els anomenats *individual frame* i els *media frame* (Scheufele, 1999: 106). Gitlin ja en feia referència quan argumentava que els marcs interpretatius organitzaven el món tant per als periodistes que els aplicaven en la construcció de les notícies com per a l'audiència que els detectaven i aplicaven en la lectura d'aquestes notícies (Gitlin 1980: 7). Entman (1993: 7) considerava que els *frames* individuals eren esquemes que ajudaven el processament de la informació per part de l'audiència mentre que els *media frames* eren atributs de les notícies mateixes. Fins i tot hi ha autors (Scheufele, 1999) que parlen dels *media frames* com a ponts d'enteniment entre contextos socials i culturals molt amplis i la seva interpretació a través de la interacció social dels individus.

Van Gorp (2007: 62) planteja, en aquest sentit, un concepte interessant, el magatzem de *frames*, o l'*stock* de *frames*. Aquest *stock* forma part latent d'un determinat context cultural i està a l'abast de tots els actors socials, tant per construir com per consumir productes culturals. En aquest sentit l'autor assegura que hi ha més *frames* que aquells que són normalment aplicats, i que l'aplicació majoritària i persistent d'alguns *frames* evidencien estructures de poder que controlen un determinat conjunt de *frames* sistemàticament utilitzats.

Per altra banda es proposa veure el text i el *frame* com a independents, és a dir, no tots els textos mediàtics contenen un *frame*, o en poden contemplar dos o tres. Degut al seu poder simbòlic, els *frames*, a més a més, no es manifesten generalment de forma literal en el text sinó a través de diversos dispositius que n'evidencien la presència. L'ús de mites, narratives i metàfores ajuden la creació del *frame* (Hertog i McLeod, 2003: 141). Gamson i Modigliani (1989: 3) proposen també un llistat de *framing devices* que també inclouen les metàfores, i hi afegeixen exemples, frases captivadores, imatges visuals i representacions.

El *frame* considerat com a construcció cultural que es percep implícitament en els textos mediàtics a través de recursos simbòlics implica, doncs, una construcció a llarg termini. L'*stock* de *frames* disponibles per a una determinada societat es converteix en una mena de macroestructura (Van Gorp, 2007: 63) que permet una construcció de sentit col·lectiu sense la qual es dificultarien els processos comunicatius.

En aquesta construcció, anomenada *frame building* (Scheufele, 1999), hi participen activament un gran nombre d'actors socials, alguns amb més poder per modelar els *frames* que altres (Hertog i McLeod, 2003: 142). La construcció de marcs interpretatius que tinguin una àmplia ressonància en l'esfera pública és un objectiu clau en el camp de la comunicació política. Per Cobb i Ross (1976), per exemple, la definició de marcs interpretatius que tinguin una lectura clara i inequívoca per part de l'opinió pública o d'un determinat sector polític forma part del que ells anomenen etapa d'expansió d'un determinat tema, una expansió que implica que el tema passi a formar part de l'agenda del poder polític o formi part de l'agenda pública. D'aquí la importància dels mitjans de comunicació com a peça clau per a l'expansió de determinats marcs interpretatius promoguts per diversos actors polítics. Des d'aquesta perspectiva, el procés de construcció i aplicació del *frame* es pot veure des de dos punts de vista: per una banda es pot considerar el *frame* construït deliberadament per un actor polític com a una invitació o un incentiu per llegir un determinat producte mediàtic d'una determinada manera, que serà acceptada o no en funció de les característiques de cada context social o individu; i per altra banda es pot considerar el *frame* com un mecanisme de poder que, aplicat en el camp de la política, pot considerar-se una eina bàsica de manipulació informativa (Van Gorp, 2007: 63). Hi ha autors que van més enllà i que consideren que el control de l'emmarcament de la informació per part del poder polític és un atac directe a la salut democràtica dels països occidentals, minimitzant les opcions de llibertat d'expressió de periodistes i ciutadans, que només capten els *frames* esponsoritzats per aquells que tenen el poder per definir els assumptes socials i polítics que es faran públics (Zaller, 1994). Manning (2001), tot i que no es refereix al concepte *frame* de forma directa, parla del concepte de refeudalització de la informació:

Capitalism replaces monarchs, churchs and feudals lords with advertising, public relations and the commercial sponsorship of mass communication (Manning, 2001: 5).

L'autor planteja que un dels perills per a la salut de l'esfera pública és la professionalització dels comunicadors polítics que pot, per una banda, millorar l'eficiència en la comunicació amb la ciutadania, però que també pot portar a un escenari on es restringeixi el debat, s'abusi de les campanyes negatives o s'entri en el joc de la metapolítica (Manning, 2001: 10). Del paper dels actors polítics en la construcció dels marcs interpretatius en parlarem més endavant, però valgui aquesta petita pinzellada per copsar la importància del procés de construcció del *frame* en termes tant de comunicació política a través dels mitjans de comunicació. Aquesta visió negativa del control del poder sobre la informació també es destil·la de la teoria de l'espiral del silenci (Neumann, 1995) i del conjunt de teories de la *videomalaise* (Robinson, 1976), tot i que no parlen de forma explícita del control dels emmarcaments o *frames*.

Cal destacar, però, que hi ha autors que no consideren negatiu cert control institucional del *frame* en pro d'una construcció social estable i cohesionada:

Organizational and institutional frames exist to order human behaviour in ways that advance organizational goals including the reduction of uncertainty in inputs and outputs, organizational survival and growth, and efficiency in task completion. Organizations are relatively stable social structures, and so we would expect their sponsorship of frames to increase the stability of those cultural structures (Hertog i McLeod, 2003: 142).

En tot cas, però, el caràcter de construcció col·lectiva del *frame* a través de la interacció social fa que l'establiment d'aquestes estructures de sentit sigui un procés de negociació constant i canviant on no sempre els mateixos actors tenen la mateixa influència per modelar el *frame*. De fet, el conjunt de variables perquè un determinat tema sigui interpretat de forma unitària per un determinat context social fa que la construcció d'un *frame* dominant resulti un procés complicat, tant si és un determinat mitjà de comunicació el que vol influenciar el poder polític com si és a l'inrevés. Walgrave i Van Aelst (2006: 93), tot repassant els darrers estudis sobre *agenda setting*, apunten que el major nivell d'impacte en les agendes polítiques i del públic depenia de la perseverança d'un determinat tema en els mitjans, del fet que tots ells focalitzessin els mateixos aspectes del tema i, sobretot, que tots ells el dotessin d'un marc interpretatiu similar.

En el mateix sentit de complexitat en la construcció dels marcs interpretatius mediàtics, Van Gorp (2007: 64) proposa una edificació del *frame* en quatre nivells, cada un interactuant amb els altres. El primer nivell és el que anomena textual, és a dir, els *frames* que s'apliquen als mitjans. Un segon nivell és el cognitiu, el procés individual de processament de la informació (*schemata*). Un tercer nivell és el extramedial, és a dir, aquell que influeix en la construcció del *frame* mediàtic des de l'exterior de la professió periodística, i finalment un quart nivell comú a tots els altres que és l'*stock* de *frames* disponible en una determinada cultura.

Media makers interact with their sources, and other actors in the public arena, and the receivers interact with the media content and with each other (Van Gorp, 2007: 64)

Precisament és aquest caràcter de negociació contínua entre actors el que fa del *framing* una eina teòrica i metodològica adequada per copsar la complexitat del procés de construcció mediàtica. Són diverses les seves fortaleses:

- a) la capacitat del concepte d'englobar processos cognitius i culturals (Vicente i López, 2009; Van Gorp, 2007; Entman, 1991)
- b) poder posar l'enfocament en el procés de producció de les notícies des d'una perspectiva constructivista (Tuchman, 1978) tenint en compte tant estructures empresarials com influències externes a la professió periodística
- c) restar determinisme al poder polític, que en la seva recerca de marcs interpretatius que connectin amb l'opinió pública entren en un joc complex on la construcció d'un marc "naturalitzat" és el gran objectiu.

Com dèiem, l'*agenda setting* dona una primera base que, moltes vegades, porta a una visió de manipulació directa de la informació. Les fonts informatives principals són actors amb poder que marquen de manera clara l'agenda mediàtica, especialment en el camp de la política (Walgrave i Van Aelst, 2006: 97), però el tractament de la informació i com es processa deixa la porta oberta a un procés comunicatiu plural i difícilment controlable. De fet, l'interès constant d'institucions i partits polítics a l'hora de monitoritzar, controlar i modelar els *frames* que apareixen en els mitjans implica que aquests no es converteixen automàticament en acceptats i aplicats pels periodistes, i menys per l'audiència. D'aquí que s'estableixi una relació intensa on la coincidència o no entre oportunitat política i oportunitat informativa marqui les

relacions entre dos actors bàsics en la construcció de marcs interpretatius de la informació i l'opinió relacionada amb l'actualitat política: partits polítics i periodistes.

2.2.2.- Els *frame sponsors*: l'oportunitat política

Ens resulta especialment interessant assumir una perspectiva construccionista al voltant del concepte de *frame* perquè la idea de procés interactiu amb multiplicitat d'actors que intervenen en l'edificació dels emmarcaments és la més útil i clarificadora per al nostre objecte d'estudi. Ja hem comentat que la perspectiva del *framing* és la que més clarament ha apostat per l'anàlisi no només del text mediàtic sinó també per a l'anàlisi de les relacions entre els principals actors que intervenen en la construcció d'aquest text. De fet, en una revisió recent sobre l'aplicació del *frame* en recerca comunicativa es criticava l'excés d'atenció cap al text mediàtic, una atenció que deriva en un excés d'estudis basats en anàlisi de contingut, i aposta per la fortalesa del *framing* com a eina teòrica i metodològica per explicar processos de construcció mediàtica, actors que hi intervenen i contextos que envolten aquests actors (Vliegenthart i Van Zoonen, 2011).

En aquests sentit, cal destacar l'aportació històrica de Gaye Tuchman (1978), que planteja la influència del context en el que treballen els periodistes a l'hora de produir les notícies. Lluny de limitar-se a l'ús sistemàtic de paraules com "independència" o "objectivitat", per referir-se a la tasca dels periodistes, Tuchman evidencia que les estructures tant internes com externes a la tasca periodística dificulten o matisen aquesta retòrica. Seguint la línia pionera de Tuchman, Shoemaker i Reese (1996) parlen de tres nivells addicionals d'influència que tenen un clar impacte sobre els resultats del procés de producció de les notícies i sobre l'aplicació dels *frames*: 1) la influència de les rutines professionals, 2) la influència de la pròpia organització periodística i 3) la influència externa als mitjans. Posem l'accent en aquest tercer nivell d'influència externa als mitjans, especialment pel que fa referència a les pressions dels actors polítics en la configuració de la informació periodística.

La influència externa als mitjans està protagonitzada pel que Gamson (1988) anomena *frame sponsorship*. Altres autors parlen de *frame sponsor* (Van Gorp, 2007: 68) *claimsmaker* o *stakeholder* (Miller i Parnell, 2003: 110) o *advocate frames* (Tewksbury et al, 2000: 806). Tota aquesta diversitat de conceptes es basen en la idea que el *framing* com a procés és una part essencial de la deliberació pública (Pan i Kosicki, 2003: 36) en la qual hi ha determinats actors interessats en divulgar els seus marcs interpretatius:

In public deliberation the rise and fall in the prevalence of a frame, and consequently, a particular policy option, clearly involve debates among people who sponsor or align with different frames (Pan i Kosicki: 2003: 39)

Esponsoritzar un determinat *frame* en els mitjans té sentit en el moment que aquesta esponsorització suposa un benefici, simbòlic o real, per al promotor d'aquest *frame*. Per això resulta important destacar que no només es tracta d'entrar a formar part del debat públic, sinó que es fa de manera estratègica (Snow i Benford, 1988; Van Gorp, 2007: 68). Considerarem que l'esforç de promoure un determinat marc sobre un determinat tema de manera estratègica té diversos objectius: aconseguir ressonància cultural a través de bons arguments i així aconseguir més suports, mobilitzar accions col·lectives, ampliar la influència dels promotors del *frame* i finalment, incrementar les seves possibilitats de victòria (Pan i Kosicki, 2003: 40). Des d'aquest punt de vista, la consideració del poder polític com un dels principals *frame sponsors*, un dels principals actors que influeixen en la construcció mediàtica, és central per a la nostra recerca.

Cobb i Elder (1971) argumenten que el procés d'aconseguir que determinats temes tinguin *agenda status*, és a dir, que siguin presos en consideració pels poders polítics, depèn de les relacions de poder entre aquells que promouen un determinat tema i aquells que tenen la legitimitat d'introduir-lo en l'agenda política. Tot i que una de les crítiques cap a l'ús del concepte *agenda setting* o *agenda building* en el camp de la ciència política és que els acadèmics només es refereixen a factors endògens (Walgrave i Van Aelst, 2006: 89), Cobb i Elder resulten pioners a l'hora d'apuntar cap al paper fonamental dels mitjans de comunicació en aquest procés de construcció de l'agenda, i d'una manera secundària, de la construcció de marcs.

In addition to direct access to decision makers, access to political-party organizations and the media are important resources for a group seeking to promote an interest. Political parties play significant role in translating issues into agenda items (...) The media can also play a very important role in elevating issues to the systemic agenda and increasing their chances of receiving consideration in the institutional agendas (Cobb and Elder, 1971: 909)

Quan aquests autors parlen de la capacitat dels partits polítics de traduir determinats *issues* en temes d'agenda, el que estan dient és que busquen determinats aspectes a ressaltar per tal d'obtenir influència pública, esponsoritzar una determinada manera d'abordar un *issue*. Entenem el concepte d'*issue* com a aquell que es refereix a un tema ampli, genèric, susceptible de generar reaccions i accions polítiques (Miller i Parnell, 2003: 110). El fet de buscar la manera d'enquadrar un *issue* per tal d'aconseguir que arribi a l'*status* de tema d'agenda és parlar de l'acció de construir *frames* per part dels partits polítics, seleccionar com definir i presentar un determinat tema perquè sigui acceptat o bé pel poder polític o bé per l'opinió pública. Cobb i Elder (1971: 909) consideraven que els mitjans fan una tasca similar als partits polítics en aquest sentit, parlant de líders d'opinió que promouen un determinat tema a l'audiència o de la insistència en què determinats actors apareixen en els mitjans per tal de publicitar un determinat *issue*.

En aquest sentit, Sampedro (2003: 21) proposa tres models d'exercici del poder on inclou el rol que els mitjans de comunicació juguen en cada cas segons el grau de permeabilitat del poder a les demandes socials. L'autor cita Mann (1993) per descriure aquests tres models: l'"elitisme pur", on el debat públic està monopolitzat per les elits; "el pluralisme", on l'esfera pública està completament oberta al debat i les demandes socials; i finalment el model de l'"elitisme institucional", un concepte que resulta molt útil per a la present recerca tenint en compte que descriu una determinada interacció entre poder polític i mitjans:

El elitismo institucional señala que el control político suele implicar la gestión de la información a través de procesos institucionalizados que garantizan el control de las élites, al tiempo que permiten cierto cuestionamiento. O lo que es lo mismo, la construcción de la agenda, como cualquier deporte, sigue determinadas reglas. Estas condicionan a todos los jugadores, porque el resultado no está fijado de antemano (Sampedro, 2003: 21)

Sampedro (2003) utilitza aquest model per explicar com determinats activismes socials i polítics no entren en el debat polític o públic si no són capaços de "jugar" amb les normes de relació establertes pel model de l'"elitisme institucional". I aquest model implica que "les pràctiques estandarditzades de fer política i informació afavoreixen als actors amb més recursos" (Sampedro, 2003: 23). Des d'aquesta perspectiva, els partits polítics esdevenen actors

amb recursos no només per construir agenda sinó sobretot per divulgar marcs interpretatius en els mitjans.

Però si tant partits polítics com mitjans de comunicació participen activament en la construcció dels diversos tipus d'agendes, i de manera paral·lela, en la construcció dels marcs que fan que aquests temes aconseguixin *status* d'agenda, quina relació s'estableix entre partits polítics i mitjans de comunicació? Quina és la tasca dels partits polítics com a *frame sponsors*? Tenen sempre els partits el mateix nivell d'influència? Sobre qui volen exercir aquesta influència: sobre els mitjans, sobre l'opinió pública o sobre altres actors polítics? Poden sempre establir l'agenda? O només poden establir determinats *frames* a temes que ja han entrat en l'agenda dels mitjans per altres fonts?

Walgrave i Van Aelst (2006) plantegen diverses respostes a aquests interrogants, i tot i no referir-se explícitament al *framing*, algunes de les seves reflexions ens resulten prou útils. Per una banda, aquests autors consideren que els poders polítics, i en especial els partits, han fet poc a poc un ús dels mitjans de comunicació per tal no només d'arribar a l'opinió pública sinó també de comunicar-se entre ells, és a dir, que els mitjans actuen com a arena pública en la qual les idees i propostes polítiques són posades en marxa, testades, sotmeses a escrutini i replicades. Tal i com indiquen Miller i Parnell (2003: 110), tota discussió sobre un *issue* és una discussió política, una batalla simbòlica per prendre posicions en el debat a través de diversos marcs interpretatius, i aquesta batalla és produeix principalment en el debat públic. I parlar de debat públic és parlar, eminentment, de debat mediàtic. D'alguna manera estem parlant d'un ús dels mitjans com a eines per a la metapolítica. Per altra banda Walgrave i Van Aelst (2006) argumenten que els actors polítics creuen que la cobertura mediàtica d'un determinat tema està associada directament amb l'opinió pública:

Wether the media really affect public opinion or not is irrelevant, what matters here is that political actors believe that TV and newspapers determine the public's issue priorities (...) political actors consider the media's issue attention as an indicator of the public needs and wishes (2006: 100).

Aquesta associació entre mitjans i opinió pública respon a un canvi de model en els sistemes polítics democràtics: d'una democràcia de partits polítics a una *audience democracy*, la democràcia de l'audiència (Manning, 2001). Això explica la necessitat dels partits polítics

d'aconseguir un ressò positiu per a les seves propostes, però també mostra una feblesa important: els partits polítics no tenen altra manera de conèixer i monitoritzar l'opinió pública d'una manera tan sistemàtica com pretesament ho fan els mitjans de forma diària, i això els suposa un alt nivell de dependència dels mitjans de comunicació. Aquest fenomen explica la necessitat dels partits de bastir-se amb professionals de la comunicació política per tal de controlar els temes que apareixen en el debat mediàtic, d'emmarcar-los d'una forma propícia als interessos del partit. És el que Mazzoleni i Schulz (1999: 250) anomenen “mediatització” de la política, entenent el fenomen com l'adaptació del discurs polític a les normes de representació imposades pels mitjans de comunicació de masses.

Walgrave i Van Aeslt (2006: 99) destaquen que els processos per tal d'influir en els mitjans dels actors polítics són plenament conscients i formen part d'una elaborada estratègia on es decideix a què es dóna importància i què no i quin tipus de reacció política s'ha de dissenyar per a determinats temes tenint en compte que l'atenció mediàtica sobre qualsevol assumpte té data de caducitat.

En aquest sentit ens resulta especialment interessant el concepte de *framing cycle* (Miller i Parnell, 2003: 111-113) on s'evidencien les dinàmiques entre els *frame sponsors* i les rutines de producció dels mitjans de comunicació. Hi ha una primera fase d'emergència on un determinat *issue* surt al debat públic propiciat per una notícia que l'ha activat. De fet, els periodistes “don't report issues; they report news” (2003: 111). Durant aquesta fase, i si es generen prou notícies al voltant de l'*issue*, si aquest és prou consistent per generar un debat públic, els *frame sponsors* han de trobar accés als periodistes per tal de guanyar un espai de visibilitat en els mitjans. Aquesta competició per un espai mediàtic es produeix per una situació de necessitat mútua entre la informació que proporciona un promotor de *frame* i la informació que necessita un periodista:

Journalists, striving for objectivity, depend on spokespersons as sources for information and comment. This dependence would suggest a win-win situation in which reporters need a quote, and group representatives want to publicize their perspective (Miller i Parnell, 2003: 112).

Aquesta situació és la que Van Gorp (2007: 68-69) anomena el procés de construir el *frame* a través dels mitjans - “through the media” -, ja que el procés d'establiment del marc es porta a

terme a través de declaracions, rodes de premsa, comunicats o qualsevol mena d'informació generada directament pels *frame sponsors*. Altres autors parlen d'“estratègies polítiques formals” a aquest tipus de construcció del marc en els mitjans (Sampedro, 1994: 108).

Una segona fase del *framing cycle* és la de definició i conflicte. Un cop tenim l'*issue* en l'agenda pública, els promotors del *frame* intentaran articular les seves postures per tal d'acomodar-les a les rutines professionals dels periodistes i aconseguir no només una presència continuada i redundat en els mitjans, sinó una progressiva assumptió del seu marc interpretatiu per part del mitjà. Des d'aquest punt de vista, la tasca dels partits polítics a través dels seus responsables de comunicació resulta òbvia. La professionalització de la política a través dels professionals de la comunicació implica una dinàmica que resulta molt efectiva per tal de difondre un *frame*. En el camp del màrqueting polític hi ha autors de referència com Philip Maarek (1997) que indiquen la necessitat dels polítics d'aprendre a relacionar-se amb els mitjans, conèixer les seves dinàmiques i aprofitar els espais mediàtics més propicis i adaptar-se el millor possible als que no ho són. Això implica que els professionals de la comunicació política han d'establir una negociació constant amb els mitjans per tal d'aconseguir aquesta contínua visualització de candidats i continguts i per consolidar els seus marcs interpretatius en l'ecosistema mediàtic. Per la seva banda Pan i Kosicki (2003) consideren la negociació que s'estableix entre mitjà de comunicació i professionals de la comunicació amb una lògica econòmica:

Political actors “sponsor” a frame by adjusting the ratio of the value of their information to the cost for another actor to use the information (...) staging an event that fits journalist's professional standards of news values may increase the value of an actor's information (Pan i Kosicki, 2003: 46).

L'aplicació d'aquesta lògica econòmica implica un procés d'influència del poder polític en els mitjans de comunicació força complex. Ja no es tracta de marcar l'agenda informativa del dia amb noves notícies o declaracions sobre aquestes noves notícies, sinó de difondre un determinat *frame* fins que aquest es “naturalitzi” en el discurs periodístic. En aquest sentit també Van Gorp (2007: 68-69) parlava d'una altra manera d'emmarcar: *framing* “by the media”, és a dir, quan no es fa una construcció del *frame* a través de material informatiu extern sinó que és el propi mitjà el que reproduïx el marc interpretatiu que esponsoritza el promotor de *frame*. L'estratègia dels professionals de comunicació política entra aquí en el terreny de la

influència indirecta sobre els periodistes a través d'estratègies basades en cultivar una bona relació personal, escollir els mitjans amb una afinitat ideològica similar o utilitzar altres tècniques que esborrin la percepció d'"externalitat" de la informació política proporcionada pels partits. En aquest cas també es poden considerar "estratègies polítiques informals" (Sampedro, 1994: 109-110), que poden ser externes - manca de col·laboració, accions legals, etc. - o internes, sobretot quan parlem de contactes personals polítics-periodistes o polítics-directius de mitjans de comunicació. Per posar un exemple d'aquesta construcció de marcs "by the media" o a través d'estratègies polítiques informals: durant els darrers anys hi ha hagut una tendència a la metacobertura de les campanyes electorals, és a dir, a que els periodistes són convidats a cobrir la campanya electoral de forma diària, a través de la seva experiència personal amb el polític en campanya, acompanyant-lo contínuament durant desplaçaments i actes, explicant més com és aquest dia a dia i tota la infraestructura de la campanya al voltant del polític que els continguts que es debaten (Esser i D'Angelo, 2003 i 2006; Humanes, 2010). La metacobertura de la informació política implica que hi hagi una tendència a deixar de banda els continguts dels programes electorals i basar-se més en la personalització del candidat i les estratègies de campanya com a material mediàtic. És a dir, que els mitjans basen la seva atenció en la metapolítica. De fet, la distinció entre *issue* o *policy frame* - el marc mediàtic basat en temes concrets de l'agenda política i social- contrastat amb el *game* i/o *strategic frame* - el marc mediàtic basat en informació metapolítica⁴ - és un fèrtil camp de la recerca basada en el periodisme polític (Esser et al, 2012; Aalberg et al, 2012; Van Aelst et al, 2012). L'intent de trencar la frontera mediàtica i fer arribar els marcs a l'antena de forma indirecta - *frame by the media* (Van Gorp 2007: 68-69) - també té el seu reflex en la relació entre ràdios i partits polítics. Un dels exemples més clars és la influència que els partits intenten exercir en la selecció dels opinadors professionals que intervenen en els programes matinals, especialment en el terreny de l'anomenada tertúlia.⁵

⁴ Cal destacar, com indiquen Aalberg et al (2012: 172), que els conceptes de *game frame* i el *d' strategy frame* s'han fet servir com a sinònims, tot i que no ho siguin. Ells entenen el *game frame* com una manera de cobrir la informació política en la que la dinàmica de la competició és el fil narratiu, assegurant que, fins i tot, aquesta forma de cobertura política pot resultar més entenedora i interessant per l'audiència. En canvi l'*strategic frame* és considerat com a aquella cobertura mediàtica que només atén als actors polítics i intenta explicar les seves motivacions i estratègies, tendint en aquest aspecte a la personalització i la metacobertura.

⁵ Veurem en l'apartat 5.2 de la present recerca com els responsables dels partits polítics catalans reafirmen algunes d'aquestes estratègies de "naturalització" del marc interpretatiu, tot i que no les anomenin en aquests termes.

Quan aquest promotor de *frame*, o *frame sponsor*, aconsegueix aquesta naturalització del seu marc interpretatiu, passem a la següent fase del cicle del *frame*, l'anomenada fase de ressonància: la vinculació del *frame* amb els valors i experiències del públic (Miller i Parnell, 2003: 113). Els autors no consideren negativa aquesta naturalització del *frame* que resulta triomfant en la competició per la ressonància pública. De fet, la lògica que utilitzen els porta a pensar que és precisament la presència d'un *frame* dominant, fruit d'aquest procés que acabem de descriure, la que permet la presència del seu contrari, que pot guanyar adeptes en el moment que un determinat *issue* canviï les seves variables i torni a aparèixer en el debat públic. Per aquesta idea ells proposen el concepte de "l'espiral de l'oportunitat" (Miller i Parnell, 2003: 113) en clara contraposició amb "l'espiral del silenci" (Noelle-Neumann, 1995 [1982]) que el que considera és que la presència d'un emmarcament dominant silenciés veus, punts de vista, *frames*, que no havien tingut tanta força per imposar-se en el debat públic. En clara consonància amb el concepte de l'"espiral de l'oportunitat", cal fer referència al "cercle virtuos" de Pippa Norris (2000), que des del punt de vista del receptor, planteja que una major exposició a la informació política que ofereixen els mitjans de comunicació alimenta l'activisme polític i genera una aparició de nous punts de vista en el debat públic. De fet, la construcció d'un marc interpretatiu per part d'un promotor de *frame* no es limita a un concepte o una paraula o un conjunt de paraules o expressions, sinó que respon a una construcció intel·lectual complexa que ha de resoldre de forma coherent diverses preguntes sobre un determinat tema perquè tingui èxit: com es defineix el problema? Quins són els seus elements causals? Quina avaluació moral se n'ha de fer? Quina és la proposta de solució o de tractament del tema? (Entman, 1993). Aquesta construcció del *frame*, a banda de resoldre tots aquests interrogants, també ha de connectar amb un gran nombre d'audiència, és a dir, que ha de donar les respostes correctes i coherents per tal d'aconseguir l'esperada ressonància pública i així dotar al *frame* d'*status* "natural", una naturalització que, de fet, pot variar de signe segons canvis en el context social, polític i mediàtic. El cicle de vida del *frame*, doncs, obre portes a noves interpretacions de la realitat a través dels mitjans on una gran diversitat de *frame sponsors* ofereixen les seves propostes per explicar el món que ens envolta.

En aquest mateix sentit, Pan i Kosicki (2003) també trenquen amb el determinisme polític-mediàtic de Noelle-Neumann i altres autors quan parlen de les teories de la desmobilització política generada pel joc entre poder polític i mitjans de comunicació (Lang i Lang, 1966; Robinson, 1976; Zaller, 1994) considerant que el procés de construcció d'un *frame* és tan

dinàmic i interactiu, amb tants factors i actors implicats, que la seva permanència en el debat públic ve a ser una mena de llei natural de les societats modernes:

Each category of actors in public deliberation employs the established and shared conventions and norms. As a result, their framing efforts reproduce themselves as a discursive community. Some of those norms and conventions are found in the well-understood work routines of a profession or community (Pan i Kosicki, 2003: 43)

La dinàmica econòmica entre poder polític i professió periodística pot ser interpretada com les normes que regeixen aquesta “comunitat discursiva”, però posar en qüestió aquestes normes o deslegitimar a qualsevol dels dos actors pot portar cap a un procés de desconfiança mútua que alguns autors han identificat com “espiral del cinisme” – *spiral of cynicism* (Jamieson i Cappella, 1997). És a dir, que es crea una desconfiança mútua entre polític i periodista en la qual tots dos es consideren víctimes. El periodista observa el poder polític amb suspicàcia i tracta amb aquest actor sempre amb la sospita que les seves intencions són retallar la independència i la llibertat d’expressió. Per altra banda, el poder polític considera que el periodista deslegitima la seva posició pública i que ignora, transforma o tergiversa en forma d’escàndol o conflicte la informació que se li subministra amb l’escut de la llibertat d’expressió. Aquest funcionament cínic de la “comunitat discursiva” que formen partits polítics i periodistes és considerat per alguns autors el veritable problema per un debat públic saludable:

The real threat to public deliberation lies in the mutual suspicion of each actor’s intention and ever-escalating effort based on such suspicion to “spin” an occurrence, an actor’s statement, or a particular headline (Pan i Kosicki, 2003: 58)

Establir quin dels dos actors inicien l’“espiral del cinisme” és complex, i probablement seria el mateix que preguntar-nos qui va ser primer, si l’ou o la gallina, si l’espiral s’inicia amb la posada en escena del joc polític per part dels partits i altres òrgans de govern o pel tipus de cobertura estratègica que en fan els mitjans i que provocaria aquest tipus de posada en escena.

It is impossible to know which came first – the conflict-driven sound-bite-oriented discourse of politicians or the conflict-saturated strategy-oriented structure of press coverage (Jamieson i Cappella, 1997: 9-10)

En realitat, la desconfiança mútua entre ambdós actors apareix quan no hi ha coincidència entre l'oportunitat informativa i l'oportunitat política, és a dir, que quan a un partit polític no l'interessa parlar sobre un determinat tema perquè considera que malmet la seva imatge pública, al periodista pot interessar-li aquell tema precisament perquè és noticiable. O a l'inrevés, al partit polític pot interessar-li parlar, mostrar el seu marc interpretatiu per un determinat tema, i el periodista pot considerar que aquest espai mediàtic sol·licitat pel polític no és rellevant pel mitjà pel qual treballa. En aquesta situació de no coincidència d'interessos, la negociació de la informació per part de l'actor polític passa a primer terme, s'imposa el model unidireccional i augmenta la desconfiança cap al periodista. De fet, manuals clàssics del marketing polític (Philip Maarek, 1997: 151-152; Pere Oriol Costa, 2008: 206-207) parlen dels riscos dels mitjans audiovisuals: consideren que al polític no se li dóna marge per explicar les seves propostes perquè la cobertura mediàtica resulta reduïda, parcial i sotmesa a *frames* maniqueïstes sobre qui guanya i qui perd la batalla política. També s'apunta cap als condicionaments del context empresarial periodístic i les rutines professionals dels mitjans – fent servir les argumentacions de Gaye Tuchman (1978) - utilitzant-les per posar la professió periodística sota sospita. En aquest sentit, a banda d'apuntar cap als perills de la mercantilització de la informació política, també fan referència a l'aplicació de marcs interpretatius negatius per part dels mitjans o de l'excessiva atenció a informacions escandaloses o banals.

Precisament aquest *frame* negatiu constant, aquest marc interpretatiu de conflicte i de tractament de la informació política com una carrera de cavalls (*race horse*) és el que Jamieson i Cappella (1997) consideren un altre dels factors que generen l'anomenada “espiral del cinisme”. Com ja hem comentat, aquest fenomen esperona la mútua desconfiança entre poder polític i periodistes a partir de l'aplicació sistemàtica d'un tipus de marc en la cobertura mediàtica anomenat cobertura estratègica (*strategy coverage*). Aquest *frame* té diverses característiques:

- 1) winning and losing as the central concern, 2) the language of wars, games and competition, 3) a story with performers, critics, and audience (voters); 4)

centrality of performance, style, and perception of the candidate; 5) heavy weighing of polls and the candidates standing in them (Jamieson i Cappella, 1997: 33)

És a dir, el que plantegen aquests autors és que és precisament aquest *frame* estratègic aplicat a la informació política esperona la desconfiança dels actors polítics, provocant una reacció de control i monitorització de la informació que proporcionen que, alhora, provoca la desconfiança dels mitjans de comunicació per la manca de transparència de la informació que reben. Aquesta desconfiança implica, de nou, un potencialment del *frame* de conflicte per part dels mitjans. Tot plegat es transfereix a l'opinió pública, que aplica criteris cíncics a l'hora de valorar els sistemes polítics. Segons Jamieson i Cappella (1997), l'element del cinisme va un pas més enllà de la saludable crítica als sistemes polítics que periodistes i ciutadania porten a terme en contextos democràtics. El cinisme és considerat com una crítica gratuïta i destructiva que provoca la desafecció política, i és esperonat per aquesta espiral aparentment infinita.

The skeptic says "I don't think that's true. I'm going to check it out". The cynic says "I know that's not true. It couldn't be. I'm going to slam it" (Jamieson i Cappella, 1997: 26).

Més recentment, De Vreese (2005) revisa la teoria de Jamieson i Cappella i planteja que l'*espiral del cinisme* no comença amb el tractament que els mitjans fan de la informació política, sinó que té més a veure amb una percepció negativa de les sofisticades estratègies de la comunicació política. Segons aquest autor, l'aparició del cinisme en les notícies i com a efecte en l'audiència que les consumeix és un indicador d'una ciutadania interessada i crítica amb els poders polítics. En aquest mateix sentit, Walgrave i Van Aelst (2006: 97) indiquen que els periodistes tenen poc o nul marge de decisió a l'hora de marcar els temes de l'agenda política, i que la seva reacció crítica a aquest control es produeix a través de l'ús de la ironia i el cinisme a l'hora de cobrir la informació política. Això reforça la visió d'un poder polític amb una gran capacitat d'influència en els mitjans, especialment en termes d'*agenda building*, i implica que la rèplica periodística a través de marcs interpretatius negatius, incloent els recursos de la ironia i el cinisme, no deixa de ser una reacció legítima i de bona salut democràtica d'una societat.

Des del nostre punt de vista, el fenomen de l'*espiral del cinisme* no és una constant en la relació polítics-periodistes-opinió pública. Creiem que aquesta espiral s'alimenta, com argumentaven, en el moment en què no coincideix l'oportunitat política i la informativa. Però quan coincideixen, aquesta espiral es minimitza o no es percep. De fet, la tasca dels professionals de la comunicació política és mediar entre els interessos del partit i els interessos dels periodistes per establir una negociació constant favorable als seus interessos. Aquesta negociació és acceptada i considerada legítima pels periodistes sempre i quan els responsables de comunicació dels partits no s'excedeixin en el control de la informació que negocien. De fet, aquest diàleg constant entre actors és el que fa que no hi hagi un divorci total i absolut entre oportunitat informativa i oportunitat política, de manera que l'"espiral del cinisme" sí es produeix, però potser no d'una forma tan absoluta. En aquest mateix sentit alguns autors argumenten que és en les relacions entre periodistes i polítics on es produeix l'arrel del cinisme, i no en el contingut mateix de la informació política. Aquestes relacions són canviants i tenses, un equilibri delicat entre els dos actors, "un tango de donar i rebre, de contenció i negociació" (Brans et al, 2010: 28), que es basa en un context professional i cultural comú però que pot interpretar-se de diverses maneres. Aquesta negociació constant és precisament això, una negociació, i no necessàriament percebuda com a negativa ni pels polítics ni pels periodistes en tots els casos. Com dèiem, el grau de coincidència entre oportunitat informativa i oportunitat política és el criteri que modera l'aparició del cinisme. El cas català resulta revelador en aquest sentit. Jordi Xifra (2008: 398) elaborava un estudi sobre els responsables de comunicació dels partits polítics catalans amb representació parlamentària l'any 2007. Entre altres conclusions, argumentava que aquests professionals tenien un perfil més tècnic que directiu, que una de les seves principals funcions era la bona gestió de les relacions dels partits polítics amb els mitjans de comunicació del territori, unes "relacions públiques artesanals" basades en la intermediació que allunyaven a aquests professionals de la imatge manipulativa dels *spin doctors* nord-americans.

En aquest mateix sentit, i per acabar de perfilar la figura del *frame sponsor* ens resulta útil apropar-nos al camp de les relacions públiques i el marketing polític. Diversos autors apunten cap a una evolució del responsable de premsa dels partits polítics i les institucions de poder (Grunig et al, 2002; Barranco, 2003; Mateos, 2003) des de l'intervencionisme i el control de la informació política a un procés de negociació més igualitari entre el relacions públiques professional i els seus públics. En aquest cas estaríem parlant de caps de comunicació polítics i periodistes. Els quatre models de les relacions públiques plantejats per Grunig i Hunt (1984)

plantegen aquesta evolució. Els autors descriuen quatre models de relacions públiques: a) el d'agent de premsa, b) el de informació pública, c) l'asimètric bidireccional i d) el simètric bidireccional:

- a) El model d'agent de premsa respon a aquell professional que té com a principal funció aconseguir una cobertura mediàtica positiva. L'objectiu principal és persuadir al públic potencial de l'organització per a la qual treballen perquè es comportin com més interessis a l'organització. L'agent de premsa és el professional que s'associa amb els responsables de comunicació de les organitzacions polítiques i la seva tasca se centra en la relació amb els mitjans de comunicació de manera exclusiva, com si no existissin altres públics. Quan parlem d'*spin doctors*, amb la connotació negativa de manipulació informativa que implica el concepte, estem parlant, en gran part, del model de l'agent de premsa.
- b) El model d'informació pública és aquell que transmet missatges veraces i d'interès públic també de forma unidireccional. El professional d'aquest model actua sota les normes de funcionament del periodisme i el seu principal objectiu no és necessàriament persuasiu, sinó que el que busca és comunicar eficientment la informació que genera l'organització per a la qual treballa, tant a nivell intern com extern. Aquest és el model clàssic dels poders públics i de les organitzacions sense ànim de lucre.
- c) El model asimètric bidireccional respon a aquells professionals que utilitzen mètodes de recerca de les ciències socials per tal d'estudiar els seus públics potencials i, d'aquesta manera, adaptar les informacions que l'organització comunica per tal d'aconseguir una modificació en la conducta del públic i que aquest públic l'hi doni suport. És el que s'anomena asimetria favorable a l'organització. Aquest model respon a les estratègies tant d'estudis de mercat per al sector privat, com d'estudis sobre el potencial electorat d'una organització política.
- d) I finalment es fa referència al model simètric bidireccional, un model que planteja com ideal i implica que els professionals de les relacions públiques esdevenen mediadors entre les organitzacions i els públics del seu entorn. El concepte "mediador" implica que el que es busca és l'enteniment entre organitzacions i públics per aconseguir beneficis mutus. L'objectiu, més que persuadir, és mantenir oberts canals de comunicació fluids i veraces per generar confiança. Segons autors com Xifra (2008: 394), aquest quart model plantejat per Grunig i Hunt (2000)

constitueix l'eix vertebrador de la teoria contemporània sobre les relacions públiques. L'estratègia dels responsables de comunicació dels partits polítics ha estat deslliurar-se de la imatge negativa generada pel model d'agent de premsa, positivament-la, i afegir les potencialitats dels altres models, especialment l'ideal del model bidireccional simètric. Aquest model, en quant persegueix objectius d'eficiència comunicativa més que persuasiva i es basa en informació veraç, implica la legitimació del partit polític com a font d'informació.

Ara bé, altres autors han qüestionat aquesta idealització del model simètric bidireccional, argumentant que aquest tipus de model es dona molt poques vegades en les relacions públiques, i menys en el camp de la comunicació política (Xifra, 2003: 60-64). Davant d'aquestes crítiques, Dozier, Grunig i Grunig (1995) plantegen un cinquè model més pragmàtic i ajustat a les pràctiques professionals, el "model de motivació mixta", on els actors no han d'actuar necessàriament des d'una posició completament desinteressada en la negociació dels seus interessos, tot i mantenir la bidireccionalitat en les relacions.

No han de confiar el uno en el otro, ni deben creer en todos los mensajes recibidos por el actor opuesto; pero han de confiar en el otro lo suficiente como para creer que se guiará y se someterá al acuerdo buscado (Dozier et al, 1995: 48).

És a dir, el que es corrobora és que les negociacions són fluctuants i que el control de la informació, en aquest cas política, és més o menys marcat dependent de cada tema, el context i el moment en el qual es negocia. Dit d'una altra manera, la balança d'interessos en la negociació de la informació política oscil·la entre els dos actors que la porten a terme, els polítics i els periodistes, dependent de quins factors s'hi posen en cada plat d'aquesta balança simbòlica, tenint en compte que actuen en un mateix ecosistema comunicatiu i que estableixen una relació de mútua dependència. L'anomenada "zona d'acord", "zona d'integració" o "zona de doble guanyador" (Xifra, 2003: 74) es refereix a aquest espai virtual on els diversos actors tenen opció a arribar a un acord i satisfer les seves pròpies necessitats comunicatives. En el nostre cas, el que plantegem és que a aquesta "zona d'acord" s'hi arriba quan l'oportunitat política i l'oportunitat periodística coincideixen. L'arribada a aquesta zona d'acord pel que fa a la informació política es produeix a través del que Casero anomena com a "model de negociació constant" (Casero, 2008: 122).

El modelo de la negociación constante se funda en una compleja dinámica relacional. Las interacciones se despliegan en múltiples direcciones y ámbitos involucrando, en mayor o menor medida, a la totalidad de actores políticos y periodísticos presentes en cada sociedad (Casero, 2008: 122)

Finalment, però, cal alertar cap a la progressiva difuminació de l'oportunitat informativa, és a dir, que l'habilitat dels responsables de comunicació dels partits polítics en negociar o establir estratègies per a l'establiment d'agenda i marcs interpretatius en els mitjans pot transformar tota oportunitat política en una oportunitat informativa quan en realitat no ho sigui.

Journalists complain about politicians who, to control the uncertainty of the outcome of free publicity, have in a process of “mediatization” professionalized the art of news management and introduced the framing and packaging of spin (Brans et al, 2010: 29)

La progressiva “mediatització” que els partits polítics fan de la informació que subministren als mitjans respon a la intenció d'aquests actors de mostrar-se com a “facilitadors” d'informació, com a prestadors de serveis, una concepció propiciada per l'organització i les rutines periodístiques, i també per la precarietat laboral del sector. Tal i com argumenten Mazzoleni i Schulz:

If political actors stage an event in order to get media attention, or if they fashion an event in order to fit to the media's needs in timing, location, and the framing of the message and the performers in the timelight, we can speak of a mediatization of politics (Mazzoleni i Schulz, 1999:251).

En aquest mateix sentit, i no només referint-nos al camp de la informació política, també podem fer referència al concepte de *media logic* (Altheide, 2004):

Media logic refers to the assumptions and processes for constructing messages within a particular medium. This includes rhythm, grammar and format (Altheide, 2004: 294)

Aplicant aquesta lògica mediàtica a l'activitat de les fonts informatives, l'autor assenyala que aquestes l'han incorporada en les seves estratègies per aconseguir cobertura informativa, “i ben aviat han adoptat la lògica d'obtenir temps d'antena” (Altheide, 2004: 294). En el mateix sentit s'expressa Casero (2009: 357), que indica que l'adopció de la lògica televisiva, la política d'aliances entre actors polítics i mediàtics, la tutela de l'activitat informativa en campanya electoral i la tendència a utilitzar mitjans que evitin la mediació periodística –xarxes socials, etc- són els principals mecanismes de control polític de la informació periodística. Més enllà del mitjà televisiu, aquests mecanismes es poden aplicar a tot tipus de mitjans informatius.

En aquest sentit, quin és el paper del periodista davant de la “mediatització” política? Té capacitat de negociar aquesta informació política *framejada* a priori? Quins criteris propis estableix per a l'elaboració de la informació política? Quin és el seu grau de dependència cap a les fonts d'informació política? Quina és la seva capacitat per construir l'agenda mediàtica, i el que és més important per a la nostra recerca, per construir els seus propis marcs interpretatius més enllà de les construccions proporcionades pels partits polítics? Quina influència té en aquest procés de construcció de la informació política les característiques estructurals de la professió? En definitiva, com defensa el periodista la seva oportunitat informativa?

2.3.- El *reframer*: l'oportunitat informativa

Fins a la data, tenim clar que els partits polítics estan especialment interessats en construir marcs interpretatius coherents i estables per tal d'oferir explicacions sobre els afers que afecten a la ciutadania que els permetin aconseguir el seu suport i així accedir a posicions de poder. I també tenim clar que, en certa mesura, aquesta comunicació amb la ciutadania es produeix a través dels mitjans de comunicació. El procés de “mediatització” política és el símptoma de la importància que televisions, ràdios, premsa i altres plataformes comunicatives tenen en els sistemes democràtics actuals. El bastiment dels partits amb professionals de la comunicació per elaborar estratègies d'influència en l'opinió pública via els mitjans és una qüestió bàsica per situar-se en el debat públic. I com dèiem, debat públic és debat mediàtic. Però un cop els *frames* que esponsoritzen els partits polítics arriben als mitjans, els periodistes què en fan? Si els partits polítics són *frame sponsors*, què són els mitjans, quina és la seva funció en termes de *frame building*? Simples reproductors dels *frames* dels actors que seleccionen per ser objecte de la informació? La figura del “gatekeeper” així sembla indicar-ho: filtrar informació, filtrar temes i filtrar marcs esponsoritzats per actors externs a l'organització periodística. Tot i això, ens sembla que la funció periodística va més enllà.

El periodista també pot tenir clars els seus propis marcs interpretatius en funció no només de les característiques i rutines de la professió, sinó també de la línia ideològica de l'organització per a la qual treballa i de les seves pròpies conviccions, és a dir, que més enllà d'actuar de filtre informatiu, genera les seves pròpies interpretacions de la realitat a través dels productes mediàtics que elabora. En aquest sentit, el periodista és genèricament un *framer*. Sampedro (1994) equipara la tasca de polítics i periodistes com a constructors de la realitat política:

Políticos y periodistas administran la construcción y representación de una esfera simbólica que constituye la realidad política vicaria que experimenta la ciudadanía (Sampedro, 1994: 103).

Des de la sociologia ens arriben aportacions interessants sobre la professió periodística per tal d'argumentar aquest rol de configurador de marcs. Ortega i Humanes (2000: 16) cita a Mills (1974) que considera que hi ha tres factors bàsics que s'han de tenir en compte per a explicar racionalment en què consisteix ser periodista: la història de la professió, el tipus de professionals que han modelat aquesta història i l'estructura social en la qual actuen. La construcció històrica i social del perfil professional del periodista implica que aquest sigui sotmès a múltiples interpretacions pel que fa a les seves funcions o a l'atribució de la seva influència política, econòmica i social, des de la visió d'un professional lliure i combatiu, una mena d'heroi contemporani (Ortega i Humanes, 2000: 59), a visions menys complaents de la professió. Sampedro (1994: 104-105), per exemple, destaca que les “investidures fetitxistes” en els processos de representació simbòlica dels actors polítics criticats per Bordieu (1971) també són transferibles de manera directa a la professió periodística, és a dir, que els periodistes parteixen de premisses que no s'ajusten als condicionaments de la seva professió – pressions polítiques, dependència de les fonts i altres – per construir una imatge idealitzada d'ells mateixos que legítimi la representació simbòlica de la realitat que construeixen.

En aquest sentit, la recerca pionera de Gaye Tuchman (1978) aporta un altra factor que configura el perfil del periodista vinculant moltes de les seves pràctiques a factors estructurals i relativitzant la suposada “llibertat” d'acció associada a una determinada visió romàntica de la professió. El que l'autora ve a demostrar és que l'organització de les empreses periodístiques, el tipus de xarxes d'informació que s'estableixen entre els periodistes i entre els periodistes i les seves fonts, determina en gran mesura quina informació es cobreix i com es tracta.

Shoemaker i Reese (1996) també plantegen que la naturalesa i estructura de les empreses periodístiques determinen la construcció de la informació periodística, que les rutines professionals imposen estructures narratives que poden obviar altres maneres d'explicar la realitat i que la influència d'actors externs a la professió periodística poden exercir una influència decisiva en la construcció de la informació. Els marcs interpretatius que difonen els periodistes a través dels seus respectius mitjans ja no s'erigeixen com el resultat de la seva tasca professional individual, on els principis legitimadors de l'objectivitat el col·loquen en un espai neutre a cap mena d'influència externa.

Però d'on sorgeix la creença del poder social i polític del periodisme? La progressiva implantació dels mitjans de comunicació de masses ha generat la necessitat de la població de trobar explicacions raonables a fets que queden llunyans de la seva experiència immediata però que poden influir en la seva vida quotidiana. En aquest sentit, la informació periodística genera un sistema propi de coneixements, que Ortega i Humanes (2000: 20) qualifiquen de “credencial”, segons el qual el periodista genera explicacions sobre la realitat a través d'arguments pseudo-científics, estereotips i mites. Tot aquest coneixement mediàtic es legitima a través dels valors de la neutralitat i l'objectivitat. Des d'aquest punt de vista, els mitjans són els constructors per excel·lència dels marcs interpretatius que alimenten espais culturals comuns, espais que existeixen en virtut de la seva construcció mediàtica. Però aquesta construcció no es fa en base a unes regles clares, objectivades i contrastades en un camp específic, sinó que són les rutines professionals establertes pels periodistes i la seva particular manera de percebre i explicar la realitat les que modelen tot aquest stock de *frames*. Les rutines professionals són percebudes com a principis inqüestionables de la professió, es transformen en “l'equivalent funcional dels paradigmes científics” (Ortega i Humanes, 2000: 43) a l'hora de trobar explicacions sobre la realitat. Amb aquesta legitimitat auto-imposada, els periodistes s'atribueixen la capacitat de modelar i definir la realitat, fet que els confereix el seu *status* d'agent influent en les societats contemporànies. D'alguna manera, aquest poder de definició de la realitat els porta a la creença que tot allò que no s'ajusti a la lògica de producció periodística queda fora del debat públic. Seguint aquesta argumentació, la informació es transforma en un “producte que no té d'homologació, però no d'importància econòmica ni política” (Ortega i Humanes, 2000: 57). La capacitat del periodista de visibilitzar la societat a través de l'elaboració de la informació que emet és el que aporta tota la importància d'aquest perfil professional com a actor social de primer ordre. El concepte de “ciutadania mediàtica” (Ortega i Humanes, 2000: 82) o de “democràcia de l'audiència” (*audience democracy*)

(Manning, 2001) fa referència a una societat que construeix els seus marcs de referència socials i polítics alimentant-los de la realitat representada pels mitjans de comunicació. I això és el que proporciona un estatus de poder al periodista, el que fa que aquest cregui que és la representació de l'opinió pública, la “veu del poble”.

El problema, però, és que les fonts de legitimació del periodista es basen en principis trontollants que, tot i que són una de les característiques intrínseques de la professió que la doten d'una necessària llibertat intel·lectual, també són una de les seves grans debilitats. La professió periodística fuig de manera sistemàtica l'objectivació de les seves normes de funcionament. No només es tracta de sacralitzar les rutines productives com a principis intocables, sinó de difondre una autoimatge de grup d'estatus, amb prestigi, un grup aliè a les dinàmiques de les empreses en les quals treballen i on l'accés a la professió no se sustenta només en normes objectives de formació universitària, sinó en un procés de socialització professional que es produeix dins de l'empresa de comunicació (Ortega i Humanes, 2000: 59).

Però l'estructura i les dinàmiques de les empreses periodístiques impliquen que els professionals de la comunicació estan sotmesos, per norma general, a processos de producció frenètics que se sustenten en l'aplicació de les rutines professionals per tal de sistematitzar-ne la tasca diària i poder “produir” la informació necessària per “omplir” les graelles programàtiques. Aquesta concepció de treball productiu més que intel·lectual no permet, en la majoria dels casos, un procés de reflexió sobre la informació que s'està elaborant. D'aquí la importància de l'aplicació sistemàtica de les rutines per tal d'evitar riscos. Això implica una estandardització en l'elaboració de la informació que pot simplificar l'explicació de la realitat. A aquest ritme de producció hi hem de sumar la precarietat laboral del sector: el periodisme, tal i que com argumenten Ortega i Humanes (2000: 59), “és una de les poques activitats on és possible trobar un nombre rellevant d'actors que no reben un salari”, una mena de “voluntariat periodístic” a base de beques, pràctiques i personal temporal. Aquests dos factors han estat dràsticament accentuats amb la progressiva digitalització de les redaccions. Una de les queixes del sector a Catalunya (Col·legi de Periodistes, 2007) era que la tecnologia, tot i que imprescindible per a la tasca periodística, havia generat dinàmiques perverses. El fet que els processos d'elaboració de les notícies fossin més breus no implicava que el periodista tindria més temps per contrastar fonts i elaborar més a fons la informació, sinó el que implicava era que el periodista hauria de produir més notícies, i no només això, si no condensar en un perfil professional polivalent tasques tècniques d'enregistrament d'imatge i veu entre d'altres.

L'augment de la productivitat i els perfils polivalents implicaven necessàriament una reducció substancial de personal en les redaccions informatives i un augment significatiu de la precarietat laboral, fins i tot en mitjans de titularitat pública que han tendit a l'externalització de molta de la seva producció.

Però tot i aquesta situació laboral interna de les empreses comunicatives no ha minvat el grau d'influència dels mitjans de comunicació en l'opinió pública i ni li ha restat importància estratègica pels poders polítics. Des d'aquest punt de vista, la política, com dèiem, ha après a adaptar-se als mitjans a través del fenomen de la “mediatització”: no només han adaptat les seves estratègies comunicatives a les rutines productives dels mitjans, sinó que també han aprofitat les febleses estructurals del sector.

The mass media attention rules, production routines, selection criteria and molding mechanisms are well known in the world of politics, thanks not least to the efforts of communication scholars. Political actors know and are able to adapt their behaviour to media requirements (Mazzoleni i Schulz, 1999: 251).

En aquest sentit, els partits polítics, com a *frame sponsors*, no només són conscients de quan, com i amb qui han de programar una roda de premsa, en quin moment han d'enviar un comunicat o quan els interessa una entrevista personal en un determinat mitjà, sinó que també són conscients que fent una tasca eficient en el terreny del *frame package* poden aconseguir que, degut a les rutines professionals i la precarietat laboral dels periodistes, la informació que els interessa proporcionar pràcticament no sigui re-elaborada pels mitjans de comunicació i que aquests actuïn com a simples reproductors d'aquest material pre-cuinat.

Tot i aquestes estratègies de influència sobre l'elaboració de la informació a través de la “facilitació” de material polític per “alleugerir” la tasca del periodista, sigui sota el prisma unidireccional de l'agent de premsa o sota el prisma conciliador els models bidireccionals de les relacions públiques, els mitjans tenen funcions polítiques pròpies, genuïnes i legítimes que els habiliten per donar veu a posicions diferents sobre un *issue* (Mazzoleni i Schulz, 1999: 252) i per complir amb les funcions socials que se'ls atribueix: informar d'una forma equilibrada i justa, esdevenir una plataforma de diàleg entre ciutadans i tenir un funció de control sobre el poder a través del rol de *watchdog*:

These three functions - information, platform, and watchdog - are generally seen as the socially responsible roles media and journalists are expected to play in a democracy (Brans et al, 2010: 29)

Aquestes tres funcions responen a un ideal de societat racional on els mitjans ajuden a crear una esfera pública que alimenta positivament els sistemes democràtics. Aquesta concepció *habermasiana* del periodisme - és a dir, aquella que considera que el periodista ajuda a una construcció positiva d'una opinió pública racional i coherent - és difícilment aplicable en un context on, com hem vist, els factors d'influència sobre la producció de la informació fan que aquesta esfera pública estigui contínuament amenaçada. Tot i així, aquesta concepció idealitzada pot servir, com indica Manning (2001: 6-9), com a punt de referència per a la reflexió sobre la tasca i funcions del periodisme contemporani.

De fet, en el debat acadèmic, hi ha posicions diverses respecte als marges d'actuació del periodisme per construir el seu propi discurs, els seus propis marcs interpretatius. Hi ha autors que consideren que el periodisme és un simple "seguidor" dels temes i marcs que proposen els poders polítics, amb poca capacitat d'influència més enllà de la de ser reproductors d'aquests temes i marcs (Walgrave i Van Aelst, 2006: 97). En un estudi internacional recent sobre la producció informativa, Preston (2009: 70) remarcava la permeabilitat dels mitjans de comunicació al material informatiu pre-cuinat dels partits polítics i la seva poca capacitat per trobar enfocaments nous per als temes que tractaven. Ja hem apuntat alguns dels factors que influeixen en aquesta permeabilitat. Però altres autors argumenten que els periodistes no són simples "transportistes" de temes i marcs des de l'esfera política a l'opinió pública, sinó que són capaços de generar un discurs propi:

By selectively choosing to cover one side or both sides of an issue, putting forth their own interpretation, simplifying events or stories, or by simply allocating greater coverage to one issue over another, the media act as a gatekeeper, advocates and interpreters of political themes and information (Callaghan i Schnell, 2001:187)

Callaghan i Schnell (2001: 187) consideren, a més a més, que la simple decisió sobre qui parla sobre un determinat tema ja implica un decisió sobre l'emmarcament de la informació. De fet, Maarek (1997: 152) parla explícitament de la dificultat de controlar la informació que s'emet i

col·loca al polític en una situació defensiva en la seva relació amb el periodista: el polític ha de controlar què diu, com ho diu, com gesticula quan ho diu, i quan és el moment propici per dir-ho. Aquest control és el que li permetrà emetre amb claredat el contingut que més l'interessa, però sempre amb l'“amenança” que el periodista podrà trobar una interpretació, un *frame* diferent, a la que li interessa el polític.

Entre el model de completa supeditació del periodista al poder polític i el model de la influència mediàtica per sobre de la política, Sampedro (1994: 110-115) adopta una visió àmplia en la seva proposta de classificació dels rols dels periodistes respecte a la seva relació amb els polítics atenent a la dimensió dinàmica d'aquests rols:

- 1) Rol d'adversari: quan el periodista es mostra bel·ligerant cap a una determinada opció política, o bé per motius ideològics o bé per motius professionals (rol de *watchdog*)
- 2) Rol de interpenetració: quan hi ha una entesa ideològica i d'interessos comunicatius pragmàtics per part dels periodistes
- 3) Rol d'intercanvi: quan hi ha una entesa bàsicament pragmàtica i professional entre els dos actors deixant de banda les tendències ideològiques d'uns i altres
- 4) Rol de convergència o cooperació imposada: quan s'estableixen aliances no naturals que persegueixen la supervivència d'una i altres actors. Un bon exemple és el context de la campanya electoral, on la legislació obliga a una presència plural i una informació políticament neutra en els mitjans.

El que ens resulta interessant és que l'autor no prioritza cap dels dos actors en la negociació de la informació i considera que cada rol periodístic és intercanviable depenent del context i del tipus de relació que estableixi amb les fonts polítiques. Des d'aquesta òptica dinàmica, i sense infravalorar la capacitat de negociació ni dels mitjans ni dels polítics, Castelló i Montagut (2011) proposen el concepte de *reframer* com una meta funció del periodisme que s'exerceix sempre que s'elabora una notícia basada en informacions sobre les quals la font ja ha construït un marc interpretatiu:

Reframing refers to the capacity of journalists to turn on the media frame and to read, understand, contextualize, and transform the meanings of precooked

messages coming mainly from the input of PR's managers and spin doctors
(Castelló i Montagut, 2011: 508)

El concepte de *reframe* ja ha estat utilitzat per alguns autors en un altre sentit (Entman and Herbst, 2011; Marchi, 2005; Hertog i McLeod, 2003 o Mythen, 2010). Tots ells es refereixen al *reframing* com la capacitat de generació de *frames* alternatius al frame dominant defensats per moviments socials o per l'anomenat periodisme ciutadà. *Frame/reframe* apareixen com a conceptes antagònics, en lluita per a la preeminència en el debat públic. D'alguna manera, i recuperant el concepte de *framing cycle* de Miller i Parnell (2003), la tasca de re-emmarcar seria aquella que implica la construcció d'un *frame* contrari al dominant que espera que aquest acabi el seu cicle per entrar en el debat públic segons la lògica de l'"espiral de l'oportunitat".

Lluny d'aquesta dicotomia, el que plantegen Castelló i Montagut (2011) és que la funció de *reframer* del periodista és una metafunció, és a dir, que es produeix de manera sistemàtica en qualsevol producció informativa que es faci on l'actor que genera la notícia la difongui amb un determinat *frame*. On això es fa més evident és en els processos de la comunicació política degut a que els marcs interpretatius esponsoritzats pels poders polítics són intencionals, estratègics, i pretenen arribar a l'espai mediàtic de la forma més inalterada possible. La capacitat dels periodistes per detectar aquests marcs interpretatius, interpretar-los i modificar-los en la informació que generen és el que anomenem *reframing*. Tot i que no utilitzen aquest concepte, Callaghan i Schnell es refereixen al grau d'aquesta capacitat de crear marcs interpretatius propis a partir dels *frames* esponsoritzats com el criteri per copsar el poder real dels mitjans en el debat polític:

The extent to which final outputs deviate from the original input messages of interest groups and politicians allows us to determine the power of the media in shaping the policy debate relative to that of other players in the political process (Callaghan i Schnell, 2001: 189).

Des d'aquest punt de vista proposem una distinció entre el que anomenarem re-emmarcament dèbil - *weak reframing* - i el re-emmarcament fort - *strong reframing*. Entenem per re-emmarcament dèbil aquella elaboració de la informació política que mostra inalterats els marcs interpretatius amb que els partits polítics difonen la seva informació. En aquest sentit, el mitjà de comunicació actua com una mena d'aparador de les posicions de les forces polítiques,

agafant una perspectiva descriptiva més que explicativa o interpretativa. Depenent, però, de la pluralitat de marcs interpretatius polítics que mostra, el mitjà serà més o menys partidista. Per altra banda, un re-emmarcament fort és aquella elaboració de la informació política que respon a un marc interpretatiu propi del mitjà o el periodista on s'accentua el seu vessant més interpretatiu enlloc del descriptiu. Hem de tenir en compte, però, que un mateix mitjà pot actuar com a *weak reframer* per a l'elaboració de la informació referent a una determinada opció política i de *strong reframer* fort per una altra. De fet, són diversos els mitjans de comunicació que expressen obertament les seves preferències polítiques, especialment durant les campanyes electorals, per tal de dotar de transparència la seva línia editorial. Això es produeix especialment en els mitjans de titularitat privada. Els mitjans públics opten sovint per un re-emmarcament dèbil amb una alta representativitat política per respondre amb aquesta pluralitat de *frames* al control polític a que estan sotmesos.⁶

La metafunció del re-emmarcament o *reframing* i la seva gradació en intensitat entre el re-emmarcament fort i dèbil ens permet una eina d'anàlisi de la pràctica periodística quant a modelació de marcs interpretatius que evita visions morals i dicotòmiques de la professió. Els valors d'objectivitat o control del poder polític (*watchdog*) formen part d'una imatge del periodisme que respon a una mena d'èpica de la professió (Ortega i Humanes, 2000: 59). Lluny de valoracions morals, la categorització entre re-emmarcament fort i dèbil té una finalitat descriptiva a més de resultar prou dúctil per entendre els processos de construcció de les notícies. Per exemple, un periodista que exerceix com a *watchdog* pot exercir un *weak reframing* i aconseguir aquest control del poder polític precisament a través de mostrar la pluralitat de marcs interpretatius polítics de la mateixa forma que els presenten els partits. Aquesta evidència plural pot implicar que el receptor pugui fer una valoració global de les seves opcions polítiques. Però també podem trobar un re-emmarcament dèbil quan no hi ha pluralitat d'opcions polítiques i es reproduïxen literalment els *frames* d'una determinada opció política silenciand-ne d'altres. Aquesta posició seria, segons Mazzoleni i Schulz (1999: 252), una de les males praxis del rol partidista dels partits polítics. Si el que es produeix, però, és un tractament bel·ligerant constant cap a una determinada opció política estarem parlant d'un *strong reframing*, però no necessàriament complint una funció de *watchdog*. Sobre aquest

⁶ Per exemple, el re-emmarcament dèbil és una pràctica periodística ineludible en els mitjans públics espanyols durant les campanyes electorals, ja que, per la Ley Orgànica 5/1985 del Régimen Electoral General, es regulen els temps d'antena de les diverses forces polítiques en funció del seu pes parlamentari i s'obliga a fer una cobertura informativa per blocs. De fet, la Ley Orgànica 2/2011 de modificació de l'anterior també obliga als operadors privats a fer una cobertura per blocs que ha generat moltes crítiques en el sector.

darrer cas podem parlar de la figura dels *talk hosts* nord-americans, i especialment de la figura de Rush Limbaugh. Són diversos els estudis en el camp del *frame* i *l'agenda setting* referents a aquest locutor de ràdio (Hall and Cappella, 2002; Holbert, 2004; Jamieson i Cappella, 2009; Turner, 2009). Destaquem especialment a Jamieson i Cappella (2009) que, tot i que no es refereixen a la funció de re-emmarcament del periodista, parlen de la capacitat d'aquest locutor per crear una mena de mur argumental a favor del partit republicà adreçat a aïllar ideològicament els seus votants. Segons aquests autors, Limbaugh actua de forma coordinada amb la cadena televisiva FOX i el rotatiu conservador *Washington Post* per crear aquesta xarxa de periodisme anti-demòcrata en una tasca que no es correspon amb la de *watchdog*, ja que ja no es tracta de fer un control del poder polític des de les armes del periodisme d'investigació per millorar el debat públic (Mazzoleni i Schulz, 1999: 251), sinó de potenciar el gènere opinatiu *reframejant* sistemàticament els marcs interpretatius del rival per tal de construir un discurs propi sense fissures ideològiques. Com indiquen Jamieson i Cappella (2009), no és que els mitjans pro-demòcrates no tinguin una posició contrària als postulats republicans, però la seva tasca de *reframers*, més forts o més dèbils, no és tan sistemàtica ni indiscriminada, i no es basa en la construcció sistemàtica del *frame* únic.

A Espanya, podríem equiparar aquesta mena de coalició de mitjans pro-republicans a EUA amb el conjunt de mitjans amb seu a Madrid que responen a una línia ideològica de dretes, amb un fort component de nacionalisme espanyol, i que re-emmarquen qualsevol *frame* contrari als seus postulats de forma bel·ligerant. Alguns autors es refereixen a aquest grup de mitjans com “caverna mediàtica” (Álvarez, 2005). En aquest cas podem aventurar-nos a dir que aquests conjunt de rotatius, emissores i canals de televisió no actuen com a *weak reframers* dels postulats del partit de dretes majoritari al país, el Partit Popular, sinó que fins i tot poden ser bel·ligerants cap a aquesta opció política per resultar-los excessivament moderada. La literatura acadèmica espanyola en aquest camp es molt limitada i només trobem alguna referència a aquesta “caverna mediàtica” en alguna anàlisi sobre la construcció de la societat mediàtica espanyola (Álvarez, 2005) o en un estudi sobre el discurs polític del periodista Federico Jiménez Losantos (Lucero, 2007). Fora del camp acadèmic, han estat diversos els periodistes que han publicat llibres sobre aquest fenomen a Espanya, des de reculls de declaracions i assaigs sobre la dreta mediàtica espanyola (Izquierdo, 2011a i 2011b) passant per assaigs polítics molt crítics amb aquest conjunt de mitjans (Esparza, 2004). Cal destacar també que el propi Federico Jiménez Losantos (2011) s'ha defensat de la crítica d'altres mitjans i polítics a la seva línia editorial mentre dirigia el programa de ràdio matinal *La Mañana* de la COPE.

En resum, el concepte de *reframer* resulta més operatiu per analitzar la informació política que apareix en els mitjans perquè ens permet:

- a) descriure la posició i relació d'un determinat mitjà amb les diverses forces polítiques del seu entorn
- b) analitzar el seu grau de intervenció del mitjà en els marcs interpretatius pre-cuinats pels partits polítics o altres *frame sponsors*
- c) avaluar la capacitat dels periodistes per crear marcs interpretatius propis independents dels proporcionats pels actors polítics, sense valorar moralment aquesta construcció.

Finalment hem de destacar que la tasca de *reframer* no es produeix d'una forma literal en el text mediàtic. Com veurem, pot haver-hi una aparent pluralitat de marcs interpretatius polítics, representats d'una forma més o menys neutral (*weak reframing*) però l'estructuració global del programa en termes d'espai, temps i contextualització del contingut pot portar a una forma indirecta d'establir un marc interpretatiu propi (*strong reframing*). Aquesta ambivalència, en el cas de la ràdio, es veu corregida i augmentada amb els valors afegits al text mediàtic mitjançant una locució intencional que pot generar dobles lectures i la construcció de recursos com la ironia o fins i tot el sarcasme. En aquest sentit, la subtilitat en la construcció de *frames* i *reframes* dota a l'anàlisi d'una visió àmplia i completa i molt més complexa que la d'una simple anàlisi de contingut.

2.4.- Ràdio i *framing*

La manca general de recerca sobre el mitjà radiofònic és un motiu de queixa per part dels investigadors, sigui quin sigui el camp teòric que s'aplica en la seva anàlisi. A nivell europeu, Gran Bretanya és un dels països més actius en recerca relacionada amb la ràdio, però tot i així la seva queixa per la deixadesa acadèmica del mitjà és una constant (Lewis, 2000: 160-161). A Espanya la ràdio també pateix d'aquesta tendència, com testimonien autors que han elaborat voluntariosos esforços en revisar la bibliografia acadèmica disponible sobre el tema (Rodero et al, 2007 i Rodero, 2009). Un dels darrers estudis que refermen aquesta visió de manca d'atenció acadèmica cap al mitjà és el realitzat per Repiso, Torres i Delgado (2011), on revisen les tesis doctorals sobre ràdio defensades a Espanya entre 1976 i 2008. El que aquests autors verifiquen és una caiguda progressiva de les tesis dedicades al mitjà radiofònic en el darrer

període investigat (2003-2007) i en el pes exclusiu de les “universitats històriques de comunicació” – Complutense, UAB, Narrava i País Basc – a l’hora d’impulsar aquest tipus de treballs de recerca en contraposició amb la resta de centres de més recent creació que imparteixen estudis universitaris de comunicació. Aquest pes de les anomenades universitats històriques en la producció acadèmica sobre ràdio està vinculat a acadèmics concrets amb una llarga trajectòria de recerca en aquest camp. Emili Prado, Arturo Merayo, Emma Roderó, Rosa Franquet, Josep Maria Martí o Armand Balsebre són alguns d’aquests acadèmics centrals en la potenciació de tesis dedicades al mitjà radiofònic (Repiso et al, 2011: 423). Tot i la valuosa aportació de tots aquests acadèmics, el que es constata és que la densitat de la recerca en ràdio ha disminuït els darrers anys, apuntant cap a la necessitat d’actualitzar els plantejaments de recerca en aquest camp adoptant noves perspectives teòriques que potenciïn la importància política i social del mitjà. D’aquí la nostra proposta d’aplicar el *frame analysis* a la ràdio i vincular-lo amb el periodisme polític.

Però tot i aquesta manca d’investigació en el mitjà, la recerca en ràdio ha cobert un ampli espectre de camps d’estudi en els darrers cinquanta anys: historiografia del mitjà, estructura empresarial, radio comunitària i ràdios lliures, usos i transformació del mitjà a través de plataformes *online*, nous consums generacionals vinculats a les noves tecnologies, teoria sobre programació i classificació genèrica, anàlisi de característiques formals i estètiques, ràdio digital (DAB) o reivindicacions sobre la capacitat creativa del mitjà (Montagut, 2012).

Ara bé, comptar amb el mitjà radiofònic des de la perspectiva del *framing* és un fenomen aïllat. Els corpus d’anàlisi són, generalment, basats en premsa escrita o televisió. Vicente i López Rabadán (2009), en la seva revisió sobre les publicacions acadèmiques relacionades amb aquest enfocament teòric a Espanya, feien referència als treballs fundacionals de Manuel Martínez Nicolás i Víctor Sampedro, així com destacaven la tasca de Juan José Igartúa sobre immigració (2004 i 2006), la de José Javier Sánchez Aranda sobre el tractament periodístic de la mort de Diana de Gales (1999) o les reflexions teòriques sobre marcs interpretatius de Teresa Sádaba (2001), entre molts d’altres. En la bibliografia consultada a partir del 2008 trobem estudis de *framing* i gènere en les representacions polítiques de les dones (Lombardo, 2008; Fernández García, 2010) o recerca en el camp del tractament periodístic del consum d’alcohol (Paricio, Rodríguez i Rabadán, 2010) i de drogues (Núñez Romero et al, 2012).

Cal destacar que, tot i que no hi ha cap referència al mitjà radiofònic, el tema de l'Estatut de Catalunya de 2006, especialment durant el seu procés d'aprovació al Parlament català, també ha estat objecte d'estudi en el camp de l'*agenda setting* i el *framing*. Especialment indicatius són els treballs de Teresa Sádaba i Jordi Rodríguez (2007), que fa una interessant anàlisi de construcció de l'agenda mediàtica en referència al debat sobre l'Estatut generat en la premsa escrita. Els autors (2007: 208) detecten un tractament informatiu general sense entrar en continguts concrets del text estatutari ni en informació contextual completa, a més de detectar un marc d'enfrontament Barcelona-Madrid que redueix els arguments informatius referits a l'objecte d'estudi. També respecte a l'Estatut, i en el camp de l'*agenda setting* i el *framing* trobem la tesi doctoral de Toni Aira (2008), que fa una aproximació des del camp del màrqueting polític i on comprova l'emmarcament negatiu del procés de gestació i aprovació del text estatutari per part de formacions polítiques i premsa escrita.

Una altra tendència detectada és el desplegament d'estudis basats en el *framing* amb l'objectiu d'analitzar les construccions mediàtiques i socials al voltant dels atemptats de Madrid de l'11 de març de 2004 (Olmeda, 2005; Noguera, 2006; Rodas, 2004). Tot i que la majoria de tots aquests estudis es basen en premsa escrita, amb alguna referència puntual al paper de la ràdio en la construcció de marcs, trobem un cas excepcional on el mitjà radiofònic pren tot el protagonisme. Es tracta del treball de Emma Roderó, Aurora Pérez Maíllo i Ana Tamarit (2009) sobre els programes informatius emesos per Cadena SER de l'11 al 14 de març de 2004 respecte als atemptats de l'11-M a Madrid i les posteriors eleccions legislatives. Les autores consideren que aquesta emissora va ser una referència informativa bàsica en la construcció de la informació, creant marcs interpretatius alternatius a les versions polítiques oficials sobre els atemptats. La selecció de Cadena SER es justifica perquè la immediatesa i exclusivitat de continguts d'aquesta emissora la fa central en la cobertura mediàtica dels dies analitzats. Roderó et al (2009: 88) apliquen una anàlisi de contingut sobre els programes informatius de migdia i nit, on la unitat d'anàlisi és la unitat genèrica⁷: notícia, crònica, informe, entrevista, tertúlia i comentari. Els motius al·legats per a la selecció de la mostra i la unitat d'anàlisi és que, en una situació d'excepcionalitat contínua de la programació provocada pels atemptats, els programes informatius "mantenen la seva estructura i elements identificatius". Les autores apliquen marcs interpretatius sobre el tractament informatiu - *frame* de responsabilitat,

⁷ En la present recerca, la divisió genèrica difereix de la plantejada per Roderó et al (2009). Nosaltres considerem que hi ha dos macro-gèneres, informació i opinió, que es subdivideixen en diversos formats. (Merayo, 2002: 83).

d'interès humà, de conflicte, de moralitat, de mobilització y de crisi econòmica - i els detecten en cada una de les unitats d'anàlisi plantejades, amb una clara presència del marc de responsabilitat i el marc d'interès humà. Cal destacar que l'anàlisi és realitza sobre el text de la unitat d'anàlisi, és principalment quantitatiu i no es contempen característiques intrínseques del mitjà com el valor de la locució en la construcció de marcs o la capacitat de construir una narrativa global més enllà de la quantificació de *frames* plantejats per a la recerca. .

Respecte a la producció acadèmica internacional sobre radio i *framing*, cal destacar l'especial rellevància acadèmica dels estudis nord-americans al voltant de la figura de Rush Limbaugh i el gènere de la *political talk radio* (Jones, 1998; Barker, 1998 i 1999; Hofstetter i Barker et al, 1999; Barker i Knight, 2000; Hall i Cappella, 2002; Jamieson i Cappella, 2009). Destaquem especialment l'estudi de Barker i Knight (2000) en el que portaven a terme una anàlisi quantitativa de contingut basada en els resums dels programes de Limbaugh, utilitzant com a unitat d'anàlisi la "temàtica" i classificant aquestes temàtiques - i argumentacions associades- de més repetitives a menys durant un període de dos anys (1993-1995). Després miraven la correspondència entre aquestes temàtiques i com eren valorades per una mostra d'oients habituals de Limbaugh. És a dir, que l'enfocament d'aquests autors es basa en emmarcaments temàtics i com aquests tenen un efecte de *framing* en els oients a través d'un estudi quantitatiu. Barker i Knight (2000: 167-168) arriben a la conclusió que l'escolta habitual d'aquest programa de ràdio conservador reforçava les opinions dels oients sobre els temes més recurrents, i fins i tot es produïen canvis en el marc interpretatiu de l'oient cap a un major grau de conservadorisme.

Regular listening not only correlates with attitudes that reflect Limbaugh's message; listening also relates to opinion change toward greater conservatism and antipathy toward Limbaugh's favorite targets (...). The less he (Limbaugh) discusses an issue, the less influence he appears to have (Barker i Knight, 2000: 168)

Una altra conclusió interessant, i que fa referència a la manera com els temes són emmarcats per aquest *talk host*, és que un enfocament crític i negatiu dels temes discutits en antena genera major mobilització opinativa dels oients que un emmarcament positiu.

Limbaugh appeared to have much less success mobilizing support than in mobilizing opposition (Barker i Knight, 2000: 168)

L'altre estudi que cal destacar en aquest sentit és el de Jamieson i Cappella (2009). Aquests autors són els pares de l'“espiral del cinisme” com a concepte que explica la relació entre polítics i periodistes i que genera tant a) les estratègies comunicatives dels partits i altres institucions de poder com b) la cobertura estratègica dels mitjans, una cobertura basada en els aspectes més polèmics o negatius de les notícies relacionades amb la política. En el seu estudi sobre els mitjans conservadors nord-americans, entre ells el *political talk radio show* de Limbaugh, superen la idea del marc estratègic per evidenciar la construcció intencional d'un marc polític conservador que té com a funció aïllar als consumidors d'aquests mitjans de qualsevol influència ideològica d'altres mitjans de comunicació:

Embesses in this rhetorical repertoire are two all-purpose lines of argument that can be deployed in virtually any situation. First, as they are ideologically biased, the “liberal media” cannot be trusted to convey what is happening on politics (...) Second, liberals cover up their own versions of the very abuses for which they attack to conservatives. The first line of argument insulates the audience from information found in the mainstream media when it disadvantages the conservative cause. The second provides evidence to rebut charges against conservatives and sets the grounds from which to counterattack. (Jamieson i Cappella, 2009: 40-41)

Aquests autors (Jamieson i Cappella, 2009: 143) destaquen especialment, respecte a la tasca de constructor del marc mediàtic conservador de Limbaugh, que:

- a) Prioritza un lèxic positiu que connecta emocionalment l'oient cap a les posicions conservadores i els seus temes d'interès, mentre que la selecció lèxica per la política demòcrata connota sempre negativitat.
- b) Adapta el llenguatge a un registre popular per parlar de la política, simplificant la interpretació de l'oient.

L'aplicació sistemàtica d'aquestes dues estratègies de construcció del marc no s'apliquen només a l'acció política, sinó especialment als mitjans que tracten temes polítics. És a dir, Rush

Limbaugh actua com a “vigilant” dels mitjans generalistes nord-americans a la recerca de tractaments “injustos” o “esbiaixats” de la política conservadora per “re-emmarcar-los”:

Not only does Limbaugh vigilantly monitor the mainstream media for bias but also (...) he reframes those channels as purveyors of a double standart that disadvantages conservatives and their ideologies (Jamieson i Cappella, 2009: 145).

Aquesta rol de *reframer* s’entén no com una metafunció periodística (Castelló i Montagut (2011), sinó com una posició de defensa combativa del propi marc, actuant com a mur argumental davant del convenciment que els mitjans que no són afins sempre utilitzen informació esbiaixada o ometen informació rellevant per a l’opinió pública. Limbaugh no només emmarca la política sinó que re-emmarca el marc d’altres mitjans.

The conservative opinion media adds a dimension missing in other media by regularly engaging in metacommunication about the frames of the mainstream. In short, conservative media not only frame the political world but reframe the content and identity of nonconservative media (Jamieson i Cappella, 2009: 151-152).

Més enllà de teoritzar sobre les estratègies de construcció del marc dels mitjans conservadors nord-americans, els autors també realitzen enquestes i anàlisi de contingut que indiquen que en casos concrets de la política nord-americana, els efectes de la cambra de ressonància mediàtica conservadora - “echo chamber effect” - construïda per Limbaugh, alguns programes de la FOX i el *Wall Street Journal* són perceptibles en els electors republicans, que es van veure influenciats per les argumentacions d’aquests mitjans en la seva decisió de vot en diversos processos electorals (Jamieson i Cappella, 2009: 239).

L’èxit dels *political talk radio programs* durant els darrers 15 anys als Estats Units⁸ no ha estat un fenomen exclusiu d’aquest país. La seva barreja de participació, informació i opinió política radicalitzada i elements formals del gènere entreteniment han fet que aquest tipus de format tingui una repercussió evident en la formació d’un sector de l’opinió pública (Barker i Knight,

⁸ El programa de Rush Limbaugh continua sent el més escoltat del gènere durant el primer trimestre de 2012, especialment per les audiències aconseguides durant períodes especialment crítics amb l’administració del demòcrata Barack Obama. <http://stateofthemediamedia.org/2012/audio-how-far-will-digital-go/> [Consulta: 26-04-2012]

2000) i que esdevingui un referent per a la classe política que utilitza aquests espais per guanyar visibilitat (Turner, 2009). Tots aquests elements també es donen amb especial força en el context mediàtic australià, que inclou aquests programes en un gènere més ampli, els *talkback programs*, que no només tracten temàtiques polítiques:

Talkback programs have largely displaced more traditional forms of current affairs journalism on Australian radio. Their hosts taking on some of the roles but few if the responsibilities of the journalists they replaces (Turner, 2009: 412)

Aquest fenomen a Austràlia també ha estat abordat des de l'enfocament teòric del *framing* a través del descriptiu i crític estudi de Graeme Turner (2009), on alerta de la creixent influència dels locutors d'aquests espais, personatges mediàtics provocadors i polèmics que reben el nom de *shock-jocks*. Aquests presentadors no tenen formació periodística, no apliquen els criteris bàsics de la professió, però han esdevingut “primary definers” dels marcs amb els que s'interpreta la política australiana (Turner, 2009: 421), fins al punt que altres mitjans s'alimenten diàriament de l'antena d'aquests programes, que habitualment s'emeten al matí. D'aquí que en l'intent dels polítics de marcar agenda i definir marcs, aquest espai mediàtic sigui molt cobdiciat, a banda de poc exigent políticament i còmode per la manca d'imatge del mitjà:

One of the most obvious reasons for the preference is that in most cases it enables politicians to put their case without submitting to the challenge of a well-prepared interview with a political journalist (...) More important, however, in explaining the political preference for talkback radio is the often repeated industry mantra that politicians believe talkback radio reflects public opinion (...) Whatever the case may be, the daily monitoring of talkback opinions is today one of the standart professional tools of political research in Australia (Turner, 2009: 422-423).

Com a conclusió, Turner (2009: 425-426) apunta que la qualitat de la política australiana i el nivell de desafecció política de la població té en la presència i influència d'aquests programes un element de causalitat. La ràdio, en aquest cas, esdevé en un element central en les relacions polítics-mitjans i en com es construeixen l'agenda i els marcs de l'actualitat política, amb el

perill afegit que la interrelació entre polítics i mitjans no està mediada per criteris professionals periodístics.

Finalment, i fora de l'àmbit anglosaxó cal destacar una altra contribució a la recerca en ràdio des de l'òptica teòrica del *framing*. Es tracta de l'estudi de Binderkrantz i Pendersen (2009) on analitzen les notícies de la ràdio danesa en clau de presència o absència del *gam* i/o *strategic frame*. Els autors plantegen la inclusió de cinc tipologies d'emmarcament de les quals tres es corresponen a un tractament de la informació política en clau d'estratègia o joc: *frame* electoral, *frame* intern del partits i *frame* d'interrelació entre partits polítics. Els altres frames proposats fan referència al contingut polític de la informació – *policy frame* – o a altre tipus de contingut informatiu (*issue frame*) (Binderkrantz i Pendersen, 2009: 175-176). És a dir, el seu estudi es basa en comprovar si les notícies emeses a la ràdio danesa sobre afers polítics del país tenen un emmarcament o un altre, arribant a la conclusió que la presència de l'*strategic frame* és superior a la d'altres marcs específics sobre temes polítics. Cal esmentar, però, que aquesta recerca sobre la ràdio danesa es porta a terme a través dels resums dels programes informatius dels darrers 20 anys i la transcripció textual de l'emissió, agafant com a unitat d'anàlisi la notícia. Per tant es tracta d'una anàlisi purament quantitativa que, tot i basar-se en la ràdio, no aporta cap tret diferencial del mitjà en els resultats obtinguts. L'elecció de la ràdio es basa en una qüestió de pragmatisme metodològic: a) la ràdio danesa pública disposa d'un resum de les notícies sistematitzat i consultable dels darrers 50 anys i b) el model danès difereix del d'altres països perquè la seva ràdio pública no es regeix per criteris d'immediatesa o de recerca d'informació exclusiva, sinó que actua com amplificador i resum diari de les notícies aparegudes en la premsa del país. D'aquesta manera, escollir com a cos d'anàlisi les notícies radiofòniques és assegurar que es cobreix de manera resumida tota la informació més rellevant de la jornada.

El fet de fer una anàlisi textual de les notícies aparegudes a la ràdio implica que les característiques del mitjà no incideixen en els resultats. Tot i que el vessant positiu d'aplicar la unitat notícia i l'anàlisi dels textos informatius és que la recerca guanya en *reliability* (Esser et al, 2012), deixar de banda els trets diferencials d'estructura, rutines professionals i característiques dels elements audiovisuals de la ràdio – o d'altres mitjans – en l'anàlisi de marcs interpretatius és renunciar a buscar els engranatges de construcció dels *frames*, especialment aquells que tenen a veure amb la política i que determinen la qualitat democràtica d'una societat.

CAPÍTOL 3: CONTEXT

3.1.- L'Estatut de Catalunya de 2006

Per tal d'entendre el ressò mediàtic generat per la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya aprovat el 2006 cal tenir en compte un context general complex on hi intervenen molts factors:

- a) els problemes històrics d'articulació territorial a Espanya i l'intent de resoldre'ls a través del text constitucional
- b) les aspiracions d'autogovern de Catalunya
- c) les negociacions entre el govern català i l'espanyol
- d) la valoració d'aquestes negociacions en termes d'estratègia política per part del govern central, els governs autonòmics i les diferents forces polítiques.

L'articulació de l'Estat de les autonomies ha estat un tema central en el debat polític espanyol, generant friccions entre diferents maneres d'entendre la vertebració territorial del país. De fet, els resultats electorals dels diversos partits polítics tant a nivell estatal com autonòmic han estat fortament influenciats per aquest debat, així com les polítiques i els pactes interterritorials de la nova etapa democràtica espanyola. La Constitució Espanyola, peça clau per a la transició des de la dictadura franquista fins a la democràcia, va ser un text prou flexible, des del punt de vista de l'articulació territorial, com per satisfer - si més no, en principi - les aspiracions d'autogovern en determinats territoris que tenien una personalitat política diferenciada abans de la dictadura franquista. Alguns d'aquests territoris, com Catalunya, ja gaudien d'estructures de govern pròpies. De fet, els catalans tenien un Estatut aprovat el 1932 i que va ser derogat per llei amb l'entrada de les tropes rebels al territori l'any 1938.

La Constitució també va servir per generar una nova estructura territorial per al conjunt de l'Estat. El text de 1978 contempla, en el capítol 3 del títol VIII, la creació i estructuració de les Comunitats Autònomes, tot considerant en l'article 143 les característiques històriques i culturals comuns com a eixos vertebradors de cada comunitat. A l'article 147.3 es parla específicament de la possibilitat de reformar els estatuts autonòmics segons els procediments establerts per ells mateixos que, en tot cas, inclourien l'aprovació de les Corts Generals mitjançant llei orgànica. Això va permetre l'elaboració d'un nou Estatut d'Autonomia de

Catalunya que es va aprovar el 1979 i que va estar vigent durant 26 anys. Tot i així, aquest Estatut ha estat objecte de creixents crítiques per part dels partits catalans, que consideraven que limitava l'autogovern català i no permetia a Catalunya adaptar-se a nous contextos socials, econòmics i polítics.⁹

3.1.1.- Cronologia d'aprovació de l'Estatut de 2006:

L'any 2003 es va engegar el procés de reforma de l'Estatut català, llargament reivindicat per la classe política catalana. Fonamentalment es pretenien diversos objectius:

- a) l'augment de la densitat de l'autogovern, posant especial atenció en la definició de nació, la llengua, els drets o els símbols catalans
- b) l'ampliació de l'autogovern en termes de competències i el seu blindatge
- c) una estatutarització del sistema institucional
- d) una millora substancial del sistema de finançament¹⁰

Políticament i institucionalment, el procés s'inicia en la VI Legislatura (1999-2003) del Parlament de Catalunya, quan es constitueix la Comissió per a la millora de l'autogovern. Aquesta Comissió inicia els seus treballs l'octubre de 2000 i presenta un informe a finals de l'any 2002 amb l'encàrrec de començar la reforma de l'Estatut en la següent legislatura.

Mediàticament, el moment d'arrencada d'aquest procés va ser el compromís públic d'aprovar la reforma de l'Estatut que aprovés el Parlament Català que va fer José Luis Rodríguez Zapatero. L'aleshores candidat pel Partido Socialista Obrero Español (PSOE) a les eleccions generals de març de 2004 – i posteriorment president - va verbalitzar aquest compromís polític en un míting del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) durant la campanya electoral catalana (novembre de 2003). Poc després els socialistes catalans formaven un govern de coalició amb Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i Iniciativa per Catalunya-Verds (ICV) presidit per Pasqual Maragall. Aquest govern es va anomenar popularment el “tripartit” i va suposar un canvi de signe polític després de 23 anys de govern de Convergència i Unió (CiU) - un coalició de centre-dreta de caire nacionalista - en el govern autonòmic. Un dels principals

⁹ Article online: “Pujol teme que el nuevo Estatut resulte peor que el de 1979” en <http://www.lavanguardia.com/politica/20050710/51262811307/pujol-teme-que-el-nuevo-estatut-resulte-peor-que-el-de-1979.html> [Consulta: 14-07-2011]

¹⁰ Entrevista personal amb el Doctor en Dret Constitucional Jordi Jaria Manzano de la Universitat Rovira i Virgili. (10-11-2011).

objectius d'aquest nou govern de signe progressista va ser la posada en marxa de la renovació de l'Estatut de 1979.

El 8 de juliol de 2005 s'aprovava l'esborrany del nou Estatut amb el suport del "tripartit", l'abstenció de CiU i els vots en contra del Partit Popular de Catalunya (PPC). El 30 de setembre del mateix any es votava el text definitiu al Parlament català i s'aprovava per 120 vots a favor i 15 en contra, tots ells corresponents al PPC. Per aconseguir aquest resultat majoritari, el PSC i CiU van negociar el text fins al darrer moment per arribar a un acord en termes d'educació i finançament. Aquests "retocs" de darrera hora van provocar recels en les files d'ERC, tot i que finalment van donar suport al text.

Una vegada admesa a tràmit la proposició de reforma de l'Estatut al Congrés dels Diputats, el 2 de novembre de 2005, el text encara es va veure condicionat per un altre pacte polític que pretenia assegurar la seva aprovació a les Corts, preveient les reticències d'alguns sectors polítics en alguns dels punts del text aprovat pel Parlament de Catalunya. Aquest cop els actors protagonistes d'aquest pacte van ser el mateix president del govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, i el líder de CiU, Artur Mas, que van acordar un model de finançament i un preacord sobre la definició identitària de Catalunya. Això es va produir el 21 de gener de 2006. Amb tot aquest bagatge de negociacions i matisos respecte a la reforma ja aprovada pel Parlament català, l'Estatut va passar a discutir-se en la Comissió Constitucional del Congrés dels Diputats abans de la seva aprovació pel plenari de la cambra. ERC va votar en contra del projecte resultant dels treballs d'aquesta comissió, trencant així el consens del "tripartit" en la defensa del nou text estatutari. Tot i així, l'Estatut s'aprovava definitivament el Congrés dels Diputats el 30 de març de 2006 amb 189 vots a favor i 154 en contra. Posteriorment, es va produir l'aprovació en el Senat, amb l'abstenció d'ERC, el 10 de maig del mateix any.

El procés d'aprovació del text estatutari, però, no va exhaurir la seva enrevessada trajectòria política, tot i la seva aprovació tant al Parlament català com a les Corts espanyoles. El 18 de juny de 2006 el nou text va ser sotmès a referèndum a Catalunya amb un resultat del 74% de vots a favor. La participació en aquesta consulta va ser del 49'4% de la població.

Fig.-1 CRONOLOGIA D'APROVACIÓ DE L'ESTATUT

2002	2003	2005	2006
-Octubre: Comissió per a la millora de l'autogovern del Parlament de Catalunya -Octubre: Informe de la Comissió amb l'encàrrec de la reforma estatutària durant la següent legislatura	-Novembre: Miting electoral del PSC al Palau Sant Jordi amb la presència de José Luis Rodríguez Zapatero, on el futur president estatal declara el seu suport al text estatutari que aprovi el Parlament català -Novembre: Nou govern a la Generalitat (PSC-ERC-IC-V) amb la presidència de Pasqual Maragall.	- Juliol: Aprovació parlamentària del primer esborrany de l'Estatut -Setembre: Aprovació al Parlament del text estatutari -Novembre: Admissió a tràmit de l'Estatut al Congrés dels Diputats per a la seva aprovació.	-Gener: Acord sobre finançament i preacord sobre definició identitària entre Zapatero, Mas i Duran i Lleida -Març: Comissió constitucional del congrés aprova el projecte de l'Estatut que se sotmetrà a la votació de la cambra. ERC vota no. El 30 de març l'Estatut s'aprova al Congrés. -Maig: L'Estatut s'aprova al Senat -18 de Juny: Referèndum a Catalunya sobre el text estatutari aprovat.

Font: Elaboració pròpia

3.1.2.-El recurs contra l'Estatut

Poc després del referèndum, el Partit Popular (PP) va presentar un recurs d'inconstitucionalitat contra el nou text l'1 d'agost de 2006. Aquesta formació política es va adreçar al Tribunal Constitucional (TC) per recórrer 126 articles del text estatutari. Aquest tribunal és únic i té jurisdicció en tot el territori espanyol. La seva creació es preveu en la pròpia Constitució a través del títol IX i les seves competències específiques venen definides a l'article 161 de la Carta Magna espanyola. Una d'aquestes competències parla específicament del “control de constitucionalitat de normes amb rang de llei, siguin de l'Estat o de les Comunitats Autònomes”¹¹. El PP va considerar que el text estatutari aprovat mesos abans era una mena de “constitució paral·lela”¹² per a Catalunya i que la majoria dels seus articles tenien una constitucionalitat dubtosa.

Que l'Estatut català era un tema sensible per a la classe política espanyola no es va evidenciar només amb el recurs del PP, sinó també amb recursos posteriors interposats pel Defensor del Pueblo, Enrique Múgica (19 de setembre de 2006), que considerava vulnerades les seves competències per la figura del Síndic de Greuges català - a més de qüestionar la constitucionalitat d'altres disposicions substantives de l'Estatut com el fonament dels poders de la Generalitat o els drets històrics entre d'altres-; per les comunitats autònomes de Múrcia i la Rioja, que impugnaven aspectes de l'Estatut com les competències en relació amb la conca de l'Ebre, el finançament o la bilateralitat entre l'Estat central i la Generalitat de Catalunya (27

¹¹ <http://www.tribunalconstitucional.es/es/tribunal/competencias/Paginas/Competencias.aspx> [Consulta: 11-09-2011]

¹² <http://www.rtve.es/noticias/20091124/recurso-del-partido-popular-contra-constitucion-paralela-del-estatut-catalan/291006.shtml> [Consulta: 11-09-2011]

d'octubre de 2006); i finalment pels recursos presentats per les comunitats d'Aragó, Illes Balears i Comunitat Valenciana (14 de novembre de 2006).

A partir d'aquest punt, l'atenció es traslladava al TC, que després d'admetre a tràmit tots els recursos, va ser la diana de tot tipus d'estratègies político-jurídiques per tal de:

- a) canviar la seva composició i, d'aquesta manera, el sentit final de la votació
- b) sol·licitar abstenció, inhibició o declaració d'incompetència del Plenari del Tribunal.

Els actors polítics més actius van ser els Diputats del Grup Parlamentari Popular, autors de les diverses peticions de recusació, i, ja cap al final del procés, les representacions processals del Govern de la Generalitat i del Parlament de Catalunya per tal d'evitar que es publicés la sentència.

Cal destacar que el Tribunal Constitucional està format per 12 magistrats. Són anomenats pel Rei mitjançant Reial Decret a proposta de diversos òrgans constitucionals: quatre magistrats els proposen des del Congrés, quatre des del Senat, dos els proposa el govern i dos més el Consell Superior del Poder Judicial (CSPJ). La designació per aquest tipus de càrrec es fa per un total de 9 anys i les persones que poden ocupar la magistratura poden ser magistrats o fiscals, professors universitaris i funcionaris públics o advocats. Tots ells han d'acreditar una experiència de com a mínim 15 anys com a juristes. La diversitat d'actors que poden proposar magistrats per aquest Tribunal implica un equilibri de representació política complex que allunya el TC de la impermeabilitat professional d'altres òrgans judicials. Això, en el cas del recurs contra l'Estatut català, va suposar tota una sèrie de moviments estratègics per tal de modelar la tendència general de la votació del tribunal, com ja hem comentat.

La tendència de tots els mitjans informatius era classificar els magistrats del TC en dos grans blocs: el bloc conservador i el bloc progressista, entenent per conservadors aquells que no avalarien la constitucionalitat de l'Estatut i per progressistes els que sí. En el bloc conservador hi havia Guillermo Jiménez, vice-president del Tribunal, Vicente Conde, Jorge Rodríguez-Zapata, Javier Delgado, Ramon Rodríguez Arribas i Roberto García-Calvo, que va morir de forma inesperada el maig de 2007, sense ser substituït per la dificultat del Congrés dels Diputats per posar-se d'acord en el nomenament d'un magistrat. En el bloc progressista hi

havia María Emilia Casas, presidenta del TC, Elisa Pérez Vera, Eugeni Gay Montalvo, Pascual Sala Sánchez, Pablo Pérez Tremps i Manuel Aragón Reyes.

El 2 de novembre de 2006, el PP ja demanava la recusació de la presidenta del TC per considerar que no era imparcial. El motiu al·ludit va ser que el seu marit havia realitzat un dictamen encarregat per la Generalitat que va servir de base per a l'elaboració de l'Estatut català. Aquesta recusació no va prosperar. Posteriorment els populars van demanar la recusació del magistrat progressista Pablo Pérez Tremps per haver realitzat un informe previ sobre la constitucionalitat del text estatutari (22 de gener de 2007). En aquest cas la recusació va prosperar i el magistrat quedava apartat de les deliberacions en relació amb el procés en el que havia estat recusat¹³. Tampoc va ser substituït per la dificultat d'un acord polític al Congrés. La Generalitat, per la seva banda, també va intentar recusar al conservador Jorge Rodríguez Zapata per haver participat en un estudi sobre el text estatutari previ al recurs. La recusació no va prosperar (27 de febrer de 2007).

Tots aquests incidents processals van ser utilitzats com a argument per la presidenta del TC, María Emilia Casas, per justificar la demora de la sentència, juntament amb altres afers substancials davant del Tribunal com els recursos contra la Llei de la Igualtat o la consulta del lehendakari Ibarretxe sobre el seu pla d'autogovern per al País Basc. Durant les deliberacions sobre l'Estatut català es van presentar fins a 7 esborranys diferents de la sentència, sense arribar a cap acord¹⁴. El cinquè esborrany va ser el primer que va votar en ple l'Alt Tribunal. Això es va produir el 16 d'abril de 2010, gairebé quatre anys després de la interposició del recurs i amb un Tribunal Constitucional que disposava per aquest recurs de només 10 dels 12 magistrats que hauria d'haver tingut. La ponència que havia redactat Elisa Pérez Vera, considerada com a “integradora” o que “salvava l'Estatut”¹⁵, va ser rebutjada per sis vots a quatre després de tres dies de deliberacions. Precisament la clau de la votació estava en la figura d'un magistrat progressista, Manuel Aragón, proposat pel Govern, i que mostrava posicions molt crítiques envers l'article relatiu als símbols nacionals de Catalunya i a la

¹³ Cal matisar que el magistrat Pablo López Tremps, després de ser recusat, va sol·licitar abstenir-se en la resta de recursos presentats contra l'Estatut, però el Tribunal només va admetre aquesta abstenció en el recurs d'inconstitucionalitat del Defensor del Pueblo. En la resta de recursos va participar en les deliberacions i les votacions. (Jaria, J. *op. cit.*)

¹⁴ La present recerca es va iniciar just el novembre de 2008, en el moment en que el recurs del PP contra l'Estatut estava sent debatut al TC i tot aquest procés estava no només en marxa jurídicament, sinó també políticament i mediàtica.

¹⁵ <http://www.lavanguardia.com/politica/20100417/53910562575/el-tribunal-constitucional-se-estrella.html> [Consulta: 10-09-2011]

presència del terme “nació” en el preàmbul del text estatutari. El que demanava era que en la sentència s'especifiqués que el concepte “nació” que apareixia al preàmbul no tenia cap mena de validesa jurídica. De fet, jurídicament, “els preàmbuls de les lleis estan mancats del valor jurídic que sí tenen els articulats”¹⁶, i per tant aquesta explicitació implicava més una posició política que estrictament jurídica¹⁷. Fins i tot es va arribar a especular sobre la possibilitat que el concepte sortís del preàmbul per tal d'aconseguir el consens, tot i que finalment es va mantenir. La posició d'Aragón finalment es va imposar, i el preàmbul explicita la invalidesa jurídica del terme “nació”.

El bloqueig del Tribunal Constitucional en relació amb la deliberació sobre la sentència de l'Estatut va provocar diverses reaccions:

- a) La ponent Elisa Pérez Vera, autora dels cinc esborranys discutits fins a la data, va declarar la seva incapacitat per a redactar una nova ponència. Per substituir-la, es va nomenar al conservador Guillermo Jiménez, vicepresident del TC, per tal de desbloquejar la situació abans de l'estiu.
- b) El maig de 2007 el Govern va impulsar una modificació de la Llei orgànica del TC per prorrogar el mandat de la presidenta Maria Emilia Casas, preservant la composició de l'Alt Tribunal i assegurant de forma estratègica el “vot de qualitat” d'aquesta magistrada en cas d'empat.
- c) El president de la Generalitat, José Montilla, i el líder de l'oposició, Artur Mas (CiU), proposaven la renovació del TC¹⁸ a través d'un pacte polític que es va portar a terme durant el maig de 2010. En aquest pacte els principals reivindicacions eren:
 - a. Que el TC es declarés incompetent per dictar sentència sobre l'Estatut.
 - b. Que es procedís a la seva immediata renovació al Congrés i al Senat.
 - c. Que es reformés la llei que regulava l'Alt Tribunal per tal d'impedir que magistrats amb el mandat caducat poguessin seguir en el càrrec.

¹⁶ El Periódico, 29 de juny de 2009, p.5

¹⁷ Cal matisar que els preàmbuls no són normes, però serveixen per interpretar normes. Fins ara, el Tribunal no s'havia pronunciat sobre els preàmbuls, per la seva “manca de valor jurídic”, però en la STC 31/2010 ho fa, justament pel valor interpretatiu que tenen. Això vol dir que sí que hi ha decisió jurídica respecte al preàmbul, però que propicia una lectura molt política. (Entrevista amb Jordi Jaria, Doctor en Dret Constitucional per la URV. 10 de novembre de 2011).

¹⁸ De fet, l'Alt Tribunal, a banda de la seva situació precària respecte al nombre dels seus membres en el recurs del PP contra l'Estatut – 10 de 12 per una defunció i una recussació -, tenia pendent la renovació general de cinc dels seus magistrats, un que havia mort i quatre que havien acabat el seu mandat el 2007 però que havien estat mantinguts, de nou, pel profund desacord polític entre les dues forces polítiques majoritàries, PP i PSOE

El fracàs de la sexta ponència sobre l'Estatut poc després, el 19 de maig, semblava donar la raó als líders catalans, però el TC va rebutjar declarar-se incompetent i la pròpia María Emilia Casas assumia la redacció de la setena i darrera ponència i es comprometia a arribar a una resolució abans de l'estiu.

A tot això, les eleccions autonòmiques catalanes previstes pel 28 de novembre de 2010 accentuaven la posada en marxa d'accions polítiques - el cas de Montilla i Mas -, però també una posada en marxa de l'argumentari necessari per tal d'oferir un marc interpretatiu diferenciat per a cada opció política, preveient que una sentència sobre l'Estatut pocs mesos abans dels comicis podia suposar una influència decisiva en el seu resultat. En la construcció d'aquests marcs també va influir la iniciativa inèdita d'una gran part de la premsa catalana (12 diaris), que el 26 de novembre de 2009 publicaven una editorial conjunta amb el títol de "La dignitat de Catalunya", que criticava la situació de l'Estatut al Tribunal Constitucional, posava l'accent en la incapacitat de l'Estat d'acceptar la realitat catalana i feia una crida a la mobilització ciutadana i responsable en cas que s'emetés una sentència negativa envers el text estatutari. Aquesta editorial, a la que s'hi van adherir més de 200 entitats del territori, posava les bases d'un marc interpretatiu unitari a diverses opcions polítiques, el sobiranista, que com veurem en l'anàlisi de resultats de la present investigació (Capítol 5), ha resultat el *frame* més dúctil i polivalent en mans de les diferents forces polítiques que l'han fet servir: PSC, IC-V, CiU i, fins i tot, algunes intervencions d'ERC.

La recta final en les deliberacions del TC començava el 21 de juny de 2010 i finalitzava el 27 del mateix mes. El Tribunal Constitucional no va portar a terme una votació de tota la ponència en bloc, sinó que es va proposar inicialment de fer-la article per article. El mateix dia de la resolució definitiva, Maria Emilia Casas encara introduïa modificacions de darrera hora. Aquests retocs introduïen fins a vuit referències a la "indissoluble unitat de la nació espanyola" entre altres canvis en aquest mateix sentit. Finalment es va optar per una votació per blocs de l'articulat. Els blocs sotmesos a votació van ser:

- 1) articles declarats constitucionals, amb 6 vots a favor i 4 en contra
- 2) els articles declarats inconstitucionals, amb 8 vots a favor i 2 en contra

- 3) els articles en els que el Tribunal oferia una interpretació conforme amb la Constitució (a partir de la sentència, vinculant per a tots els poders públics), amb 6 vots a favor i 4 en contra
- 4) la negació de valor interpretatiu a un parell de fragments del preàmbul, amb especial rellevància del terme “nació”, amb 6 vots a favor i 4 en contra.

D'aquesta manera el 28 de juny a la tarda s'aprovava finalment la sentència i es feia públic el seu dictamen.

Fig.-2 CRONOLOGIA DE L'ESTATUT I EL TC

2006	2007	2009	2010
-1 d'agost: El PP presenta el recurs d'inconstitucionalitat -De setembre a novembre: .Recurs del Defensor del pueblo .Recurs de Múrcia i la Rioja .Recurs d'Aragó, Illes Balears i Comunitat Valenciana -2 de novembre: sol·licitud de recusació per part del PP de Maria Emilia Casas, presidenta del TC. No prospera.	-Gener: sol·licitud de recusació per part del PP de Pablo Pérez Tremps. Prospera. No és substituït -Febrer: sol·licitud de recusació per part de la Generalitat de Jorge Rodríguez Zapata. No prospera . -Maig: Mort del magistrat Roberto García Calvo. No és substituït.	-26 de novembre: Editorial conjunta de la premsa catalana “La Dignitat de Catalunya”.	-16 d'abril: primera votació del ple del TC sobre el 5è esborrany de sentència presentat. No hi ha consens. -Maig 2010: El Govern espanyol impulsa una modificació de la Llei Orgànica del TC per prorrogar el mandat de la seva presidenta, Maria Emilia Casas. - Maig 2010: Pacte Montilla-Mas per evitar la sentència. -19 de maig: Fracàs de la 6ena ponència. Maria Emilia Casas assumeix la redacció de la 7ena. -21-27 de juny: deliberacions finals del TC. -28 de juny: aprovació de la sentència i publicació del dictamen.

Font: Elaboració pròpia

Aquesta decisió va generar una immediata reacció política i mediàtica, tot i que la sentència al complet no s'hagués fet pública. Totes les informacions que es van anar sabent sobre el possible sentit final de la sentència van permetre la fabricació d'un discurs polític, i també mediàtic, molt elaborat, que ens va permetre determinar els diferents marcs interpretatius d'una forma apriorística. També cal tenir en compte els següents elements contextuais previs a la sentència en la construcció dels *frames* que hem descrit al llarg d'aquest capítol:

- a) les negociacions per a l'aprovació de l'Estatut al Parlament català,
- b) el pacte Zapatero-Mas per a l'aprovació del text a les Corts,

- c) la falta de consens entre les forces polítiques que havien donat suport a la proposició de reforma en el Parlament en el darrer tram de les votacions al Congrés amb ERC,
- d) la participació i els resultats del referèndum popular,
- e) les recusacions de magistrats,
- f) els mandats caducats de diferents membres del Tribunal Constitucional
- g) el fet de basar gran part del bloqueig del TC en conceptes - nació, símbols nacionals, etc. - que posaven sobre la taula les diferències d'interpretació del model territorial de l'Estat, amb l'alt contingut simbòlic que aquest debat comporta.

Tots aquests elements han estat utilitzats per unes o altres forces polítiques i actors mediàtics per tal de construir de forma sòlida la seva posició respecte a la sentència, per legitimar-la, no legitimar-la o mantenir una posició intermèdia. No és objectiu de la present recerca fer una anàlisi exhaustiva de la sentència del TC¹⁹, però tot i així ens cal especificar quins van ser els articles que es van anul·lar i aquells que, tot i ser considerats constitucionals, van ser objecte d'un pronunciament interpretatiu per part el Tribunal. Això permet tenir una visió més clara de cada marc interpretatiu i també permet veure com les diferents argumentacions es basen en consideracions generals, fins i tot alienes al propi contingut de la sentència, o es basen en crítiques concretes als diversos aspectes del text del dictamen.

3.1.3.- Articles anul·lats i articles reinterpretats de la sentència definitiva.

En total, les declaracions d'inconstitucionalitat del Tribunal van afectar catorze preceptes, la majoria d'ells parcialment, i 26 més es van sotmetre a interpretació²⁰. Els articles declarats totalment o parcialment inconstitucionals pel Tribunal feien referència a diverses qüestions. Així, en l'àmbit de la llengua, s'anul·lava el qualificatiu "i preferent" referit a la llengua catalana, en l'article 6.1. de l'Estatut, en relació amb el seu ús en les administracions públiques i en els mitjans de comunicació públiques de Catalunya. En canvi, es mantenia el concepte de llengua "vehicular" en matèria d'educació.

Per altra banda, cal destacar que la major part de les anul·lacions d'articles es van portar a terme en matèria de justícia. L'article 97, mitjançant el qual es preveia la creació del Consell

¹⁹ La sentència completa està disponible online a <http://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/Sentencia.aspx?cod=9873> [Consulta: 10-11-2011]

²⁰ En realitat van ser 23 articles i les disposicions addicionals tercera, vuitena, desena i novena (Jaria, J. Op. Cit.)

de Justícia de Catalunya (CJC), és l'únic que va quedar completament anul·lat. D'aquesta manera es diluïa completament la possibilitat que Catalunya tingués un òrgan de govern dels jutges propi. L'únic òrgan competent en aquest àmbit quedava centralitzat en el Consell General del Poder Judicial (CGPJ) d'àmbit estatal. Cal matisar, però, que l'Estatut no deia en cap moment que el CJC fos un òrgan autonòmic, cosa que el TC va suposar erròniament²¹. De fet, el propi Tribunal deixava la porta oberta a establir òrgans desconcentrats del CGPJ via Llei Orgànica que permetien l'autonomia judicial. Aquest argument va ser utilitzat políticament per PSC i CiU per defensar el pacte polític amb el Govern estatal per recuperar articles anul·lats per la sentència i exemplificar una de les possibles solucions al conflicte²². També quedaven anul·lats els preceptes 2 i 3 de l'article 98 que regulaven les atribucions del CJC, tot i que no totes, de manera que "irònicament queden algunes competències sense un òrgan que pugui exercir-les"²³.

En aquest mateix sentit, dintre d'una concepció unitària i centralitzada del Poder Judicial, s'anul·lava també l'apartat 5 de l'article 95, segons el qual es considerava que el president del Tribunal Superior de Justícia De Catalunya (TSJC) era el representant del poder judicial a Catalunya. En aquest àmbit, també es va declarar inconstitucional l'apartat 6 del mateix article, segons el qual el CJC participaria en el nomenament de jutges del TSJC. Altres disposicions relatives al suprimit Consell de Justícia de Catalunya també van ser anul·lades pel Tribunal Constitucional (composició, art. 99.1; competències en matèria de la convocatòria d'oposicions o concursos públics per a places de jutges i fiscals, art. 101, apartats 1 i 2; o bé el règim de recursos en relació amb les resolucions del CJC, art. 100.1).

Dintre de l'arquitectura institucional de la Generalitat, van haver declaracions d'inconstitucionalitat en relació amb les atribucions del Consell de Garanties Estatutàries (possibilitat d'emetre dictàmens vinculants, art. 76.4), en consideració al caràcter exclusiu del control de constitucionalitat de les lleis per part del mateix Tribunal Constitucional; i amb les del Síndic de Greuges, al que l'article 78.1, en la seva redacció original, li atribuïa la supervisió, amb caràcter exclusiu dels poders públics de Catalunya, cosa que el TC considerava incompatible amb les atribucions que la Constitució atorga al Defensor del Pueblo.

²¹ Jaria, J, Op. Cit.

²² Entrevista a Miquel Iceta (PSC) al Matí de Catalunya Ràdio (8 a 9 del matí) i entrevista a Josep Antoni Duran i Lleida (CiU) al Món a RAC1 (9 a 10 del matí). 29 de juny de 2010 (Annex 1)

²³ Jaria, J. Op. Cit.

Pel que fa a les competències, el TC va anul·lar una frase de l'article 111 que deia “com a principis o mínim comú normatiu en normes amb rang de llei, excepte en els supòsits que es determinin d'acord amb la Constitució i el present Estatut”, un dels elements clau del blindatge competencial que l'Estatut de 2006 intentava. En aquest cas, es considerava que es tractava d'una norma interpretativa de la Constitució que vulnerava les atribucions del Tribunal Constitucional com màxim intèrpret, tot determinant el marge atribuït per la Constitució al legislador estatal en les competències compartides on té atribuïda la legislació bàsica. El TC també va anul·lar expressions similars en competències concretes (els articles 120.2 i 126.2, relatius a caixes d'estalvis, l'un, i crèdit, banca i assegurances, l'altre).

Finalment el TC va anul·lar, en part, dos articles referents al sistema de finançament de la Generalitat. Per una banda, s'anul·lava l'incís “sempre portin a terme un esforç fiscal també semblant” de l'article 206.3 en referència a l'aportació econòmica de Catalunya respecte a altres Comunitats Autònomes. Per altra banda, es declarava inconstitucional un fragment de l'article 218.2, privant a la Generalitat d'incidir legislativament en l'establiment i regulació dels tributs locals.

Fig.- 3. ARTICLES I APARTATS ANUL·LATS PER LA SENTÈNCIA

Llengua	Justícia	Arquitectura Institucional	Blindatge Competencial	Finançament
-Article 6.1: anul·lació de “i preferent”.	-Article 97: Creació del Consell de Justícia de Catalunya (CJC). -Apartats 98.2 i 98.3: Regulació de les atribucions del CJC. -Apartat 95.5: El president del TSJC com a representant del Poder Judicial a Catalunya. -Apartat 95.6: El CJC participa en el nomenament de jutges del TSJC. -Apartat 99.1: Composició del CJC. -Apartat 100.1: Règim de recursos respecte a resolucions del CJC. -Apartat 101-1 i 101.2: capacitat de convocatòria d'oposicions i concursos públics per jutges i fiscals.	-Apartat 76.4: El Consell de Garanties Estatutàries pot emetre dictàmens vinculants. -Apartat 78.1: Supervisió amb caràcter exclusiu dels poders públics catalans per part del Síndic de Greuges.	-Article 111: anul·lació frase “com a principis o mínim comú normatiu de normes amb rang de llei, excepte en els supòsits que es determinin d'acord amb la Constitució i el present Estatut”. Aquesta anul·lació també s'aplica als apartats 120.2 (Caixes d'Estalvi) i 126.2 (crèdit, banca i assegurances).	-Apartat 206.3: anul·lació de la frase “sempre que portin a terme un esforç fiscal també semblant”. -Apartat 218.2: capacitat De la Generalitat d'incidir legislativament en l'establiment i regulació de tributs locals.

Font: Elaboració pròpia en base a la informació apareguda en les edicions impreses del dia 29 de juny de 2010 de *El Periódico de Catalunya*, *La Vanguardia* i *El País*

A banda dels pronunciaments d'inconstitucionalitat, el TC va establir la interpretació constitucionalment conforme de diferents preceptes estatutaris. Vist que el gran cavall de batalla de l'Alt Tribunal en les darreres deliberacions va ser tot allò referent a la definició identitària de Catalunya, semblava lògic que la majoria de declaracions interpretatives del Tribunal es referissin a qüestions relacionades amb això: es van veure afectats l'article 5, sobre drets històrics; l'article 8.1, dedicat als símbols nacionals; els articles 6.2, 33.5, 34, 35.1 i 35.2, tots ells referits a diversos aspectes sobre el règim lingüístic, sobretot en l'àmbit de l'ensenyament, on es feia una lectura restrictiva de l'ús del català en les universitats i escoles catalanes. Tot plegat ve precedit d'incloure en el preàmbul de forma explícita la invalidesa jurídica del terme “nació”.

Les declaracions interpretatives del Tribunal també es referien a altres qüestions:

- a) en matèria de justícia, respecte al rol del TSJC
- b) en la nova divisió territorial de Catalunya en vegueries
- c) en la definició i delimitació de les anomenades competències exclusives, compartides i executives
- d) en el marge de gestió del govern català en matèria d'immigració
- e) en els articles que regulaven els processos de consultes populars o referèndums²⁴
- f) en el concepte de bilateralitat, considerat un dels avenços importants de l'Estatut cap a un reconeixement de Catalunya com a territori singular en la vertebració territorial de l'Estat i
- g) en diversos aspectes del finançament, especialment a través de les declaracions interpretatives respecte a les disposicions addicionals tercera, vuitena, novena i desena sobre política tributària.

3.1.4.- Conseqüències de la sentència

Després de l'anunci del dictamen del TC, les reaccions polítiques van ser diverses. Potser la més significativa i concreta va ser la manifestació en protesta per la sentència i a favor de la consideració de Catalunya com a nació que va tenir lloc el 10 de juliol de 2010 a Barcelona. Aquesta manifestació va ser una iniciativa civil d'Òmnium Cultural, una entitat que “treballa

²⁴ És important notar que l'article 122 no utilitza en cap moment la paraula 'referèndum', cosa que, òbviament, condiciona el pronunciament del Tribunal Constitucional (Jaria, J. Op. Cit).

per la promoció i la normalització de la llengua catalana, la cultura, i la identitat nacional de Catalunya”²⁵ des de 1961. De fet, l’organització d’aquesta manifestació ja s’havia proposat davant d’un possible resultat advers de la sentència del TC prop d’un any abans que es produís. El lema proposat per a la marxa va ser “Som una nació, nosaltres decidim”²⁶. Un milió i mig de persones segons els organitzadors, i un milió cent mil segons estimacions de la Guàrdia Urbana, es van aplegar a Passeig de Gràcia de la capital catalana. El fet més controvertit, però, va ser que el president de la Generalitat de Catalunya, José Montilla (legislatura 2006-2010), era qui havia fet una crida a l’assistència a través de la declaració institucional de reacció a la sentència del TC el 28 de juny de 2010. A aquesta adhesió del govern s’hi van afegir IC-V, ERC i CiU. En canvi, no hi van assistir el PPC i Ciutadans. La interpel·lació directa del president de la Generalitat a la ciutadania per a participar en una mobilització ciutadana va reforçar amb nous arguments els diversos marcs interpretatius respecte a la sentència del TC sobre l’Estatut: alguns parlaven d’irresponsabilitat institucional (PP), altres d’estratègia pre-electoral (CiU), altres de valor polític (PSC) i altres es mostraven comprensius però criticaven la crida a la mobilització (PSOE).

La unitat dels partits que es mostraven més o menys en contra de la sentència de l’Estatut no només es va començar a trencar amb la polèmica del lema i capçalera de la manifestació²⁷, sinó també en la negociació al Parlament d’una resolució de rebuig a la sentència. Aquesta resolució va quedar limitada temàticament al preàmbul de l’Estatut i al fet d’explicitar la manca de vigència jurídica del concepte de “nació” però no a la resta d’articles anul·lats o objecte d’interpretació conforme per part del Tribunal Constitucional. A més d’aquesta limitació del rebuig parlamentari català a la sentència, a nivell estatal, el PSOE no va donar suport a aquesta resolució en el Debat sobre l’Estat de la Nació del 14 i 15 de juny 2010.

Un altre dels elements contextuais a tenir en compte per comprendre les diverses interpretacions polítiques i mediàtiques de la sentència de l’Estatut van ser les eleccions autonòmiques que es van produir el novembre de 2010. Aquests comicis van transformar la sentència del TC en un argument polític important i les propostes per resoldre el conflicte obert

²⁵ <http://www.omnium.cat/www/omnium/ca/omnium.html> [Consulta: 12-11-2011].

²⁶ Cal dir que va haver-hi discrepàncies sobre la capçalera de la manifestació entre els diversos partits polítics. Finalment la solució va ser encapçalat amb una gran senyera on hi haguessin diverses personalitats polítiques, i darrera la pancarta amb el lema de la manifestació amb la representacions de les entitats convocants. <http://www.racocatala.cat/noticia/23473/manifestacio-10-j-som-nacio-nosaltres-decidim> [Consulta: 12-11-2011].

²⁷ En diverses de les entrevistes realitzades per a la present recerca a caps de premsa de partits polítics s’expressa obertament l’enfrontament per aquest tema.

a Catalunya formaven part dels diversos programes electorals, unes propostes que ja havien estat construïdes pels diversos partits polítics quan es va fer pública la sentència. Tan PSC com CiU plantejaven la recuperació del pacte polític amb el Govern estatal que havia fet possible l'aprovació de l'Estatut. El PSC va mantenir unes relacions tenses amb el Govern central durant tot el període pre-electoral, intentant pactar alguna solució política per algun dels aspectes de l'Estatut que havien estat anul·lats i recuperar la confiança de la ciutadania. De fet, el que es va escenificar mediàticament era que el PSC mostrava un marc eminentment sobiranista, mentre que el Govern estatal defensava el marc estatutari i valorava positivament la sentència i considerava tancat el debat autonomista. Aquest conflicte entre interpretacions, a banda d'altres factors, va minar les posicions del PSC, dividit entre l'anomenat sector catalanista, i el sector més proper a les tesis del PSOE. Els resultats electorals dels socialistes catalans van acusar totes aquestes tensions, a banda d'altres factors com la crisi econòmica o el desgast governamental del "tripartit", i van aconseguir un discret resultat en les eleccions autonòmiques amb 28 escons al Parlament.

Per altra banda, Artur Mas, nou president de la Generalitat després de les eleccions del 29-N, va declarar la seva intenció d'avançar en l'autogovern de Catalunya, tot i la sentència, i en el seu programa electoral va fer la proposta concreta d'aconseguir l'anomenat "concert econòmic" o "pacte fiscal": una mena de recuperació via negociació política d'alguns dels aspectes "tocats" en matèria de finançament per la sentència del TC i d'altres per tal d'aconseguir un règim de finançament específic per a Catalunya com el "concert" del País Basc o el "conveni" de Navarra. A juny de 2011, i ja amb CiU al govern de la Generalitat, el Parlament havia creat una comissió d'estudi d'aquest "concert econòmic" i plantejava la possibilitat de pactar-lo el 2012, un cop haguessin passat les eleccions generals estatals previstes per finals de 2011, amb un dels dos grans partits espanyols, PP o PSOE, segons la composició del nou executiu central.

Per la seva banda, ERC, que articulava una proposta electoral basada en la sortida independentista per a Catalunya, reforçada segons Joan Puigcercós, el líder republicà, per la sentència del TC, va haver de concórrer a les eleccions amb una situació de divisió interna dins del partit, acompanyada del sorgiment en l'escena política de dos formacions noves que propugnaven també la independència com a solució genèrica per als problemes de Catalunya. Aquestes opcions polítiques eren Solidaritat per la Independència i Reagrupament. Solidaritat per la Independència naixia arrel dels promotors de les consultes populars per

l'autodeterminació de Catalunya que s'havien produït en diversos punts del territori català des del setembre de 2009. Aquesta formació política va aconseguir, finalment, tres escons. Reagrupament, una escissió d'ERC comandada per Joan Carretero, no va aconseguir representació parlamentària. Aquests factors, més la crisi del "tripartit", van fer que ERC només aconseguís 10 escons dels 13 que tenia en l'anterior legislatura.

Finalment cal destacar que el PPC, amb una posició clarament positiva envers la sentència i que proposava tancar el debat de l'Estatut acatant i complint la decisió del TC, va aconseguir 18 escons, el seu millor resultat electoral a Catalunya. Ciutadans, també favorable a la sentència, mantenia els tres escons que ja tenia en la passada legislatura.

Amb aquesta contextualització política no pretenem dir que la sentència de l'Estatut determinés de manera absoluta el resultat de les eleccions autonòmiques. De fet, en l'estudi pre-electoral per a Catalunya de cara a les eleccions del 2010 que va portar a terme el Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) publicat el 15 d'octubre de 2010²⁸, els dos temes més preocupants per als catalans abans de les eleccions eren l'atur (64.1%) i, en segon lloc, hi havia l'economia (22'8%). Temes com la immigració o la inseguretat ciutadana aconseguïen percentatges entre el 9 i el 18%. L'autogovern o el finançament autonòmic tenien percentatges entre el 3 i el 4% (CIS, 2010: 3). Tot i així, la construcció de marcs interpretatius polítics envers la sentència del TC va formar part activa de la campanya electoral i creiem que va ser un factor més en la determinació del sentit del vot.

A data de redacció final d'aquest treball de recerca (abril de 2012), el panorama polític català ha patit canvis substancials: el canvi de tendència política en el govern estatal, amb la presidència del popular Mariano Rajoy (legislatura 2011-2014), la profunda crisi econòmica europea, les reformes i mesures provocades per aquesta crisi (com la reforma laboral), les protestes ciutadanes i sindicals envers aquestes reformes (com la vaga general del 29 de març) o la negativa a un pacte fiscal per a Catalunya per part del nou executiu són alguns d'aquests canvis substancials. En aquest context, les conseqüències de la sentència de l'Estatut han anat emergint.

²⁸ www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=11584&cuestionario=13698&muestra=19759 [Consulta: 14-10-2011]

Un dels primers aspectes de la seva aplicació es va produir en el camp de la llengua: el setembre de 2011 es va produir una interlocutòria de Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) per tal que la Generalitat apliqués la sentència del TC respecte a que el castellà fos llengua vehicular a les escoles²⁹. Posteriorment es produïa una sentència del TSJC avalant el sistema d'immersió lingüística (març de 2012) de l'escola catalana, però admetent la possibilitat que en determinats casos l'escolarització es fes íntegrament en castellà³⁰. Per altra banda, la situació econòmica catalana ha evidenciat que la sentència ha tingut una important repercussió en el camp de la política fiscal i competencial³¹. En resum, tot i que l'atenció mediàtica es va concentrar en uns quants articles, allò substancial no és quins són sinó com es reinterpreten i en quina mesura. Això és clau en tres aspectes de l'Estatut: règim lingüístic, estructura institucional i distribució de competències (blindatge)³².

Fora de l'àmbit estrictament polític hi ha hagut diverses propostes de desbloqueig de la situació generada per la sentència de l'Estatut. Per una banda, l'Observatori de l'Estatut, entitat dependent d'Òmnium Cultural, proposava diversos camins a seguir per superar el bloqueig a l'autogovern que suposava la sentència: una reforma constitucional en clau territorial, una nova redacció de l'Estatut o bé el desenvolupament de competències concretes a través de l'article 150.2 de la Constitució³³. Una altra de les opcions plantejades és el moviment independentista. En aquest sentit cal esmentar iniciatives civils com l'Assemblea Nacional Catalana, creada el 20 de març de 2012. Es tracta d'una plataforma que té per objectiu "pressionar els partits polítics per anar cap a la independència de Catalunya"³⁴.

Políticament, l'opció de la independència també ha entrat en l'agenda mediàtica catalana a través del 16è Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC) (març de 2012), on

²⁹ <http://www.lavanguardia.com/politica/20110902/54210555762/ultimatum-del-tsjc-a-la-generalitat-para-que-el-castellano-sea-lengua-vehicular-en-la-escuela.html> [Consulta: 10-11-2011].

³⁰ <http://www.lavanguardia.com/politica/20120308/54266043691/tsjc-avala-catalan-como-lengua-vehicular-abre-la-puerta-excepciones.html> [Consulta: 03-04-2012].

³¹ Per una revisió àmplia de les conseqüències econòmiques de la sentència, vegeu http://www10.gencat.net/eapc_revistadret/recursos_interes/especial%20estatut/documentos%20especial%20estatut/cat/13_Bosch_Vilalta_ca.pdf [Consulta: 04-04-2012].

³² Jaria, Jordi. Op. Cit.

³³ <http://www.observatoridelestatut.cat/index.php?blog=16> [Consulta: 12-11-2011].

³⁴ <http://www.europapress.cat/societat/noticia-constitueixen-lassemblea-nacional-catalana-plataforma-per-independencia-20120310135711.html> [Consulta: 04-04-2012].

per primera vegada la formació s'ha plantejat obertament la independència com un objectiu a llarg termini en el que han anomenat “procés de transició nacional irreversible”³⁵.

3.2.- La ràdio a Catalunya.

El context mediàtic català on s'insereix el mitjà radiofònic és força complex. Seguint les argumentacions de Niqui i Segarra (2010), Gutiérrez (2010), Huertas (2010) i Llorens (2011) podem determinar diversos factors que influeixen decisivament en aquesta complexitat:

- a) la convivència de tres espais comunicatius geogràficament diferents, local, autonòmic i estatal
- b) el marc regulador del sector
- c) la saturació del mercat publicitari radiofònic
- d) la uniformitat de l'oferta programàtica i
- e) la transformació tecnològica del sector en termes de producció, emissió i consum.

Aquesta complexitat s'ha incrementat amb el context de crisi econòmica i la variació dels hàbits de consum dels oients de ràdio provocada per l'ús de les noves plataformes mediàtiques. Tots aquests factors impliquen una tendència al conservadorisme en termes de programació alhora que indica la necessitat d'una renovació tant tecnològica com en matèria de continguts del sector radiofònic.

La ràdio és un mitjà amb una lògica de mercat diferent d'altres mitjans. Mentre que la televisió o el cinema poden ofertar la seva programació en un mercat mediàtic que pot ser internacional, la ràdio té uns continguts difícilment extrapolables a altres contextos ja que resulta una eina mediàtica caracteritzada per la seva immediates i proximitat al territori de cobertura, cultural i lingüísticament. De fet, alguns investigadors consideren que el mitjà radiofònic, per les seves característiques intrínseques, és una eina privilegiada en la construcció de la identitat d'una determinada comunitat (Morris, 2008: 546). El cas de Catalunya resulta paradigmàtic en aquest sentit. En el seu espai comunicatiu hi conviuen emissores d'abast estatal en llengua espanyola, emissores d'abast autonòmic, algunes en castellà i d'altres en català, i finalment emissores amb cobertures menors que poden ser supracomarcals, comarcals, locals o fins i tot emissores de petites comunitats com barris o associacions.

³⁵ http://www.ara.cat/politica/Oriol-Pujol-CDC-partit-independentista_0_668933277.html [Consulta: 04-04-2012].

Tota aquesta oferta s'articula a partir d'un total de 431 emissores a Catalunya, 245 públiques, 67 privades i 117 considerades del tercer sector³⁶. Les freqüències que ocupen es divideixen entre el sistema d'emissió en Ona Mitjana (OM) i el de la Freqüència Modulada (FM). En OM només hi ha 15 emissores diferents, tres de públiques i 12 de privades, però només tres tenen una programació diferenciada respecte al que emet la mateixa emissora per les seves freqüències d'FM. Es pot considerar que l'escolta en OM és completament residual en termes de mercat. La resta de freqüències, un total de 565 públiques i 192 privades, són en FM³⁷.

En termes d'àmbit territorial, les emissores d'àmbit estatal operen generalment a través d'una programació en cadena a través de diverses freqüències repartides per part del territori català. Pràcticament totes aquestes emissores pertanyen a grans grups de comunicació que operen en el mercat radiofònic català a través de diverses cadenes amb una oferta diferenciada. Cal dir que alguns d'aquests grups tenen emissores d'àmbit estrictament autonòmic i en llengua catalana, però en els dos casos que veurem, aquestes emissores tenen poc espai en el mercat radiofònic en termes d'audiència i opten per programacions mixtes per abaratir costos.

En l'àmbit públic només trobem Ràdio Nacional de Espanya, que opera a Catalunya a través de 76 freqüències que ocupen les 5 cadenes de l'emissora: Ràdio Nacional de Espanya, amb programació generalista, Ràdio 5 Todo Noticias, una radiofórmula informativa, Radio Clàssica, una radiofórmula dedicada a la música clàssica, Ràdio 3, amb una programació especialitzada en música i cultura i finalment Ràdio 4, una emissora d'àmbit estrictament autonòmic que va ser la primera emissora generalista que va emetre en català (1976) i que després d'una reestructuració degut a la situació econòmica de la Corporació de Ràdio i Televisió i Espanyola (CRTVE) l'any 2006, combina algun programa típic d'una programació convencional, com *El Matí a 4 Bandes* (Toni Marín) amb continguts musicals diversos: des de programes especialitzats fins a radiofórmula en alguna de les seves franges horàries.

³⁶ “Espacio social de comunicación independiente de los poderes públicos y privados, heredero de las reivindicaciones que antaño efectuaron los medios libres y que concibe como característica sustancial básica de estos medios su rol como crisol donde se expresa la sociedad civil organizada” (Fleischman et al, 2009)

³⁷ La informació sobre el panorama radiodifusor català està elaborada a través de les dades de Niqui i Segarra (2010) “Mapa de la radiodifusió analògica i digital” a l'*Informe 2010 sobre la ràdio a Catalunya* elaborat per l'Observatori de la Ràdio a Catalunya i les dades de Llorens (2011) “La Radio” a l'*Informe de la Comunicació a Catalunya 2008-2010* elaborat per l'INCOM-UAB.

Les cadenes estatals privades són diverses. El grup empresarial Unió Ràdio té 58 freqüències a través de les quals operen les seves 6 cadenes: Cadena SER Catalunya, amb una programació generalista i la que té un major nombre de freqüències (21), i les radiofórmules musicals Los 40 Principales, Cadena Dial, M80, Ràdio Olé i Màxima FM. L'excepció en aquest grup empresarial estatal és Ona FM, amb 12 freqüències d'àmbit estrictament autonòmic, especialitzada en informació esportiva i que té algun programa propi però que comparteix part de la seva programació amb Cadena SER Catalunya.

Una altre dels grans grups estatals és Ràdio Popular, amb 14 freqüències distribuïdes per la generalista Cadena COPE i dos radiofórmules musicals, Cadena 100 i Rock and Gol. El grup Vocento, a través de l'emissora generalista Onda Rambla-Punto Radio, té 11 freqüències. El segueix el grup Antena 3 amb 10 freqüències, que opera a Catalunya a través de Onda Cero, amb una programació generalista, i la radiofórmula musical Europa FM. La resta de grups estatals només ostenten entre 1 i 3 freqüències i el seu àmbit de cobertura a Catalunya es limita a la zona metropolitana de Barcelona. És el cas del Grup Intereconomía, amb la generalista Ràdio Intereconomía (3 freqüències), el grup Radio Blanca, amb la radiofórmula musical Kiss FM (3 freqüències) i el grup Unidad Editorial amb la programació esportiva especialitzada de Radio Marca (1 freqüència).

Cal destacar que les emissores generalistes estatals més importants, com són RNE, Cadena SER, COPE, Onda Rambla-Punto Ràdio i Onda Cero, ofereixen una programació en cadena durant les seves franges de *prime time* amb algunes desconexions per a la informació local dins dels magazines matinals. Però també reserven un espai de la seva graella de programació per a la producció de programes en català d'àmbit estrictament autonòmic. La franja horària que ocupa aquest tipus de programació és, principalment, de 13:00 a 16:00 hores del migdia. Les emissores amb més programació local són Cadena SER, Onda Cero, COPE i, en menor mesura, RNE (Gutiérrez, 2010: 84).

Pel que fa a les emissores d'àmbit estrictament català, també hem de dividir el mercat radiofònic entre emissores públiques i privades. Les emissores públiques catalanes ocupen un lloc preeminent en l'ocupació de freqüències. Catalunya Ràdio, de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, opera a través de 228 freqüències que ocupen les seves 4 emissores: Catalunya Ràdio, de programació generalista, iCat FM, amb una programació mixta entre radiofórmula musical i especialitzada en cultura, Catalunya Música, radiofórmula de música

clàssica i Catalunya Informació, una radiofórmula informativa. Després tenim a COM Ràdio, que opera en 19 freqüències a més de les 242 que ocupen les ràdios municipals que hi estan consorciades, on es combina programació pròpia local i programació compartida.

Les ràdios privades estrictament d'àmbit català ocupen un total de 98 freqüències. El principal grup que opera en tota el territori és el grup Godó a través de 27 freqüències i 2 cadenes: RAC 1, amb una programació generalista, i RAC 105, una radiofórmula musical. El segueix el grup Teletaxi, amb 23 freqüències que reparteix entre dos programacions de radiofórmula musical: Radio RM i Ràdio Teletaxi. També en l'àmbit de la radiofórmula musical tenim al Grup Flaix, amb 20 freqüències en les que operen Flaix FM i Ràdio Flaixbac. I finalment hi ha la Cadena Estel, amb 10 freqüències, on hi trobem Ràdio Estel, que barreja programació temàtica religiosa i radiofórmula musical, i l'emissora municipal Ràdio Principat.

La resta de freqüències d'operadors privats, 18 en total, ja tenen un àmbit territorial més reduït i operen en àmbits de cobertura supracomarçals, comarçals i locals.

Fig 4.- PRINCIPALS EMISSORES QUE OPEREN A CATALUNYA

Nom	Titularitat	Cobertura	Programació
RNE /RTVE	Pública	Estatat	Generalista
RADIO 5/RTVE	Pública	Estatat	Radiofórmula informativa
RADIO CLÁSICA/RTVE	Pública	Estatat	Radiofórmula musical
RADIO 4/RTVE	Pública	Autonòmica	Mixta: generalista-radiofórmula
CADENA SER/UNION RADIO	Privada	Estatat	Generalista ³⁸
LOS 40 PRINCIPALES/UNION RADIO	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
CADENA DIAL/UNION RADIO	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
M80/UNION RADIO	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
RADIO OLE/UNION RADIO	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
MAXIMA FM/UNION RADIO	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
ONA FM/UNION RADIO	Privada	Autonòmica	Especialitzada esports
CADENA COPE/RADIO POPULAR	Privada	Estatat	Generalista
CADENA 100/RADIO POPULAR	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
ROCK AND GOL/RADIO POPULAR	Privada	Estatat	Mixta: especialitzada esports-radiofórmula
ONDA RAMBLA PUNTO RADIO	Privada	Estatat	Generalista
ONDA CERO/ANTENA 3	Privada	Estatat	Generalista
EUROPA FM/ANTENA 3	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
RADIO INTERECONOMIA	Privada	Estatat	Especialitzada economia
KISS FM/RADIO BLANCA	Privada	Estatat	Radiofórmula musical
RADIO MARCA/UNIDAD EDITORIAL	Privada	Estatat	Especialitzada esports

³⁸ Cal destacar que tant en el cas de Cadena SER com el de Onda Rambla Punto Ràdio, totes dues emissores combinen una programació generalista estatal amb programació únicament adreçada a Catalunya i en català de producció pròpia.

CATALUNYA RADIO/CCRTV	Pública	Autonòmica	Generalista
ICAT FM/CCRTV	Pública	Autonòmica	Mixta: especialitzada cultura i radiofórmula
CATALUNYA MÚSICA/CCRTV	Pública	Autonòmica	Radiofórmula musical
CATALUNYA INFORMACIÓ/CCRTV	Pública	Autonòmica	Radiofórmula informativa
COM RADIO	Pública	Autonòmica	Generalista
RAC1/GRUP GODÓ	Privada	Autonòmica	Generalista
RAC 105/GRUP GODÓ	Privada	Autonòmica	Radiofórmula musical
RADIO RM/GRUP TELETAXI	Privada	Autonòmica	Mixta: especialitzada música i radiofórmula ³⁹
RADIO TELETAXI/GRUP TELETAXI	Privada	Autonòmica	Mixta: especialitzada música i radiofórmula
FLAIX FM/GRUP FLAIX	Privada	Autonòmica	Radiofórmula musical
RADIO FLAIXBAC/GRUP FLAIX	Privada	Autonòmica	Radiofórmula musical
RADIO ESTEL/CADENA ESTEL	Privada	Autonòmica	Mixta: especialitzada religió i radiofórmula

Font: Elaboració pròpia amb la informació recollida a Niqui i Segarra (2010) i Llorens (2011)

Finalment cal destacar les 117 emissores del tercer sector, també anomenada ràdio comunitària. Es tracta d'emissores sense ànim de lucre que ofereixen un servei comunicatiu en àmbits geogràfics molt reduïts i que basen la seva programació en la divulgació cultural i la informació de la comunitat a la que pertanyen. Fins la posada en marxa de la Ley 7/2010, de 31 de març, General de la Comunicación Audiovisual, aquestes emissores no tenien una regulació legislativa clara, estaven en una situació d'al·legalitat i permetien que iniciatives empresarials privades il·legals entressin en el marc d'aquesta situació, generant una situació de competència deslleial als operadors privats. La polèmica sobre la regularització del tercer sector és un dels cavalls de batalla dels operadors de ràdio privats a Catalunya agrupats a l'Associació Catalana de la Ràdio (ACR).

3.2.2.- El marc regulador

A Espanya, és el govern de l'Estat el que determina quines freqüències de l'espai radioelèctric estan disponibles a través dels anomenats "Planes tècnics de radiodifusión sonora". L'adjudicació de les concessions administratives per a l'explotació d'aquestes freqüències la porten a terme els governs de les comunitats autònomes d'acord amb les competències en matèria de telecomunicacions i mitjans de comunicació que marca la Constitució. La singularitat del cas català és que aquesta adjudicació ja no es fa a través del govern de la Generalitat sinó a través del Consell Audiovisual de Catalunya (CAC), un ens de regulació de l'espai comunicatiu català que actua de forma independent als governs. El CAC es va crear arran de la Llei 22/2005 de 29 de desembre i segueix el camí obert per altres països europeus que han anat consolidant aquest tipus d'organismes gestors. Espanya ha estat un dels darrers

³⁹ Radio RM i Radio Teletaxi tenen pràcticament la mateixa programació tot i tractar-se de dos emissores diferents.

països europeus en contemplar, via la Llei General de la comunicació audiovisual d'abril de 2010, una entitat d'aquestes característiques, el Consejo Audiovisual Español (Niqui i Segarra, 2010: 13), que haurà de coordinar les seves competències amb la d'altres entitats similars d'abast autonòmic com el cas català⁴⁰.

L'adjudicació de freqüències radiofòniques es fa mitjançant un concurs públic. Des dels anys 60 fins a l'actualitat s'han succeït diverses regularitzacions de l'espai radioelèctric que han permès l'increment progressiu de freqüències i emissores que hi operen en tots els àmbits territorials. El primer pla tècnic de radiodifusió sonora es va produir el 1978, sota el govern de l'UCD, i va començar a configurar el mapa radiodifusor català. Entre aquestes primeres adjudicacions hi havia la SER, la COPE i Cadena Catalana en l'àmbit privat i l'adjudicació de 16 freqüències públiques, 7 a RNE i 9 a Ràdio Cadena Español (Niqui i Segarra, 2010: 34). Però el veritable salt tant quantitatiu com qualitatiu en l'àmbit català, sobretot en el terreny de l'emissió per freqüència modulada (FM) es va produir a partir de l'any 1982, quan Catalunya va ser la adjudicatària de 34 freqüències noves. A partir d'aquesta data va haver-hi tot tipus d'iniciatives de la societat civil catalana per a la creació de mitjans de comunicació propis i la creació de les primeres cadenes radiodifusores en FM. Com indiquen Niqui i Segarra (2010: 35), un dels capítols importants d'aquesta etapa va ser la creació de Cadena 13, una emissora en català amb una forta vinculació a Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), en aquells moments en el govern de la Generalitat, i que evidenciava la necessitat de la política catalana de tenir un espai comunicatiu propi.

Durant els anys següents el nombre de freqüències tant privades com públiques anava augmentant amb tot tipus d'emissores que anaven apareixent, fusionant-se, canviant de nom o desapareixent en un procés de construcció de l'espai radiofònic català extremadament dinàmic⁴¹. Cal esmentar especialment que l'any 1999 el govern de CIU va adjudicar 33 freqüències que va permetre la creació de dues noves cadenes radiofòniques privades en llengua catalana: RAC 1, del grup Godó, que naixia l'any 2000, o Ona Catalana, que havia començat la seva programació en xarxa en l'àmbit de la província de Girona el 1998 i que el 2000 estrenava programació per a tota Catalunya.

⁴⁰ El funcionament i atribucions tant del CAC com de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió s'han vist afectades per la llei 2/1012, del 22 de febrer, de modificació de diverses lleis en matèria audiovisual. <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6075CAT.pdf> [Consulta 05-05-2012]

⁴¹ Per seguir detalladament tots aquests processos vegeu a Niqui i Segarra, 2010, Bonet et al, 2009a i 2009b i les actes del 3er Congrés de la Ràdio a Catalunya, 2006.

Finalment, un dels capítols sobre adjudicacions que més ha marcat l'actual context radiodifusor català és l'anomenat *Pla Pilot*.

A Catalunya, el 14 de novembre de 2003, es va signar un conveni entre la Secretaria de Comunicació del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, governada per CIU, i l'Associació Catalana de Radiodifusió Privada. L'objectiu formal era establir mecanismes de concertació entre la Secretaria de Comunicació i les emissores que formaven part d'aquella associació per dur a terme proves pilot per analitzar el comportament real de noves freqüències no planificades, de manera temporal i sense el títol habilitant legalment necessari. La prova pilot es va allargar 5 anys (Niqui i Segarra, 2010: 27)

El *pla pilot* finalitza ja amb el CAC en ple funcionament. El 2008, l'ens adjudica 83 concessions que afecten a les emissores que operaven en les freqüències del *pla pilot*. Tot i que es ratifiquen la majoria de les concessions a les empreses que ja ocupaven l'espai radioelèctric, 30 s'adjudiquen a un operador diferent del que l'emprava en els 5 anys precedents. Aquest fet va provocar les queixes d'aquests operadors al veure com perdien importants àmbits de cobertura en el territori català arran de la decisió adjudicatària del CAC. La defensa de l'ens va ser que el seu procés sí havia estat legal i amb criteris d'adjudicació transparents a través de concurs públic i criticaven l'opacitat del *pla pilot*, que havia funcionat a efectes pràctics com una adjudicació de freqüències ordinari quan no ho era (Comas, 2009: 212-216).

A data d'agost de 2011, aquest darrer procés d'adjudicació de freqüències del 2008 ha estat el que ha configurat l'actual mapa radiodifusor català: 192 emissores privades entre estatals, autonòmiques, supracomarcals, comarcals i locals, 565 emissores públiques, i 242 municipals (Niqui i Segarra, 2010: 18-20 i Llorens, 2011: 59-81).

3.2.3.- Uniformitat de l'oferta programàtica

El sector públic i el sector privat conviuen en un mercat saturat on el finançament publicitari és una fons indispensable pel funcionament d'ambdós operadors, fet que provoca no poques

controvèrsies⁴². Però la competència directa entre sector públic i privat no es produeix només en el terreny del finançament publicitari. Una de les característiques principals del panorama de la radiodifusió catalana, i també espanyola, és la homogeneïtzació de la programació matinal generalista (Gutiérrez, 2010:70). El model de magazine contenidor matinal de 6 a 12:00 del matí, aprofitant la principal franja de prime time (de 6 a 10) segueix una estructura pràcticament idèntica en tota l'oferta generalista espanyola: 6 a 8, format notícies, 8 a 10, també notícies amb la inclusió d'entrevistes informatives telefòniques i a estudi i la tertúlia com espai de reflexió i opinió; i de 10 a 12, una estructura de magazine amb continguts més culturals i socials allunyats del format informatiu de primera hora del matí (Martínez Costa et al, 2007: 406).

Fig.5- ESTRUCTURA DELS MAGAZINES MATINALS DE LA RÀDIO GENERALISTA

06 :00 a 08 :00	-Estructura de programa informatiu amb una estructuració de blocs de 15 minuts que es van repetint amb petites variacions - Continguts: informació general, esports i informació de servei
08 :00 a 10 :00	-Estructura de programa informatiu amb la introducció de nous elements i aparició dels formats opinatius. -Continguts: notícies, entrevistes informatives per telèfon i a estudi, columnes, humor i tertúlia.
10 :00 a 12 :00	-Estructura pròpiament de <i>magazine</i> amb els formats informatius habituals -Continguts: cultura i societat amb entrevistes i seccions diverses

Font : Elaboració pròpia

Tota l'oferta generalista estatal i tota l'autonòmica, tant pública com privada, segueix de manera estricta aquesta estructura. A més a més tots aquests espais estan conduïts pel que es podrien considerar "conductors-estrella", periodistes o comunicadors amb una llarga trajectòria mediàtica, en ràdio o en televisió, que funcionen com a elements cohesionadors i identitaris dels seus espais i que actuen com a directors, editors i presentadors d'aquests magazines (Martínez Costa i Herrera, 2007: 412; Martí, 2004: 32; Legorburu, 2004: 52-53). Aquesta fórmula ha estat la que ha resultat més rentable per a les emissores, i tot i els advertiments de l'estancament de l'audiència en els darrers 6 anys, cap operador s'ha atrevit encara a provar una fórmula programàtica diferent a l'existent pel risc econòmic que podria comportar (Huertas, 2010: 94).

⁴² Per fer un seguiment del conflicte entre operadors privats i públics en l'àmbit català, veure Llorens, Carles (2011: 59-81) "La Radio". A *Informe de la Comunicació a Catalunya 2009-2010*. INCOM. UAB.

Actualment els programes matinals situats en la franja de *prime time* actuen sota la dinàmica de la “competitivitat directa” (Martí, 2004: 42). Hi ha diversos motius per adoptar aquesta dinàmica:

Se puede partir del hecho de que los modelos existentes pueden ser contraatacados con mejores contenidos y programas y de esta manera conseguir captar a la audiencia de la competencia (Martí, 2004: 42)

Però bàsicament aquesta estratègia té molt de “realisme tàctic” (Martí, 2004: 43), és a dir, que la programació de competència directa en la franja de *prime time* té per objectiu competir pel segment més important del mercat de l’audiència adoptant fórmules ja conegudes perquè el risc econòmic sigui menor. El format del magazine-contenedor, de “programa de programes” (Cebrián Herreros, 1995: 481), té també altres avantatges no exclusivament econòmics que expliquen la seva proliferació en l’oferta catalana i espanyola: la vinculació d’aquest tipus de programació a l’actualitat fa que es requereixi una estructura flexible per tal d’acomodar qualsevol fet noticable a l’antena amb immediates. Els programes curts amb estructures rígides no ho permeten amb tanta facilitat com aquest tipus de format. Cal esmentar, a més a més, que l’estil col·loquial i dialogat del contingut informatiu per part del editor-presentador de l’espai- el que Ortiz i Marchamalo denominen “noticia dialogada” (1994: 123-124) – ajuda a que aquesta flexibilitat estructural no trenqui la coherència i identitat de l’espai.

Els dos estudis d’audiència de mitjans referencials del sector, l’Estudi General de Mitjans (AIMC) a nivell estatal i el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura (FUNDACC)⁴³, indiquen que les emissores que estan en aquesta situació de competència directa en l’àmbit català són Catalunya Ràdio i RAC 1, que des de el 2009 van alternant el lideratge de la franja matinal, i Cadena SER que apareix com la tercera emissora més escoltada. Aquestes tres emissores estan entre els 300.000 i els 500.000 oients de mitjana (Huertas, 2010: 94). Per darrera d’aquestes tres emissores, que apleguen prop del 75% de l’audiència radiofònica a Catalunya, hi ha Onda Cero, COPE i RNE. El percentatge més elevat de concentració de l’audiència segons el criteri de franja horària s’estableix al matí, de 6 a 10:00, amb un 68’7% de l’audiència (Huertas, 2010: 106).

⁴³ Les dades general de l’Estudi General de Mitjans (AIMC) i del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura (FUNDACC) es poden consultar en línia a www.aimc.es/-Datos-EGM-Resumen-General-.html i <http://www.fundacc.org/fundacc/ca/dades/informe-public-i-gratuit.html> respectivament. [Consulta: Maig 2010]

Aquestes emissores, com ja hem comentat, aposten per periodistes de llarga trajectòria que imprimeixin la seva personalitat i criteri editorial com a estratègia diferenciadora en aquesta dinàmica de competitivitat directa. De fet, el nom dels programes matinals s'ha mantingut mentre canviaven els seus conductors-editors. A Catalunya Ràdio, amb el programa *El Matí de Catalunya Ràdio* com a espai de referència de la cadena, hi hagut tres canvis significatius en els darrers 4 anys. La temporada 2007-2008, el periodista Antoni Basses abandonava la direcció del programa després de 13 anys pràcticament ininterromputs de lideratge en termes d'audiència. La temporada 2008-2009 passava a conduir l'espai la periodista Neus Bonet, que va acusar la marxa de Basses amb els índexs més baixos d'audiència del programa i amb la competència creixent de RAC 1. La direcció de l'emissora aposta llavors per Manel Fuentes, un periodista amb una llarga experiència en la conducció de programes d'entreteniment i humor, i que ha dirigit l'espai matinal les temporades 2009-2010 i 2010-2011, aconseguint una recuperació de l'audiència i establint una "batalla" mediàtica per l'audiència que ha anat fluctuant entre el lideratge i una ajustada segona posició amb l'emissora privada RAC 1.

Precisament l'emissora del grup Godó també ha tingut canvis en la direcció del seu matinal. Des del 2004 i fins el 2007, el programa *El Món a RAC 1* va estar dirigit pel periodista Xavier Bosch. I des de el 2007-2008 fins a la temporada 2010-2011 el conductor ha estat Jordi Basté, conegut periodista esportiu amb una llarga trajectòria a Catalunya Ràdio, on hi va treballar durant 22 anys. El progressiu augment de l'audiència d'aquesta cadena ha estat pràcticament ininterromput durant els darrers 11 anys, assolint els 489.000 oients en les dades del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura (FUNDACC, 2008-2010).

Entre les emissores de més audiència, un dels canvis de direcció del matinal més destacats va ser el de Cadena SER. L'històric periodista Iñaki Gabilondo, que havia conduït el programa matinal líder de la ràdio estatal *Hoy por hoy* des de l'any 1986 fins el 2005 deixava l'emissora per iniciar una nova etapa professional a la televisió. El responsable de substituir-lo va ser el periodista Carles Francino, al capdavant de l'espai des de llavors, i que ha mantingut el programa com a líder a nivell estatal i tercer programa més escoltat a Catalunya.

Altres espais matinals de menor audiència també han tingut canvis importants. La pública estatal Ràdio Nacional va substituir a Olga Viza per Juan Ramon Lucas la temporada 2007-2008. El periodista, amb una llarga trajectòria tant a la ràdio com a la televisió, ha obtingut els

millors resultats d'audiència de la cadena de les darreres 4 temporades, tant a nivell estatal com autonòmic, col·locant-se com la cinquena ràdio més escoltada a Catalunya amb una audiència mitjana de 154.000 oients (Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, 2010).

La dificultat de consolidar la figura del “conductor estrella” implica que qualsevol canvi en la direcció d'un programa radiofònic matinal necessiti, amb alguna excepció, d'una certa estabilitat temporal per tal d'assentar de nou la seva audiència, tenint en compte que l'èxit del programa no depèn d'oferir un producte diferent, sinó que el producte tingui un segell identitari propi. Així doncs ens podem trobar amb casos paradigmàtics en la ràdio espanyola com la de Luis del Olmo, l'històric presentador del matinal *Protagonistas*, un programa que ha mantingut el seu nom i al seu conductor tot i canviar d'emissora i que és, actualment, el programa més veterà de la ràdio espanyola amb 40 anys d'història⁴⁴

Altres “conductors estrella” són Carlos Herrera, responsable del programa *Herrera en la Onda*, el quart més escoltat de la ràdio generalista a Catalunya. El periodista porta davant d'aquest espai d'Onda Cero des del 2004, tot substituint precisament al *Protagonistas* de Luis del Olmo, que va passar a emetre's a la cadena Punto Radio; o el polèmic periodista Federico Jiménez Losantos, al capdavant de *La Mañana* de Cadena COPE del 2003 al 2009, i que va ser substituït pels periodistes Ignacio Villa (franja de 6:00 a 10:00) i Ely del Valle y Enrique Campo (franja de 10 a 12:00). Això va suposar per aquesta emissora una baixada dràstica de la seva audiència del 2009 al 2010 (Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, 2008-2010), perdent la lluita per la quarta posició de les ràdios generalistes més escoltades a Catalunya, amb 140.000 oients, i passant a la sisena posició el 2010 amb només 92.000. Cal esmentar que els magazines matinals de la ràdio generalista espanyola actuen com a “programas far” (Martí, 2004: 32) o com “programa locomotora” (Legorburu, 2004: 62) amb una funció de llastrant de l'audiència que beneficia a la resta de programes quant al còmput de la seva audiència mitjana.

El problema al que se enfrenta la continuidad de los más importantes y conocidos magazines de las emisoras generalistas está relacionado con la necesidad del relevo generacional que deberá producirse en aquellas emisoras cuyo estilo ha venido marcado por las estrellas de la radio que dirigen los programas más emblemáticos (Pedrero Esteban, 2004: 284).

⁴⁴ <http://www.puntoradio.com/programas/protagonistas-luis-olmo.html>. [Consulta: 13-06-2011]

L'estratègia de posar al capdavant d'un programa matinal a un "conductor estrella" que doti d'identitat pròpia al programa és arriscada i cara. És arriscada perquè l'èxit o el fracàs d'un programa depèn en excés de la personalitat d'un sol professional, i és cara perquè els honoraris d'aquests "conductors-estrella" són elevats i, a més, aquest tipus de programes necessiten d'una gran infraestructura humana i tècnica per poder ser competitius (Martí, 2000; Pedrero Esteban 2004: 254). Però no sembla haver-hi, pel moment, cap alternativa en la programació matinal generalista. Tot i que el model de "competitivitat directa" de la franja matinal resulti, de moment, el model més rentable per a les emissores generalistes, alguns acadèmics alertaven davant del perill d'un envelliment progressiu de la seva audiència i instaven a un canvi d'estratègia programàtica, tot i que admetien que en un context de crisi econòmica "arriscar-se amb noves propostes pot ser perillós" (Huertas, 2010: 106).

Però tot i les crítiques i els advertiments, el darrer Informe de la Comunicació a Catalunya (2008-2010) indicava que la base d'oients de la ràdio generalista a Catalunya havia augmentat en un 3'09%, mentre que la ràdio musical era escoltada per un 1'2% menys d'oients. Segons Llorens (2011: 70), "una possible explicació d'aquesta revifalla de l'escolta de la ràdio generalista podria raure en el fet d'haver estat el 2008 i el 2010 anys electorals i coincidir amb esdeveniments esportius". Segons l'autor (Llorens 2011: 70-73), i citant el Baròmetre sobre Opinió Pública del Centre d'Estudis d'Opinió, la ràdio és utilitzada per un 36'3% dels catalans per informar-se sobre temes polítics. De fet, la gran presència de continguts polítics en els magazines matinals de la ràdio generalista espanyola és una de les seves principals característiques. En la detallada radiografia del *prime time* informatiu de la ràdio espanyola que feia Martínez-Costa i Herrera (2007: 405-414), s'assegura que les entrevistes informatives telefòniques de 8 a 9 del matí realitzades en aquests programes estan dedicades a la política nacional i que entre el 34% i el 47% del temps informatiu analitzat està dedicat a aquesta temàtica.

Amb aquest panorama podem deduir que l'estructura de programació de la ràdio matinal a través dels seus grans "magazines contenidors", la idèntica distribució horària de continguts i la preponderància dels gèneres informatiu i infoentreteniment en aquesta tipus de programes continuarà, de moment, vigent. Només la irrupció de noves plataformes de consum mediàtic i la possible digitalització de l'emissió radiofònica podrien fer variar aquesta tendència.

3.2.5.- Transformació tecnològica del sector

El sistema Digital Audio Broadcasting (DAB) va ser l'escollit per la Unió Europea per establir un Standard de digitalització comú a tot el territori i que implicava una regulació per a aquesta emissió digital a nivell interestatal⁴⁵. Tot i que el govern espanyol ja va posar les bases per aquesta migració digital el 1999, el cert és que només Catalunya ha concedit llicències de ràdio digital durant els darrers anys i d'aquestes només algunes han estat emetent en proves, com el cas de Catalunya Ràdio, fins al tancament dels seus repetidors el 2008 (Niqui i Segarra, 2010: 15). L'estancament de la digitalització de la radiodifusió terrestre ha estat la tònica dels darrers 13 anys a Espanya. La nova *Ley general de la comunicación audiovisual* d'abril de 2010, com ja hem comentat, torna a posar dates i nous plans de digitalització sobre la taula que haurien de començar a executar-se a finals de 2011. Hi ha diversos factors, però, que semblen frenar els intents legislatius de digitalitzar el sector. A banda de la complexitat i el cost tècnic de la migració digital, el procés de digitalització de la ràdio espanyola implica un canvi de model de negoci, i tot i que el DAB acabaria amb els problemes d'espai d'emissió del dens espai radioelèctric català, presentaria una doble problemàtica: per una banda la possibilitat que entressin en el mercat nous operadors augmentant la ja alta competitivitat del sector i, per altra banda, l'amplitud de banda de les noves freqüències digitals implicaria la generació de continguts audiovisuals extra per tal de fer atractiva la compra de receptors de ràdio digital, uns receptors cars i que no han tingut una sortida massiva en el mercat espanyol⁴⁶. És en aquesta disjuntiva en la que es troba actualment el sector radiofònic català, abocat a un canvi tecnològic incert i que pot implicar un esforç econòmic excessiu, especialment per als operadors privats.

Per altra banda també cal destacar la irrupció de les noves plataformes de consum mediàtic també afecten el sector radiofònic de forma evident. Una de les tendències més consolidades és l'escolta de ràdio a través de telèfons mòbils amb accés ràpid a internet (Llorens, 2011: 75). La portabilitat i ductilitat de funcions de la telefonia mòbil ha fet que l'audiència de ràdio per internet hagi disminuït en els darrers dos anys i s'hagi optat per aquesta nova forma de consum radiofònic. De fet, i segons dades del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, l'any 2010

⁴⁵ Es pot fer un ampli seguiment d'aquest procés de digitalització de la ràdio a l'èst espanyol a través dels treballs de Arboleda (2010) i Bonet et al (2009a i 2009 b).

⁴⁶ Els fabricants i distribuïdors d'aparells de recepció de ràdio digital argumentaven que l'alt preu dels aparells es devia, en part, a que la ràdio no oferia una oferta prou atractiva i completa com perquè als oients els resultés rentable la compra d'aquests receptors. En canvi, els directius de les empreses radiofòniques deien que no podien arriscar-se a desenvolupar una oferta competitiva adaptada al DAB sinó hi havia un parc d'aparells suficient entre la població (Actes del 3er Congrés de la Ràdio, 2008).

662.000 usuaris de mòbils utilitzaven aquest dispositiu per escoltar la ràdio davant dels 22.000 que ho feien amb el mitjà televisiu. De fet, alguns autors ja apuntaven cap als mitjans digitals amb una alta potabilitat com a noves plataformes preferents de consum mediàtic, i el mitjà radiofònic ha estat, per definició, el mitjà de la ubiqüitat per excel·lència (Gallego, 2010).

Per altra banda els serveis de ràdio a la carta i *podcast* de les diferents emissores s'han consolidat durant el 2009 i el 2010 (Llorens, 2011: 76). De fet, el subdirector de continguts de Ràdio Nacional de España, Javier Hernández⁴⁷, assegurava que ja no tenia cap sentit penjar programes íntegres *online* o esperar una escolta en *streaming* a través de les pàgines *web* de les emissores, sinó que el que estava tenint més sortida entre els oients era la selecció de fragments dels programes que resultessin més atractius pel *target* potencial de cada espai radiofònic per tal de descarregar-los en dispositius portàtils i escoltar-los de forma asincrònica. La percepció del directiu de RNE es confirmava amb altres dades: el programa *El Matí de Catalunya Ràdio* va tenir 103.000 descàrregues via *podcast* l'any 2009 (Llorens, 2011: 76).

⁴⁷ Entrevista telefònica amb Javier Hernández, subdirector de continguts de RNE (10-07-2010).

CAPÍTOL 4: METODOLOGIA

La metodologia emprada per a la nostra recerca es basa en dos grans apartats. Per una banda, l'aplicació del *frame analysis* al contingut radiofònic escollit com a mostra a través d'una base de dades, i per altra banda les entrevistes en profunditat realitzades a responsables de comunicació de partits polítics i editors/presentadors dels magazines contenidors informatius matinals de la ràdio a Catalunya.

No hi ha una metodologia estricta que respongui de forma coherent a l'etiqueta de *frame analysis*. La recerca basada en aquest tipus d'anàlisi varia segons:

- a) la definició de marc interpretatiu que aplica.
- b) la tipologia de *frames* que analitza – *issue frame*, *game frame*, *strategic frame*, *temathic frame*, *value frame*, etcètera.
- c) el tipus de mitjà o producte mediàtic que analitza.
- d) si té en compte el procés de construcció del marc – *frame building* – o no.

La complexitat del concepte, que respon a una construcció del discurs mediàtic on hi podem aplicar diversos nivells d'anàlisi, ens porta tant a propostes quantitatives com qualitatives a l'hora de decidir com enfocar metodològicament la recerca.

Tankard (2003) recull tres possibles aproximacions a l'anàlisi del *frame*: el *frame package*, l'aproximació multidimensional i la llista de *frames*. La més estesa és la del *frame package*. Gamson i Modigliani (1989) proposen aquesta forma d'analitzar els *frames* entenent que aquests són construccions culturals complexes i que apareixen en els mitjans de comunicació a través d'una gran diversitat de mecanismes que les fan visibles i comprensibles per a l'audiència. Aquest conjunt de mecanismes actuen de forma conjunta per activar un determinat marc interpretatiu i és precisament a través de la detecció d'aquests mecanismes d'activació que es poden delimitar, definir i analitzar els *frames* dels mitjans de comunicació.

A package offers a number of different condensing symbols that suggest the core frame and positions in shorthand, making it possible to display the package as a whole with a deft metaphor, catchphrase, or other symbolic device (Gamson i Modigliani, 1989: 3).

Aquests mecanismes tenen una doble categorització:

- a) Per una banda hi ha els dispositius del marc interpretatiu (*frame devices*) que els autors acoten a cinc elements que s'han d'identificar en el contingut mediàtic per tal de detectar-hi els diversos *frames*: metàfores, exemples, frases captivadores (*catchphrases*), imatges visuals i representacions.
- b) Per altra banda hi ha els dispositius de raonament del marc (*reasoning devices*), és a dir, aquelles argumentacions que activen un determinat *frame*. Aquestes argumentacions responen a discursos sobre les conseqüències d'un determinat tema, les apel·lacions a uns determinats principis ètics/morals o la referència a les arrels del tema a que es fa referència.

Altres autors comparteixen aquest punt de partida metodològic i consideren el *frame package* com un grup de mecanismes lògics ben organitzats que funcionen com una mena de “kit d'identificació” del *frame* (Van Gorp, 2007: 64). Van Gorp fa una classificació lleugerament diferent dels diferents elements a tenir en compte dins del *frame package*, tot i que seguint la proposta inicial de Gamson i Modigliani. Per una banda considera que hi ha els dispositius de marc evidents, on hi trobem la selecció del lèxic, l'ús de metàfores, els exemples i les descripcions, els arguments que explícitament mostren un determinat marc interpretatiu i les imatges. Una altra de les parts del *frame package* són els *reasoning devices*, manifestos o latents. Van Gorp (2007: 64-65) considera que aquests són declaracions implícites o explícites que ofereixen justificacions, causes i conseqüències en un ordre temporal i que completen la construcció del *frame*. Finalment aquest autor parla del concepte “cultural phenomenon” en referència la construcció d'una narrativa global que acaba de completar la detecció analítica del *frame*. Tot i que Gamson i Modigliani (1989) no parlen explícitament d'aquesta narrativa com a part intrínseca del *frame package*, sí que la tenen en compte quan consideren que la producció d'un determinat contingut mediàtic forma part d'un procés on, externament al text, hi actuen importants determinants que acaben de configurar el *frame package*. Ells fan referència a les ressonàncies culturals - un concepte que ben bé podria ser equiparable al “cultural phenomenon” de Van Gorp -, les activitats dels *sponsors* o promotors de determinats temes i marcs, i finalment la naturalesa de la pràctica mediàtica (Gamson i Modigliani, 1989: 6).

Una altra de les aproximacions metodològiques recollides per Tankard (2003) fa referència al concepte multidimensional de Svenson (1990) a l'hora d'estudiar els *frames* aplicats al debat sobre l'avortament en els mitjans. La seva metodologia codifica 8 variables diverses per tal d'identificar els tipus de marcs interpretatius aplicats en aquest tema: el gènere del text, la situació de l'article a la publicació, els termes utilitzats per parlar de la decisió de la mare, de la opció de pro-vida del nadó, si es tenien en compte o no els drets de la mare o del nadó, l'orientació moral de l'article, si apareixia una discussió sobre quan comença la vida del fetus i finalment els termes utilitzats per referir-se al fetus. Com veiem, en aquest cas s'apliquen metodològicament criteris sobre la situació física de l'article en la publicació com a indicatiu de la seva rellevància (*salience*), el gènere, una anàlisi de lèxic molt concreta i l'aplicació de variables típiques dels estudis sobre anàlisi de contingut i narrativa. Es tracta d'una proposta bàsicament qualitativa i aplicada de forma molt específica a un determinat tema.

Finalment cal fer referència a la "llista de *frames*" (Tankard, 2003), una proposta metodològica que comparteix amb el *frame package* el fet que se centra en com un determinat tema és definit via la inclusió o exclusió de determinats termes clau. En aquesta proposta els *frames* i els seus indicadors han de ser descoberts per a cada nou tema que s'esculli per a portar a terme l'anàlisi. Els passos per aplicar aquesta metodologia són, per una banda, construir una llista de possibles *frames* que puguin aparèixer explícitament aplicats a cada tema. Posteriorment es desenvolupa tot un mapa de paraules clau, frases fetes i símbols que ajudin a la detecció de cada *frame*. Després s'utilitzen els *frames* de la llista com a categories d'una anàlisi de contingut a més de codificar els articles o altres continguts mediàtics per tal de classificar-los en els *frames* categoritzats. Segons Tankard (2003: 104), autor d'aquesta proposta, no es tracta de ser quantitatiu en l'anàlisi, però sí d'intentar evitar la subjectivitat en la identificació dels *frames* i aconseguir així una major validesa científica (*reliability*). En altres estudis, el propi Tankard (2001) proposa intentar trobar *frames* el més generals possible per tal d'acotar encara més l'anàlisi. En aquest sentit Van Gorp (2007: 72) també aposta perquè els *frames* aplicats a l'anàlisi tinguin un cert grau de generalització que permetin vincular els marcs interpretatius amb els seus contextos socials i culturals de forma coherent. Aquest darrer autor proposa la creació, de forma inductiva, d'una matriu *frames* on apareguin, per una banda, els marcs proposats per a l'anàlisi i per altra banda els *frame devices* i els *reasoning devices* que defineixen cada *frame*. Aquesta matriu es pot construir prèviament a l'anàlisi - tot i que també es pot construir per inducció - a partir de la selecció estratègica de textos mediàtics sobre el tema o *issue* d'estudi, seleccionant-ne els mecanismes de detecció del *frame* més recurrents i

significatius, és a dir, aquells que permetin localitzar un mateix marc interpretatiu a través d'una diversitat de textos. A partir d'aquesta recerca selectiva prèvia, Van Gorp proposa la creació d'un *frame package* aplicable al cas d'estudi seleccionat.

This is a practical way to demonstrate how the central framing theme holds among a coherent structure of devices (Van Gorp, 2007:72).

Cal indicar que la construcció d'aquesta matriu de *frames*, que ens serà molt útil per a la nostra recerca, es basa en *specific-issue frames* i no en *generic frames* (Calaghan i Schnell, 2001). Els *specific-issue frames* són aquells marcs interpretatius no extrapolables a altres temes perquè la seva construcció depèn tant de l'*issue* com del context en el qual aquest es genera. Els *generic frames* són emmarcaments generals que es poden aplicar a diversos *issues* o temes. Un bon exemple per copsar aquesta distinció és la cobertura mediàtica electoral, on els *specific-issue frames* farien referència a algun aspecte del contingut informatiu de la campanya electoral mentre que els *generic frame* farien referència a un emmarcament informatiu recurrent per qualsevol dels temes apareguts en la campanya electoral: en aquest cas estaríem parlant del concepte dels “strategic or conflict oriented frames” (Jamieson i Capella, 1997: 71), és a dir, a un determinat tractament de la informació política on es prioritza aquells aspectes d'un tema referents a les estratègies polítiques, a la competició entre partits o líders o al conflicte. Els *specific-issue frames* impliquen un major aprofundiment en l'anàlisi però una abast menor en termes de comparació analítica per la inacabable diversitat de *issues* i *frames* i l'especificitat metodològica de cada cas. Els *generic frames*, tot i que impliquen una anàlisi més general i necessàriament superficial dels textos mediàtics, sí que permeten una comparativa internacional per la seva simplificació metodològica, on es tracta d'aplicar els mecanismes de detecció dels *generic frames* per tal de comprovar la seva aparició en el corpus de recerca escollit per a l'anàlisi. En aquest sentit, cal esmentar que alguns investigadors centrats en el camp del periodisme polític (Esser et al, 2012: 139-143 i Aalberg et al, 2012: 172) proposen que el *frame analysis* se centri en *generic frames* per tal de potenciar la transversalitat dels diversos estudis, a més de proposar una anàlisi bàsicament quantitativa del text mediàtic prenent com a unitat la “notícia” per tal d'estandarditzar els resultats de la recerca en aquest camp.

Des del nostre punt de vista, la detecció i anàlisi del *frame* en el text comunicatiu a partir de l'aplicació d'un *frame package*, d'un llistat més o menys sistematitzat de marcs o de les

característiques generals d'un *generic frame*, sí que pot cobrir una part del que hauria de ser el *frame analysis*, però només una part, ja que aquests enfocaments teòric-metodològic basats en l'anàlisi del contingut mediàtic no respon a preguntes centrals per a la nostra recerca: perquè apareixen aquests *frames* i no uns altres? Quins factors intervenen en la seva construcció? Aquests factors formen part de la rutina professional dels periodistes o bé són pressions externes per part d'altres actors? Una de les darreres crítiques metodològiques que s'han fet al *frame analysis* parteix, en part, d'aquesta tendència a simplificar l'anàlisi per tal de guanyar en *reliability* i competir amb la potent infraestructura quantitativa de l'*agenda setting*. En aquest sentit, fer *frame analysis* es converteix en fer poca cosa més que una anàlisi de contingut que no ajuda a entendre els processos comunicatius que operen en la construcció d'un determinat cas d'estudi (Vliegenthart i Van Zoonen, 2011: 106). Aquesta crítica proposa una alternativa a la importància metodològica dels *frame devices* per tal d'evitar un nivell excessivament estàtic i micro en l'anàlisi. El que proposen és una visió multidimensional, que sigui capaç de copsar les dinàmiques i contextos en els que apareixen els diversos marcs interpretatius més enllà de detectar-los i definir-los. I per això es remetien als estudis primigenis sobre *framing* portats a terme des d'un de vista constructivista i on trobem noms com Gitlin (1980) o Tuchman (1978).

The early framing studies operated in an inductive or constructivist manner, not so much “finding” frames, but reconstructing them from clues in news or interview texts that are partly similar to the framing devices used in deductive approaches, and that partly look for implicit and recurring traces of meaning (Vliegenthart i Van Zoonen, 2011: 107)

En aquest sentit, doncs, es proposa una vessant metodològica més sociològica en termes de *frame analysis* partint de la base teòrica que la producció i la recepció no depenen només de les diferències individuals, sinó també dels contextos socials i culturals, les divisions estructurals i les “constel·lacions del poder” (Vliegenthart i Van Zoonen, 2011: 112). Aquest nivell d'anàlisi implica, doncs, una combinació metodològica que vagi més enllà de la necessària detecció dels *frames* en el text mediàtic a través d'una anàlisi de contingut. A banda de la detecció d'aquests *frames* també hem de tenir en compte les característiques del context mediàtic en què es produeixen aquests marcs, els actors que intervenen en la seva construcció, com interactuen aquests actors i com són els seus respectius contextos professionals i socials. És per això que les entrevistes en profunditat o l'observació participant, entre d'altres, poden ser eines

qualitatives importants que portin a la configuració d'aquesta panoràmica explicativa sobre els *media frames*.

Òbviament, ens movem en el terreny de la producció mediàtica i de l'emissió dels marcs interpretatius a través de continguts audiovisuals, però no entrem en el terreny de la recepció. En aquest cas no estariem parlant de *frame analysis* aplicat al contingut mediàtic i als seus processos de producció sinó d'un altre tipus de combinació metodològica per tal de contemplar els efectes del *framing*. Per posar alguns exemples destaquem el treball de Gamson (1992) que, a través d'entrevistes en profunditat i grups de discussió, s'interessa pel tema de l'energia nuclear, per la interacció entre els moviments socials, la cobertura informativa d'aquests moviments i les converses que l'audiència té sobre tot plegat. També cal destacar especialment el cas de Iyengar (1991), que utilitza *focus group* per experimentar de forma controlada sobre l'efecte del *framing* en l'audiència. Les seves conclusions condueixen a la idea que els receptors emmarquen d'una manera o una altra un determinat tema o fet noticable segons la narrativa que s'utilitza per emetre'l. Dit d'una altra manera, la forma de presentar un tema en els mitjans guia la interpretació de l'audiència. També des del camp del periodisme polític els efectes del *framing* sobre la mobilització o desmobilització política ocupen part del seu debat metodològic. La proposta general d'unificació en aquest camp es basa en enquestes o en comparar els resultats del *frame analysis* amb enquestes sobre opinió pública fetes per diversos organismes (Esser et al, 2012: 139-143).

4.1.- Construcció de la matriu de *frames*

Per portar a terme el nostre *frame analysis* vam optar per seguir els passos indicats per Van Gorp (2007) per tal d'establir una "matriu de *frames*" adequada per al nostre estudi de cas. La diferència entre la nostra proposta i la d'aquest autor rau, però, en la manera en com hem elaborat aquesta matriu.

Van Gorp (2007: 72) planteja definir els *frames* de forma inductiva a través de la selecció estratègica de textos mediàtics i analitzar en cada un d'ells els elements i proposicions que puguin funcionar com a *framing* o *reasoning devices*. Posteriorment planteja que l'analista de marcs ha de saber interpretar mecanismes lògics i comuns entre els diversos texts seleccionats que li permetin crear una conjunt d'elements - lèxic, metàfores, narratives, argumentacions - que conformin un *frame package* per a la detecció dels marcs definits en qualsevol text mediàtic del corpus escollit per a l'anàlisi. És en aquest punt on divergeix la nostra proposta.

Per elaborar la nostra pròpia matriu de *frames* sí que partim de la selecció estratègica de textos per tal de trobar elements que ens permetin diferenciar entre diversos marcs interpretatius. Però enlloc d'elaborar diversos *frame packages* per a cada marc interpretatiu, utilitzem la definició de Robert Entman (1993) sobre el concepte de *frame* a mode de mecanisme de detecció:

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described (Entman, 1993:52).

Dit d'una altra manera, es busquen intervencions o declaracions prou completes en els textos mediàtics (i també polítics) seleccionats per tal que responguin de forma coherent i sistemàtica a les quatre argumentacions que un *frame* consistent ha de tenir segons Entman:

- a) que proposi una determinada definició del problema,
- b) que ofereixi una interpretació causal,
- c) que en faci una avaluació moral i
- d) que ofereixi una recomanació de tractament o una solució al tema descrit.

Aquests quatre punts es poden considerar com a *reasoning devices* que permeten la detecció de marcs interpretatius. L'ús d'aquesta definició des d'un vessant metodològic ens aporta diversos avantatges: per una banda permet un esquema d'anàlisi del *frame* que aporta objectivitat a l'hora de definir cada marc, evitant que la configuració de la nostra matriu pateixi d'un excés de dispositius de detecció. Per altra banda la profunditat argumentativa en la definició del *frame* implica que només amb l'aparició d'alguna declaració que cobreixi un dels quatre dispositius de detecció podem classificar la unitat d'anàlisi de forma pràcticament inequívoca en un dels *frames* definits. Aquesta concreció en la classificació també aporta informació valuosa sobre l'aparició de discursos ambivalents per part dels diversos actors polítics que apareixen en el mitjà analitzat, discursos que són utilitzats dins d'un o altre marc depenent la línia editorial de cada emissora. I finalment el fet d'utilitzar dispositius de detecció del *frame* argumentats permet copsar l'aparició de *frames* alternatius o *subframes*, cal dir que tots minoritaris i argumentativament incomplets, però que mostren els intents de determinats actors mediàtics i polítics de plantejar marcs interpretatius diferents als majoritaris.

Per altra banda, aquesta proposta de detecció de *frames* a través dels quatre *reasoning devices* extrets de la definició de Entman permeten també una anàlisi en funció de la omisió de determinats continguts. Tal i com el propi Entman apunta:

Most frames are defined by what they omit as well as include, and the omissions of potential problem definitions, explanations, evaluations and recommendations may be as critical as the inclusion in guiding the audience (Entman, 1993:54)

Això facilita l'aplicació dels *frames* categoritzats de forma encara més acurada, ja que tant l'aparició d'alguna de les quatre argumentacions de detecció del marc com de la seva omisió ens porten a una classificació inequívoca de les unitats d'anàlisi.

L'aplicació d'aquesta matriu de *frames* basada en *reasoning devices* ajuda a portar a terme una anàlisi que defineix les característiques lèxiques, sintàctiques i retòriques de cada marc. D'aquesta manera elaborem una fotografia detallada de com els *frames* definits apareixien en els mitjans i detectem de forma sistemàtica una sèrie de característiques específiques per a cada un. Per tant, la nostra proposta metodològica combina la part inductiva amb la deductiva, la pre analítica – elaboració de la matriu de *frames* a través de *reasoning devices* - amb la post analítica – la detecció en el text mediàtic de les característiques de cada marc, els *frame devices*. Això permet un marge de detecció de nous marcs interpretatius o lleugeres divergències dins un mateix marc que no seria possible amb una aplicació de matriu tan tancada com la que planteja Van Gorp (2007), és a dir, una matriu que només està destinada a detectar marcs però que no deixa marge per al descobriment de característiques no contemplades a priori per la matriu.

Per portar a terme la part inductiva de la recerca cal fer una selecció de textos mediàtics prou significatius com per elaborar la matriu de *frames*. Per fer-ho portem a terme una recerca de premsa i programes informatius radiofònics d'àmbit tant català com estatal durant un any previ a la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya de 2006: del 29 de juny de 2009 al 31 de juny de 2010. Aquesta recerca es porta a terme buscant els articles i les emissions més significatius i que ofereixin un context explicatiu més ampli del cas. Ens fixem especialment en les edicions dels diaris dels dies posteriors a les “falses alarmes” sobre la

publicació de la sentència i en la reacció del dia següent dels magazines matinals de les diverses emissores: 16 d'abril i 19 de maig de 2010. Els diaris seleccionats per aquesta recerca prèvia són:

- El Periódico de Catalunya
- La Vanguardia
- El País
- El Mundo
- ABC
- Avui

A més a més es complementen aquestes informacions amb notes d'agència recollides a través de la creació d'una alerta de recerca de documentació *online* a través del servei de *mail* de Google amb la paraula Estatut. Aquest servei ha estat actiu des del 24 d'abril de 2009 fins al 10 de juny de 2011. S'han recopilat prop d'unes sis-centes alertes informatives relacionades amb aquest tema⁴⁸.

Respecte a les emissions seleccionades, les ràdios analitzades són:

- Catalunya Ràdio
- RAC1
- Cadena SER
- Radio Nacional
- Onda Cero
- COPE

Una altra de les seleccions de textos analitzats per tal de configurar la matriu de *frames* es basa en les comunicacions via mail dels partits polítics amb els mitjans de comunicació. Després de portar a terme una sèrie d'entrevistes exploratòries amb els caps de premsa dels set partits catalans amb representació parlamentària durant la legislatura 2006-2010 per tal de validar alguna de les hipòtesis de partida de la nostra recerca (febrer-març de 2009), se sol·licita que

⁴⁸ La longevitat en la recopilació d'alertes informatives es deu a que ens semblava interessant, dies després de la publicació de la sentència, com anava sorgint el tema en els mitjans de comunicació, especialment en les eleccions autonòmiques d'octubre de 2010 i en les municipals de maig de 2011.

ens incloguin en les comunicacions habituals via mail que els partits polítics mantenen amb els mitjans de comunicació. D'aquesta manera, i des del 26 de febrer de 2009, rebem regularment tot el *mailing* dels partits en una adreça habilitada a tal efecte: tesispolitica@gmail.com. Els partits amb els que mantenim aquesta comunicació *online* fins al 25 de setembre de 2010 són:

- Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC)
- Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)
- Iniciativa per Catalunya-Verds (IC-V)
- Convergència i Unió (CIU) i dins d'aquesta coalició també amb comunicats exclusius de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC) i Unió Democràtica de Catalunya (UDC)
- Ciutadans (C's).

El Partit Popular de Catalunya (PPC), tot i que ens va atendre en les dues entrevistes en profunditat realitzades al seu responsable de premsa, Eladio Jareño, no ens va incloure en el seu servei de mail a mitjans de comunicació tot i haver-ho recordat en diverses ocasions. En total, i referents directa o indirectament al tema de la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya de 2006, s'han rebut un total de 961 comunicacions.

Cal dir que aquesta lectura en profunditat dels comunicats de premsa dels partits polítics resulta especialment útil per copsar com, en alguns casos, els marcs interpretatius que es plantegen són exclusius a una determinada opció política i en altres casos diverses opcions polítiques defensen un mateix marc intentant diferenciar la seva proposta amb petits ajustos explicatius però que no modifiquen en essència el sentit del *frame*. En aquest sentit, complim els passos metodològics previs al *frame analysis* plantejats per Hertog i McLeod (2003:150): preparar models preliminars de *frames* i *subframes* i vincular-los a grups interessats en la seva esponsorització, copsar a través de quines argumentacions simbòliques aquests grups construeixen els *frames* i poder establir relacions entre aquests *frames*, les ideologies i les estructures narratives que es desenvolupen per determinats temes. Introduir els actors polítics com a fonts d'informació importants en la configuració dels marcs interpretatius i confrontar les seves argumentacions amb les dels mitjans de comunicació donen una definició de *frames* molt més acurada i que, ja d'entrada, permet una anàlisi preliminar i exploratòria dels dos actors principals que intervenen en la construcció dels marcs interpretatius sobre el nostre cas d'estudi.

Un cop es recopila i analitza tota aquesta documentació, i a partir de les quatre argumentacions de detecció del *frame* de Entman (1993), establím quatre marcs interpretatius que apareixen de forma recurrent tant en els mitjans com en els comunicats de premsa dels partits analitzats. Denominem els *frames* utilitzats per a la present recerca com a *frame* constitucionalista, *frame* estatutari, *frame* sobiranista i *frame* independentista.

Fig 6.- MATRIU DE FRAMES

Frame	Definició del problema	Causa	Avaluació moral	Recomanació/Solució
Constitucionalista	Estatut fora del marc constitucional	Irresponsabilitat dels partits polítics catalans i del govern estatal de José Luis Rodríguez Zapatero	El recurs d'inconstitucionalitat com a acte de responsabilitat política del PP. La sentència modifica positivament l'Estatut	Acatament de la sentència i adaptació de la legislació catalana
Estatutari	El PP presenta un recurs d'inconstitucionalitat que no era necessari	Estratègia electoralista del PP i voluntat d'atac a l'Estat de les autonomies	Irresponsabilitat política i manca de lleialtat institucional del PP. La sentència avala l'Estatut.	Acatament de la sentència i recuperar via pacte polític allò que la sentència anul·la
Sobiranista	El TC emet una sentència innecessària que ataca la legitimitat democràtica de l'Estatut	Falta d'autogovern i poder català a la resta d'Espanya, falta d'enteniment entre Catalunya i Espanya i falta de compromís del govern estatal per defensar el text.	Greuge cap al poble català i valoració negativa de la legitimitat del TC.	Unitat dels partits catalans, manifestació a favor de l'autogovern, re-emprendre el pacte polític i eleccions autonòmiques el novembre de 2010
Independentista	El Govern i les institucions espanyoles no representen a Catalunya i la sentència suposa un xoc de legitimitats insalvable.	Catalunya ha estat ignorada històricament per Espanya.	Greuge cap al poble català, valoració negativa de la legitimitat tant del TC com de tot el sistema polític espanyol	Independència de Catalunya respecte a Espanya a través de la creació d'un estat propi.

Font: Elaboració pròpia inspirada en Entman (1993: 54)

El *frame* constitucionalista apareix, principalment, en mitjans d'abast estatal i generalment propers a la dreta política. En termes general, la definició del problema que planteja respecte a la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya de 2006 és que aquest text estava fora del marc constitucional i va ser un error portar-lo a referèndum i aprovar-lo a les Corts. Segons aquesta argumentació, l'explicació causal del problema rau en que els partits catalanistes i un govern central feble, liderat pel president José Luis Rodríguez Zapatero (PSOE), havien elaborat i recolzat un text que sabien que trencava el consens constitucional. L'avaluació moral sobre el cas és que el Partit Popular va fer un acte de responsabilitat política

a l'hora de presentar el recurs d'inconstitucional sobre l'Estatut i que el Tribunal Constitucional, plenament legitimitat, ha arranjat de forma completa la situació. La recomanació/solució que aquest *frame* implica és la d'acatament de la sentència, l'ajustament de la legislació catalana al nou context jurídic i la consideració de la Constitució, representada per l'òrgan que la interpreta (Tribunal Constitucional), com a intocable i per sobre de les decisions de Parlaments autonòmics, i fins i tot de les Corts Espanyoles. La gran afirmació que sustenta aquest *frame* és: "L'Estatut era inconstitucional".

L'altre gran *frame*, aquest cop defensat pels mitjans públics estatals, alguns privats d'orientació progressista i el govern central, és l'estatutari. Entenem com a marc interpretatiu estatutari aquell que defineix el problema considerant que el Partit Popular no tenia cap necessitat de presentar el recurs al Tribunal Constitucional perquè l'Estatut de 2006 ja era constitucional tal i com s'havia aprovat pel Parlament de Catalunya i les Corts espanyoles. La causa del problema és que el Partit Popular actuava mogut per una estratègia electoralista i de trencament del model de l'estat de les autonomies. L'avaluació moral que ofereix aquest *frame* és que es considera que el Partit Popular ha comès un acte irresponsable presentant el recurs, que la sentència ha demostrat que no tenia cap raó per presentar-lo i que el Tribunal Constitucional, plenament legitimitat, ha fet bé la seva tasca. La recomanació/solució que s'elabora és la d'acatar la sentència i la de buscar a través de la negociació política la prevalença de l'Estatut de 2006 tot i les modificacions que introdueix en el text el Tribunal Constitucional. La principal proposició d'aquest *frame* és: "L'Estatut era i és constitucional, tot i les rectificacions de la sentència".

El tercer *frame* definit és el sobiranista. D'àmbit territorial estrictament català, aquest marc interpretatiu es defensat per tots els mitjans de comunicació d'àmbit autonòmic, per les tres opcions polítiques que formen el govern tripartit (legislatura 2006-2010) i per la coalició Convergència i Unió. La definició del problema que planteja aquest *frame* és que la sentència del Tribunal Constitucional és un menyspreu al poble català i al que aquest ha decidit democràticament a les urnes. Les causes del problema rau en la manca de sobirania històrica del poble català en la seva relació amb el govern de l'Estat. L'avaluació moral que es fa sobre el fet és que la situació generada per la sentència del TC és una injustícia vers el poble català i que aquest òrgan político-judicial està deslegitimitat per prendre aquest tipus de decisions a causa del seu mal funcionament. La recomanació/solució que ofereix aquest marc interceptareu és la d'una convocatòria de manifestació popular contra la sentència i la reivindicació de més

autogovern, el respecte pels pactes polítics, a més de la reforma del Tribunal Constitucional i, en alguns casos, de la pròpia Constitució. La gran afirmació d'aquest marc és: “L'Estatut està legitimitat democràticament i podria haver estat plenament constitucional. La sentència és injusta i el TC esta deslegitimitat”.

I finalment tenim el *frame* independentista, recolzat només per una opció política amb representació parlamentària, la d'Esquerra Republicana de Catalunya, i alguns dels periodistes i tertulians dels mitjans de comunicació d'àmbit estrictament català, però no per una línia editorial global de cap mitjà. La definició que presenta aquest marc al problema és que ni el Tribunal Constitucional, ni cap òrgan judicial o legislatiu d'Espanya, representa la voluntat dels catalans expressada a través del seu propi Parlament i un referèndum. La causa del problema és el centralisme de l'Estat Espanyol i els seus atacs constants a la nació catalana. L'avaluació moral que es fa del problema és la consideració de deslegitimació absoluta tant del TC com de l'Estat espanyol respecte a Catalunya. La recomanació/solució es basa en les consultes populars per a la autodeterminació com a inici d'un procés polític cap a la independència. L'afirmació que resumiria aquest marc és: “L'Estatut i el seu procés ha estat un fracàs per culpa de l'Estat. La via federal està morta i s'ha d'avançar cap a l'autodeterminació”.

Finalment cal destacar un petita variació del *frame* constitucionalista que vam detectar en mitjans d'una orientació política de dretes i amb un alt component de nacionalisme espanyol. En aquest cas es comparteix que la definició del problema però les causes s'amplien a la manca d'operativitat de l'Estat de les autonomies i a la existència dels nacionalismes perifèrics. L'avaluació moral també varia, perquè aquest marc interpretatiu deslegitima al Tribunal Constitucional considerant-lo excessivament tou amb la sentència respecte a uns marges massa amplis d'autogovern per a Catalunya. Les recomanacions es radicalitzen i no només es demana l'acatament de la sentència, sinó la desaparició de quotes d'autogovern per a Catalunya en un compliment, que interpreten com a més estricte, dels preceptes constitucionals. D'alguna manera podríem estar parlant d'un marc “para-constitucional” que analitzem detalladament en la present recerca⁴⁹.

⁴⁹ Veure apartat 5.2 de Resultats.

La detecció d'aquest *frame* ve motivada per l'assignació de valors positius i negatius a cada marc interpretatiu de forma més o menys inconscient. El que copsem és que, majoritàriament, els *frames* constitucionalista i estatutari es refereixen d'una forma positiva a la sentència del Tribunal Constitucional, mentre que el sobiranista i l'independentista ho fan en termes negatius. El fet de trobar un marc interpretatiu constitucionalista de valoració negativa de la sentència aporta una nova variable que ens sembla important introduir en l'anàlisi: el *valence frame*. D'aquesta manera la nostra anàlisi guanya en riquesa de matisos sense perdre la seva sistematització categòrica. La introducció de *frames* positius i negatius, a més a més, ens dóna pistes significatives sobre les variables que es produeixen dins d'un mateix marc interpretatiu en funció de l'actor mediàtic o polític que l'utilitza. El *valence frame* ha estat àmpliament estudiat des de camps com la psicologia, el màrqueting o la comunicació de temes sanitaris i sempre des del vessant de la recepció. En comunicació política, s'aplica aquesta categorització de marcs en termes de recepció, analitzant com una valoració positiva o negativa d'una determinada notícia política afecta en la percepció que l'audiència tenia d'aquesta (de Vreese i Boomgaarden, 2006: 6). En el nostre cas l'aplicació del *frame* valoratiu no actua en el terreny de la recepció i els efectes, sinó que es transforma en una eina de categorització i refinament en l'anàlisi dels *frames* definits, una eina que ajuda a comprendre com es construeixen, quins actors hi intervenen i a través de quins *frame devices*.

4.2.- La mostra

A l'hora de decidir la mostra d'emissores i programes on aplicar el *frame analysis*, s'adopten els següents criteris de selecció:

- 1) Nivell d'audiència: se seleccionen les emissores que tinguin un major nombre d'audiència en els seus respectius contextos territorials. Aquests nivells d'audiència es verifiquen a través de l'Estudi General de Mitjans (AIMC) i els informes del Baròmetre Català de la Comunicació i la Cultura (FUNDACC) dels anys 2008 i 2009.
- 2) Context territorial: la representació territorial és un element fonamental a tenir en compte en l'elecció del corpus. De les nou emissores generalistes que operen a tot Catalunya, quatre són exclusivament d'àmbit autonòmic i la resta pertanyen a cadenes estatals.
- 3) Propietat de les emissores: el criteri de la titularitat de les emissores també és important, ja que els canvis en el tractament de la informació política segons si les emissores són públiques o privades també ens interessa en termes de *frame analysis*.

- 4) Tipologia de programació: totes les emissores seleccionades han de seguir una programació generalista de blocs, amb un magazine matinal de llarga durada i un equip informatiu que alimenta l'antena no només del matinal sinó de la resta de programació.

Cal dir que també ens interessava el criteri de diversitat en les línies editorials de les emissores. Els editors dels programes matinals de Onda Cero (Carlos Herrera) i la COPE (Federico Jiménez Losantos), no ens van atendre en les dates programades per a la primera onada d'entrevistes en profunditat (maig-juny de 2009). Amb la recerca en marxa, però, vam comprovar que quatre emissores – dues públiques i dues privades, dues catalanes i dues espanyoles – donaven una riquesa suficient per la mostra en quantitat i qualitat.

Fig. 7.- MOSTRA RADIOFÒNICA: EMISSORES GENERALISTES

Programa	Emissora	Audiència	Titularitat	Cobertura
El Matí de Catalunya Ràdio	Catalunya Ràdio	424.000 oients	Pública	Autonòmica
El Món a RAC1	RAC1	329.000 oients	Privada	Autonòmica
En Días Como Hoy	Radio Nacional de España ⁵⁰	154.000 oients	Pública	Estatat
Hoy por Hoy	Cadena SER ⁵¹	268.000 oients	Privada	Estatat

Font: Elaboració pròpia i dades d'audiència del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura 2010 (FUNDACC)

Un cop presa la decisió de les quatre emissores sobre les que centrar l'anàlisi, delimitem l'abast del corpus. Ens centrem en els programes matinals de la ràdio generalista catalana i espanyola, els espais radiofònics amb més audiència, els que dediquen més espai a la informació política i els que són considerats com a prioritaris en les estratègies dels responsables de comunicació dels partits polítics. Una altra delimitació de la mostra es refereix a quantes hores de programa s'analitzen i durant quants dies a partir de la publicació de la resolució de la sentència. El criteri de selecció de la franja horària a analitzar és el del nivell d'audiència i, conseqüentment, la declaració explícita dels responsables de premsa dels partits polítics sobre la importància estratègica d'aquesta franja de *prime time*. Així doncs s'escull la

⁵⁰ A Catalunya opera l'emissora Radio 4, que també pertany a RTVE, una emissora que emet en català però amb nivells d'audiència testimonials. Per altra banda, el seu model de programació no és plenament generalista, com la resta d'emissores seleccionades. L'incompliment d'aquests dos criteris fa que l'excloquem de la mostra.

⁵¹ Cal assenyalar una petita decisió metodològica en aquesta delimitació del contingut radiofònic a analitzar. En el cas de la Cadena SER, el programa Hoy por Hoy té diverses desconexions locals durant tot el matí. Aquestes desconexions es produeixen des dels seus diversos centres territorials. En el cas de Catalunya, les desconexions locals es fan desde Barcelona, Tarragona-Reus, Girona i Lleida. Davant la diversitat d'aquestes desconexions, de temàtiques diverses, i veient que en el programa general ja es fan cròniques específicament elaborades desde Barcelona en el cas de la reacció catalana al dictamen de la sentència de l'Estatut, optem per quedar-nos amb aquells espais del programa que siguin globals a tot l'Estat i on les decisions editorials de Carles Francino i Sebastià Bernal siguin directes.

franja de 6:00 a 10:00 del matí, entenent que a partir d'aquesta hora del matí no només disminueix substancialment el nombre d'audiència, sinó que també desapareixen els continguts d'informació estrictament política per donar pas a un format de magazine i a la introducció clara del gènere "entreteniment" (Martínez Costa i Herrera, 2007: 415).

Respecte a la delimitació de dies a analitzar, aplicar la temporalitat marcada per l'efecte d'establiment d'agenda proposada per McCombs (2006: 94-95) no ens resulta operativa ja que aquesta està delimitada a una anàlisi de la recepció. L'establiment d'una agenda de temes prioritaris en l'audiència a partir de la influència dels mitjans és un procés lent i que depèn, en gran part, de disposar del suficient marge de temps per tal de redundar en un determinat tema i fer-ho d'una determinada manera per aconseguir la seva rellevància. Però en el cas dels marcs interpretatius defugim posar temporalitats estrictes als processos de construcció dels *frames* i estem d'acord amb Miller i Parnell (2003: 111) quan proposen el concepte de *framing cycle*. Es tracta de delimitar un cicle de vida per a cada marc interpretatiu que divideixen entre:

- 1) la fase emergent, basada en el tractament informatiu d'un determinat esdeveniment
- 2) la fase de definició del conflicte
- 3) la fase de ressonància en l'opinió pública
- 4) la fase final de resolució o equilibri en la qual els *frames* es "naturalitzen" o són rebutjats per un determinat context social i cultural

Aquest punt de vista cíclic és prou flexible per adaptar-ho a qualsevol esdeveniment/*issue*/tema i no necessàriament amb la mateixa periodicitat per tots ells.

Des del nostre punt de vista, en el cas de la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006 ens trobem que la construcció dels marcs interpretatius és un procés que porta a terme a través de l'evolució d'aquest conflicte de legitimitats durant els quatre anys que l'Alt Tribunal tarda a dictar sentència. Es pot dir que la fase emergent dels *frames* detectats es produeix en el moment en que el Partit Popular presenta el seu recurs al TC i aquest l'accepta. En el sentit que un *media frame* es detecta en el moment en què hi ha una "posada en escena" o en antena d'un determinat tema - i considerant com a meta d'arribada de la producció mediàtica aquesta posada en antena - els quatre marcs interpretatius majoritaris detectats en el cas analitzat no es construeixen posteriorment a la publicació de la sentència i com a reacció a aquesta.

El fet que apareguessin informacions - especialment durant els dos darrers anys - sobre la possibilitat de la publicació d'una sentència definitiva i que es produïssin filtracions informatives sobre quins eren els punts de conflicte entre els diversos membres del TC provoca que tant institucions governamentals, com partits polítics i mitjans tinguessin l'oportunitat d'assajar mediàticament els seus marcs interpretatius de reacció. Aquesta fase de definició dels marcs i la fase de ressonància en l'opinió pública d'aquestes definicions va anar autoalimentant cada un dels marcs, establint-los de forma cada cop més clara. La reacció política i mediàtica del 28 de juny de 2010 a la tarda, i especialment la del 29 de juny al matí pel que fa al nostre objecte d'estudi, va ser l'inici de la fase de resolució o equilibri de cada un dels *frames*. Un cop es va fer pública la resolució de la sentència - i el contingut d'aquesta era prou ampli i ambigu com per respondre a les necessitats argumentatives de construcció de cada marc interpretatiu - els quatre marcs aplicats a l'anàlisi resultaven encara més sòlids i coherents que quan es van començar a definir el 2006.

D'aquesta manera, una anàlisi detallada dels *frames* que apareixen a la ràdio matinal el dia 29 de juny de 2010, on les veus de reacció a la sentència són plurals i molt nombroses - polítics, periodistes, tertulians, col·laboradors, oients, etcètera - resulta suficient per als nostres objectius de recerca. De fet, i per corroborar-ho, fent una escolta aleatòria de les entrevistes polítiques en *prime time* i de les tertúlies dels dies posteriors al 29 de juny, només trobem una redundància constant en els mateixos marcs interpretatius, una simplificació argumentava d'aquests i una progressiva desaparició del tema durant la resta de la setmana, especialment en les emissores d'àmbit estatal, on el divendres 1 de juliol de 2010, tres dies després, el tema de la sentència de l'Estatut quedava relegat a alguna petita peça informativa o a algun comentari d'opinió.

També hi ha una altra justificació metodològica de pes en el fet d'analitzar el *prime time* dels programes radiofònics del 29 de juny de 2010. En realitzar una aplicació exploratòria de la base de dades a una mostra radiofònica de forma aleatòria per comprovar la seva operativitat, comprovem que el nombre d'intervencions⁵² - la nostra unitat d'anàlisi - és molt elevada. De fet, la base de dades definitiva del present treball de recerca té un total de 1046 entrades sorgides de l'anàlisi de 16 hores de contingut radiofònic. La progressiva pèrdua d'espai en

⁵² Veure apartat 4.3 del present capítol.

antena del tema de la sentència de l'Estatut durant la setmana i la repetició i redundància de les característiques dels marcs ja detectats, conjuntament amb el volum d'entrades generada per l'aplicació de la base de dades fa que un corpus més ampli sigui inoperatiu per als objectius de la recerca.

La recollida del material sonor que constitueix el corpus de l'anàlisi es va realitzar a través de les pàgines *web* de les emissores Catalunya Ràdio i RAC 1 i també gràcies a la bona disposició i col·laboració dels productors i editors dels programes *En Días Como Hoy* (RNE) i *Hoy por Hoy* (Cadena SER).

Cal destacar que la majoria d'anàlisi de contingut basats en marcs interpretatius, especialment en el camp de la informació política, es basen principalment en mitjans escrits (Esser et al, 2012: 142). A banda del grau de penetració social i de nombre d'audiència que tinguin, aquests mitjans resulten especialment còmodes metodològicament parlant. La delimitació física dels articles de premsa, la possibilitat de recopilar-los a través de diversos suports, el seu arxiu sistematitzat en hemeroteques i la seva clara categorització genèrica fa que la creació d'un corpus d'anàlisi resulti exhaustiva i completa. Respecte als estudis de *framing* portats a terme a la ràdio i la televisió, molts d'ells parteixen del text de la unitat "notícia" i utilitzen els guions com a corpus per a l'anàlisi (Esser et al, 2012: 142; Binderkrantz i Green-Pedersen's, 2009: 175-176). Aquesta tendència es justifica mitjançant l'argument d'aconseguir una estandardització en l'estudi de la informació política, però estem d'acord amb Grabe i Bucy (2009) quan alerten que aquest tipus de decisions metodològiques fan perdre molta informació visual i sonora que forma part substancial en la construcció dels *media frames*.

4.3.- La unitat d'anàlisi: la intervenció

Un cop recopilat i delimitat el corpus de la recerca i definits els quatre *frames* que apliquem al contingut radiofònic - a més de la inclusió d'un camp amb *frames* valoratius per tal de ser més precisos en l'anàlisi – establim que la unitat d'anàlisi emprada és la intervenció.

Com a propostes metodològiques recents d'estudi de la ràdio en termes d'informació política, Josep Gifreu i Francesc Pallarès inclouen aquest mitjà en l'anàlisi de la campanya electoral autonòmica del 1999. Tot i que no es tracta de *frame analysis*, sí que ens resulta útil analitzar la seva manera de seleccionar el contingut radiofònic per tal d'evidenciar la dificultat en l'anàlisi d'aquest mitjà de comunicació. Una de les principals raons que els autors esgrimeixen per

justificar la inclusió del mitjà en el seu estudi és que la ràdio té una “incidència significativa en la configuració de l’agenda temàtica, sobretot a les franges matinals” quan es poden escoltar els magazines contenidors amb un més alt nivell d’audiència (Gifreu i Pallarés, 2001: 42). En l’anàlisi d’aquests autors la selecció de la mostra radiofònica se centra a 4 emissores, Catalunya Ràdio, COM Ràdio, Cadena SER i COPE, de les quals només se selecciona la franja de 8 a 9 del matí segons un criteri d’audiència acumulada i d’estructuració del contingut: en els magazines matinals la franja de 7 a 9 és la que té una estructura de noticiari més clara i on es concentren un major nombre de gèneres informatius. Per delimitar la mostra es trien “unitats d’actualitat electoral” contingudes en aquest horari, deixant de banda els espais d’opinió, en concret la tertúlia, i centrant els esforços en l’anàlisi d’unitats purament informatives relacionades amb la campanya. Aquestes es divideixen en diversos formats: notícia, reportatge d’actualitat, crònica de campanya, entrevista, dades de sondeig electoral, informe i documentació electoral i política. (Gifreu i Pallarés, 2001: 48). Tot i compartir amb la televisió els criteris de selecció de la mostra en termes d’audiència, incidència i temps d’anàlisi - una hora del telenotícies de la darrera edició de diverses cadenes televisives -, els propis investigadors reconeixen la seva incapacitat per a establir comparacions entre les dades aconseguides “atès que cada mitjà i cada mostra tenen característiques tècniques i discursives diferents i difícilment comparables” (Gifreu i Pallarés, 2001: 44). A banda d’aquestes característiques diferents, també es troben amb la dificultat d’establir una categorització comuna als tres mitjans investigats, i opten per l’aplicació d’una graella d’anàlisi diferent per a cada un, fet que afegeix més complexitat a l’anàlisi i encara permet menys sistematització en els resultats. De fet, i en estudis de campanyes electorals posteriors a la citada, la ràdio desapareix com a mitjà a analitzar perquè la delimitació de la mostra en unitats o formats comparables amb els altres mitjans resulta excessivament divergent i perquè el cost/esforç d’analitzar aquest mitjà és excessiu.

En aquest sentit, un dels principals problemes metodològics a l’hora de decidir la unitat d’anàlisi a emprar per tal de copsar millor els marcs interpretatius presents en el nostre corpus d’anàlisi és que la delimitació en unitats informatives o opinatives no respon de forma adequada als nostres objectius de recerca. La unitat “notícia”, que podria semblar una delimitació de format prou clara dins del gènere informatiu⁵³, genera dos problemes:

⁵³ Hem de tenir en compte que basem el *frame analysis* en un *issue frame* i no en un marc interpretatiu genèric. En el cas dels *generic frames* – *game frame* o *strategy frame* (Aalberg et al, 2012) - la unitat “notícia” pot resultar suficient perquè el que es busca de forma transversal a les unitats investigades és si

- a) Pot haver-hi diversos *frames* diferents, tant de les fonts polítiques citades a la notícia com per part de la redacció que el periodista fa servir, de manera que si la unitat és la notícia s'ha de marcar quin és el seu *frame* dominant (quan moltes vegades aquest *frame* dominant no hi és).
- b) En el contingut radiofònic, la delimitació de gèneres i formats és confusa. Una notícia pot derivar en una crònica, retornar al format notícia, incloure una ampliació de la informació contextual dins del propi text de la notícia, començar de forma editorialitzada per part del locutor i després desenvolupar-se com a notícia en sí, ser només un petit titular d'entrada, etcètera. Aquesta hibridació també resulta evident en la tertúlia, un espai d'entre 30 i 40 minuts de durada que, com a unitat d'anàlisi de marcs interpretatius resulta totalment inoperant per la immensa diversitat d'actors i marcs que inclou. A més també es detecta la hibridació genèrica i de formats: al bell mig de l'espai opinatiu pot aparèixer un periodista que porti a terme un petit reportatge informatiu de contextualització de l'opinió o que a un entrevistat polític s'insereixi en la tertúlia per opinar sobre els temes tractats, a més d'informar sobre d'altres de la seva competència.

Per tant, la divisió entre unitats informatives i opinatives en termes exclusivament de format o gènere resulta confusa i poc sistemàtica. Tot i que mantenim una distinció genèrica entre informació i opinió en la base de dades que elaborem per a l'anàlisi, aquests camps actuen com a descriptius de la nostra unitat d'anàlisi: la intervenció. Proposem la següent definició. Entenem com a **intervenció** aquell fragment de locució d'un sol emissor, que sigui comprensible de manera autònoma i que tracti sobre el nostre cas d'anàlisi, tant si inclou o no un dels marcs interpretatius definits per a la recerca.

Seguint la metodologia utilitzada en anàlisis de contingut quantitativus, aquest tipus d'unitat es classifiquen en les anomenades *information units*:

The information units are elements specifically related to the meaning and production of content. Content units represent elements defined independently

utilitzen un determinat tractament informatiu. La nostra recerca no se centra en estructures narratives comunes a qualsevol informació política, sinó a les característiques d'un determinat marc aplicat a un cas d'estudi molt determinat. D'aquí que la unitat "notícia" no ens resulti operativa.

of the study and often by the creator of the content. They are used to operationalize the study units (Riffe et al, 2005: 68)

Riffe et al (2005) distingeixen dos tipus de *information units*, les unitats físiques i les unitats de significat. Per una banda, les unitats físiques són aquelles que es delimiten mitjançant criteris del temps i l'espai que ocupa el contingut. Aquestes no resulten operatives pel tipus d'anàlisi que volem portar a terme. Per altra banda, les unitats de significat es subdivideixen en:

- a) unitats sintàctiques, partint d'estructures com frases, paràgrafs o articles com a unitat d'anàlisi
- b) les unitats referencials, també anomenades *character units*, i que fan referència a algun tipus d'unitat física que, a més a més, ens remet a un objecte, persona o esdeveniment
- c) les unitats proposicionals, aquelles que ubiquen el contingut en una estructura prou consistent com per facilitar l'anàlisi de significat, i
- d) les unitats temàtiques, entenent el tema com a una única afirmació sobre un tema (Holsti, 1969: 116).

En el nostre cas, seleccionem les unitats de significat, i dins d'aquesta classificació més genèrica, les unitats proposicionals. La intervenció, amb la definició metodològica que li hem donat, respon a aquest tipus de classificació perquè és una estructura prou sòlida com per portar a terme una anàlisi de significat. Tot i així cal dir que les intervencions també es poden considerar unitats referencials, en el sentit que aquelles que es recullen en la base de dades són exclusivament aquelles que fan referència al nostre cas d'estudi, és a dir, la sentència del Tribunal Constitucional respecte a l'Estatut català de 2006. Cal detallar que a banda de la consideració de la intervenció com a unitat d'anàlisi en tant que unitat proposicional, s'afegeix un camp més a l'anàlisi en base al concepte de *thematic unit*, però amb una consideració diferent a Riffe et al (2005: 80), que en la seva argumentació sobre aquest tipus d'unitat consideren el *frame* com un tipus d'unitat temàtica:

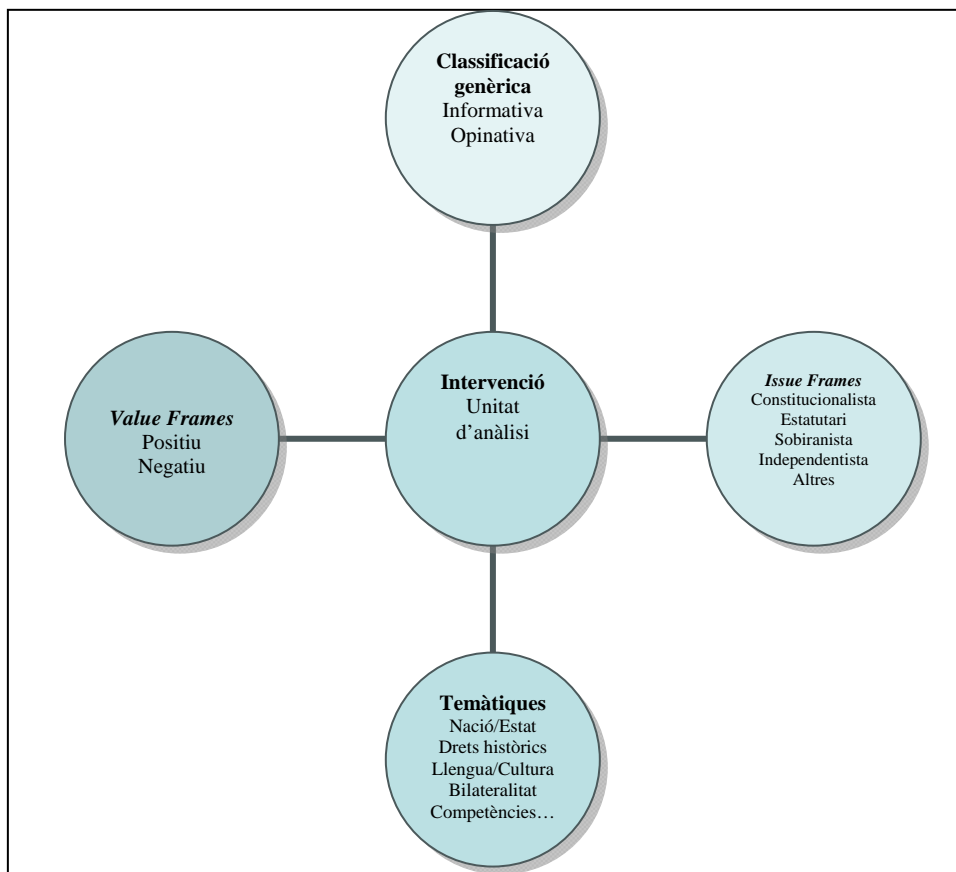
Frames as thematic units involve both subject and structure themes. Because frames are applied to people, groups, and issues, they have subjects. Something is framed (Riffe et al, 2005:80)

Des del nostre punt de vista, un *frame* no és una unitat d'anàlisi temàtica, sinó el resultat de l'anàlisi d'altres tipus d'unitats vinculades a un determinat contingut. És a dir, el *frame* o marc interpretatiu és un concepte estructural i cultural molt més ampli que una unitat temàtica, un marc que es construeix de forma dinàmica i que implica tal nivell de complexitat en el seu anàlisi que no es pot delimitar a un concepte operatiu tan limitat com la unitat temàtica. De fet, els marcs interpretatius poden superar un determinat tema i esdevenir una estructura de dotació de significat del contingut mediàtic de diversos temes diferents però que tinguin trets argumentats similars.

Deixant clar aquest punt, i seguint la proposta de Holsti (1996: 116) sobre que una unitat temàtica és aquella que inclou una afirmació sobre un determinat tema, s'inclou a la base de dades de la present recerca un camp de classificació temàtica de les intervencions que, en alguns casos i davant el dubte de si aquestes inclouen o no algun *frame*, serveix com a unitat de classificació del contingut. Els temes que s'han categoritzat fan referència a aquells aspectes de la sentència de l'Estatut que els mitjans destaquen com a font de conflicte entre els diversos magistrats del Tribunal Constitucional i que, per tant, esdevenen temes especialment rellevants en el tractament mediàtic de la publicació de la sentència. Aquests temes són: "Nació/Estat", "Drets Històrics", "Llengua/Cultura", "Bilateralitat", "Competències", "Poder judicial", "Finançament", "Diversos"⁵⁴ i "Altres"⁵⁵.

⁵⁴ El camp temàtic "Diversos" s'inclou per classificar aquelles intervencions que es refereixen a diversos dels temes classificats sense una argumentació més pregona de caps ells, és a dir, que les referències a més d'un tema forma part de l'argumentació general d'un *frame* però no té l'objectiu d'entrar en una explicació o opinió sobre un tema concret

⁵⁵ El camp d'"Altres" s'aplica quan la intervenció no fa referència a cap de les temàtiques contemplades. Per exemple, la intervenció es classifica temàticament com a "Altres" quan es fa una valoració de la sentència del TC de forma global sense fer cap referència a cap dels temes tractats en aquesta.

Fig.- 8 CLASSIFICACIÓ INTERVENCIÓ: GÈNERE, FRAMES I TEMÀTICA

Font: Elaboració pròpia

La nostra proposta de *frame analysis* se centra en la intervenció oral com a unitat i s'identifica en una base de dades on cada fitxa recull tota la informació pertanyent a aquesta intervenció.

Els camps objectius que s'inclouen per a la classificació i identificació de la intervenció son:

- Dia d'emissió
- Hora d'emissió
- Emissora
- Àmbit de cobertura: estatal/autonòmic
- Titularitat de l'emissora: pública/privada.

En total hem classificat 1046 intervencions extretes de l'anàlisi de les 16 hores de ràdio que formen part de la mostra seleccionada.

Fig.- 9 FITXA BASE DE DADES

Id	2	TEMÀTICA	Altres	FRAME VALORATIU	Negatiu
CADENA	Catalunya Ràdio	TIPOLOGIA FRAMES	Sobiranista		
ÀMBIT	Autonòmic	TEXT DE LA UNITAT	Després de "4" anys d'espera i de "7" intents, el Tribunal Constitucional "ha sentenciat" l'Estatut. L'alt tribunal "ha sacrificat" aspectes "fonamentals" com nació, la definició del català com a llengua preferent i les millores en el finançament que havia assolit Catalunya. Els magistrats han trobat inconstitucionals "14" articles i n'han reinterpretat "27" dels més d'un centenar que havia recorregut el Partit Popular. Per tant "no" es podrà desplegar l'Estatut que havia "referendat" la ciutadania el 18 de juny de 2006.		
TITULARITAT	Pública	COMENTARIS	Manel Fuentes obre el programa amb la notícia del dia, però en la seva locució emfasitza algunes paraules i tracta alguns aspectes clau de legitimació de l'Estatut com el referendat de la ciutadania. Introdueix una declaració de José Montilla feta el dia abans al vespre en una declaració institucional del president davant de la premsa al Palau de la Generalitat. NOTICIA D'OBERTURA		
DATA	29/06/2010				
HORA D'EMISSIÓ	06:00:00				
TIPOLOGIA D'UNITAT	Int informativa				
GÈNERE	Notícia				
EMISSOR	Editor-presentador				
FONT	Institució				
PARTIT POLÍTIC					

Font: Elaboració pròpia

Posteriorment classifiquem les intervencions com a informatives o opinatives. En referència al contingut radiofònic cal destacar que aquesta distinció genèrica resulta complexa en el sentit que la figura de l'editor/presentador dels espais analitzats elabora un discurs personal, amb una línia editorial que implica una hibridació entre informació i opinió. Un exemple d'això és la tendència a editorialitzar la notícia d'obertura, dotant d'elements opinatius a la primera informació que es dona per antena a mode de preàmbul interpretatiu de la resta del programa. Un altre exemple seria la intervenció d'algun tertulià que aporta una nota informativa contextual important tot i estar dins d'un format exclusivament opinatiu. Per això en alguns casos es classifica una intervenció com a opinativa dins d'un format informatiu com l'entrevista, o bé es classifica una intervenció com a informativa dins d'un format exclusivament dedicat a l'opinió. D'aquí la necessitat d'incloure una classificació de formats informatius i opinatius que dotin a l'anàlisi de major precisió i mostrin la hibridació genèrica del contingut radiofònic.

Estem plenament d'acord amb Merayo (2002:83) quan assegura que la classificació genèrica en ràdio respon a cada una de les maneres d'organitzar el missatge, una organització que ha de ser identificable amb una determinada manera de crear i construir la narració radiofònica. L'autor fa referència a Mauro Wolf (1984) quan assegura que el gènere és una convenció comunicativa entre emissor i receptor per tal de facilitar l'elaboració i lectura del missatge. Aquesta concepció en la definició de gènere radiofònic mostra, precisament, la versatilitat del mitjà:

Los géneros periodísticos son modalidades de construcción literaria que se aplican a los relatos que en prensa escrita difunden hechos de actualidad o los interpretan. En el caso de la radio, no todos los mensajes tienen finalidad informativa, sino que muchos pretenden el entretenimiento, la persuasión o la formación. No hablamos pues de géneros periodísticos, sino de géneros radiofónicos, pues con ellos es posible construir cualquier tipo de relato, independientemente de que su finalidad sea o no informativa (Merayo, 2002: 83).

Merayo (2002) proposa una classificació genèrica dividida entre fets i opinions, el que nosaltres hem adoptat com a divisió entre intervencions informatives i intervencions opinatives. En cada una d'aquestes grans àrees generals, l'autor inclou aquells formats que es desenvolupen oralment com un monòleg, aquells que són dialogats i aquells que són mixtes. Tot i que la classificació pot ser útil en altres camps de recerca, no ho és en el nostre, on la nostra unitat anàlisi, la intervenció, no permet aquesta concepció en funció del nombre de persones locutant o elaborant el format. Així doncs adoptem la classificació general a partir de fets i opinions.

Fig.- 10 CLASSIFICACIÓ DE GÈNERES I FORMATS DE LES INTERVENCIONS

Gènere	Format
INFORMATIU	-Notícia -Crònica -Reportatge -Entrevista -Entrevista en profunditat
OPINATIU	-Editorial -Secció/Columna → Comentari, Humor, etcètera -Tertúlia -Participació -Entrevista -Entrevista en profunditat

Font: Elaboració pròpia prenent com a referència la classificació genèrica de Merayo (2002: 83)

Pel que fa a fets – intervencions informatives en el nostre cas – classifiquem els formats de notícia, crònica i reportatge. Merayo (2002: 83) inclou altres formats com l'informe, que en la present recerca forma part de “notícia” per la dificultat d'aïllar aquest format de forma clara en

el contingut radiofònic analitzat. Curiosament, aquest autor no considera l'entrevista com a gènere informatiu, sinó bàsicament opinatiu. No estem del tot d'acord amb aquest criteri, ja que considerem que l'entrevista pot pertànyer indistintament a qualsevol de les dues grans àrees, informació i opinió, depenent de l'objectiu comunicatiu no només de l'entrevistat sinó sobretot de l'entrevistador que el contacta. En aquest cas optem per fer una distinció entre entrevista i entrevista en profunditat responnent a la distinció que fan els responsables de comunicació dels partits polítics entrevistats, que consideren les entrevistes com formats estrictament informatius, especialment aquelles que apareixen a primera hora del matí. Les entrevistes en profunditat al tram final del *prime time* radiofònic, tot i ser considerades eminentment informatives, també inclouen elements opinatius.

En la part estrictament opinativa trobem formats indiscutibles com l'editorial, el comentari, la participació i el col·loqui⁵⁶, que s'han inclòs en la nostra base de dades. A més a més, per tal de simplificar l'anàlisi i incloure altres formats no considerats per Merayo (2002) - com aquells espais dedicats a l'humor basat en l'actualitat o altres seccions diverses protagonitzades per col·laboradors habituals del programa - substituïm el format "comentari" pel de "secció/columna", que resulta conceptualment més ampli i permet posar un mateixa etiqueta classificatòria prou clara a la diversitat de petites peces més aviat personals i creatives que aquest tipus de programes inclouen per dotar-se d'entitat opinativa i estètica pròpia. Un cop dividit el contingut entre intervencions informatives i opinatives i dilucidant el format radiofònic al que pertanyen, resulta indispensable fer una distinció entre l'emissor de la intervenció i la font informativa. Gifreu i Pallarés (2001) proposen aquesta distinció per a l'anàlisi del contingut informatiu radiofònic de la campanya electoral de 1999. Aquesta doble distinció, emissor i font, aporta informació molt valuosa sobre la construcció dels marcs interpretatius i mostra les interrelacions que s'estableixen entre periodistes i polítics.

Com a emissors, s'adopta la següent classificació adaptada estrictament al contingut radiofònic:

- Editor/presentador del programa
- Periodista

⁵⁶ Bàsicament estem parlant de la tertúlia radiofònica, un format opinatiu que domina en la graella dels magazines matinals de la ràdio generalista deixant en desús altres com el debat o el cara a cara i centrant els seus continguts en la política (Sánchez Serrano, 1994; Toral, 1998; Moreno, 2002: 287).

- Col·laborador
- Tertulià
- Oient
- Càrrec públic
- Polític

La classificació de les fonts informatives es fa d'acord amb aquelles més habituals relacionades amb el cas d'anàlisi. Aquestes es classifiquen en:

- Govern d'Espanya
- Govern català
- Partit polític
- Expert/polític⁵⁷
- Institució⁵⁸
- Institució no governamental
- Altres⁵⁹
- No font⁶⁰

Tot i que el llistat de les fonts informatives recollit a la base de dades s'adapta de forma concreta al cas de la sentència del TC sobre l'Estatut, la classificació és prou àmplia com per adaptar-la a qualsevol fet d'actualitat política en l'àmbit de Catalunya.

La distinció entre emissor i font resulta necessària per resoldre un problema conceptual i metodològic important: quin *frame* s'ha de contemplar en el cas que l'emissor i la font no coincideixin i aquests tinguin marcs interpretatius diferents exposats en una mateixa

⁵⁷ La introducció de l'"Expert/polític" com a font es deu a la presència en antena de Gregorio Peces Barba i Alfons López Tena. Considerem que aquests dos actors són "polítics" però que no apareixen en antena per pertànyer a un determinat partit, sinó que ho fan com a "experts" que interpreten la sentència en base al seu bagatge professional com a juristes.

⁵⁸ Cal destacar que les intervencions classificades amb font "Institució" es referien majoritàriament a aquelles que feien referència al Tribunal Constitucional, tot i que també es consideren les intervencions d'Ernest Benach com a president del Parlament de Catalunya.

⁵⁹ Una de les intervencions més habituals classificades com a "Altres" són aquelles que es basen en altres mitjans de comunicació com a font. Són especialment nombroses en els espais informatius dedicats a repassar la premsa del dia.

⁶⁰ El camp de "no font" s'utiliza especialment per classificar moltes de les intervencions opinatives codificades.

intervenció? La decisió metodològica presa sobre el *frame* predominant en una intervenció consisteix en dues consideracions segons el tipus genèric de la intervenció:

- a) Pel que fa a les intervencions informatives, el *frame* que es categoritza a la base de dades és el de la font quan aquesta té un marc interpretatiu clar. Generalment les fonts que mostren el seu *frame* en les informacions que proporcionen estan majoritàriament vinculades a opcions polítiques. En aquest sentit, el Tribunal Constitucional no es pot considerar una font amb *frame*, bàsicament perquè hauria d'haver fet públic un posicionament polític respecte a la seva pròpia sentència. En cas que l'emissor construeixi la intervenció informativa en base a la informació d'una font sense *frame*, el que es categoritza és el marc interpretatiu de l'emissor. Dit d'una altra manera, si l'emissor fa una determinada elecció argumentava, de lèxic i/o de construcció melòdica que impliqui l'elaboració d'un *frame* propi en una informació basada, per exemple, en el TC com a font, llavors es tindrà en compte el marc interpretatiu de l'emissor. El que es detecta, però, és que els emissors – especialment l'editor i els periodistes – també elaboren un *frame* propi que se superposa al de la font política a la que citen. Tot i que en aquests casos es recull el *frame* de la font com a criteri general, sí que s'ha evidenciat aquest “doble *frame*”, coincident o no, a través de l'espai “Comentaris” de la base de dades en aquelles intervencions on es detecta⁶¹.
- b) Pel que fa a les intervencions opinatives, en tots els casos es recull el *frame* de l'emissor i mai el de la font, independentment de si aquesta té o no un marc interpretatiu evident. El criteri és que una intervenció opinativa té per objectiu primordial la construcció d'un *frame* propi per part de l'emissor. Els casos més evidents són el dels tertulians i el dels oients, tot i que l'editor també entra en aquest grup d'emissors opinatius quan elabora de forma clara una editorial.

Finalment, una altra categoria d'anàlisi introduïda és la de la afiliació política de la font. Coherentment a l'exposat fins ara, i tenint en compte que la pluralitat de fonts i emissors polítics tenen una importància cabdal en la construcció dels marcs interpretatius dels programes analitzats, s'inclouen tots els partits polítics amb representació parlamentària a

⁶¹ En l'apartat de resultats (Capítol 5), es mostren diversos casos de “doble *frame*” que mostren com es construeix la línia editorial de cada emissora i com la coexistència d'una pluralitat de fonts polítiques és compatible amb una tendència a la uniformitat de marcs interpretatius en antena.

Catalunya i tots els partits estatals, considerant de manera separada les formacions que tot i estar vinculades amb formacions estatals, tenen un àmbit d'actuació estrictament català. Aquesta distinció resulta crucial per entendre el procés de construcció de marcs polítics entorn a la sentència del TC sobre l'Estatut. Els partits polítics que apareixen a la base de dades són:

- Convergència i Unió: CiU (amb la distinció expressa entre les dos formacions d'aquesta coalició: Convergència Democràtica de Catalunya - CDC - i Unió Democràtica de Catalunya - UDC)
- Partit dels Socialistes de Catalunya: PSC
- Esquerra Republicana de Catalunya: ERC
- Iniciativa per Catalunya-Verds: IC-V
- Ciutadans: C's
- Partido Socialista Obrero Español: PSOE⁶²
- Partit Popular: PP
- Izquierda Unida: IU

Una de les decisions metodològiques adoptades és la classificació segons formacions polítiques dels càrrecs públics que apareixen en l'antena, ja siguin emissors o fonts. Per exemple, hem considerat que el president de la Generalitat de Catalunya, José Montilla, com a font és "Govern Català", com a emissor és "Càrrec Públic" i la seva afiliació política és el "PSC" o Maria Teresa Fernández de la Vega com a font és "Govern d'Espanya", com a emissor és "Càrrec Públic" i la seva afiliació política és el "PSOE". Aquesta decisió es pren perquè considerem que la construcció de marcs interpretatius per part dels càrrecs públics electes habitualment marca el sentit de la construcció dels marcs dels partits polítics al qual pertanyen o a l'inrevés. Per posar un exemple aclaridor en aquest sentit: el marc sobiranista defensat per José Montilla a la seva declaració institucional es pren com a referència pel PSC per tal d'articular una reacció mediàtica unitària. El càrrec institucional s'apodera del discurs del partit, que pràcticament no apareix com a font al marge de les declaracions del càrrec públic. Passa exactament el mateix amb tots els càrrecs públics del govern espanyol que apareixen repetidament en l'antena dels programes analitzats i que defensen unitàriament el marc estatutari. En el sentit invers, és a dir, que la afiliació política influeixi de manera determinant en la construcció de marc, tenim el cas d'Ernest Benach, que tot i aparèixer com a càrrec públic

⁶² Mantenim la distinció PSOE i PSC perquè formalment són dos partits federats.

institucional – president del Parlament de Catalunya - recull les característiques lèxiques i retòriques del marc de la formació política a la qual pertany, ERC. Ens semblava enriquidor per a la recerca tenir en compte la influència dels marcs interpretatius polítics entre les institucions de poder i els partits. No considerar la afiliació política d'aquests actors ens semblava simplificar l'anàlisi i considerar que els discursos dels càrrecs públics no responen a la seva vinculació política sinó que es realitzen en una representació del càrrec que ostenten.

Per tal de contrastar la validesa dels resultats de la base de dades vam portar a terme un exercici de validació (*reliability*) basat en la proposta de Holsti (1969) citat i a Wimmer i Dominick (1997). Per això vam fer un segon recompte de 30 minuts de contingut radiofònic i vam estudiar les coincidències en les decisions de categorització de les unitats d'anàlisi. Segons la fórmula que proposa aquest metodòleg:

$$\text{Fiabilitat: } 2M/N1 + N2$$

La fiabilitat (F) és igual a número de coincidències entre les decisions preses en les dues codificacions (M). N1 és el número de decisions de la primera codificació i N2 de la segona. En el nostre cas la fórmula va oferir una fiabilitat del 0.88 ($2*388/464+416$). Aquest nivell de fiabilitat entra dins de les coordenades acceptades habitualment en els anàlisi de contingut.

4.4.- Altres elements del *frame analysis*: la locució i l'estructura narrativa

Les recerques que empren el *frame analysis* aplicat al mitjà radiofònic ho fan des d'una perspectiva textual, aplicant un anàlisi de contingut que no té en compte les característiques intrínseques del mitjà – oralitat i estructura de continguts en base al criteri d'immediates i ubiqüitat de l'escolta - i de com aquestes influeixen en la configuració dels marcs interpretatius. En aquest sentit, aquest tipus de recerca té punts positius ja que el disseny de l'anàlisi pot aplicar-se a qualsevol tipus de mitjà. D'aquí que Jamieson i Cappella (2009) analitzin paral·lelament un *talk-show* radiofònic, un programa televisiu i un diari per bastir la seva teoria sobre la construcció d'un marc conservador aïllacionista. També hem de fer referència a l'estudi sobre *generic frames* a la ràdio pública danesa de Binderkrantz i Green-Pedersen's (2009), on el corpus d'anàlisi eren les transcripcions textuales de les notícies, però no la recopilació de material sonor. De fet, la nostra proposta de *frame analysis* del contingut radiofònic basat en les transcripcions de les intervencions i la seva classificació a la base de dades respon a aquest primer nivell estrictament textual.

Però el punt negatiu en aquest tipus de plantejament metodològic és que es deixen de banda factors substancials vinculats exclusivament al mitjà radiofònic en l'anàlisi de la construcció de marcs interpretatius. Els dos factors substancials que proposem tenir en compte en la present recerca és la locució i l'estructura narrativa global de cada programa. Dit d'una altra manera, analitzar les intervencions exclusivament pel seu contingut textual és obviar la força expressiva de l'oralitat, una expressivitat que pot generar, per si sola, un marc interpretatiu o, com a mínim, reforçar-lo de forma evident. Per altra banda, no tenir en compte l'estructura narrativa on les diverses intervencions s'insereixen implica no analitzar les estratègies discursives d'editors, periodistes i actors polítics per imposar un marc interpretatiu propi al contingut emès en antena.

4.4.1.- La locució

Respecte a l'anàlisi de la locució, s'opta per escollir aquells elements propis del llenguatge radiofònic que influeixen de forma determinant en la construcció melòdica del discurs oral i que poden aportar precisió en la classificació de cada *frame*. El llenguatge radiofònic està format per quatre substàncies sonores bàsiques: paraula, música, efectes sonors i silenci. Partint de l'articulació de tots aquests elements a través de la mediació tecnològica i jugant amb els elements que intervenen en la percepció sonora de l'oient, es construeix el discurs radiofònic (Balsebre, 1994).

Deixant de banda la música i els efectes, centrem l'anàlisi exclusivament en la paraula – i també el silenci - i en alguns dels seus elements constitutius. No és l'objectiu d'aquesta recerca fer una anàlisi detallada en termes d'acústica de les característiques del timbre, el to i la intensitat de cada una de les veus que intervenen en les intervencions analitzades. Aquests tres paràmetres psicoacústics són inherents a qualsevol veu i, tot i que puguin implicar percepcions del discurs diferents en funció de les seves característiques, ens sembla que llastren l'anàlisi a un nivell excessivament micro. El que sí que ens interessa, però, són dos elements de l'oralitat que intervenen en la construcció melòdica. Entenem per construcció melòdica aquelles variacions de ritme, tonals i d'intensitat que doten d'una determinada musicalitat al discurs i que permeten una descodificació clara de la intencionalitat comunicativa de l'emissor (Rodríguez Bravo, 1998: 196-197). La construcció melòdica del discurs és la que ens permet, per exemple, copsar si una frase és interrogativa o exclamativa, però també és la que ens

permet construir subtextos o connotacions importants de l'element purament textual del discurs radiofònic.

A l'hora d'aplicar aquests elements a l'anàlisi de les intervencions, i amb l'objectiu d'aplicar-los sistemàticament, comptem amb dos elements clau en la construcció del ritme de locució i en la construcció melòdica fàcils de localitzar i que resulten metodològicament pràctics per detectar un marc interpretatiu: els accents d'intensitat (o focalització) i la distribució dels silencis (o pauses). Entenem per accent d'intensitat aquella pujada estratègica de la intensitat de la veu per tal de remarcar una determinada part del discurs (Rodríguez Bravo, 1998: 100). Per altra banda, els silencis poden ser utilitaris, en el sentit que tot discurs oral es construeix rítmicament a través de so/absència de so per tal de ser intel·ligible, però també poden tenir funcions narratives, expressives i d'interacció clares en el discurs (Rodríguez Bravo, 1998: 152-155). En aquest darrer sentit, l'ús estratègic del silenci pot connotar de forma òbvia el discurs generant una doble lectura d'aquest. De fet, i a través de la detecció d'accents i silencis, s'observa de forma regular l'aparició d'un subtext que varia el sentit textual del discurs tant en les intervencions opinatives com en les informatives. L'ús d'aquests elements de la construcció melòdica que generen el subtext poden indicar l'existència d'un *frame* contrari a la literalitat de les paraules utilitzades en el text o bé intensificar emocionalment el marc interpretatiu. En aquest sentit, la construcció melòdica del discurs és, en si mateixa, un clar dispositiu de detecció del marc (*frame devices*). Quan no apareix aquest subtext, els accents de focalització i els silencis no són en sí mateixos *frame devices* però sí que els podem anomenar "reforçadors" del marc, ja que l'exactitud en la descodificació dels *frames* a través d'aquests elements de construcció melòdica aporten precisió a l'anàlisi i permeten la detecció de paraules clau i expressions que sí indiquen la presència del marc. No en va, els manuals de periodisme radiofònic (i televisiu) incideixen especialment en la manera de locutar la informació per tal que la posada en antena s'adigui als principis de veracitat i rigor com a objectius generals del producte informatiu radiofònic (Rodero, 2002: 195-202; Huertas et al, 1999). Tot i que no entrem en detall en totes les característiques d'aquest tipus de locució informativa estàndard, sí que resulta evident que un ús intencionat de la construcció melòdica pot variar el significat del text locutat.

La manera d'indicar en l'anàlisi l'aparició d'aquests elements és la següent. En el cas dels accents d'intensitat, aquests es marquen en la transcripció de la intervenció recollida en la base de dades a través de barres (//) indicant la paraula sobre la que l'emissor incrementa la

intensitat. En el cas dels silencis o pauses significatives en el discurs, aquestes es marquen amb claudàtors ([]) i indicant si la pausa és llarga o curta. Posem-ne un petit exemple:

La sentència del Tribunal deixa /sense/ efecte la definició de Catalunya com a nació. Recorda fins a /vuit/ /vegades/ la [pausa curta] /indissoluble/ [pausa curta] /unitat/ [pausa curta] d'Espanya i declara il·legal que el català sigui la llengua preferent a les administracions i als mitjans de comunicació /públics/ (Catalunya Ràdio, 29-06-2010. 07:03:15).

Finalment cal destacar que, a banda dels indicadors de la construcció melòdica del discurs, també es marquen les paraules i expressions més significatives en el text pel que fa a la construcció d'un determinat marc interpretatiu a través d'una doble barra. De forma habitual els accents d'intensitat sobre una paraula - o que aquesta vagi precedida per una pausa - indica que forma part d'una determinada selecció lèxica pertanyent a un dels *frames* analitzats.

Ampliar el *frame analysis* amb el factor de l'oralitat del discurs radiofònic, tot tenint en compte els dos paràmetres seleccionats que incideixen en la construcció melòdica – accent d'intensitat i silenci – enriqueix els matisos a l'hora de copsar les dinàmiques de construcció dels marcs. La proposta d'anàlisi de la locució ens resulta especialment necessària per diversos motius:

- a) perquè els podem aplicar de forma sistemàtica i objectiva a qualsevol text mediàtic que impliqui algun element d'oralitat
- b) perquè no resulten paràmetres d'anàlisi aliens a la construcció dels marcs sinó que hi incideixen de forma directa a través de tres funcions diferents:
 - i. reforçadors del *frame*
 - ii. detectors de *frame devices*
 - iii. *frame devices* en sí, especialment quan generen un subtext contrari al contingut textual del discurs radiofònic.

L'anàlisi de la construcció melòdica del discurs a través de cadències i anticadències no deixa de ser l'aplicació sistemàtica de variacions d'intensitat i construcció rítmica a través de so/absència de so (Rodero, 2002: 197). La nostra opció és delimitar aquest tipus d'aproximació analítica als paràmetres de intensitat i distribució de silencis en el discurs. D'aquesta manera s'aporta un eina d'anàlisi clarificadora i original no només aplicada a la paraula radiofònica

sinó també aplicada a la paraula mediatitzada en general. Aquesta eina, conjuntament als elements tradicionals de detecció del *frame* com el lèxic o l'ús retòric del llenguatge, aporta més profunditat i validesa en el *frame analysis* no només aplicat al mitjà radiofònic, on l'aportació sí que resulta completament original, sinó també a altres mitjans audiovisuals on la paraula locutada sigui una de les matèries expressives bàsiques.

4.4.2.- Estructura narrativa

Un altre dels elements a tenir en compte en la construcció de marcs interpretatius en el mitjà radiofònic és l'estructura narrativa dels programes, una estructura que està condicionada pels ritmes de producció del mitjà, els usos socials que l'audiència en fa i per la dinàmica de la resta de mitjans que s'alimenten de la immediatesa informativa de la ràdio. Aquesta estructura fa que els editors/presentadors estructurin intencionadament el contingut per tal de construir narrativament un marc coherent que no només s'expressa a través del nombre d'intervencions que defensen un o altre marc ni tampoc a través d'una construcció melòdica intencional, sinó sobretot per l'ordre i la lògica productiva amb què s'estructuren els continguts. Aquest nivell estructural es porta a terme a través d'una anàlisi global de totes les intervencions, fent també una anàlisi comparativa entre les estructures de distribució de contingut de les diferents emissores. Per portar a terme aquesta plantejament estructural del *frame analysis* - en el qual el context radiofònic i les rutines professionals resulten bàsics - cal destacar l'aportació de les dues onades d'entrevistes en profunditat amb els editors-presentadors dels programes matinals de les emissores escollides per a l'anàlisi⁶³. Pel que fa al *frame analysis*, la detecció dels marcs a través de les estructures narratives dels diversos programes es realitza a partir d'una sèrie de "pistes de rellevància" (McCombs, 2006: 26), que indiquen com, independentment de la pluralitat de fonts, cada programa aplica estratègies diferents per establir un determinat marc interpretatiu.

Les "pistes" estructurals per detectar el *frame* de l'emissora són:

- 1) la col·locació de la notícia de la sentència de l'Estatut en termes de si és o no notícia d'obertura a cada nova hora de programa
- 2) la preponderància de determinats temes vinculats a la notícia o la seva omisió

⁶³ Apartat 5.3 de la present recerca.

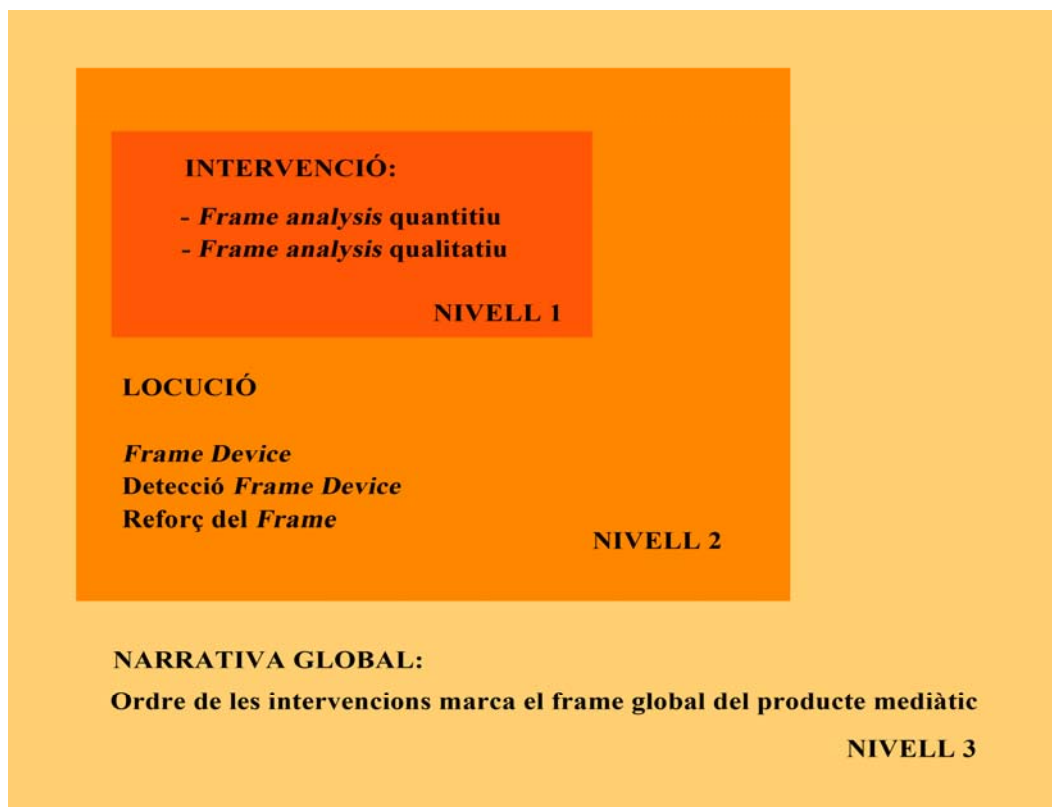
- 3) l'ús sistemàtic d'una determinada selecció de lèxic referida a determinats aspectes de la notícia
- 4) el temps dedicat al tractament de la notícia
- 5) la selecció de talls de veu dels personatges polítics
- 6) l'absència de talls de veus de determinats actors polítics
- 7) l'ordre d'aparició dels talls de veu
- 8) el nombre de vegades que apareix un determinat tall de veu
- 9) l'aparició de intervencions opinatives a banda de l'editorial i la tertúlia
- 10) la selecció dels tertulians
- 11) la diversitat de *frames* exposats pels tertulians
- 12) la selecció de les entrevistes telefòniques i a estudi dels diversos actors polítics
- 13) l'horari d'introducció d'aquestes entrevistes: dins o fora del *prime time*
- 14) la tipologia d'entrevista que es realitza a aquests actors polítics
- 15) la participació dels oients en termes de diversitat de *frames* i la seva col·locació horària.

Tots aquests elements, detectats a través del *frame analysis* de les intervencions i dels resultats de les entrevistes en profunditat, ens porten a determinar que fer una anàlisi de marcs interpretatius ha de contemplar necessàriament diversos nivells si el que volem és copsar les seves dinàmiques de construcció.

4.5.- Proposta de *frame analysis* en tres nivells

Així doncs, la nostra proposta és combinar l'anàlisi de contingut a través d'un primer nivell, el de la intervenció, un segon nivell que contempli les divergències de *frames* entre emissors i fonts per copsar les dinàmiques de construcció de marc mediàtiques i un tercer nivell que impliqui necessàriament una anàlisi global del producte mediàtic tenint en compte l'estructuració del seu contingut i el context en què s'insereix. Aquest tercer nivell, tot i que pot partir del *frame analysis* portat a terme a través d'una base de dades, ha de completar-se necessàriament amb altres metodologies qualitatives com les entrevistes en profunditat, en el nostre cas, o bé l'observació participant:

Fig.11- PROPOSTA METODOLÒGICA DELS 3 NIVELLS D'ANÀLISI

Font: Elaboració pròpia

4.5.1.- Nivell 1: Intervenció

Es proposa una anàlisi de contingut quantitatiu prenent com a unitat la intervenció segons la definició adoptada per a la present recerca. Des del nostre punt de vista, l'adopció d'aquest nivell 1 té dos punts forts respecte a l'aplicació del *frame analysis*:

- a) Pel fet de no delimitar l'anàlisi a unitats físiques ni genèriques, sinó de significat, la recerca de les característiques de cada marc resulta coherent amb el sentit del text mediàtic analitzat, sense haver de delimitar els discursos a fronteres que les característiques intrínseques al mitjà audiovisual no contempen. Estem parlant de la possibilitat d'analitzar tant unitat informatives com opinatives, poder detectar la hibridació genèrica en diversos formats i defugir la unitat "notícia" per ampliar la recerca quantitativa a tot el contingut mediàtic.
- b) A banda del seu valor quantitatiu, l'ús de la intervenció també aporta una anàlisi qualitativa detallada, que ens remet a característiques lèxiques, retòriques i d'organització del discurs que utilitzen els diversos actors a l'hora de desplegar un determinat marc interpretatiu. El fet de poder classificar els emissors i les fonts de cada

intervenció i detectar l'ús que en fan dels marcs interpretatius aporta informació valuosa de com es construeixen els *frames* i quina interacció s'estableix entre la font i l'emissor, especialment quan ho apliquem a contingut polític. Per posar un exemple, els estudis de marc basats en la unitat "notícia" no contemplen la diferència entre marc de l'emissor i marc de la font, fent una anàlisi global que no detecta amb precisió si dins de la pròpia unitat hi ha més d'un marc interpretatiu i si aquests són consonants o dissonants. Que el periodista pugui construir un marc interpretatiu propi a partir del marc proporcionat per la font – la funció de *reframer* – és percep de forma clara si s'adopta la intervenció com a nivell d'anàlisi que si s'adopten altres tipologies d'unitat.

4.5.2.- Nivell 2: la locució

Com ja hem exposat, la locució del text mediàtic aporta molta informació addicional a l'anàlisi de marcs interpretatius. La tendència a fer *frame analysis* amb una simple anàlisi textual del contingut mediàtic és majoritària, però es perden elements bàsics de l'oralitat del missatge audiovisual que no només doten de més detall a l'anàlisi, sinó que de vegades constitueixen per ells mateixos *frame devices*, és a dir, que la locució passa a ser part substancial d'una anàlisi de marcs. Les tres funcions de la locució en la construcció de marcs proposades són:

- a) *frame device* en si mateixa, especialment quan el text no mostra marc i aquest es construeix a través d'una determinada construcció melòdica que el connota.
- b) Indicadora de *frame device*, quan la locució marca a través de la construcció melòdica determinat lèxic o expressions retòriques que indiquen la presència d'un marc interpretatiu
- c) Reforçadora del *frame*, quan es produeix una locució emfàtica d'un determinada intervenció per tal de dotar de més força expressiva l'exposició d'un determinat marc.

Des d'aquest punt de vista, l'anàlisi de la locució respecte al conjunt del *frame analysis* funciona com un element de refinament analític que actua dins de cada intervenció i que aporta un alt grau de detall en la detecció de marcs interpretatius.

4.5.3.- Nivell 3: l'estructura narrativa

Finalment proposem aplicar un tercer nivell d'anàlisi, aquest cop qualitatiu, que més enllà d'una anàlisi més microestructural com el que es proposa en els nivells 1 i 2, actua com a detector de les dinàmiques de construcció dels marcs interpretatius en antena. És el que hem

anomenat com a nivell 3 o estructural. Aquest nivell pren com a punt de partida els resultats del nivell 1, la intervenció, i veient com el conjunt de les intervencions registrades estan organitzades en una escaleta de programació concreta. Aquesta organització aporta diversos elements bàsics per entendre el procés de construcció de marcs:

- a) L'ordre d'aparició de les intervencions genera una narrativa global de cada emissora que, més enllà de la pluralitat de marcs que s'exposen tant d'emissors com de fonts informatives, marquen un marc interpretatiu unitari sota el que s'interpreten la resta de *frames*.
- b) La construcció de la narrativa global de cada programa i el manteniment d'un marc interpretatiu coherent implica que l'editor/periodista té al seu abast tot tipus d'estratègies discursives que li permeten mantenir en control del seu propi marc en antena. El seu rol de *framer* - i *reframer* - es reafirma, sobretot, en aquest control narratiu global.
- c) La resta d'actors mediàtics i polítics que intervenen en aquesta narrativa global estan supeditats a aquesta organització del contingut. El seu marge d'actuació es redueix a decidir el quan i el qui informatiu dins o fora del *prime time*.

Cal esmentar que per completar l'anàlisi d'aquest nivell 3 de la nostra proposta de *frame analysis* no resulta suficient trobar un marc que actui com a eix narratiu i d'organització de totes les intervencions classificades. En aquest punt, les entrevistes en profunditat amb els editors/presentadors dels diversos espais analitzats és bàsica per trobar els perquè a les seves decisions editorials i d'organització del contingut. Aquesta organització es veu condicionada per les rutines de producció, per una determinada cultura professional i pel perfil ideològic tant de l'editor com de l'emissora per a la qual treballa. Sense contemplar aquests aspectes relacionats amb la cultura professional dels periodistes, el nivell tres de l'anàlisi es quedaria en una anàlisi especulativa.

Tenir en compte aquests 3 nivells d'anàlisi ens aporta informació valuosa i completa sobre la construcció de marcs interpretatius i va més enllà d'una anàlisi de contingut tradicional. D'alguna manera, aquesta proposta analítica complexa respon a les crítiques que comentàvem sobre la limitació del *frame analysis* a una òptica excessivament textual. Amb aquests tres nivells no només tenim aquesta òptica d'anàlisi estricta del text mediàtic, sinó que s'evidencien

els actors que intervenen, els seus contextos, i com aquests intenten construir, a través d'estratègies comunicatives diverses, els seus marcs interpretatius en els mitjans.

4.6.- Entrevistes en profunditat

Metodològicament cal fer referència a una altra part important de la recerca que complementa l'anàlisi de marcs interpretatius proposat, especialment pel que fa al nivell tres o d'estructura narrativa. Parlem de les entrevistes en profunditat. S'opta per aquesta metodologia per aproximar-nos als diversos actors - polítics i periodistes - que intervenen en el procés de construcció de la informació i l'opinió política a la ràdio matinal per diverses raons. L'entrevista en profunditat és un tipus de metodologia que implica una interacció directa entre investigador i entrevistat que garanteix un nivell de resposta i aprofundiment en les respostes que un qüestionari enviat a l'entrevistat per altres vies no sempre aconsegueix. Aquesta entrevista es pot portar a terme cara a cara o via telefònica (Sierra Bravo, 1994: 355-357). En el nostre cas, s'opta per entrevistes cara a cara amb tota la mostra seleccionada per a la recerca, amb una única excepció, la de Manel Fuentes de Catalunya Ràdio, que per motius aliens als investigadors no ens va poder atendre personalment i ho va fer per telèfon.

La voluntat de portar a terme les entrevistes cara a cara, gestionades amb un mes d'antelació i produïdes per portar-se a terme en el lloc de treball de tots els entrevistats, té per objectiu garantir la participació de tota la mostra plantejada, facilitar-ne la implicació adaptant-nos al màxim a la disponibilitat de temps dels entrevistats i contextualitzant les respostes en els entorns laborals adients.

Les entrevistes en profunditat poden ser estructurades, a través d'un qüestionari fix, o bé no estructurades. La temàtica de l'entrevista pot ser més aviat general sobre el tema investigat, o centrar-se d'una manera més focal en un determinat tema de la recerca, el que s'anomenen "focused interviews" (Sierra Bravo, 1994: 353). A la present recerca s'opta per una entrevista semi-estructurada, és a dir, que es parteix d'un qüestionari amb algunes preguntes fixes i comuns però varia segons el discurs de cada un dels entrevistats i el seu context laboral. Deixar l'entrevista oberta proporciona, a més a més, la possibilitat d'incloure elements vinculats a l'actualitat política i mediàtica i evitar, en part, una estandardització excessiva en les respostes.

S'han realitzat dues onades d'entrevistes:

- a) La primera onada és exploratòria i busca la validació del plantejament de la recerca. Les entrevistes es van realitzar durant el gener de 2009 pels caps de premsa dels partits polítics i de maig a juny de 2009 per als editors/presentadors de magazines matinals de la ràdio generalista.
- b) La segona onada d'entrevistes és focal, és a dir, centrada en el nostre cas d'anàlisi: la reacció mediàtica i política a la sentència del TC sobre l'Estatut. Totes les entrevistes es van realitzar entre setembre i octubre de 2010.

Respecte a la primera onada d'entrevistes, el seu objectiu és el de validar el disseny de la recerca plantejada. La principal pregunta és quina importància té la ràdio matinal en les estratègies comunicatives dels partits polítics. La nostra hipòtesi de partida és que la ràdio matinal, a través dels seus magazines contenidors matinals, té una rellevància clau en el desenvolupament del joc polític a Catalunya. La mostra escollida per portar a terme les entrevistes són els caps de premsa o de comunicació dels partits polítics catalans amb representació parlamentària i, paral·lelament, diversos editors de la ràdio matinal per contrastar els dos vessants i copsar les estratègies comunicatives d'uns i altres en l'elaboració del contingut polític en antena.

La decisió d'entrevistar a responsables de premsa dels partits polític respon a que aquests professionals no tenen un perfil estrictament polític i que, en la majoria de casos, tenen a una formació periodística o de relacions públiques. Per la selecció de la mostra també es té en compte que, en alguns casos, els partits tenen un polític que s'encarrega específicament de dibuixar les línies comunicatives de la formació i que marca les tasques diàries del responsable de comunicació o cap de premsa. La major o menor independència d'acció dels responsables de comunicació depèn de l'organització i la cultura de cada partit polític. Es podria pensar que els partits amb més poder tenen un control polític més gran sobre les estratègies de comunicació i els petits donen més confiança al criteri del responsable de premsa com a professional comunicatiu, però no sempre és així i cada formació política aplica criteris diferents en les seves accions i reaccions mediàtiques. Com que tots els partits sí tenen un cap de premsa però no tots tenen un càrrec polític encarregat de la comunicació, la mostra resulta més coherent si se seleccionen als caps de premsa. Però també hi ha una altre motiu important per prendre aquesta decisió: el que interessa és copsar dinàmiques, pràctiques i estratègies del

dia a dia comunicatiu d'un partit fora del període electoral, fugint de la ideologia concreta de cada opció política. Per això resulta més adient contactar amb perfils no polítics i professionals en l'àmbit de la comunicació política.

Cal dir que es va comptar amb la col·laboració de tots ells, la mostra seleccionada completa, tant en la primera onada d'entrevistes exploratòries com en la segona onada d'entrevistes focals.

Fig. 12.- RESPONSABLES DE COMUNICACIÓ O CAPS DE PREMSA DELS PARTITS CATALANS AMB REPRESENTACIÓ PARLAMENTÀRIA

Nom	Partit	Data entrevista	Durada
1ERA ONADA (GENER 2009)			
Anna Maria Sendra	Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC)	Gener de 2009	32'36''
Rosa Maria Mestre	Convergència Democràtica de Catalunya (CDC)	Gener de 2009	24'42''
Xavier Viejo ⁶⁴	Unió Democràtica de Catalunya (UDC)	Gener de 2009	32'45''
Jordi Trilla	Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)	Gener de 2009	37'52''
Daniel Àlvarez	Iniciativa per Catalunya-Verds (IC-V)	Gener de 2009	29'08''
Eladio Jareño	Partit Popular de Catalunya (PPC)	Gener de 2009	37'45''
Daniel Tercero	Ciudadans (C's)	Gener de 2009	19'59''
2ONA ONADA (SETEMBRE-OCTUBRE 2010)			
Anna Maria Sendra	PSC	Setembre de 2010	30'41''
Sílvia Cànovas ⁶⁵	CDC	Setembre de 2010	43'29''
Xavier Viejo	UDC	Octubre de 2010	41'01''
Jordi Trilla	ERC	Octubre de 2010	42'00''
Daniel Àlvarez	IC-V	Setembre de 2010	49'50''
Eladio Jareño	PPC	Setembre de 2010	40'47''
Imma Lucas	C's	Setembre de 2010	43'25''
Durada total entrevistes: 7 hores 21 minuts			

Font: Elaboració pròpia

En el cas de la segona onada d'entrevistes les preguntes es van centrar en el cas d'estudi, la reacció polític/mediàtica que els responsables de premsa dels partits polítics catalans van tenir davant de la publicació de la resolució judicial, quines estratègies de relació amb els mitjans de

⁶⁴ Cal destacar que, de tots ells, tenim una petita excepció: el responsable de comunicació de Unió Democràtica de Catalunya, Xavier Viejo, va comparèixer a les entrevistes amb Joana Ortega, que en aquell moment exercia de responsable de comunicació del seu partit polític. Les seves intervencions s'han codificat independentment de les de Xavier Viejo.

⁶⁵ De la primera a la segona onada hi ha diversos canvis de càrrecs i persones. Pel que fa als caps de premsa dels partits polítics, la responsable de premsa de Convergència Democràtica de Catalunya en la segona onada d'entrevistes era Sílvيا Cànovas, a qui Rosa Maria Mestres havia substituït. I pel que fa a Ciudadans, Dani Tercero (1era onada) va ser substituït per Imma Lucas. La resta de caps de premsa coincidien de la primera a la segona onada

comunicació van establir i com va ser la negociació de la informació amb els programes radiofònics matinals el 29 de juny de 2010 i en dies posteriors.

Tant la primera com la segona onada d'entrevistes amb els responsables de comunicació dels partits polítics ens aporten informació valuosa sobre les seves rutines productives i sobre com elaboren estratègies específiques per incidir en l'antena radiofònica. Però el que resulta especialment interessant és contrastar aquesta informació amb la dels editors/presentadors dels programes informatius matinals que s'emeten a Catalunya. Els motius són diversos. Una de les principals característiques del magazines contenidors matinals de la ràdio generalista espanyola i catalana és la presència d'un locutor principal, que acostuma a ser un periodista/comunicador amb cert prestigi, que actua no només com a locutor sinó també com a director i editor del programa. Aquests professionals tenen un alt nivell d'independència editorial a l'hora de dissenyar els seus programes, precisament perquè és aquest segell d'identitat personal el que funciona com a reclam d'un determinat *target* que interessa a cada emissora i el que aglutina un major nombre d'audiència fidelitzada. Tot i que col·laboren estretament amb els serveis informatius de la ràdio per a la qual treballen, tenen un equip propi de professionals, entre periodistes, productors i altres col·laboradors, que ells mateixos s'encarreguen de configurar i dirigir.

Amb la mostra radiofònica delimitada a partir dels criteris exposats – audiència, àmbit de cobertura, titularitat i tipologia de programació - els editors/presentadors entrevistats són els de les quatre emissores seleccionades.

Fig 13.- EDITORS/PRESENTADORS DE MAGAZINES CONTENIDORS MATINALS

Nom	Programa/emissora	Data Entrevista	Durada
1ERA ONADA (MAIG-JUNY 2009)			
Neus Bonet ⁶⁶	El Matí de Catalunya Ràdio / Catalunya Ràdio	Maig de 2009	33'23''
Jordi Basté	El món a RAC1 / RAC 1	Maig de 2009	23'04''
Juan Ramon Lucas	En Días Como Hoy / RNE	Juny de 2009	17'45''
Carles Francino/Sebastià Bernal ⁶⁷	Hoy por Hoy / Cadena SER	Juny de 2009	35'42''
2ONA ONADA (SETEMBRE-OCTUBRE 2010)			
Manel Fuentes	El Matí de Catalunya Ràdio/Catalunya Ràdio	Octubre de 2010	22'34''
Jordi Basté	El món a RAC1/RAC1	Octubre de 2010	29'58''
Juan Ramon Lucas	En Días Como Hoy/RNE	Setembre de 2010	38'28''
Carles Francino/Sebastià Bernal	Hoy por Hoy/Cadena SER	Setembre de 2010	54'54''
Durada total entrevistes a editors: 3 hores 37 minuts			

Font: Elaboració pròpia

Tant en la primera com en la segona onada d'entrevistes, la temporalitat a l'hora de portar-les a terme és rellevant. Tant el debat previ al dictamen del TC i la seva cobertura informativa com les reaccions mediàtiques després de la seva publicació - 28 de juny de 2010 - fan que les entrevistes s'hagin de produir en períodes en els quals aconseguim la màxima informació per part de la mostra seleccionada per a realitzar-les. Així la primera onada d'entrevistes es produeix un any abans de la publicació de la sentència - maig-juliol de 2009 - però en ple procés de deliberació del TC. Aquest fet propicià que el tema aparegués repetidament en els mitjans de comunicació i fos un dels assumptes pels quals els partits polítics tenien previst un protocol d'actuació mediàtica en cas de publicació de la sentència. La segona onada es produeix dos mesos després de la publicació del dictamen - setembre i octubre de 2010 - però un mes abans de l'inici de la campanya electoral. Aquesta periodicitat és clau: el dictamen del Tribunal Constitucional sobre la sentència de l'Estatut va ser el 28 de juny de 2010, tot just un mes abans de la finalització de la temporada radiofònica habitual (setembre-juliol). El volum de feina en termes de comunicació política i periodística que genera aquest final de curs impossibilita la gestió de la segona onada d'entrevistes abans que s'acabi la temporada, és a dir, durant el mes de juliol de 2010. La data més ajustada per realitzar-les és l'inici de la nova temporada radiofònica, el mes de setembre i principis del mes d'octubre. Hi ha dos motius per

⁶⁶ Pel que fa als editors/presentadors dels magazines contenidors matinals seleccionats, l'únic canvi va ser el de Manel Fuentes (2ona onada) per Neus Bonet (1era onada) en representació de *El Matí de Catalunya Ràdio*.

⁶⁷ Cal destacar una petita excepció en les entrevistes a editors/presentadors radiofònics: en el cas de la SER, Carles Francino ens va atendre conjuntament amb el seu editor en cap, Sebastià Bernal, un periodista que assumia el 50% de la tasca editora del *Hoy por Hoy*. En la segona entrevista, el pes de l'entrevista va recaure principalment en Sebastià Bernal per problemes d'agenda de Carles Francino, que només ens va poder atendre els primers minuts de l'entrevista. Tot i així, el temps comptabilitzat en la taula es refereix als dos editors en conjunt, tot i que la codificació l'hem portada a terme per separat.

a gestionar les entrevistes amb aquesta periodicitat: ens interessa la memòria recent sobre el cas d'estudi de tota la mostra d'entrevistats seleccionada i ens interessa que les respostes d'uns i altres no es vegin excessivament condicionades per l'inici de la campanya electoral de les eleccions autonòmiques catalanes de novembre de 2010, on el tema de la sentència de l'Estatut forma part dels discursos polítics d'una forma molt activa.

La diferència substancial entre les entrevistes exploratòries de la primera onada i les de la segona onada respon a que aquestes són focals, és a dir, que tracten de manera exclusiva sobre les accions i reaccions mediàtiques del partits polítics i dels programes radiofònics davant de la publicació del dictamen de la sentència del TC sobre l'Estatut. Això implica que l'elaboració dels qüestionaris es basa en el resultat de l'anàlisi de contingut de la mostra radiofònica seleccionada, fet que fa guanyar en especificitat a aquesta segona onada d'entrevistes.

En total, entre la primera i la segona onada, hem portat a terme un total de 22 entrevistes en profunditat a un total de 26 professionals entre responsables de comunicació i periodistes radiofònics. S'han transcrit 10 hores i 58 minuts d'aquestes converses. El procediment per treballar el contingut de les entrevistes és la seva transcripció literal, ja que les tenim enregistrades íntegrament en àudio. Un cop feta la transcripció, optem per mantenir l'anonimat de cada una de les declaracions de les entrevistes a través de la seva codificació numèrica per persona entrevistada. Així doncs tenim de la I1 a l'I27.

Les declaracions utilitzades en el present treball⁶⁸ han estat agrupades i organitzades en funció dels temes tractats. Els criteris d'agrupació temàtics seguits per a la primera onada d'entrevistes pel que fa als responsables de comunicació dels partits polítics són:

- a) importància general de la ràdio en les estratègies comunicatives del partit
- b) valoració de les característiques pròpies del mitjà en termes d'eficàcia comunicativa
- c) estratègies comunicatives concretes per introduir temes i marcs interpretatius a la ràdio matinal, i dins d'aquest apartat: notícies, entrevistes i tertúlies
- d) construcció del missatge polític radiofònic
- e) construcció de liderat polític
- f) valor estratègic dels altres mitjans de comunicació.

⁶⁸ Apartat 5.3 de la present recerca.

Pel que fa als editors dels programes matinals, els criteris de classificació temàtica de les seves intervencions són:

- a) valoració general de la tasca dels responsables de comunicació dels partits polítics
- b) rols i funcions dels periodistes radiofònics respecte a la informació i l'opinió política,
- c) valoració - crítica o no - de la relació que estableixen amb els partits polítics en termes d'independència editorial
- d) valoració de determinades estratègies comunicatives dels partits
 - a. les declaracions institucionals
 - b. el material audiovisual directament editat pel partit
- e) estratègies de gestió de les tertúlies
- f) interrelació de la ràdio amb altres mitjans de comunicació en termes de comunicació política

En la segona onada d'entrevistes els criteris de classificació temàtica de les declaracions no són unitaris i s'apliquen a cada una de les entrevistes de forma independent. Això es deu, com hem esmentat, a que aquestes entrevistes són focals i que, per tant, estan adaptades de forma molt concreta a les accions comunicatives observades i analitzades a partir de les reaccions al dictamen de la sentència del TC. Tant en el cas dels responsables de comunicació dels partits polítics com dels editors/presentadors dels programes matinals, els qüestionaris s'elaboren a través de l'anàlisi concreta dels programes de ràdio del dia 29 de juny de 2010, inclosos en la nostra mostra i en funció de la participació dels diversos partits polítics a través del contingut polític que apareix en els mitjans analitzats i del tractament que en fan aquests.

CAPÍTOL 5: RESULTATS

La proposta de *frame analysis* en tres nivells aporta dades significatives tant en el camp quantitatiu com en el qualitatiu. En el nivell 1, l'anàlisi de la intervenció, la categorització en els quatre *frames* proposats - sobiranista, estatutari, constitucionalista i independentista - dóna una visió detallada del pes quantitatiu d'aquests marcs interpretatius en cada un dels programes radiofònics analitzats. Aquests percentatges, però, s'han de refinar amb altres dades com el pes de les intervencions informatives respecte a les opinatives, les principals fonts utilitzades per a l'elaboració de la informació i si aquestes fonts estan vinculades a institucions o a determinades opcions polítiques. Per altra banda, la valoració positiva o negativa de la sentència ofereix informació valuosa sobre nous *frames*, marcs interpretatius fronterers que barregen elements de dos o tres *frames* o que fins i tot plantegen argumentacions que apunten a la presència de marcs nous que no havíem contemplat a priori. Paral·lelament a aquesta informació quantitativa, i a través de la recerca de lèxic i argumentari comú a cada tipus de *frame*, estem en disposició de delimitar les característiques de cada un d'aquests marcs interpretatius, observant adaptacions i detalls que van més enllà de la correlació *frame*-partit polític. Com veurem, la ductilitat del marc interpretatiu sobiranista és un bon exemple d'aquest fenomen.

Un cop quantificats i analitzats en profunditat, procedim a entrar en els altres dos nivells d'anàlisi que aporten una visió més complexa del procés de construcció dels marcs interpretatius a la ràdio matinal. Estaríem parlant del que hem denominat com nivell 2 i que es fonamenta en la presència del *doblet frame*, coincident o no coincident, a través no només de seleccions lèxiques sinó també a través de recursos utilitzats en la construcció melòdica del discurs. Aquest nivell ens mostra com, a banda del *frame* de la font, l'emissor aporta elements propis que reforcen o contradueixen el *frame* exposat. Aquest micro-nivell d'anàlisi es complementa amb el nivell estructural, el nivell 3. Estem parlant de l'anàlisi global de cada programa que, a través d'una narrativa, construeix el que denominarem com a marc interpretatiu global. Com veurem, l'ordre de les intervencions, l'edició de les declaracions, les entrevistes realitzades en antena o la composició ideològica de les tertúlies formen part d'aquest *frame* global. Respecte a aquestes estratègies estructurals de construcció dels *frames*, a banda de l'anàlisi de contingut concret per a cada una de les emissores, és imprescindible veure quines dinàmiques professionals s'apliquen en la construcció d'aquest discurs, tant per part dels periodistes radiofònics com per part dels partits polítics que volen incidir en aquesta

construcció, especialment en un cas com la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya. Per això tancarem el capítol de resultats amb una anàlisi de les estratègies comunicatives d'uns i altres i de com aquestes estratègies van aparèixer el dia 29 de juny de 2010 als quatre programes analitzats. Aquesta anàlisi s'ha elaborat en base a les 23 entrevistes en profunditat realitzades per a la present recerca.

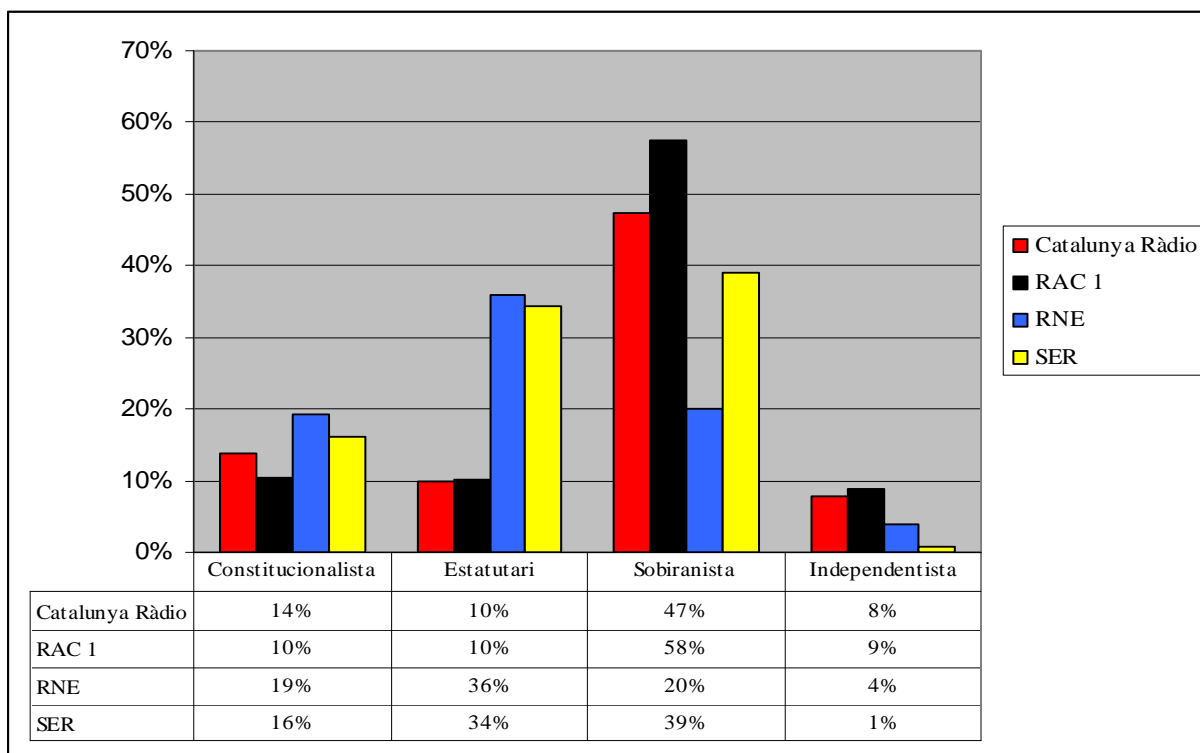
5.1.- Nivell 1: La intervenció

El marc interpretatiu amb més presència en els programes de ràdio analitzats és el marc sobiranista. De les 1046 intervencions, un 44% corresponen a aquest *frame*. El marc estatutari és el segon més utilitzat, amb un 19%. El segueix el marc constitucionalista, amb un 14% de presència en antena i el *frame* que menys apareix és l'independentista, amb tan sols un 6% de les intervencions. El que hem denominat altres *frames*, és a dir, aquells marcs que no tenen suficients elements per ser categoritzats en els quatre marcs interpretatius aplicats o bé proposen elements nous no contemplats en els *reasoning devices* de cada *frame*, constitueixen un 3%. Després tenim un percentatge destacable d'intervencions sense *frame*, un 14%. Aquestes intervencions es classifiquen en dues tipologies:

- a) les que es referien temàticament a alguns dels aspectes de la notícia però on no s'hi detectava cap mena de marc interpretatiu explícit i
- b) les que es detectava un *frame* valoratiu, però no un desplegament total de marc.

Pel que fa a les intervencions sense cap mena de *frame*, aquestes s'han comptabilitzat perquè les temàtiques presents en aquestes intervencions, l'ordre en què apareixien aquests temes o l'omissió de determinats aspectes de la sentència del Constitucional podien indicar la presència d'un marc interpretatiu en un nivell estructural de l'anàlisi (nivell 3). Les intervencions que només tenen *frame* valoratiu també actuen en el mateix sentit : a nivell global, la quantitat de intervencions negatives o positives per programa analitzat indica una narrativa global de l'emissora.

Gràfic.- 1: EMISSORES/ FRAMES

Font: Elaboració pròpia⁶⁹

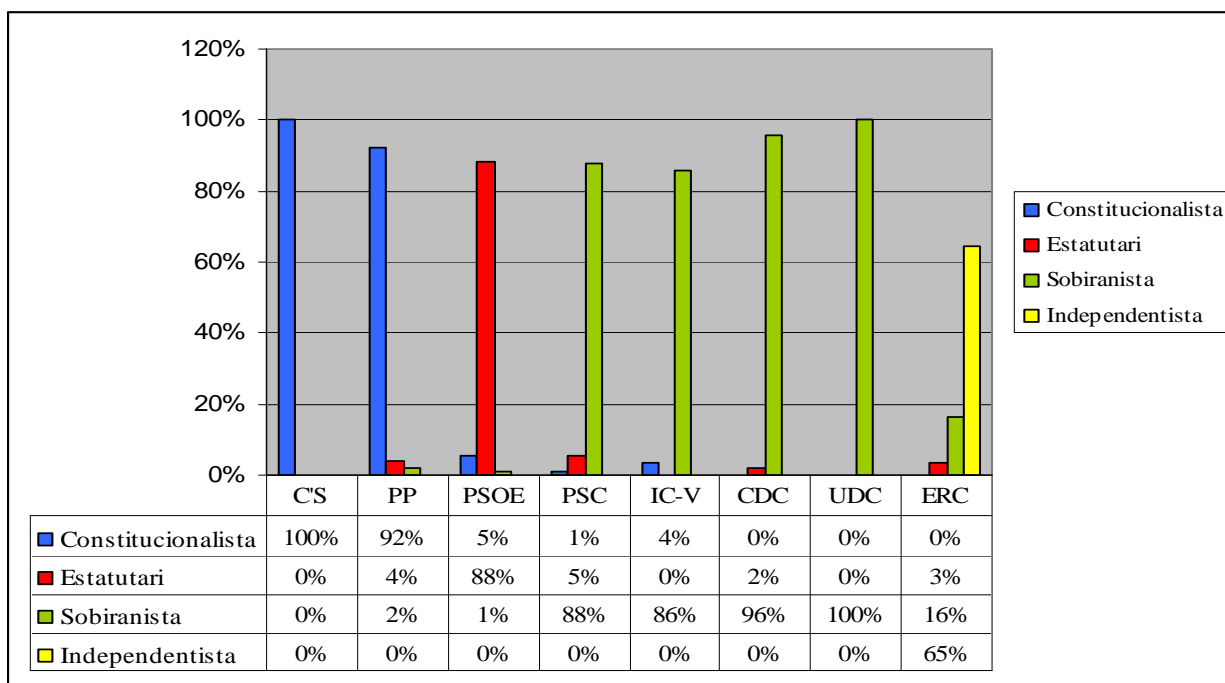
Per emissores (Gràfic 1), els programes d'àmbit estrictament català són els que tenen un major percentatge de presència del *frame* sobiranista. Catalunya Ràdio un 47 % i RAC 1 un 58 %. Tot i que el percentatge en emissores d'àmbit estatal d'aquest marc interpretatiu és menor, s'ha de destacar que és el segon amb més presència, amb un 39% a Cadena Ser i un 20% a Radio Nacional. El següent *frame* més habitual és l'estatutari, especialment a les emissores d'àmbit estatal: 36% a RNE i 34% a Cadena SER. En l'àmbit català, el marc interpretatiu estatutari té una presència del 10% a Catalunya Ràdio i del 10% a RAC 1. Seguint amb la repassada a percentatges per emissores i *frames*, el marc interpretatiu constitucionalista és el tercer en importància. La seva presència és especialment destacable a RNE, un 19%, tot i que els percentatges en la resta d'emissores és similar: 16% a Cadena Ser, 14% a Catalunya Ràdio i, finalment, un 10% a RAC 1. El marc interpretatiu menys habitual és l'independentista, que té una presència molt baixa a les emissores d'àmbit estatal – un 4% a Radio Nacional i un testimonial 1% a Cadena SER – mentre que als programes d'àmbit català la presència és

⁶⁹ S'ha deixat fora del gràfic els percentatges d'intervencions classificades en "Altres" o "No frame": Es tracta d'intervencions que tot i tenir un *frame* positiu o negatiu o estar dedicades a temàtiques concretes sobre la sentència, no despleguen l'argumentari i lèxic suficient com per classificar-los en un marc concret (22% a Catalunya Ràdio, 23% RAC1, 21% RNE i 19% a Cadena SER).

sensiblement superior: destaca especialment el 9% a RAC 1, seguit del 8% de Catalunya Ràdio.

Respecte al marc interpretatiu sobiranista, són dos els motius principals per aquesta presència tan marcada. El primer motiu és que aquest *frame* és utilitzat per diverses forces polítiques i pels càrrecs institucionals vinculats a aquestes. De les intervencions que podem vincular amb una font informativa relacionada amb un partit polític, un 44% són sobiranistes. Tenint en compte que la font informativa majoritària utilitzada pels programes radiofònics analitzats és precisament el partit polític, en un percentatge del 23%, aquesta dada explica la proliferació en antena d'aquest marc interpretatiu. Per formacions polítiques (Gràfic 2), les intervencions vinculades a Convergència i Unió -CDC en un 96% i UDC en un 100%- tenen un marc sobiranista, aquelles vinculades al Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) són considerades com a sobiranistes en un 88% del casos, les de Iniciativa per Catalunya-Verds (IC-V) en un 86%. Fins i tot opcions polítiques amb un *frame* clarament diferenciat del sobiranista com és l'independentista, el cas d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), té un 16% d'intervencions sobiranistes.

Gràfic 2.- FRAMES/PARTITS POLÍTICS

Font: Elaboració pròpia⁷⁰

⁷⁰ Hi ha intervencions vinculades a formacions polítiques que estan classificades com a "Altres" o "No *frame*" que no hem inclòs al gràfic per no considerar-les rellevants.

El segon motiu pel qual el *frame* sobiranista és majoritari es deu al pes de la font “Govern Català” en la informació desplegada en els programes analitzats. La declaració institucional del president de la Generalitat de Catalunya, José Montilla - feta el 28 de juny de 2010 i que desplegava majoritàriament un *frame* sobiranista - va ser utilitzada, a través de l’edició de diversos talls de veu, com a part essencial de la construcció de la informació sobre la sentència de l’Estatut. De les intervencions analitzades, un 12% del total responien a aspectes d’aquesta declaració institucional, i d’aquestes un 93% (Fig.-14) reproduïen el marc sobiranista. Un element interessant a destacar és que les emissores estatals van ser les úniques que van emetre, a través de la redacció informativa i l’edició de talls de veu, els elements del marc estatutari presents a la declaració institucional: un 11% de les intervencions de Ràdio Nacional i un 6% en el cas de la SER.

Fig.- 14 INTERVENCIONS AMB FONT “GOVERN CATALÀ” PER EMISSORA I MARC

Font Emissora	Govern Català				Total Govern Català
	Catalunya Ràdio	RAC 1	RNE	SER	
Constitucionalista	0%	0%	0%	3%	1%
Estatutari	0%	0%	11%	6%	4%
Independentista	0%	0%	0%	0%	0%
Sobiranista	100%	97%	81%	90%	93%

Font: Elaboració pròpia

Si observem la resta de *frames* i la seva vinculació a una font relacionada amb un partit polític, veiem que la baixada en el seu percentatge d’aparició a les emissores analitzades es deu, en primera instància, a que són utilitzats per menys forces polítiques. Per exemple, el *frame* estatutari (Gràfic 2), tot i que utilitzat puntualment en algunes de les intervencions vinculades a CiU (2%) i PSC (5%), està relacionat majoritàriament amb el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE). En el 88% de les intervencions amb font socialista el *frame* era estatutari. Tot i ser utilitzat per una sola força política és el segon més habitual en els programes analitzats. Una de les raons que explica això és que el PSOE no només actua com a font “Partit Polític”, sinó també com a font “Govern d’Espanya”. Aquest estatus de font oficial informativa, com passava amb el cas del PSC i la font “Govern Català”, fa que el percentatge de presència d’aquest marc interpretatiu augmenti⁷¹. De fet, “Govern d’Espanya” és una de les fonts informatives amb vinculació política més utilitzades per RNE i Cadena SER en un 9% i un 11% respectivament, i

⁷¹ Calen destacar les repetides intervencions de la vice-presidenta primera del govern, Maria Teresa Fernández de la Vega, en totes les emissores analitzades, a més de les intervencions de diversos ministres socialistes: Alfredo Pérez Rubalcaba, Francisco Caamaño, Elena Salgado i Angel Gabilondo.

la seva presència a Catalunya Ràdio i RAC1, tot i que menor, arriba al 7%. En totes aquestes intervencions el marc majoritari és l'estatutari (Fig.- 15)

Fig.- 15 INTERVENCIONS AMB FONT “GOVERN ESPANYA” PER EMISSORA I MARC

Font Emissora	Govern Espanya				Total Govern Espanya
	Catalunya Ràdio	RAC 1	RNE	SER	
Constitucionalista	0%	0%	5%	0%	1%
Estatutari	95%	83%	95%	100%	93%
Independentista	0%	0%	0%	0%	0%
Sobiranista	0%	4%	0%	0%	1%

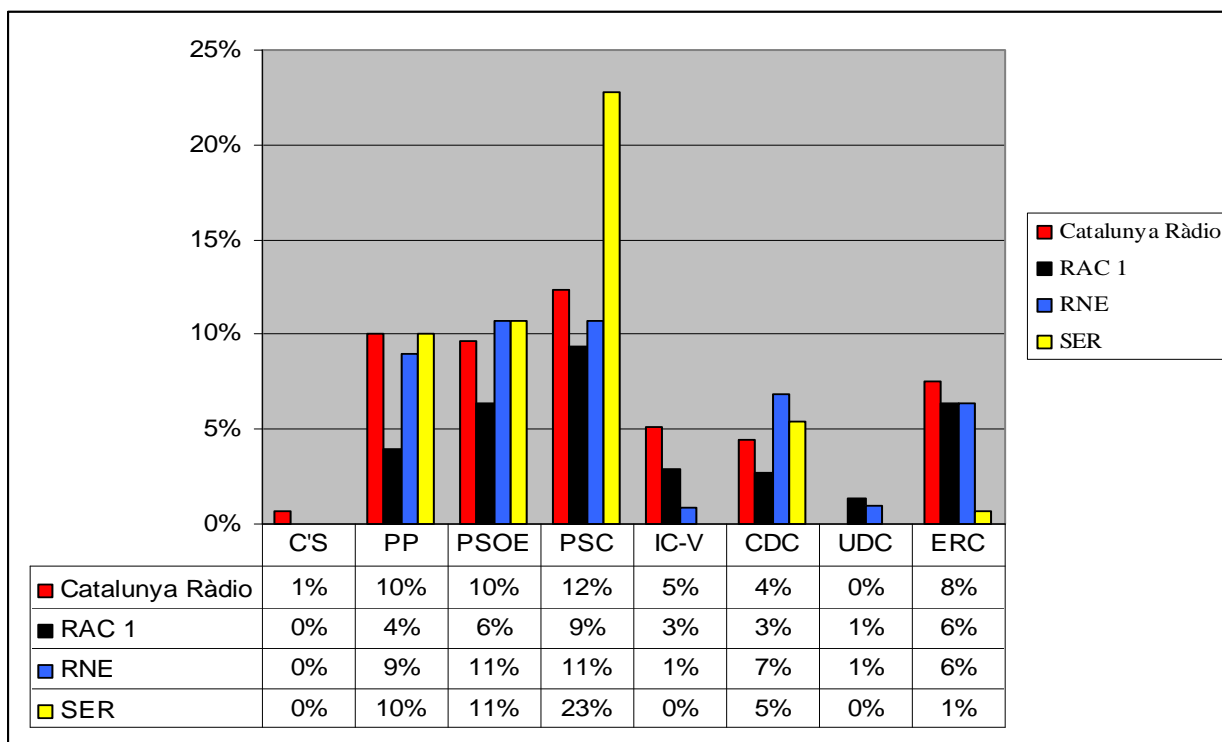
Font: Elaboració pròpia

Seguint la mateixa lògica de correlació *frame*-partit polític (Gràfic 2), el marc constitucionalista és utilitzat principalment pel Partit Popular (PP) en un 92%, a més de les dues úniques intervencions de Ciutadans (C's) a Catalunya Ràdio. El fet que siguin formacions polítiques que no estan vinculades al poder executiu – govern català o govern espanyol - implica que la informació que generen com a font es limiti a:

- a) una valoració de la sentència i
- b) una reacció a la reacció oficial del govern català o espanyol envers la sentència.

De les intervencions comptabilitzades (1046), 479 (46%) tenen vinculació amb un partit polític. D'aquestes intervencions, les que pertanyen al PP estan entre el 4% i el 10%. les formacions de govern com el PSOE es mou en percentatges lleugerament més elevats: entre el 6 i l'11%. El PSC és la formació política amb un major percentatge d'intervencions: entre el 9 i el 23% (Gràfic 3). Tot i així cal destacar que en els programes analitzats només Catalunya Ràdio va tenir una entrevista en directe amb una dirigent popular, Alícia Sánchez Camacho. En la resta d'emissores, tota la presència informativa del PP es va articular a través de cites indirectes i talls de veu. En el cas de C's, només Catalunya Ràdio fa referència a aquesta formació política a través d'una cita indirecta.

Gràfic 3.- INTERVENCIIONS AMB VINCULACIÓ A PARTIT POLÍTIC

Elaboració pròpia

Un cas similar és el d'Esquerra Republicana (ERC), que és l'única opció política vinculada al *frame* independentista. El 65% de les intervencions que podem vincular amb aquesta formació responen a aquest marc (Gràfic 2). La resta, com ja s'ha comentat, són sobiranistes. De fet, el desplegament del marc interpretatiu sobiranista vinculat a ERC respon a gairebé totes les intervencions del President del Parlament català, Ernest Benach, que va ser entrevistat a Catalunya Ràdio i a RAC 1 amb l'objectiu de demanar la seva reacció institucional. El càrrec institucional fa que el discurs de Benach es moderi i tendeixi a la centralitat política catalana, protagonitzada pel marc sobiranista. Tot i així, Ernest Benach va utilitzar característiques lèxiques i retòriques pròpies del marc independentista tot i que no el desplegués amb tot l'argumentari propi de la formació política a la que pertany⁷².

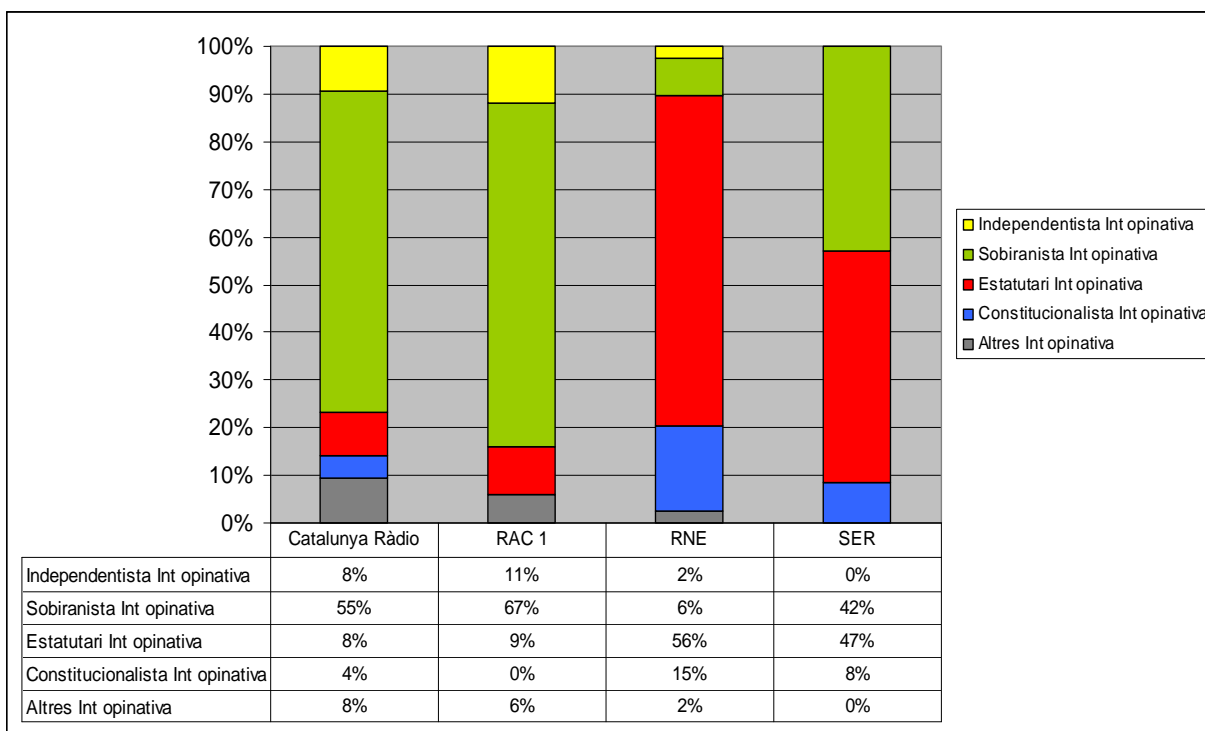
D'aquelles intervencions no vinculades a font política també podem extraure informació interessant que expliqui els percentatges d'aparició de cada *frame*, especialment en el cas dels marcs majoritaris: sobiranista i estatutari. Aquestes tipus d'intervencions tenen una presència significativa en els programes analitzats: un 11% a Catalunya Ràdio, un destacable 24% a

⁷² L'anàlisi detallat del marc independentista i dels seus punts de contacte amb el sobiranisme es pot consultar a l'apartat 5.1.2 del present capítol.

RAC1, un 12% a RNE i un 7% a Cadena SER. En total, un 54% de les intervencions no estan relacionades amb una font política. Això implica que la construcció general del marc interpretatiu de cada programa analitzat depèn tant de l'equilibri de forces polítiques que estan representades en antena de forma explícita, com de la resta d'intervencions, tant informatives com opinatives, que actuen com a element que configura el sentit final del marc interpretatiu global de cada emissora. Un exemple clar d'això són aquelles intervencions informatives que utilitzen com a font el Tribunal Constitucional (18% de les intervencions), considerada com una font sense cap vinculació política. Lluny de la consideració que aquestes intervencions estiguin mancades de *frame*, un percentatge destacable respon o bé al *frame* sobiranista -18% a RAC 1 i un 8% a Catalunya Ràdio-, o a l'estatutari - 11% a RNE i 8% a Cadena SER. En cap cas tenen un *frame* constitucionalista o independentista. El fet que hi hagi intervencions informatives amb un marc propi - tot i que la font a la que es refereixen no en tingui – indica com es construeix el marc global de cada programa a través d'una determinada interpretació que el periodista fa de la informació, una interpretació que es manté constant durant tot el programa i que és impermeable a altres marcs interpretatius possibles. Dit d'una altra manera, les dades quantitatives sobre intervencions informatives de fonts no polítiques amb un *frame* clar i unitari mostra que l'estratègia de construcció d'un marc global no només es produeix a través de les intervencions opinatives, sinó que la interpretació informativa també hi té un paper destacat.

De fet, les intervencions opinatives tenen una presència molt inferior (18%) a les informatives (82%) de forma general, tot i que el pes varia d'emissora en emissora. Tot i així, la tendència general de les intervencions opinatives també resulta un bon indicador per copsar el marc global de cada programa.

Gràfic 4.- INTERVENCIIONS OPINATIVES/EMISSORES

Font: Elaboració pròpia

Catalunya Ràdio té un 55% d'intervencions opinatives sobiranistes i RAC 1 un 67%. La tendència s'inverteix a favor del frame estatutari en les emissores estatals: RNE té un 56% d'intervencions opinatives estatutàries i Cadena SER un 47%. Respecte al *Hoy por Hoy* hem de destacar que el seu percentatge d'opinió sobiranista és força elevat, un 42%. Aquest percentatge s'explica per determinades intervencions del seu editor, Carles Francino, però sobretot per la presència a la tertúlia d'Antonio Franco, director d'*El Periódico de Catalunya* i que va desplegar un *frame* purament sobiranista. En canvi, RNE només té un 6% d'intervencions opinatives d'aquest marc.

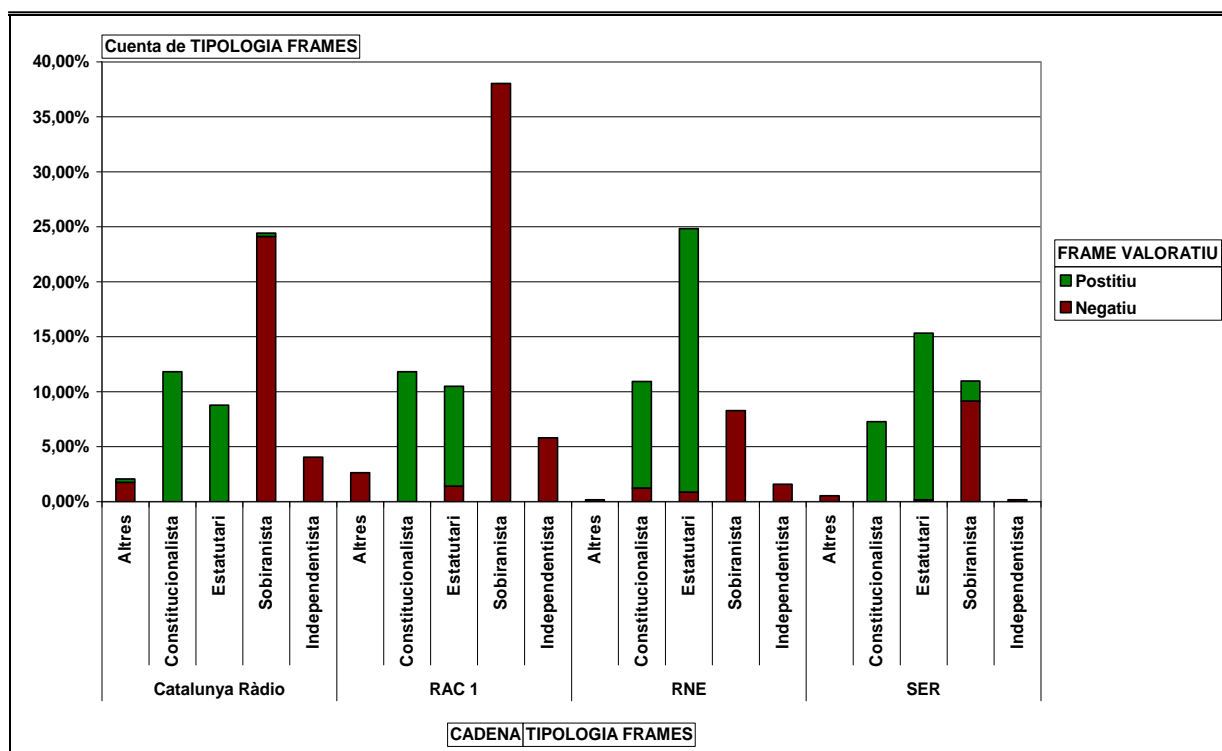
Pel que fa al *frame* constitucionalista, té una molt minsa representació a Catalunya Ràdio, un 4%, que bàsicament respon a la participació dels oients, i nul·la a RAC1, mentre la seva aparició en intervencions opinatives a RNE i Cadena SER és destacable: 15% i 8% respectivament. En el cas de RNE, aquestes intervencions se centren en la participació dels oients a més de comptar a la tertúlia amb Paco Jiménez Alemán, exdirector del diari *ABC*, que defensa un marc constitucionalista moderat. Pel que fa a Cadena SER, el descens de representació del marc constitucionalista respecte a RNE es deu a la predominància d'opinions

estatutàries i sobiranistes i la única veu constitucionalista, el tertulià José Antonio Vera, vinculat al diari *La Razón*.

El *frame* independentista va tenir una presència discreta en l'apartat opinatiu: només RAC 1 ostenta un 11% d'aquest marc en aquest tipus d'intervencions. Cal destacar que és l'únic programa analitzat que compta amb un tertulià obertament independentista, Xavier Sala-Martín. Catalunya Ràdio té un 8% d'opinió independentista, relacionat amb la participació dels oients i algunes argumentacions de l'editor Manuel Fuentes. Aquest marc és completament inexistent a Cadena SER i té una mínima representació a RNE, amb un 2%, que respon a la participació dels oients.

Unes altres dades que ens resulten rellevants per copsar el paisatge complet dels *frames* en els programes radiofònics analitzats és la que ens proporcionen els marcs valoratius respecte a la sentència.

Gràfic 5.- FRAMES VALORATIUS/EMISSORES

Font: Elaboració pròpia

En línies generals, la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut va tenir una valoració majoritàriament negativa a la ràdio catalana. *El Matí de Catalunya Ràdio* recull un 68% d'intervencions negatives i RAC1 augmenta al 80%. A la ràdio estatal, tot i que hi va haver un predomini de valors positius, els percentatges entre intervencions positives i negatives va ser més equilibrat. En relació amb els marcs polítics definits i per emissores, els frames valoratius ens aporten precisió a l'anàlisi. El *frame* independentista, per exemple, es mostra 100% negatiu cada cop que surt en antena, tant a les emissores estatals com catalanes. Podríem concloure que la valoració negativa total de la sentència forma part intrínseca del desenvolupament d'aquest marc, que és el més monolític dels quatre plantejats pel que fa a avaluació moral.

Pel que fa al marc sobiranista, la seva càrrega de negativitat també resulta evident: a Catalunya Ràdio aquest marc és negatiu el 99% de les vegades. A RAC 1 el percentatge és del 100%, igual que a RNE. En canvi, al programa *Hoy por Hoy* de Cadena SER tenim un 90% de negativitat, però un destacable 10% de valoració positiva relacionada amb el *frame* sobiranista. Aquesta dada ens indica l'existència del que hem anomenat “marc de frontera”, un *frame* que tot i que desplega de forma majoritària el lèxic i *reasoning devices* que li són propis, agafa elements d'altres *frames* que fan variar la seva tendència valorativa general. En el cas de la SER, el *frame* sobiranista positiu es desplega a través d'algunes de les intervencions informatives del tertulià Antonio Franco, però sobretot a través de les intervencions dels periodistes que entren en antena des de la redacció de l'emissora a Barcelona, o bé a través de cròniques o bé a través de la presència de Jordi Martí, cap d'informatius de Ràdio Barcelona, que actua com a periodista/expert a la tertúlia de *Hoy por Hoy*.

Un cas similar es donaria amb el *frame* estatutari. Aquest marc és majoritàriament positiu en la majoria d'emissores (100% a Catalunya Ràdio, 94% a RNE i 98% a Cadena SER). A RAC1, en canvi, té una presència positiva del 79%, per un destacable 21% negatiu. El *frame* estatutari negatiu es desplega a través d'algunes intervencions de la tertúlia, especialment la de la periodista catalana Glòria Serra, que viu i treballa a Madrid, i també a través d'algunes de les intervencions de José Antich, director del diari *La Vanguardia*. Aquesta ambivalència valorativa també es podia percebre en alguna intervenció de Josep Antoni Duran i Lleida, el líder de CiU al Congrés dels Diputats, en la seva entrevista telefònica a l'emissora, però de forma molt puntual i si considerem aquestes intervencions completament aïllades del context de l'entrevista.

Aquests dos “*frames* de frontera”, però, no contenen elements suficients per a pensar en la presència d'un marc interpretatiu nou. Es tracta més aviat d'una transferència de valoracions entre el *frame* sobiranista i l'estatutari, és a dir, que la negativitat general associada al marc sobiranista es trasllada a arguments majoritàriament estatutaris, mentre que la positivitat estatutària actua igual amb el marc sobiranista. Es tracta de marcs flexibles⁷³, que actuen com a “ponts” entre *frames* i que ocupen la centralitat política a Catalunya.

El *frame* constitucionalista mereix un punt i a part en el context dels *frames* valoratius. Les intervencions d'aquest marc a RAC 1 i Cadena SER són considerades al 100% com a positives, i en un 98% a Catalunya Ràdio. En canvi RNE té un 71% de constitucionalista positiu i un destacat 16% de negatiu. Aquest percentatge es correspon en gran part a algunes de les opinions dels oients⁷⁴ i de la repassada a les editorials de l'ABC i *La Razón*. El tret distintiu de totes aquestes intervencions és que totes elles consideren que el TC hauria d'haver estat més dur, tot i que no deslegitimen la tasca de l'Alt Tribunal. De fet, el constitucionalista negatiu es produeix per dos raons:

- a) la que hem exposat, és a dir, aquelles intervencions que consideraven la sentència com a massa prudent
- b) aquelles posicions constitucionalistes que agafen arguments del *frame* estatutari per matisar la intervenció amb elements negatius.

Aquest darrer cas es dona de forma gairebé exclusiva en el discurs de Gregorio Peces Barba, ponent pel PSOE en la redacció de la Constitució Espanyola i que va ser entrevistat en qualitat d'expert per RNE (8 hores 12 minuts del matí) i Catalunya Ràdio (8 hores 26 minuts).

Ens cal parlar d'un darrer *frame* polític que va ser possible detectar amb l'aplicació del marc valoratiu. Totes les emissores, a les respectives repassades de premsa, parlaven de la portada de *El Mundo* i la seva editorial del 29 de juny. La primera categorització que vam realitzar de totes les intervencions referides a aquesta font va ser la de constitucionalista negatiu, quan en

⁷³ Als punts 5.1.1 i el 5.1.3 s'analitzen les característiques del marc sobiranista i l'estatutari i es destaca la seva “ductilitat” política.

⁷⁴ Només Catalunya Ràdio o RNE van tenir participació opinativa de l'audiència: un 4% a l'emissora catalana i 1% a l'estatal. RAC 1 i Cadena SER no van tenir pràcticament participació en la franja horària analitzada.

realitat el marc anava més enllà i tenia prou elements nous com per considerar-se un *frame* nou. La negativitat explícita en la valoració de la sentència incloïa la deslegitimació absoluta del Tribunal Constitucional, considerant que la sentència era un “nyap jurídic” i l’Alt Tribunal un ens polititzat⁷⁵. L’element de defensa de la unitat de la nació espanyola tenia una presència destacada en aquest marc interpretatiu. Cal destacar que totes les intervencions que apareixen d’aquest tipus de *frame* fan referència a altres mitjans de comunicació com a font, és a dir, que en cap moment aquest marc apareix a través d’una font primària o a través d’intervencions opinatives en els programes analitzats. La seva presència és força limitada: entre el 1% de RNE i el 4% de RAC1. El destacable percentatge d’aparició d’aquest *frame* (categoritzat en “Altres”) a RAC 1, a banda de les repetides referències a *El Mundo*, es deu a la revisió de titulars de determinades capçaleres digitals així com una referència directa a Federico Jiménez Losantos, en aquell moment editor i presentador del programa de ràdio matinal de la cadena COPE. Cal matisar, però, que en la majoria d’aquests casos el tractament d’aquest *frame* es fa a través del mecanisme del doble *frame*, és a dir, que la selecció de lèxic i la locució per referir-se a aquest marc interpretatiu mostra una lectura contrària

Finalment ens interessa destacar una dada rellevant respecte als *frames* valoratius. En les emissores analitzades, un percentatge important de les intervencions tenen una valoració positiva o negativa de la sentència, però no despleguen totalment un *frame* concret. Els percentatges són destacables: 12% a Catalunya Ràdio, 8% a RAC 1, 10% a RNE i un simbòlic 1% a Cadena SER. Aquesta classificació en *frames* valoratius es dona tant en intervencions informatives com opinatives, tot i que és en aquestes darreres que els percentatges són més elevats. Especialment destacable és el 13% d’intervencions opinatives amb *frame* valoratiu negatiu de Catalunya Ràdio, o el 10% positiu de RNE. Aquestes intervencions opinatives pertanyen majoritàriament a la participació dels oients en els programes analitzats. Això explica perquè els percentatges són més alts en les emissores amb un espai destacable per aquest tipus d’intervencions. Cal destacar que l’argument més comú utilitzat pels oients en l’espai de participació és el de la crítica general a la classe política. Un altre dels arguments destacats és la crítica a l’excessiva importància informativa que els mitjans atorguen a la sentència en un context de crisi amb temes més rellevants per a la ciutadania. L’ús d’aquests arguments es fa tant per elaborar una valoració positiva com negativa de la sentència segon el context territorial, és a dir, en el cas dels oients que apareixen a Catalunya Ràdio, la crítica als

⁷⁵ Portada del diari *El Mundo*. 29-06-2011

polítics s'utilitza per fer una valoració negativa de la sentència. En canvi a RNE els oients utilitzen aquesta mateixa crítica a la classe política per legitimar la tasca del TC i oferir una visió positiva de la sentència. També resulta interessant observar el reduït percentatge d'intervencions sense marc concret a Cadena SER, fet que indica que gairebé totes les seves intervencions tenen un *frame* clar i li atorga menys ambivalència interpretativa que a les altres emissores. Aquestes utilitzen la valoració de la sentència sense anar més enllà en el desplegament de marcs interpretatius per tal de crear una narrativa global que reforci la línia editorial de cada programa sense excloure marcs que comparteixin la mateixa valoració: sobiranista i independentista comparteixen majoritàriament una valoració negativa de la sentència, i l'estatutari i el constitucionalista comparteixen una de positiva.

En resum, aquesta tendència positiva o negativa general és un punt de trobada de marcs no contradictoris i que tenen aspectes en comú en els desplegaments argumentals. Però tot i les similituds, aquestes “parelles de ball” difereixen en aspectes importants, especialment si les analitzem en detall a través de lèxic, ús retòric del llenguatge i argumentacions exclusives.

5.1.1.- *Frame* sobiranista

El *frame* sobiranista és, amb diferència, el marc interpretatiu amb més presència en els quatre programes radiofònics analitzats. Com comentàvem, l'adopció d'aquest *frame* per diverses forces polítiques era una de les raons de la seva continuada presència en antena, a més de ser el *frame* de reacció oficial de la Generalitat de Catalunya a la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut. En l'àmbit català, fora de la relació *frame*-partit polític, també el sobiranisme sembla ser el marc majoritari adoptat pels periodistes radiofònics en els programes analitzats, així com el *frame* adoptat per la majoria d'oients, opinadors, representants de sindicats i institucions catalanes.

Que opcions polítiques ideològicament distants com CiU, PSC o IC-V compartissin el mateix *frame* ens obliga a una anàlisi detallada de la seva ductilitat i de veure com van apareixent opcions de lèxic, llenguatge retòric i argumentacions característiques que el configuren. També ens resulta imprescindible traçar el camí del que anomenarem l'“apropiació del marc”, és a dir, de buscar la manera que el *frame* sobiranista esdevingui exclusiu d'una sola força política. Això té a veure amb la “centralitat” política que el sobiranisme sembla haver adquirit a Catalunya en els darrers anys, especialment a través de la seva construcció lèxica i argumental arran de la publicació de l'editorial conjunta “La Dignitat de Catalunya”. Aquesta lluita

d'apropiació es produïa en els mitjans d'una manera discreta el dia 29 de juny de 2010, però anava augmentant a mesura que s'apropava la manifestació del 10 de juliol, on les successives polèmiques entre formacions polítiques per incidir en el lema de la mobilització en va ser un indicatiu clar⁷⁶. El marc general per entendre tot aquest joc polític dialèctic, que intentarem dilucidar amb la nostra anàlisi radiofònica de marcs, són les eleccions autonòmiques catalanes que es van celebrar uns mesos després.

El *frame* sobiranista detectat en els programes analitzats mostra, en línies generals, una valoració negativa de la sentència: aquest és el tret comú que comparteixen la majoria d'actors que el defensen. A nivell lèxic, el primer que es detecta és una selecció de verbs que prioritzen els articles anul·lats i reinterpretats en la construcció de la intervenció. Aquests verbs es fan servir per explicar què és el que la resolució judicial fa amb l'Estatut. A la ràdio d'àmbit català, aquesta selecció no es limita a la reproducció de *frames* aliens o a intervencions només opinatives, com en el cas de la ràdio estatal, sinó que se'n fa un ús actiu en la construcció de la notícia.

Figura.-16 CARACTERÍSTIQUES LÈXIQUES, RETÒRIQUES I SINTÀCTIQUES DEL MARC SOBIRANISTA

Verbs sobre la sentència	Personalització de l'Estatut	Ús 1era persona del plural
retallar, sacrificar, tocar, tombar, rebaixar, eliminar, prendre, carregar-se, anul·lar, sentenciar, mutilar, aigualir, negar, destrossar, tirar per terra, malmetre, desmuntar, potinejar, trinxar, posar en dubte, desfigurar, minvar...	-el Tribunal Constitucional ha sentenciat l'Estatut -l'Estatut surt tocat -penjar la senyera al balcó amb un crespó negre...	-que no ens menystinguin -el dia que ens han sentenciat l'Estatut -ens venien una gran sentència -acatem però no compartim -políticament no l'acceptem -que l'haguem d'acatar no vol dir que l'haguem d'acceptar...

Font: Elaboració pròpia

Alguns d'aquests verbs impliquen necessàriament una “personificació” de l'Estatut, un recurs també habitual del sobiranisme. Aquesta “personificació” dota al text estatutari d'una identitat física que facilita que les diverses intervencions – tan informatives com opinatives - puguin construir una narració sòlida a partir d'un protagonista-víctima a qui atorgar valors subjectius.

⁷⁶ A les entrevistes en profunditat a caps de premsa de partits polítics catalans realitzades pe a la present recerca s'evidencia el polèmic procés de negociació del lema i posició de les diferents forces polítiques a la manifestació.

A més a més, a aquesta personificació de l'Estatut s'hi afegeix l'ús insistent de la primera persona del plural per referir-se a “els catalans” o a Catalunya. Es tracta d'una estratègia discursiva de construcció de la identitat “nacional” que, com en qualsevol construcció identitària, contraposa el “nosaltres” davant dels “ells” (Mihelj, 2011). Això permet la identificació sistemàtica de periodistes, polítics, oients i tertulians com a damnificats directes de la sentència

Una altra de les característiques habituals d'aquest marc, que respon de forma coherent a l'exposat fins ara, és el seu alt component simbòlic i emocional, molt vinculat als llocs comuns del debat identitari. Aquest component el detectem de tres maneres:

- a) per la poca concreció temàtica amb què es tracta el tema en antena, tendint a un discurs genèric basat en valoracions i propostes de reacció simbòliques i/o vagues
- b) pel tipus de temes més habituals a l'hora de centrar el debat sobre la resolució judicial, potenciant especialment els elements identitaris
- c) per l'aparició d'un lèxic característic associat a la reacció catalana a la sentència.

El percentatge de les intervencions sobiranistes que no es refereixen concretament a cap temàtica vinculada amb el contingut de la resolució judicial tenen percentatges destacables a la ràdio autonòmica: un 36% a Catalunya Ràdio i un 60% a RAC1⁷⁷. A banda de les reaccions valoratives negatives generals, en aquests percentatges també es compten totes aquelles intervencions que fan referència a les possibilitats de reacció política i ciutadana: la crida sistemàtica a la unitat política i social en defensa de Catalunya, informació o opinió sobre la manifestació el 10 de juliol de 2010 o la crida a la participació electoral en els comicis de novembre de 2010, entre d'altres. Curiosament, en el cas del *frame* sobiranista no es produeixen intervencions de reacció a les declaracions d'altres opcions polítiques, que es podrien considerar com a intervencions sense temàtica. És a dir, que el joc de la declaració-contradecaració es limita a alguna referència per part de CiU al president Montilla i també referències al Partit Popular, però no generalitzades. Com veurem, el joc de la contradecaració sí que és sistemàtic en el cas del *frame* estatutari.

⁷⁷ També a la ràdio estatal, però per motius diferents en termes d'estratègies de construcció de marc.

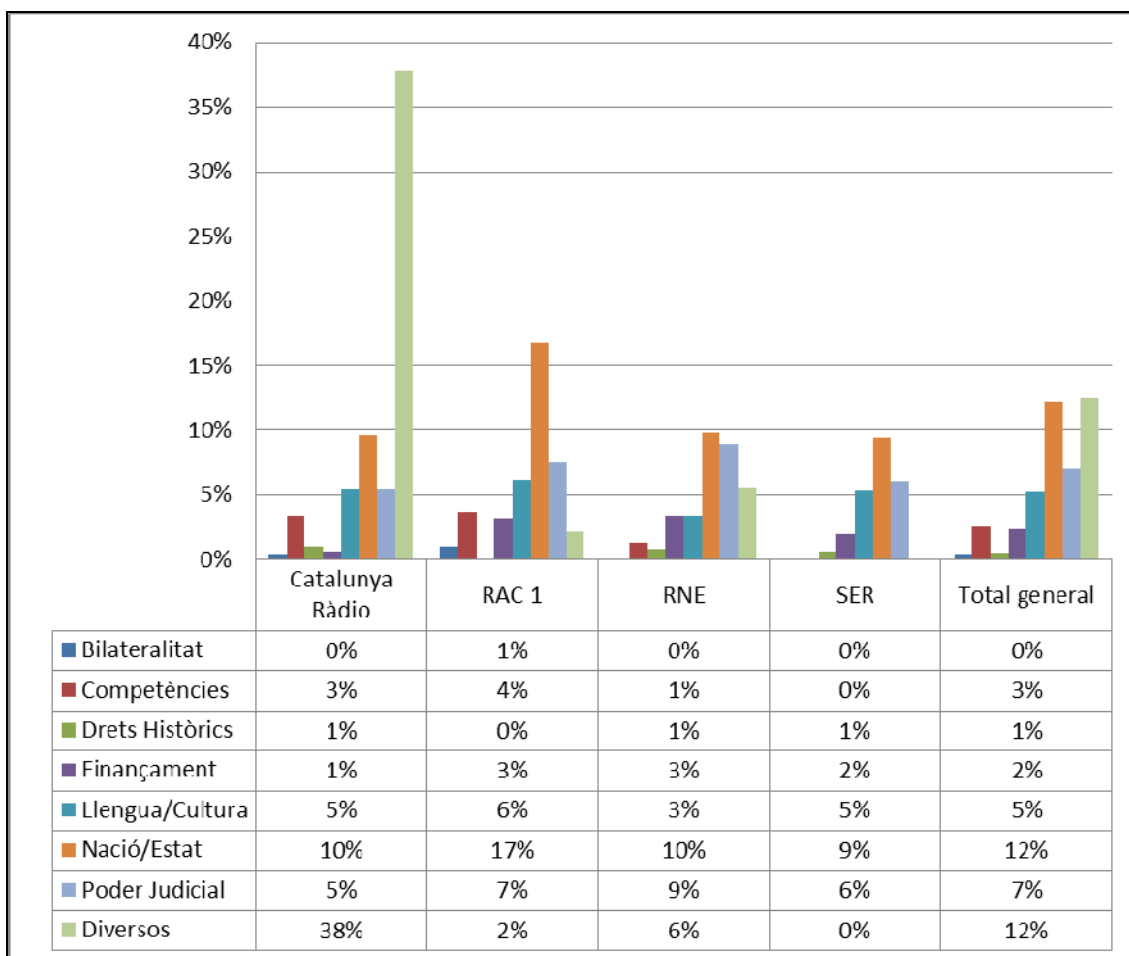
Les temàtiques associades a elements que incideixen en el debat identitari (Gràfic 6) i, per tant, amb una alta càrrega simbòlica, són majoritaris en totes les intervencions analitzades tant a Catalunya Ràdio com a RAC 1: el tema “nació/estat” és el protagonista en un 12% de les intervencions, seguit pel tema “llengua/cultura” amb un 6%. Cal destacar, a més a més, que hi ha intervencions que per desplegar el seu *frame* enumeren diversos temes on la nació i la llengua sempre estan presents. Classificades temàticament com a “Diversos”, aquestes intervencions arriben al 40% a les emissores autonòmiques. Un bon exemple de la importància que el *frame* sobiranista atorga als aspectes de la sentència que toquen elements vinculats amb la identitat nacional és la frase de l'historiador català Joan Colomines, un dels tertulians de Catalunya Ràdio:

Allò que toca la sentència és la sobirania, el finançament, l'organització territorial i el simbolisme ... doncs vol dir que t'han atacat la línia de flotació (ID 265)⁷⁸

Finalment cal destacar que la temàtica “poder judicial” té un pes considerable en les intervencions analitzades – un 7% de mitjana - però s'ha d'especificar que es tracta d'una doble categorització: un 5% d'aquestes intervencions no es refereixen al contingut de la sentència sinó al Tribunal Constitucional. Només un 2% es refereixen concretament a l'anul·lació dels articles sobre aquest tema. Per tant, i en línies generals, el temes identitaris són els més nombrosos.

⁷⁸ La identificació (ID) de les intervencions utilitzades en el capítol 5 es refereixen al número de fitxa de la base de dades on es localitzen aquests fragments.

Gràfic 6.- TEMÀTIQUES PER EMISSORA

Font: Elaboració pròpia⁷⁹

Pel que fa al lèxic més emocional i simbòlic, la reacció sobiranista es refereix sistemàticament a la “dignitat”, generalment associada a “Catalunya”, al “poble de Catalunya”, als “catalans” o a la “ciutadania”. Aquesta paraula apareix en boca de tota mena d’actors: editors, periodistes, polítics, tertulians i oients. La majoria del lèxic utilitzat per referir-se al “nosaltres” sobiranista fa referència a una valoració positiva de les característiques d’aquest “nosaltres”, és a dir, que són conceptes que ajuden a una construcció simbòlica de la identitat catalana on es primen els aspectes més afavoridors d’aquesta.

⁷⁹ El 58% de les intervencions analitzades no poden classificar-se en una temàtica vinculada al contingut de la sentència de l’Estatut ja que cobreixen altres aspectes de la notícia com les reaccions polítiques, el procés d’aprovació de la sentència i la legitimitat del TC o la situació d’altres comunitats autònomes en referència als seus respectius Estatuts. Per altra banda, la categoria “Diversos”, especialment prominent en el cas de Catalunya Ràdio, respon a aquelles intervencions que feien referència a diversos aspectes de la sentència a mode de sumatori sense generar una intervenció aprofundida en una determinada temàtica.

Fig.- 17. LÈXIC EMOCIONAL DEL MARC SOBIRANISTA

Reacció catalana	Valoració del sentiment generat per la sentència
Respecte, voluntat, acceptació de l'altre, fermesa, unitat, serenitat, rigor, solemnitat, generositat, responsabilitat...	Indignació, indignant, indignat com a lèxic prioritari més: - injustícia, humiliant, frustració, fracàs de la democràcia, autèntic desastre, insult, sofriment, crispació, decebuts, perplexitat, ferits, rebuig, desgavell, drama, clatellada...

Font: Elaboració pròpia

De manera coherent a aquesta positivitat en la construcció identitària, contrasta la negativitat emocional amb la que es valora el que significa la sentència per als catalans. Per posar un exemple clarificador d'aquesta construcció identitària positiva del marc sobiranista en contrast amb la valoració emocional negativa respecte a la sentència, fem referència a l'editorial de Jordi Basté a *El Món a RAC1*, on recorre a repetidament a diversos tòpics identitàris dels catalans per bastir la seva construcció del marc sobiranista.

Per tant és el moment, ara sí, de la unitat, del serè cop de puny, del “mecagoencony” del vell avi Soley i del president Pujol, del “som una nació” del president Montilla, de tot l'arc parlamentari i de tot un poble que va creure en aquest Estatut (ID 776)

A banda del pes dels elements simbòlics per sobre dels pragmàtics, i el discurs emocional que això genera, el marc sobiranista té una altra característica general important: la lectura de la resolució judicial sempre és qualitativa, dotant d'una importància cabdal no només els preceptes completament anul·lats, com en el cas del Poder Judicial, sinó també en els parcialment tocats, com la llengua o el finançament. La lectura qualitativa es desprèn del lèxic utilitzat per parlar d'allò que modifica la resolució judicial, un lèxic que potencia la importància estratègica dels articles que la sentència anul·la o reinterpreta. També s'atorga especial importància als articles sotmesos a interpretació, considerant que aquesta sempre serà restrictiva. El sentit d'aquesta lectura qualitativa és la de justificar, precisament, l'emoció que sustenta el marc interpretatiu, la “indignació”. Especialment indicatiu d'aquesta lectura són els arguments que s'esgrimeixen respecte al fet que el Tribunal Constitucional explicités la invalidesa jurídica del terme “nació” en el preàmbul. Aquest fet, que va marcar el sentit final de les deliberacions de l'Alt Tribunal, fa que el *frame* sobiranista adjectivi la sentència com a

“política” en el sentit de no sotmesa a arguments exclusivament judicials. Des d’aquesta òptica, el sobiranisme deslegitima de nou el Tribunal Constitucional i apel·la al sentiment nacional.

Fig.- 18 VALORACIÓ QUALITATIVA DE LA SENTÈNCIA: NACIÓ I LLENGUA

Valoració qualitativa general	Crítica i reivindicació de la invalidesa del terme “Nació” al Preàmbul	Crítica i reivindicació supressió de “i preferent” a l’apartat 6.1
Aspectes fonamentals, parts molt sensibles, temes centrals, parts essencials, qüestions clau, columna vertebral, núcleo duro..	-Voluntat d’un país de ser -Ja poden repicar campanes dient que no som una nació -Dignitat com a nació perquè ho som, siguin el que diguin...	-Passos enrera -Insult pràcticament a la nostra llengua -Retrocedir 30 anys enrera -Un gran cop de destrala la llengua catalana -Porta oberta a un canvi de consideració de la nostra llengua en la vida pública

Font: Elaboració pròpia

En aquest sentit resulta significatiu un dels arguments del columnista Josep Maria Brunet a RAC 1:

El fet de dir que Catalunya sigui una nació té més un valor d’afirmació identitària més que una aspiració secessionista (ID 713).

Una altra de les estratègies de la lectura qualitativa de la resolució per evidenciar la seva tendència centralista és l’accent que tant Catalunya Ràdio com RAC1 donen a la frase “indissoluble unidad de la nación española”, de la que destaquen les vegades que apareix a la resolució - 8 vegades - i fins i tot l’utilitzen com a expressió irònica per referir-se a altres aspectes de la notícia, com en aquesta intervenció d’un dels col·laboradors de Manel Fuentes, Edi Pou, a *El Matí de Catalunya Ràdio*:

A més millor no separar els jutges en dos bàndols sobretot per no alterar la indissoluble unitat del Tribunal Constitucional (ID 243).

A RNE i a la SER no es destaca ni una sola vegada aquesta expressió quan es fa una repassada al contingut de la resolució. Aquesta ommissió, en comparació, ja indica la intencionalitat en l’ús d’aquesta expressió per part de les emissores autonòmiques.

En aquest mateix sentit de lectura qualitativa, el tema de la supressió de l'adjectiu “preferent” de l'article referent a l'ús de la llengua en l'administració i els mitjans de comunicació públics també es dotat d'especial rellevància en antena, una rellevància que deduïm no només per la presència d'intervencions sobre aquest tema, sinó també pel tipus de lèxic utilitzat per referir-s'hi.

En el cas de *El Matí de Catalunya Ràdio*, a més a més, es produeixen argumentacions reivindicatives importants per part de l'editor, Manuel Fuentes:

I sobretot perd el català. Segons els 10 “negritos” el català deixa de ser preferent a l'administració i als mitjans de comunicació públics del país. Tot i que ja us aviso que ni que vingui Maria Emilia Casas i la Guardia Civil en persona deixarem de fer el Matí de Catalunya Ràdio en català (ID 141).

Finalment afegir que en aquest tema tant a Catalunya Ràdio com a RAC1, i en intervencions informatives i opinatives, s'explica en detall el que significa segons el marc sobiranista la caiguda de la paraula “preferent” o el fet que la resolució en aquest tema es contradigui amb la llei de política lingüística. Aquest nivell de detall argumentatiu també potencia aquesta estratègia de lectura qualitativa de la sentència en favor del *frame* sobiranista, que també es dona amb temes més pragmàtics com el finançament i el traspàs de competències.

Una altra característica pròpia del sobiranisme és que culpabilitza el Tribunal Constitucional de la situació generada per la sentència de forma exclusiva. La construcció del marc s'elabora a través de la deslegitimació de l'entitat a través d'una gran diversitat de lèxic i argumentacions. Aquestes argumentacions es basen en quatre eixos bàsics:

- a) la lentitud i “perversitat” del procés, que en diverses ocasions, tant a Catalunya Ràdio com a RAC1, s'exemplifica a través de metàfores esportives
- b) les irregularitats del procés: recusacions, no renovació de membres del tribunal i les filtracions d'informació.
- c) la suposada politització del Tribunal en favor d'una visió centralista de l'estat
- d) el corporativisme judicial, especialment quan es parla dels preceptes anul·lats referits a l'organització i competències de la justícia a Catalunya.

La majoria del lèxic sobiranista per referir-se al TC respon a aquesta deslegitimació.

Fig.- 19. LÈXIC DE RESPONSABILITZACIÓ DEL TC, ESPANYA I PARTITS ESTATALS

TC	Espanya	Partits Estatsals
Irresponsable, riota públic, molt poca dignitat, 10 negritos [en referència als 10 magistrats], tocat, tocadíssim, absolutament deslegitimtat, fora de joc, imprudent...	-Encaix -No ens entenen -No ens volem entendre -Espanya no respecta, imposa -Quin projecte té Espanya per nosaltres?	Crítica general al tractament race horse PP-PSOE: -Marcar musculatura -Es barallen a Madrid -Es una cosa de bojós -Catalunya ha pagat l'enfrontament -Aviam qui són els bons i els dolents -Com deia en Serrat, "a ver quién la tiene más grande" -Es disputen qui es penja la medalla de la victòria...

Font: Elaboració pròpia.

Cal destacar que el tractament general dels mitjans de comunicació sobre la composició del Tribunal parlava d'una classificació dels magistrats entre progressistes i conservadors. En aquest sentit, una de les crítiques que apareixen repetidament en les intervencions sobiranistes és la crítica cap a l'artificialitat d'aquesta distinció. Un exemple d'això seria la intervenció del periodista Eduard Pou a El Matí de Catalunya Ràdio:

Si parlem de tòpics avui ja podríem enterrar definitivament la distinció entre jutges progressistes i jutges conservadors. Recordem que aquesta sentència és una sentència votada pels progressistes amb l'ajuda de Manuel Aragon, el famós progressista de dretes (ID 243)

En canvi no hi ha unanimitat en la culpabilització política associada a un partit: es parla de forma genèrica de conduir als catalans a "aventures poc calculades", o de referir-se a la manca d'enteniment d'Espanya cap a Catalunya de forma genèrica. En aquest sentit es potencia la dicotomia nosaltres, els catalans – ells, els espanyols.

En aquest sentit, i en quant a responsabilitat política es refereix, el *frame* sobiranista critica la classe política espanyola en general, tant al PSOE com al PP, amb dos argumentacions de base:

- a) que el Tribunal Constitucional ha solucionat la tasca política d'aquests dos partits traient-los un problema de sobre que s'hauria d'haver resolt per la via política
- b) que aquestes dues grans formacions polítiques han utilitzat la sentència per entrar en una batalla dialèctica entre qui guanya i qui perd la carrera de la constitucionalitat de l'Estatut, una batalla on la veritable perdedora és Catalunya.

Una altra de les característiques curioses del sobiranisme és, doncs, la seva crítica al tractament de *race-horse* del tema de la sentència de l'Estatut en la política estatal, és a dir, un tractament en termes de qui guanya i qui perd (*game frame*) políticament amb la sentència de l'Estatut. Curiosament aquest marc de competició no és un *frame* mediàtic, sinó que es tracta d'una construcció que prové dels partits polítics, PSOE i PP, i que recullen posteriorment els mitjans de comunicació estatals.

Evidentment també hi ha crítiques als populars –se'ls titlla d'irresponsables –, però les seves aparicions són puntuals i la crítica a aquesta formació política no és sistemàtica en el *frame* sobiranista. Més estesa, però tampoc majoritària, és una crítica concreta al PSOE, de qui es lamenta la seva manca de capacitat per defensar el pacte polític constitucional.

Pel que fa a la recomanació per a solucionar el problema, hi ha una reivindicació comuna al *frame* sobiranista: la demanda d'unitat política entre les forces catalanistes i la demanda d'unitat ciutadana per respondre a la sentència. En cap cas el sobiranisme planteja cap mena de trencament, sinó que s'aposta per la solució política. Bàsicament es desvincula l'acatament jurídic de l'acció política i es marca una diferència clara entre aquestes dues dimensions del problema. Aquesta argumentació queda clara a través de les intervencions de diversos actors polítics que apareixen a l'antena de les emissores catalanes analitzades. Posem-ne dos exemples: Miquel Iceta (PSC) a *El Matí de Catalunya Ràdio* (Intervenció A) i Josep Antoni Duran i Lleida (CiU) a *El Món a RACI* (Intervenció B).

Intervenció A: aquí el camí és molt clar, necessitem una llei orgànica del poder judicial que habiliti allò que l'Estatut va escriure. I per tant en aquest sentit tenim alguns camins que són clars i altres que requeriran d'una feina més aprofundida i potser també més agosarada. Tot és qüestió de voluntat política (ID 160)

Intervenció B: hem de ser capaços de donar una resposta política convenient i al mateix temps també hem de tenir la capacitat política també però que tingui el propi govern de gestionar el que queda de l'Estatut, que no és poc i intentar corregir allò que el Tribunal Constitucional, com ara acabo d'estar escoltant en matèria de finançament per exemple, de justícia. (ID 869)

Com veiem, però, tots aquests arguments s'expressen de formes diferents segons quina opció política els utilitzi. El PSC a través de les intervencions de Miquel Iceta, i IC-V a través de Joan Herrera, plantejaven que la primera reacció havia de ser anar a la manifestació del 10 juliol i després reprendre el pacte polític amb el govern estatal, un pacte que consideraven que, malgrat la sentència, encara tenia recorregut. Cal destacar que l'única diferència entre PSC i IC-V se sustenta en la concepció de sobirania: pel PSC, aquesta paraula no només està associada a la legitimitat democràtica atorgada per la ciutadania, com en el cas d'Iniciativa, sinó que també té el component de la identitat nacional del territori. En canvi Joan Herrera, en les diverses intervencions a la ràdio autonòmica (a l'estatal no té cap mena de representació), es refereix repetidament a l'aval democràtic de l'Estatut atorgat per la ciutadania a les urnes i parla de la sentència com a mostra d'un “problema democràtic greu”. La seva posició es basa en la reprovació que un tribunal pugui revocar un procés “impecable” en termes de legitimitat. La seva concepció de sobirania es refereix exclusivament a la “ciutadania”, paraula que utilitza repetidament en totes les seves intervencions, sense referir-se en cap moment el lèxic habitual vinculat a la identitat nacional – “poble de Catalunya”, etc. - que sí utilitzen la resta d'opcions polítiques sobiranistes. Herrera opta per expressions com “sobirania popular”, “voluntat democràtica”, “pacte polític refrenat per la ciutadania”. En la seva proposta de solució al problema, IC-V apel·la a la responsabilitat del govern estatal:

Que se li exigeixi a en Rodríguez Zapatero que compleixi i que es responsabilitzi. Aquí no es pot passar pàgina com si no passés res (ID 219).

IC-V sí fa referència al PP com a culpable de la situació i li demana responsabilitats, tot i que no entra en si han guanyat o perdut la cursa constitucional de l'Estatut. Un dels arguments d'aquesta formació política per resumir el problema generat per la sentència - i que utilitzaran també altres actors a la ràdio matinal - és el de xoc de legitimitats. Així ho expressava Joan Herrera a *El Matí de Catalunya Ràdio*:

Que un Tribunal Constitucional no pugui tirar per terra allò que ha votat la ciutadania. I jo crec que aquí el que necessitem és fer l'acord, però també refer la llei orgànica d'un Tribunal Constitucional perquè mai més, mai més, un tribunal el que pugui fer és tirar per terra, la voluntat d'un poble (ID 221).

Una proposta de solució exclusiva d'aquesta formació política és la de demanar que es canviï la llei orgànica que regeix el TC per evitar, precisament, aquest xoc entre voluntat ciutadana i poder judicial. En aquest mateix sentit Herrera planteja sotmetre a votació l'Estatut resultant de l'aplicació de la sentència del Constitucional⁸⁰.

El PSC es mou en una línia similar, però introdueix d'una manera molt marcada l'element de la identitat nacional en el seu marc sobiranista. Això es deu principalment al fet que José Montilla, en la seva declaració institucional com a president de la Generalitat, adopta aquesta utilització del marc, fet que condiona el discurs de la formació política a la que pertany. Així, el marc adoptat per Miquel Iceta, únic representant del partit que apareix en els programes analitzats, sigui coherent amb l'exposat per Montilla.⁸¹ Això és detecta a través de l'ús de la primera persona del plural i de la selecció lèxica pròpia del debat identitari. Cal esmentar que, curiosament, l'adopció de l'element de la defensa de la identitat nacional en el discurs oficial del president Montilla té un efecte immediat en el discurs general del PSC, que s'allunya del marc estatutari del PSOE i genera una discrepància política que és llegida com una “radicalització” tant del propi Montilla com dels socialistes catalans en general.

En la recerca de la solució al problema plantejat per la sentència, la manera de satisfer les aspiracions nacionals catalanes es tradueix en la insistent defensa de la integritat de l'Estatut. Aquesta argumentació de defensa del text tal i com estava abans de la resolució judicial és exclusiu del PSC, i esdevé el que podríem anomenar un “argument-pont” entre el sobiranisme i el marc interpretatiu estatutari. A diferència de les altres opcions polítiques, el PSC sí esmenta al PP com a “perdedor” en el seu discurs i destaca que, malgrat els articles anul·lats, la

⁸⁰ Aquest argument sobre un possible nou referèndum sobre el text estatutari resultant de la sentència del TC és utilitzat per Manel Fuentes a *El Matí de Catalunya Ràdio* per articular una pregunta a la líder del PPC, Alicia Sánchez Camacho (ID 236). A banda d'això, aquesta argumentació pràcticament no té cap mena de continuïtat en tota la mostra radiofònica analitzada.

⁸¹ La responsable de premsa del PSC entrevistada per a la present recerca, Anna Maria Sendra, explicitava que les declaracions portades a terme pels dirigents del partit designats “anaven a remolc” del contingut de la declaració institucional de Montilla, de manera que tot i que aquesta declaració es realitzi des d'una posició de poder institucional, s'agafa com a eix discursiu del PSC respecte a la reacció a la sentència.

sentència avala la majoria del text. D'aquí que l'argument de la defensa íntegra sigui el pont entre els dos *frames*: els permet considerar la derrota del PP des d'una lectura quantitativa de la sentència, alhora que defensa el sobiranisme des d'un vessant qualitatiu. Un bon exemple de com s'articula aquest argument el trobem a través d'algunes intervencions de Jordi Martí, cap de continguts de Cadena SER a Barcelona, que en fa aquesta interpretació al programa *Hoy por Hoy*:

En efecto, en el PSC la reacción es que no se ha tocado nada esencial y que se va a defender con uñas y dientes este estatuto, en el convencimiento de que es el enganche con España (ID 1037)

Cal destacar que a excepció de la SER, l'emissora d'àmbit estatal amb una presència més marcada de *frame* sobiranista, les emissores autonòmiques opten per redundar en el discurs sobiranista del president de la Generalitat, tant en la selecció de talls de veus que construeixen la notícia, com en la cita indirecta de les seves paraules. Fins i tot en l'única entrevista feta a un membre del PSC - Miquel Iceta a Catalunya Ràdio - s'opta per no entrar en la valoració quantitativa de la sentència i s'incideix en els temes que potencien la coherència del marc: indignació, unitat i vies per refer el pacte polític.

Pel que fa a CiU, el desenvolupament de l'element identitari li resulta més sòlid. El seu *frame* és purament sobiranista, utilitzant l'argumentació de la legitimitat democràtica però també el concepte de "sobirania nacional", on desplega de forma coherent la definició del problema, les seves causes, la seva inequívoca avaluació moral i una proposta de solució que, tot i que sembla coincidir amb la del PSC i IC-V - la negociació política amb el govern de l'Estat - té elements argumentals i de lèxic molt diferents.

Una de les especificitats de l'opció convergent és la de deixar en segon pla del seu discurs la importància de la manifestació del 10 de juliol, considerant-la com una reacció política simbòlica a curt termini, i reforçar que la veritable reacció ciutadana es produirà a les eleccions autonòmiques del novembre. Les intervencions de Josep Antoni Duran Lleida a *El Món a RAC1* en són un bon exemple.

Jo crec que fa molt temps s'haurien d'haver convocat aquestes eleccions, però en qualsevol dels casos, la sentència exigeix ja donar la paraula al poble de

Catalunya. Aquesta és una legislatura completament caducada, exhaurida, no té cap mena d'objectiu la continuïtat del tripartit, i en canvi jo crec que convé un nou govern fort, que realment sigui capaç de gestionar allò que el Tribunal Constitucional ha deixat de l'Estatut (ID 873)

Dit d'una altra manera, l'exclusivitat de l'argumentació sobiranista convergent és que es desplega en clau electoral. L'argument principal és que Catalunya s'ha de fer respectar a Espanya i això no ho podrà fer amb un govern dèbil, sinó que ha d'apostar per un govern fort capaç de gestionar les parts de l'Estatut que no han estat anul·lades i negociar políticament aquelles que sí. Aquesta argumentació es perfila a través de totes les intervencions de responsables convergents que apareixen en les emissores analitzades.

Una altra de les característiques de la utilització que CiU fa del marc sobiranista és que se centra de forma molt concreta en els elements pragmàtics de la sentència. L'accent de moltes de les intervencions convergents és sobre els aspectes del finançament i la justícia, recuperables per la via de la negociació política. D'alguna manera, la comoditat d'aquesta formació amb el marc que fa servir fa que no tingui necessitat d'adoptar un to reivindicatiu en els elements més "emocionals" del discurs sobiranista. D'alguna manera se sobreentenen o es donen per fet. La seva aposta és la de donar una imatge de governabilitat, de pla d'actuació política concret.

Cal esmentar que així com el PSC no fa referència a CiU en cap de les intervencions analitzades, ni de forma cooperativa ni de forma crítica, les intervencions dels responsables convergents sí que s'adrecen als socialistes de forma negativa. Un dels principals arguments és acusar-los d'incoherents, fent referència a les diferències de marc interpretatiu entre els socialistes catalans i el PSOE. Per altra banda, també es mostren crítics amb la declaració institucional del president Montilla. Això s'evidencia de manera clara en les intervencions tant de Josep Antoni Duran i Lleida (RAC1) com les de Josep Sánchez Llibre (RNE). Aquest darrer responsable polític suggereix que la declaració institucional de Montilla és electoralista:

Es una sentencia que llega tarde, que llega en un proceso electoral mmm que ya se ha iniciado en Catalunya. Basta con mirar por ejemplo la página 15 de La Vanguardia en la que hay la declaración institucional del señor Montilla, el presidente de la Generalitat, ya iniciando la campaña electoral (ID 507)

Una de les darreres característiques del marc sobiranista convergent és l'ús d'una argumentació victimista/resignada basada en un dels arguments base del sobiranisme: el greuge històric de Catalunya. Expressions com: “el catalanisme surt ferit però viu”, “hi ha batalles sense guanyadors” o “ens han pegat una clatellada però hem de continuar dempeus” en serien bons exemples d'aquesta argumentació.

A banda dels partits polítics, els dos editors/presentadors dels programes matinals entrevistats i la majoria dels col·laboradors i tertulians a la ràdio catalana utilitzen el marc sobiranista. Aquesta defensa s'apropa més o menys a les característiques de l'ús del marc d'una o altra formació política. Per copsar aquesta proximitat comprovem com algunes intervencions opinatives adopten característiques que ja hem indicat que eren exclusives a un determinat ús polític del sobiranisme. Especial menció fem a tres opinadors que apareixien en diversos mitjans. Per una banda destaquem l'espai d'opinió de Josep Maria Brunet a RAC1 per l'exacta concordança entre la seva argumentació i l'argumentació sobiranista convergent:

El que ha de recuperar Catalunya no és un conjunt d'articles caiguts de l'Estatut. El que ha de recuperar és capacitat d'influència i interlocució, perquè si ens haguessin respectat més, tot això no hagués passat (ID 713).

En aquest mateix sentit resulta indicativa la posició de José Antich, director de *La Vanguardia*, a RAC1. Aquest defensava els arguments de l'editorial del seu rotatiu en el que la construcció del *frame* també s'acostava molt al dels convergents: pragmatisme en la lectura de la sentència minimitzant el tema de la nació i la llengua i centrant l'accent en el finançament, i sobretot la demanda d'eleccions anticipades per considerar que el primer culpable de la situació catalana era el govern tripartit.

Com a exemple del tipus de sobiranisme desplegat pel PSC, fem referència a les intervencions de Antonio Franco a la SER⁸², que en comparteix els principals arguments: dura crítica al TC – “sentència legal però que moralment no considero legítima” -, reivindicació de l'autogovern i defensa de la integritat del text - “*Volem l'Estatut* se va a convertir en una reivindicación de cara al futuro”-, i la conciliació entre el *frame* sobiranista i estatutari:

⁸² Cal destacar que Antonio Franco és l'únic opinador sobiranista que apareix en les emissores estatals analitzades, Cadena SER i RNE. La resta d'opinionadors defensen majoritàriament el marc estatutari o, en un grau inferior, el constitucionalista.

Ayer perdieron los catalanes que no son antiespañoles. Y los grandes vencedores de ayer de esta sentencia del Estatut, paradójicamente, son los independentistas y los separadores que hay en Madrid (ID 1046).

Però tot i aquesta proximitat a determinades opcions discursives dels opinadors, i fora dels marcs estrictament polítics, trobem argumentacions de periodistes, tertulians i oients que generen els seus propis marcs sobiranistes. Especialment significatives en aquest sentit són les editorials de Manel Fuentes a Catalunya Ràdio i la de Jordi Basté a RAC 1. Tots dos despleguen un *frame* sobiranista propi, on Fuentes critica a la classe política i molt especialment al Tribunal Constitucional - “els 10 negritos” -, s’atorga la primera persona del plural utilitzant un lèxic popular per generar empatia amb l’oient - “que no ens vacil·lin”, “bon rollo” -, argumenta que amb la sentència hi perd tothom i aposta per la política com a sortida del problema generat per la resolució judicial. També fa una crida a la unitat i llença una pregunta en antena que podria ser interpretada com un gest d’empatia cap al *frame* independentista.

Ara és l'hora d'estar units, ara és l'hora de la política, però sobretot ara és l'hora dels catalans, ara és l'hora d'estar alerta. Volem o ja no volem l'Estatut? (ID 141)

Basté opta per una editorial que parafraseja la lletra de la cançó *El meu país* de Lluís Llach. També fa una crida a l’acció i unitat ciutadana amb un lèxic popular - “s’ha acabat el bròquil”, critica a Zapatero però no diu res del Tribunal Constitucional. Apela a la legitimitat democràtica del text i a la reacció unitària dels catalans. La referència a ser una nació i a la dignitat també hi són presents. Finalment, i de forma paral·lela a Fuentes, Basté també introdueix un element que l’aproparia al *frame* independentista:

La unitat i el poder de la gent que va reclamar serenament i amb la força de la democràcia un nou Estatut, un encaix de Catalunya que sembla que cada cop desisteix més d'encaixar (ID 776)

El fet que els partits polítics i els editors puguin adoptar diferents elements del sobiranisme per fer-ne un ús exclusiu implica que aquest marc té un alt nivell de ductilitat. Aquesta ductilitat

s'explica en termes d'intensitat en la valoració de la sentència. Dit d'una altra manera, si es planteja el *frame* sobiranista de forma gradual - de més a menys elements negatius en la seva argumentació - el marc independentista deixa transpirar algun dels seus elements quan el sobiranisme es mostra més negatiu amb la valoració de la sentència. I en canvi, quan el sobiranisme tendeix a trobar argumentacions positives per modelar políticament el marc, aquest s'acosta a posicions estatutàries. L'únic *frame* que queda completament aïllat respecte al sobiranista és el constitucionalista. L'argumentació d'un dels oients de Catalunya Ràdio exemplifica aquesta frontera entre sobiranista i independentista basada en la intensitat de la valoració:

Jo no són independentista, però com que sóc molt respectuós i ben educat, si en un lloc no m'hi volem, me'n vaig (ID 284).

Un altre oient ens mostra el *frame* fronterer contrari, entre sobiranista i estatutari, també a Catalunya Ràdio:

No fem tants escarafalls a la sentència, perquè aquest matí m'he entretingut amb un llapis a esborrar la inconstitucionalitat i realment, a part de del pur corporativisme judicial, hem salvat més que els mobles i el que hem de fer és que el català sigui vehicular, és a dir, que el fem servir. Per tothom (ID 258).

Resumint, la principal conclusió sobre el *frame* sobiranista és que és flexible, dúctil, resulta permeable segons el seu grau d'elements positius i negatius cap als dos *frames* que li són fronterers, l'independentista i l'estatutari. És aquesta ductilitat la que li permet ser utilitzat a mida per diverses forces polítiques i generar una unanimitat mediàtica en la lectura de la sentència sense necessitat que aquesta lectura sigui totalment homogènia. Els dos elements clau són:

- a) la defensa de la catalanitat com a sentiment i com a realitat política en contrast amb la resta d'Espanya
- b) una solució política a la situació catalana que no impliqui trencament amb l'estat espanyol, sigui la reclamació de la integritat del text estatutari tal i com es va pactar políticament (PSC), sigui la demanda de ratificar de nou el text sortit del constitucional

(IC-V) o sigui sol·licitant un nou govern autonòmic capaç de “fer-se respectar” per Espanya (CiU).

5.1.2.-*Frame* independentista

El *frame* independentista té una presència molt limitada en la ràdio matinal, però tot i així és destacable tant a Catalunya Ràdio com a RAC1 i té una petita representació tant a RNE com a Cadena SER.

- a) A Catalunya Ràdio està present a través de les declaracions i entrevista en directe a Joan Puigcercós, líder d'ERC, les declaracions de Alfons López Tena com a lletrat i impulsor de les consultes populars per la independència, l'opinió d'alguns oients i alguna petita intervenció de Manel Fuentes, especialment la que ja hem referit sobre la seva editorial del dia 29 de juny de 2010.
- b) A RAC1, la presència del *frame* independentista es dona bàsicament a través de les declaracions de Joan Puigcercós, però sobretot a través de les paraules de Xavier Sala-Martin a la tertúlia i alguns elements de l'editorial de Jordi Basté.
- c) Fora de l'àmbit català, RNE recull les declaracions de Puigcercós i compta amb una entrevista en directe amb Joan Ridaó, congressista d'ERC, que desplega el *frame* amb un lèxic i argumentacions molt complets.
- d) Cadena SER només recull via cita indirecta les paraules de Puigcercós.

El marc independentista comparteix amb el sobiranista la valoració negativa de la sentència, tot i que amb una particularitat. Així com el sobiranisme es desplega a partir de la decepció generada per la sentència, l'independentisme la dona per suposada, és a dir, que es parteix del convenciment previ que la sentència serà negativa i que l'únic que genera expectativa és el grau d'aquesta negativitat. El que fa la resolució judicial, en qualsevol cas, és reforçar una argumentació prèvia. D'aquí que el lèxic utilitzat per descriure el que suposa la sentència per a l'Estatut i per a Catalunya sigui molt més intens en termes de negativitat que el sobiranista, utilitzant fins i tot elements bèl·lics⁸³.

⁸³ L'ús de lèxic bèl·lic no és exclusiu del *frame* independentista. També el trobem en el sobiranisme, però en aquest cas es refereix a la “batalla” o el “combat” per recuperar les parts anul·lades de l'Estatut, o de “defensar l'Estatut amb sang, suor i llàgrimes”, mentre que el *frame* independentista va més enllà

Fig.- 20 CARACTERÍSTIQUES LÈXIOQUES, RETÒRIQUES I SINTÀCTIQUES DEL MARC INDEPENDENTISTA

Valoració sentència	Personificació Catalunya i Espanya	Dicotomia “nosaltres-ells”
Humiliació, políticament intolerable, puntada a l’estómac, decepció profunda i total, agressió, menyspreu, ridícul espantós... AMB ELEMENTS BÈL·LICS: Atac a la dignitat, atac a la llibertat, estocada mortal, amputació, tocat de mort, atac intolerable...	-Espanya regateja amb Catalunya -les espanyes sempre han estat unides contra Catalunya -Espanya no ens escolta -España no es capaz de entender la plurinacionalidad...	-Ells diuen que fins aquí -No ens volen tenir en la seva legalitat -És un problema per a ells -La sentència segregarà una doctrina que ells ens aplicaran a Catalunya...

Font: Elaboració pròpia

El marc independentista és l’únic que no aposta per un pacte polític amb el govern estatal per solventar el problema. En la utilització del *frame* feta per ERC, la seva negativa a buscar una solució política es basa en l’argument que els catalans ja es van veure obligats a acceptar un Estatut retallat abans que el PP presentés el recurs d’inconstitucionalitat. En aquest sentit, la completa argumentació republicana de Joan Ridaó a *En Días Como Hoy* (Intervenció A) n’és un bon exemple, així com algunes de les intervencions de Joan Puigcercós a *El Matí de Catalunya Ràdio* (Intervenció B).

Intervenció A: Esta es una sentencia que supone un nuevo recorte del Estatut, el segundo. El pueblo de Cataluña ya se vió obligado en su día a pronunciarse en las urnas entre un recorte o nada, es decir, supone un nuevo desprecio sensible hacia la voluntad popular expresada en las urnas (ID 454)

Intervenció B: es va redactar prou bé, es va redactar amb bona voluntat, amb voluntat d'entesa i de fixar un acord per molts anys i els hi vam donar la mà i com dic moltes vegades ens la van queixalar i no ens van deixar ni un dit (ID 211)

El *frame* independentista fa un ús generalitzat de la primera persona del plural i parla en nom dels “catalans i catalanes” o del “poble de Catalunya”. Una altra de les característiques d’aquest marc és que fa una “personalització” de Catalunya – no de l’Estatut, com fa el sobiranisme – i la col·loca en el rol de víctima. Aquesta personalització també es produeix amb

Espanya, de manera que l'estructura de la narració és dicotòmica: Catalunya és la víctima i Espanya l'agressora. En el cas de Joan Puigcercós, a la “mà estesa” es respon amb “queixalades” – pròpies d'un gos – que no deixen “ni un dit”.

Un dels exemples més clars d'aquesta “personificació” el trobem en les intervencions opinatives del tertulià Xavier Sala-Martín a *El Món a RAC1*, on dedica una bona part de les seves intervencions a desenvolupar una metàfora en la qual Catalunya és una dona maltractada:

en la qual Catalunya és aquesta dona que té tot el dret a marxar i (...) té tota l'obligació de marxar si el marit, Espanya, no la deixa prendre les seves pròpies decisions (ID 887).

Aquesta narració polaritzada tendeix, com veiem, a valoracions emocionals molt negatives de la sentència. Especialment significativa en aquest aspecte és una de les intervencions de Joan Ridaó a RNE, una declaració que posa de rellevància el component emocional del conflicte generat per la sentència i que després serà utilitzada repetidament a l'antena de RNE per resumir el marc independentista:

Y finalmente, créame que aquí se sientan las bases de un proceso de mútuo distanciamiento, de un auténtico desgarró sentimental (ID 458)

De forma coherent a l'exposat fins ara, el *frame* independentista accentua una altra dicotomia: enfrontar el “nosaltres” català al “ells”, identificant en la tercera persona del plural tots els potencials culpables de la situació catalana de forma abstracta: el Tribunal Constitucional, l'Estat espanyol, el Partit Popular o els espanyols en general.

Només Joan Ridaó (ERC) deixa la primera persona del plural quan és entrevistat per Juan Ramon Lucas a RNE i passa a referir-se a la “gente” o al “pueblo catalán”, a qui fa fer el rol de víctima de la sentència - no d'Espanya - moderant el seu discurs:

Créame que hay mucha gente, de buena fe, y no solo independentistas, federalistas y autonomistas, que creían que era posible ese encaje en España (ID 458)

L'argument eix del *frame* independentista respecte a la sentència es basa en la consideració que aquesta exhaureix el model autonòmic⁸⁴. De fet, els representants d'ERC que apareixen a l'antena titllen d'"autonomistes" a la resta de formacions polítiques.

Fig.-21 SOLUCIÓ AL PROBLEMA: INDEPENDÈNCIA

FINAL MODEL AUTONÒMIC	METÀFORA DEL CAMÍ /ATZUCAC	ARGUMENTS HISTORICISTES
-Això és el final -Avui han tancat l'etapa del procés autonòmic -Fins aquí hem arribat -S'ha acabat un procés -Punt de ruptura -Punt crític -Autèntica impugnació del Estado Autonómico...	-Únic camí viable -No hi ha altre camí -La única via és la independència...	-Defenseu el que som des de fa més de 1000 anys, que és una nació -Cataluña no corre el riesgo de ser destruida como Cartago por los romanos -Siglos de anulaci3n política - La historia demuestra que ni Cataluña es lo suficientemente fuerte como para imponer su voluntad pero España tampoco para evitar que haya una respuesta...

Font: Elaboració pròpia

La proposta de solució al problema es ben clara, la independència, i per referir-s'hi utilitzen repetidament la metàfora del "camí/atrucac". De fet, el que legitima la solució proposada pel *frame* independentista és atribuir a la sentència una valoració molt negativa que impliqui el tancament a qualsevol altra opció de solució al conflicte que no sigui l'independentisme. D'aquí que quan apareix l'argument del xoc de legitimitats – que ja havia utilitzat IC-V – la solució d'una reforma constitucional contemplada pel sobiranisme sigui considerada com a impossible.

Ara bé, la independència proposada pels actors polítics que utilitzen aquest marc interpretatiu rebutja un procés violent o antidemocràtic. Per exemple, Joan Puigcercós a Catalunya Ràdio parla de tranquil·litat i serenor a l'hora de buscar la pròpia legalitat i fa referència al context europeu català.

⁸⁴ Aquest element és paradoxalment compartit pel que hem definit com a marc "para-constitucional". Tots dos marcs consideren acabat el model de l'Espanya de les Autonomies, tot i que per arguments diametralment oposats respecte al model d'Estat. Capdevila i Ferran (en premsa) també detecten l'ús d'aquesta metàfora en els discursos que qüestionen el model autonòmic espanyol per part del marc que nosaltres hem anomenat com a "para-constitucionalista"

L'entorn europeu és favorable. Mai hem tingut tanta... tan entorn democràtic i formem part de la Unió Europea. Qui pot parar-nos quan a Flandes està passant el que està passant, quan ells poden ser independents, a Escòcia està en un procés similar, formem part d'un context de tranquil·litat democràtica que ens ha de permetre serenament de fer una crida de dir, escolti, sigui vostè independentista o no ho sigui, el que ens convé és fer un pas endavant. (ID 217)

Més radicals es mostren altres actors que fan servir el *frame* des de fora de l'òrbita política: Xavier Sala-Martín a RAC1 fa una crítica de tota la classe política, de la que demana la dimissió en bloc i reclama la independència de forma immediata però sense especificar-ne les vies. Cal destacar que només un oient de Catalunya Ràdio fa referència explícita a la violència quan elabora un discurs molt agressiu a favor de la independència, un discurs que és tallat immediatament per Manel Fuentes, que rebutja de pla l'argumentació.

Una altra de les característiques exclusives del *frame* independentista és l'ús d'arguments historicistes per legitimar el pes polític de Catalunya i les seves aspiracions independentistes.

Així com en el *frame* sobiranista els temes més habituals eren nació i llengua, seguit del finançament, en el cas de l'independentisme hi ha la mateixa distribució temàtica però amb una sola diferència: el debat sobre el model d'estat ocupa molt més espai d'antena. Altres temes que també es tracten des de l'òptica d'aquest *frame* són la llengua, el finançament i les competències. Respecte al finançament apareix un argument que no fa una referència explícita a allò que toca la sentència sinó que parla de forma genèrica dels interessos econòmics catalans amenaçats per Espanya. De nou es repeteix la narració dicotòmica on Espanya “regateja”, “juga”, “enganya” i “roba” a Catalunya⁸⁵.

Finalment cal destacar les intervencions d'Ernest Benach. El polític republicà és entrevistat tant a Catalunya Ràdio com a RAC 1 en qualitat de president del Parlament català o de “segona autoritat de Catalunya”. El seu *frame* es mou principalment en el camp del sobiranisme, ja que en cap moment explicita l'opció independentista com a recomanació de tractament al problema generat per la sentència del TC. Però tot i així, la intensitat en la indignació i negativitat de la

⁸⁵ Aquest argument també està present en el sobiranisme, però d'una manera més moderada, sempre tenint en compte que la via per solventar el tema del finançament i les competències passa per la negociació política.

valoració de la resolució judicial fa que el seu discurs s'apropi al *frame* del seu partit: “com a país no ens ho podem permetre”, “fins aquí hem arribat”, “hi ha un abans i un després”, “ja n'hi ha prou”, “no fotem”, etcètera, en serien alguns exemples (ID 825-ID830)

Tot i no citar literalment la sortida independentista al conflicte, Benach sí que en fa referència indirecta quan parla de “la capacitat de decidir” de Catalunya o a través d'intervencions que connoten la seva filiació política:

És que a més a més al final, crec que ho comentava fins i tot ahir, efectivament segurament això acabarà sent una fàbrica d'independentistes (ID 827)

Benach és l'únic polític que utilitza el *frame* independentista que posa especial accent en el tema de la llengua, considerant que l'eliminació de l'adjectiu “preferent” de la resolució judicial suposa “un perill per a la cohesió i la convivència”. Només ell i algunes intervencions d'oients posen un accent tan clar en la indignació provocada per aquesta anul·lació. Cal destacar que el lèxic i argumentacions d'Ernest Benach més properes a l'independentisme es donen només a RAC1, mentre que l'entrevista a Catalunya Ràdio és molt més formal, no utilitza un registre tan col·loquial i centra les seves argumentacions en la crida a la unitat catalanista, a les accions previstes al Parlament català i mostrar-se d'acord amb la manifestació del 10 de juliol.

En resum, el *frame* independentista:

- a) fa una valoració negativa molt més intensa que el *frame* sobiranista
- b) tanca la porta a qualsevol mena de solució alternativa a un procés d'independència
- c) entra de manera tangencial en el contingut de la resolució judicial del TC
- d) centra el debat en el final del model autonòmic, titllant l'encaix Catalunya-Espanya d'incòmode” a “impossible”
- e) no fa referència a la manifestació, però sí a la unitat política.
- f) Pràcticament no s'apunten responsables directes del problema (TC, partits catalans o partits espanyols), sinó que es parla genèricament de la incomprensió crònica d'Espanya cap a la realitat catalana com a eix central de tota l'argumentació, una incomprensió que la sentència només ratifica i augmenta.

5.1.3.- *Frame* estatutari

El *frame* estatutari és el segon més utilitzat als programes radiofònics matinals analitzats, especialment per la seva presència continuada a les ràdios estatals - RNE i Cadena SER - tant en les intervencions informatives com en les opinatives. A més a més la seva presència també s'explica per ser el *frame* de reacció oficial tant del govern estatal com de tots els representants polítics relacionats amb el PSOE. En la ràdio catalana, per altra banda, l'aparició d'elements d'aquest marc també es dona de forma habitual en actors que basen el seu discurs en el *frame* sobiranista però que defensen argumentacions amb clars punts de contacte amb el marc estatutari.

La característica principal de tots els actors que utilitzen el marc interpretatiu és que en fan una lectura positiva de la sentència. El *frame* considera que la resolució judicial del TC reafirma la constitucionalitat de l'Estatut i utilitza sistemàticament el verb "avaluar" per referir-s'hi a més d'altres sinònims. Per argumentar aquesta consideració positiva de la sentència, i com a característica exclusiva del *frame* estatutari, la lectura de la resolució judicial sempre és en clau quantitativa.

Fig.- 22 LÈXIC I ARGUMENTS DE VALORACIÓ DE LA SENTÈNCIA DEL MARC SOBIRANISTA

Adjectius Sentència	Usos verb "avaluar" i sinònims	Valoració quantitativa	Referència a articles respectats	Metàfora "Camí-Estatut"
Prudente	-El TC avala el Estatut	-Práctica totalidad	-Símbolos respetados	-Camino abierto
Respetuosa	-Avalado en su	-Inmensa mayoría	-Se admiten los	-Camino avalado
Está bien	práctica totalidad	-Pues si no el 100%, un	símbolos nacionales	-El Estatuto ha
Raonable	-La inmensa mayoría	porcentaje altísimo	-No se cae el término	marcado la senda a
Favorable	del Estatut está vigente	-Mayoritariamente	nación del preámbulo	seguir
Adeuada	-Entra perfectamente	-Salva lo esencial	-Se salva incluso la	-Camino para
Aceptable	en la Constitución	-Lo fundamental está ahí	referencia a la nación	interpretar el estado
Limpia...	-Se integra	-La mayor parte	-A salvo modelo	autonómico...
	-Mayoría de artículos	del texto	educativo también	
	plenamente ratificados..		-Ni toca educación ni	
			toca lengua	
			-Prácticamente	
			blindado el tema de la	
			lengua vehicular en la	
			enseñanza	

Font: Elaboració pròpia

En aquest sentit destaquem especialment una intervenció de Francisco Caamaño, ministre de Justícia entrevistat en directe a RNE, que porta aquesta quantitativa a l'extrem:

De 39.000 palabras, algo más que tienen en ese texto, el tribunal nos ha dicho que alrededor de 350 presenten problemas de constitucionalidad (ID 462).

Cal afegir una observació significativa: a RNE i a Cadena SER apareixen parts de la declaració institucional del president de la Generalitat, José Montilla, que han estat poc o gens destacades a les ràdios catalanes. La intervenció en qüestió parla en els termes quantitius propis del *frame* estatutari:

Més del 95% del text estatutari ha estat confirmat com a constitucional.

Aquesta és la realitat. Però no ens conformem (ID 914)

Aquesta lectura quantitativa va acompanyada, coherentment, d'una revisió del contingut de la sentència en positiu, és a dir, que es destaquen aquells aspectes de l'Estatut que no han estat anul·lats o reinterpretats. En aquest sentit, un bon exemple són les referències continuades al model lingüístic català, considerat com un dels elements clau de l'Estatut per part d'aquest marc interpretatiu. El fet que el TC ho mantingui s'utilitza per reforçar aquesta lectura positiva, ignorant pràcticament la supressió de la paraula "preferent" en l'ús de la llengua en l'administració pública inclosa en la resolució judicial. En aquest mateix sentit s'incideix en una lectura positiva respecte a l'augment de l'autogovern de Catalunya. Especialment paradigmàtiques resulten les declaracions de la vicepresidenta primera del govern socialista, Maria Teresa Fernández de la Vega, destacades a tots els programes analitzats de forma redundant:

Las declaraciones de inconstitucionalidad que formula no afectan en ningún caso a las líneas maestras de profundización en el autogobierno de Cataluña (ID 57)

A nivell general, l'argumentació de valoració positiva que més es repeteix és que la sentència reforça el model autonòmic i s'utilitza la metàfora del "camí" per destacar que la resolució no tanca processos d'autogovern o de model d'estat sinó que els obre.

Per tal de poder fer una lectura positiva i quantitativa de la sentència és necessari que el *frame* estatutari desplegui el que anomenarem *estratègia de minimització*. Aquesta estratègia se centra en dos aspectes:

- a) treure importància als preceptes anul·lats o reinterpretats de la sentència
- b) treure importància a la reacció d'“indignació” pròpia del *frame* sobiranista.

Així com l'argumentació del sobiranisme tendeix a dotar d'una importància similar als preceptes anul·lats que als reinterpretats, el *frame* estatutari sí que hi marca una clara diferència, fins al punt que distingeix entre articles completament anul·lats, articles on només s'hi toquen alguns preceptes, mencions i reinterpretacions. Això es dona especialment a RNE, on el nivell de detall en aquest sentit és destacable, però també a Cadena SER. Per parlar d'allò que la resolució judicial canvia en el text estatutari es fa servir una selecció lèxica que ja implica minimització. En aquest sentit, és propi del *frame* estatutari posar tota l'atenció en l'únic article totalment anul·lat, el 97, referent a la creació d'una autoritat judicial catalana. A més a més, respecte a aquesta anul·lació s'argumenta que “ya se veía venir” o “ya se sabía”, és a dir, que només es tracta d'un “tira i arronsa” dins de l'àmbit corporatiu judicial.

L'atenció que es dona des del *frame* estatutari a l'article 97 té una altra lectura, i és que és precisament aquesta anul·lació la que s'utilitza com a exemple del tipus d'articles que es poden recuperar via llei orgànica, és a dir, mitjançant la negociació política.

Fig.- 23 ESTRATÈGIA DE MINIMITZACIÓ

Lèxic de minimització de la sentència	Destacar l'únic article totalment anul·lat (art 97)	A favor de la negociació política
Retoques, aclaraciones, cuestiones muy puntuales, modificaciones, se aprecian fallos, artículos aclarados, simplemente menciones, ligeras cuestiones, se retoca tangencialmente, recorte moderado, poco relevante...	-El único que ha sido completamente inconstitucional -Sólo uno -Únicamente uno...	-Lo que se ha tocado son cuestiones técnicas perfectamente subsanables -Se puede retomar la vía política -Sí, la puerta al pacto político está abierta...

Font: Elaboració pròpia

De manera coherent amb la minimització del contingut de la resolució judicial, el *frame* estatutari desplega tota una sèrie de lèxic i arguments per tal de treure importància - o fins i tot legitimitat - a la reacció d'indignació sobiranista amb expressions com “pues tampoco era tan grave” o “al final no ha sido para tanto”. El principal argument per aquesta estratègia de minimització és posar el context electoral català com a escenari que condiciona la reacció política catalana davant de la sentència. Un bon exemple el trobem en les paraules de Juan Ramon Lucas, editor/presentador de *En Días Como Hoy* (RNE):

Ruido corregido y aumentado porque estamos en tiempo pre-electoral allí en la comunidad catalana. Y eso lo condiciona todo en la política de esa comunidad (ID 418)

Aquesta argumentació electoralista és utilitzada, per una banda, per mostrar-se crític amb les paraules de José Montilla a la seva declaració institucional i per criticar algunes posicions de CiU respecte a la sentència. Cal destacar, però, que alguns defensors del marc estatutari també utilitzen el context electoral per justificar la “radicalitat” de la reacció de Montilla. Això ho trobem, principalment, en intervencions dels responsables polítics del PSOE, el Govern estatal i alguns opinadors a la Cadena SER. L'argument en aquest sentit és que Montilla té una posició política difícil i que la seva reacció sobiranista és legítima, tot i que després d'aquesta comprensió per una primera reacció emocional es parla que “las cosas vuelvan a su sitio” o que “se recupere la serenidad”. José Maria Ridaó, al programa *Hoy por Hoy* (SER), fins i tot desplega una metàfora futbolística en aquest sentit⁸⁶:

Lo que hay que hacer es serenar el juego ya de una vez. Ya hay sentencia, ya hay reglas de juego. Yo creo que ya hemos *pasao* 4 años de calvario. Serenemos el juego. Lo que hay que hacer es serenar" el juego ya de una vez. (ID 1044)

⁸⁶ Un factor curiós dels mateixos actors és que, així com utilitzen el context electoral per donar una visió més moderada de les paraules de Montilla, també l'utilitzen per criticar durament les reaccions convergents.

Així com l'estratègia de minimització utilitza el context electoral per deslegitimar o moderar reaccions polítiques, el marc estatutari també utilitza crítiques genèriques cap al nacionalisme català en les seves argumentacions⁸⁷.

Fig.-24 CRÍTQUES A LA REACCIÓ POLÍTICA CATALANA

Crítiques a Montilla	Crítiques a CiU	Crítiques nacionalisme català
-Es un poco fariseo rasgarse las vestiduras -Montilla ha ido un poco más allá -No tiene motivos para quejarse -Reacción verbalmente virulenta -No lanzar globos sonda a su propio interés, a su cabreo -Está diciendo cosas extrañas...	-Municipión electoralista -Zafarrancho de combate en las filas de CIU -Cierta ceremonia de confusión -Eche las campanas al vuelo y levante las manos -Conveniente indignarse para armar desestabilización -A la larga, no creo que a CiU le interesa radicalizar su posición -Reacción modulada de CiU por las elecciones en 4 días...	-El agravio forma parte de la genética de algunos nacionalismos -Volviendo a manejar el ya conocido “no nos quieren o España contra nosotros”, -Discurso noventayochista de naciones que se rompen, naciones que tienen honor y dignidad...

Font: Elaboració pròpia.

És a dir, que el que el fa el marc interpretatiu estatutari és atorgar al sobiranisme i l'independentisme una posició de marcs interpretatius simbòlics i rígids que no accepten la “realitat” de la resolució judicial. La intervenció del col·laborador Luís García Montero a *En Días Como Hoy* (RNE) resulta exemplificadora en aquest sentit:

Sospecho también que en Cataluña, más que lo negado, duele que se declare irrelevante mucho de la aprobado (ID 504)

Una altra manera de minimitzar la reacció catalana amb el recurs de titllar-la de simbòlica en comparació amb la “realitat” és fer referència a totes aquelles lleis desplegades per l'Estatut i que hauran de ser modificades d'acord amb la sentència. Aquest argument s'utilitza a RNE i Cadena SER sempre en el sentit de considerar poc rellevant la reacció simbòlica i potenciar la pragmàtica.

⁸⁷ La crítica al nacionalisme català per considerar la seva reacció “exagerada” o “desproporcionada” respecte a la sentència no és exclusiva del *frame* estatutari, sinó que alguns arguments constitucionalistes també ho consideren, tot i que per motius diferents.

El que sí resulta una característica completament única del *frame* estatutari és la unanimitat alhora de buscar la causa que ha generat el problema de la sentència sobre l'Estatut de Catalunya i l'avaluació moral d'aquesta causa. En tots els casos el Partit Popular és el responsable de la situació i la seva actuació judicial es valora sempre en termes negatius. En aquesta argumentació, la sentència llegida en termes quantitius permet al marc interpretatiu estatutari fer un tractament de guanyadors i perdedors en la cursa per la constitucionalitat de l'Estatut, on el PP és la part vençuda. Cal destacar que els principals actors que construeixen aquest argumentació de *race-horse* són polítics, tot i que també hi trobem alguns opinadors⁸⁸.

Fig.- 25 LÈXIC I ARGUMENTACIONS NEGATIVES CAP AL PP

PP com a perdedor del recurs	Crítica a l'anti-catalanisme dels populars	Crítica a la incongruència d'altres Estatuts	Crítica a l'exageració de la inconstitucionalitat de l'Estatut
Derrota com a paraula central més: -Fracàs -Rotundo fracaso -No se ha salido con la suya -Goleada absoluta -Ha perdido	-No hace más que exacerbar (...) el anticatalanismo más retrógado. -Había que atacar a Cataluña -El PP pone en juego las relaciones Cataluña-España	-Paradoja kafkiana -Ni se miraba para ellos -El PP tendrá que decir porque algunos artículos van a ser inconstitucionales Cataluña y no en Valencia o Andalucía..	-Este texto era la madre de todas las inconstitucionalidades y hemos visto en que se ha quedado -Llegas al final y no tienes sorpresa...

Font: Elaboració pròpia

Una de les declaracions més paradigmàtiques d'aquest tractament de vencedors i vençuts respecte al recurs sobre l'Estatut és la d'Alfredo Pérez Rubalcaba, Ministre de l'Interior durant el govern Zapatero, que utilitza un símil futbolístic per referir-se a la sentència:

Me parece que el Partido Popular hizo algo así como 290 impugnaciones, creo que ha ganao una completa y 13 parcialmente. Por tanto si esto fuera un partido de futbol, ahora que estamos en el Mundial, sería 290 a 1 coma algo (ID 1054)

⁸⁸ Maria Teresa Fernández de la Vega utilitza sistemàticament la paraula "derrota", així com la resta d'intervencions responen majoritàriament a Gaspar Zarrías (PSOE), Miquel Iceta (PSC), Jose Montilla (Govern de la Generalitat), Alfredo Pérez Rubalcaba (PSOE), Francisco Caamaño (ministre de Justicia del govern estatal), Elena Salgado (ministra d'economia del govern estatal) i de manera més reduïda a alguns opinadors com Juan Cruz (RNE) o José Maria Ridaó (SER). Només destacar dos personatges que defugen aquest tipus de retòrica: el ministre d'Educació, Angel Gabilondo, entrevistat a RAC1, i Gregorio Peces Barba, ponent pel PSOE en la redacció de la Constitució del 1979, entrevistat a Catalunya Ràdio i RNE i que suposa un clar exemple, com veurem més endavant, dels punts de contacte ineludibles entre el marc estatutari i el constitucionalista.

Des de la culpabilització del PP, el marc estatutari construït pel PSOE centra el debat en el model d'Estat. De fet, el tema “Nació/Estat” és el més habitual en totes dues emissores a l'hora de parlar de l'Estatut: 10% de les intervencions a RNE i un 9% a Cadena SER. La manera de centrar el debat en aquesta temàtica es basa en atribuir als populars la seva voluntat d'atacar el model autonòmic tot considerant que l'Estatut de Catalunya “rompia” Espanya. Pràcticament tots els representants polítics del socialisme utilitzen el verb “romper” en aquest sentit. De fet, l'ús d'aquest verb en les intervencions de periodistes i opinadors a la ràdio estatal ens dona una pauta del nivell de proximitat ideològica amb la construcció de marc dels socialistes espanyols. Cal destacar que així com les emissores autonòmiques només reproduïen l'expressió a través de l'emissió de declaracions i entrevistes, les emissores estatals l'incorporen, especialment en intervencions opinatives. Un exemple de la línia seguida en aquestes intervencions és la del col·laborador de *En Días Como Hoy*, Carlos Santos, que utilitza l'expressió amb un sentit irònic evident. L'ús de la ironia per part dels tertulians quan es refereixen a “romper Espanya” connota la crítica a l'exageració dels populars respecte a la inconstitucionalitat de la sentència i la crítica cap als mitjans que defensen el marc “para-constitucionalista”:

CARLOS SANTOS:...en el Partido Popular y el PSOE procuran ser prudentes y en las tertulias más escoradas hacia la derecha, las que en Cataluña llamarían españoles, pues se muestran escandalizados por la sentencia.

JUAN RAMON LUCAS: ¿Por qué?

CARLOS SANTOS: Pues no sé, será porque rompe España (ID 470)

Cal matisar que, tot i centrar la responsabilitat del problema generat per la sentència en el recurs del PP, RNE es mostra menys crítica amb els populars que la SER, tal i com s'expressa en algunes de les intervencions de Juan Ramon Lucas

En el Partido Popular que presentó el recurso moderada satisfacción, a pesar de que a penas recoge sus intenciones (ID 422)

La SER és més bel·ligerant i construeix un discurs estatutari on l'element interpretatiu de la intervenció informativa reforça el *frame*. És a dir, que Carles Francino no es limita a informar sobre la reacció dels populars sinó que la interpreta aplicant de manera nítida el marc estatutari.

Hasta la discreta reacción del Partido Popular, discreta a la fuerza porque los populares habían impugnado más de un centenar de artículos... aunque des de luego el que no se conforma es porque no quiere. (ID 995)

Pel que fa a les intervencions opinatives, alguns tertulians també utilitzen el verb “romper”. Algunes intervencions de Juan Cruz a RNE – “no se rompe España” - i de José Maria Ridaó a Cadena SER en serien bons exemples:

El PP ha hecho el eje de su oposición patriótica la lucha contra el Estatut entonando el España se rompe (ID 1022)

Una altra estratègia del *frame* estatutari per oferir una valoració negativa de l'acció política del PP és atribuir-li un alt nivell d'anti-catalanisme. Especialment rellevant en aquest aspecte és el reportatge de contextualització que realitza la Cadena SER a l'iniciar la seva tertúlia, un reportatge a càrrec del periodista Aymar Bretos que posa l'accent en diverses declaracions de dirigents populars on destaca especialment una intervenció de José Maria Aznar parlant del procés de “balcanització” d'Espanya.

Estan corriendo riesgos serios de desintegración, de balcanización, el desafío al estado estatal (ID 1025)

Altres estratègies de culpabilització o valoració negativa del Partit Popular per part del *frame* estatutari són:

- a) titllar aquesta formació política d'oportunista
- b) acusar-los d'incoherència per la seva defensa d'altres Estatuts autonòmics amb articles iguals al català
- c) considerar l'acció de presentar el recurs desproporcionada i injustificada

Aquesta culpabilització del PP implica, paral·lelament, que el marc estatutari defensa la legitimitat del Tribunal Constitucional.

Fig.- 26 LÈXIC I ARGUMENTACIONS DE LEGITIMACIÓ DEL TC

Lèxic legitimació	Lèxic neutre publicació de la sentència	Valoració en positiu del retard en la publicació de la resolució	Defensa de la presidenta del TC Maria Emilia Casas
-TC legitimado -Absoluta legitimidad -Intérprete supremo de nuestra Carta Magna -La legitimidad, la independencia y la libertad del alto tribunal...	-Se pronuncia -Ha determinado -Ha emitido el fallo -Ha dicho...	-No está mal que conozcamos la decisión del TC -Por fin -A la séptima (ponencia) va la vencida -Sentí una sensación civil de normalidad cuando se conoció el fallo -Ya ha visto la luz -Enorme suspiro de alivio...	-Ha conseguido el apoyo que necesitaba -Se va de vacaciones con los deberes hechos -Como había prometido -Lograba recabar apoyos...

Font: Elaboració pròpia

Fins i tot Juan Cruz, tertulià de RNE, utilitza la ironia per defensar la tasca de l'Alt Tribunal davant les crítiques del sobiranisme i del “para-constitucionalisme”⁸⁹:

Parece que el TC es una cosa de Rusia que viene aquí a España de convidada de piedra y dice una serie de cosas contra las que hay estar o a favor de las que hay que estar. No. El TC es una institución española” (ID 476)

De fet, la selecció lèxica per parlar de la decisió judicial sobre l'Estatut resulta neutra en comparació amb la utilitzada pel *frame* sobiranista, que implica per si mateixa una valoració restrictiva/negativa de la sentència. Per altra banda, un altre dels elements de crítica cap al TC que utilitzava el sobiranisme és el retard de 4 anys en el pronunciament de la sentència. En el marc estatutari aquest retard no es destaca argumentativament com a negatiu. En aquest sentit, especialment significatives són les intervencions informatives de RNE que es refereixen a la tasca de la presidenta del TC, Maria Emilia Casas, amb una valoració altament positiva. La menció a Casas pràcticament és inexistent en els altres marcs interpretatius.

De manera coherent i paral·lelament a la legitimació de la tasca del TC, es desplega tota una argumentació “legalista” que prioritza la dimensió jurídica de la sentència per sobre de qualsevol consideració política. Especialment rellevants en aquest sentit són les declaracions

⁸⁹ Veurem les característiques d'aquest marc en l'apartat 5.1.5 del present capítol.

de la vicepresidenta primera del govern socialista, Maria Teresa Fernández de la Vega, que apareixen repetidament en totes les emissores analitzades:

Cuando habla la justicia no caben más dudas, vaticinios, ni cuestionamientos. Y porque la sentencia de hoy no solo refuerza Cataluña sino al modelo autonómico que hemos construido entre todos y a nuestro Estado de Derecho (ID 46)

La referència a l'estat de dret i les regles del joc es repeteix en boca de tota mena de representants polítics socialistes. És precisament tota aquesta argumentació que demana la prioritat per als aspectes jurídics la que és compartida pel marc interpretatiu constitucionalista. Aquest punt de contacte entre aquests dos *frames* té una especial rellevància en la figura de Gregorio Peces Barba, ponent socialista a la redacció de la Constitució espanyola de 1979. L'ex polític és entrevistat com a expert tant a Catalunya Ràdio com a RNE i desplega tot un perfil híbrid entre l'estatutari i el constitucionalisme. Per una banda coincideix amb el marc estatutari en l'actitud comprensiva cap al *frame* sobiranista, una actitud molt més marcada en l'entrevista a la ràdio autonòmica que no pas a l'estatal. Però per altra banda, Peces Barba es mostra inflexible respecte a l'acatament de la sentència, a la que també hi reclama "respecte" i es mostra molest davant de qualsevol intervenció política des de Catalunya on es qüestionari la legitimitat del TC o de la resolució judicial:

Lo primero que hay que decir es que hay que respetarlo, claro, pero respetarlo y cumplirlo, es decir, yo creo que está muy bien que los catalanes en defensa de sus derechos pidan respeto para su autonomía, pero el respeto tiene que ser generalizado. Yo muchas veces digo... Ya lo decía don Fernando de los Ríos, que en España falta mucho respeto. (ID 442)

De fet, Peces Barba entra de ple en el *frame* constitucionalista quan evita responsabilitzar al PP i centra la seva crítica en el govern estatal i en la irresponsabilitat dels partits catalans. De fet, la construcció de marc híbrid que exemplifica aquest "pare de la Constitució" mostra la ductilitat del marc estatutari cap a les posicions constitucionalistes. És a dir, depenent del grau de comprensió cap a la "indignació" catalana i el grau de responsabilitat afegida a la classe política de Catalunya, el *frame* estatutari s'apropa més o menys al marc interpretatiu constitucionalista. Com menys comprensió es mostra i més responsabilitat política es carrega

contra a classe política catalana, més propers es troben els dos marcs, que passen a divergir només en un aspecte: la culpabilització sistemàtica del PP. Una característica comuna als actors estatutaris que estan propers al constitucionalisme és que argumenten repetidament que, tot i no caure el terme nació del preàmbul, aquest no té eficàcia jurídica. Aquest argument, negatiu en el cas sobiranista, és obertament positiu en el *frame* estatutari, així com també ho és en la construcció de marc constitucionalista.

Fig.-27 DUCTILITAT DEL MARC ESTATUTARI: PUNTS DE CONTACTE AMB EL CONSTITUCIONALISTA

Lèxic legalista	Responsabilitat política catalana	Interpretació positiva de la invalidesa jurídica del terme “nació”
-Son las reglas que tenemos todos para convivir -Tanto si nos gustan o no nos gustan hay que acatarlas -El Estatut sí responde a las reglas del juego -No vale argumentar fuera del aspecto jurídico...	-Cataluña no ha sabido medir sus límites -Los despropósitos que han empezado por Cataluña...	-Mera figura retórica sin validez jurídica -Son simplemente eso, referencias sin eficacia jurídica -No tiene ningún efecto sobre el concepto de nación española -El TC ha puesto los hechos en su sitio...

Font: Elaboració pròpia

Per altra banda, el *frame* estatutari s’acosta al sobiranista quan més gran és l’empatia cap a la reacció catalana a la sentència. Especialment destacables són tres casos prou significatius d’aquesta hibridació entre marc estatutari i sobiranista: el de Glòria Serra, periodista i tertuliana a RAC 1, el d’Antonio Franco a la SER i el de Jordi Martí, també a Cadena. SER. Tots tres són catalans i amb una activitat professional que despleguen entre Barcelona i Madrid. Glòria Serra, per exemple, entra en la minimització d’allò que retalla la sentència, en fa una valoració ambivalent i utilitza l’argument de les “dos Espanyes” quan es pregunta qui són els responsables de la “retallada” de l’Estatut:

Quina és l'Espanya que castiga l'Estatut? L'Espanya que està retallant aquest Estatut? (...) Bé, doncs és l'Espanya que controla les altes institucions, especialment la Justícia (ID 875)

Antonio Franco (Intervenció A) i Jordi Martí (Intervenció B) comparteixen amb l'estatutari la lectura en positiu sobre la sentència, però també es mostren negatius davant del procés que ha desembocat en la seva publicació:

Intervenció A: Lo que tendría que entender la opinión pública española es de que el agravio es hondo, es decir, Cataluña en estos momentos no quería una sentencia, y Cataluña no quería, por lo menos, que hubiera una sentencia por parte del actual Tribunal Constitucional (ID 1033)

Intervenció B: Todo esto se hace en medio de un clima de una cierta indignación por el desarrollo de los hechos. Des de la acción partidaria del PP hasta la cadena de despropósitos del Tribunal Constitucional (ID 1019)

Finalment cal fer referència a una darrera qüestió respecte al *frame* estatutari. Com veiem, aquest marc interpretatiu també pot ser sotmès a gradacions que fa que s'hibridi amb els *frames* sobiranista i constitucionalista. Per tal de trobar la centralitat argumental que persegueix, aquest marc fa una referència constant a altres mitjans de comunicació per contrastar o reforçar el seu argumentari. En el sentit de reforçar l'argumentari, tant RNE com Cadena SER fan ús repetidament de l'editorial del rotatiu *La Vanguardia* titllant-lo de moderat i remarcant aquells aspectes que reforcen l'aval constitucional a l'Estatut, principal argument del *frame*. L'expressió "l'esperit de l'Estatut" citat d'aquesta editorial es repeteix en els dos programes analitzats.

Per altra banda, tant a RNE com a Cadena SER es fa una referència habitual als mitjans més conservadors per establir el límit del marc i donar una visió positiva de les seves posicions respecte a l'horitzó ideològic de la dreta espanyola, tan política com mediàtica.⁹⁰ Un bon exemple seria la intervenció opinativa de Juan Cruz a RNE

Es curioso que la derecha española, ehhhh, la derecha que digamos, periodística española, diga que es una gran chapuza jurídica, que, pone a España a los pies de los caballos (ID 485)

⁹⁰ De fet, RAC1, en la construcció del *frame* sobiranista, també utilitzava la referència a altres mitjans de comunicació ideològicament distants, però més que per centrar la seva definició de marc el que pretenia era evidenciar, a través de la ironia, la radicalitat d'aquests.

En resum, el *frame* estatutari es caracteritza per:

- a) una valoració positiva de la sentència
- b) la legitimació absoluta de la tasca del TC
- c) una culpabilització insistent del Partit Popular
- d) un grau de ductilitat segons o bé arguments “legalistes” que l’apropen al constitucionalisme, o bé a arguments de comprensió cap a la indignació catalana que l’apropen al sobiranisme.

És precisament el marc constitucionalista el que només té punts de contacte amb l’estatutari, però és distant tant del sobiranisme com de l’independentisme. En aquest sentit ens trobem, com en el cas de l’independentisme, amb un *frame* rígid.

5.1.4.-*Frame* constitucionalista

La representació del *frame* constitucionalista als programes de ràdio analitzats és menor que el sobiranista i l’estatutari per dues raons:

- a) Perquè està associat pràcticament en exclusiva a les intervencions de responsables polítics del Partit Popular (i el Partit Popular de Catalunya), que tot i ser un dels actors principals de la notícia, no ocupen una posició de poder institucional que els permeti una presència continuada en antena, com a mínim en les emissores analitzades⁹¹.
- b) Perquè no té cap espai a les tertúlies de les emissores autonòmiques. A les emissores estatals, les dues tertúlies tenen perfils propers al constitucionalisme: a RNE, a través de Paco Jiménez Alemán, exdirector d’ABC, i a Cadena SER hi ha en José Ignacio Vera, vinculat al rotatiu *La Razón*. Tot i així cal destacar que aquests dos tertulians no despleguen amb plenitud el marc i només apunten alguna de les seves característiques.

Menció a banda mereix Gregorio Peces Barba, que així com a l’entrevista a Catalunya Ràdio mostrava trets estatutaris evidents, a RNE desplega amb força claredat el *frame* constitucionalista. També trobem aquest marc de forma puntual a la participació d’oients de RNE. I finalment cal destacar la referència indirecta constant a aquest marc en totes les

⁹¹ De fet, només hi ha una entrevista en directe a una dirigent popular, Alicia Sánchez Camacho, a Catalunya Ràdio. A RNE s’anuncia però finalment no es produeix en la franja analitzada per problemes de producció.

emissores a través de les seves respectives repassades de premsa i fins i tot a través d'alguna intervenció opinativa en clau d'humor, especialment a RAC1.

El marc constitucionalista comparteix amb l'estatutari una valoració positiva de la sentència, tot i que no es mostra lèxicament tan categòric en aquesta valoració. La intervenció que resumeix el marc i es repeteix sistemàticament en tots els programes analitzats és la de la portaveu dels populars Soraya Sáenz de Santamaría:

El Tribunal Constitucional estima parte del recurso del Partido Popular y confirma sus dudas de inconstitucionalidad de más de 50 artículos (ID 402)

L'expressió “estima parte del recurso” ens porta a una valoració qualitativa positiva, on es considera que la sentència toca articles “de calado”. Alguns actors que defensen el marc argumenten, en aquest sentit, que les retallades són molt importants: es considera que la sentència “ha salvat” un Estatut que iniciava el camí cap a “un procés d'insubordinació constitucional”, tot “recomposant” l'estat autonòmic. Paradoxalment aquesta argumentació es reforça amb una lectura quantitativa – “de más de 50 artículos” – on amb una estratègia similar al sobiranisme, però amb una valoració contrària, no es diferencia entre articles anul·lats, preceptes d'articles, reinterpretacions o matisacions del text estatutari. Tot queda a l'aixopluc de les “dudas de inconstitucionalidad”.

Argumentalment, el *frame* constitucionalista marca la diferència amb l'estatutari en una qüestió temporal respecte a la seva valoració positiva de la sentència. Així com pel *frame* estatutari no hi ha un abans i un després de la sentència que modifiqui substancialment l'Estatut, pels constitucionalistes sí.

Fig.- 28 LÈXIC I ARGUMENTACIONS GENERALS DEL MARC CONSTITUCIONALISTA

Valoració positiva de la sentència	Lèxic legalista	Ús de “todos” per referir-se als catalans	Valoració positiva de la invalidesa jurídica del preàmbul
-L'Estatut ara sí és plenament constitucional -Tenim un estatut plenament constitucional -Aquest Estatut és el plenament legítim -Ahora el estatut es plenamente constitucional para todos -Solución que encaja con un sistema constitucional...	-Estat de Dret -Mecanisme de l'Estat de Dret -Regles del joc -Les sentències estan per complir-les -Els alts tribunals son respectats -Por encima de cualquier Estatuto está la Constitución -Sentencia enormemente compleja (...) (...) que va a dar mucho que leer...	-L'Estatut de tots els catalans -Todos los catalanes y las catalanas -Para todos -Todos lo tenemos que aceptar...	-La sentència implica una recomposició de l'estat autonòmic -El TC desinfla la nació catalana -La sentencia ha reducido los daños causados por el Estatuto -Va más allá de aclarar, niega eficacia jurídica...

Font: Elaboració pròpia

Una altra de les característiques d'aquest marc és que defuig deliberadament la dicotomia “nosaltres-ells” pròpia del *frame* sobiranista i independentista, i utilitza continuadament la paraula “todos” amb una clara intencionalitat d'integració o d'uniformitat de la ciutadania a qui va adreçada la sentència. Aquesta argumentació resulta coherent en la posició argumental mantinguda per Alicia Sánchez Camacho (PPC) a les declaracions emeses per totes les emissores de la líder popular (Intervenció A) i a l'entrevista mantinguda a *El Matí de Catalunya Ràdio* (Intervenció B). Camacho fa referència a “l'Estatut de la Unitat” i utilitza sistemàticament la primera persona del plural.

Intervenció A: Aquest Estatut ha de ser l'Estatut de la Unitat de tots els catalans i catalanes (ID 31).

Intervenció B: Teníem raó quan dèiem que hi havia articles clarament inconstitucionals i el que no podíem els catalans era tindre un Estatut amb articles inconstitucionals. Que és el que succeïa. I aquest Estatut el que està és seguint les normes de l'Estat de Dret i de la democràcia (ID 233).

Des d'aquesta òptica, Camacho utilitza aquest discurs unitari per rebutjar el tractament de *race horse* – guanyadors i perdedors - utilitzat pel marc estatutari a través d'una de les intervencions informatives més repetides en les emissores analitzades.

No hi hauria d'haver ni vencedors ni vençuts, s'equivocarien aquells que fan una interpretació contrària a això (ID 31).

De fet, el discurs de la unitat de Camacho contrasta amb la crida a la unitat del *frame* sobiranista, en el sentit que la dirigent popular considera que deixar fora d'aquesta unitat a la seva formació política és atiar la divisió entre catalans. És en aquest terreny on s'elabora una crítica contundent cap a José Montilla i la seva reacció a la sentència del TC, una crítica compartida per tots els actors que utilitzen el *frame* constitucionalista⁹².

Fig.- 29 CRÍTICA A MONTILLA, ELS PARTITS CATALANS I EL GOVERN ESTATAL (ZAPATERO)

Crítica a Montilla i als partits catalans	Crítica a Montilla per la crida a la manifestació	Crítica al Govern Central i a Zapatero
-El president de la Generalitat ha perdut la seva responsabilitat institucional -President de tots els catalans, també dels 300.000 que voten el PP -Actuació greument errònia i greument equivocada -Este señor es presidente de una Comunidad Autónoma (...) es un representante ordinario del Estado -Como mínimo imprudente -Tan fuera de su papel -Deslegitimar quan la sentència no és del seu gust...	-Que alguns estiguin atiant una manifestació és irresponsable -Montilla crida a la rebel·lió -Reproche a Montilla por convocar la manifestación...	-Zapatero ante su último fracaso -Frivolitat de Zapatero -Zapatero embarcó a España en una aventura confederal...

Font: Elaboració pròpia

Les crítiques al president de la Generalitat es tornen més negatives quan la temàtica és la crida a la manifestació del 10 de juliol de 2010 que Montilla va expressar en la seva declaració institucional. Especialment rellevant en aquest sentit és l'aportació de José Ignacio Vera a la SER:

⁹² Especialment virulenta és la crítica de la formació política Ciutadans (C's), només citada per Catalunya Ràdio, dient que José Montilla era "un *hooligan*".

Lo que no podemos aceptar bajo ningún concepto, sea en Cataluña, sea en el resto de España, es que las manifestaciones son una fuente de legitimidad ninguna (ID 1041)

Una altra de les característiques del marc constitucionalista és acusar al govern català i el govern estatal, tots dos en mans de formacions polítiques socialistes, de ser incoherents. La crítica a aquesta incoherència ideològica s'utilitza com a reforç del *frame*. Especialment rellevant en aquest sentit és una de les intervencions més repetides de Soraya Sáenz de Santamaría en tots els programes analitzats.

La señora De La Vega se ha colocado en un extremo y el señor Montilla en el extremo radicalmente opuesto, lo cual pone en evidencia que probablemente ninguno de los dos tenga en absoluto la razón (ID 41)

De fet, Sáenz de Santamaría marca els culpables polítics de la situació per al marc constitucionalista:

- a) la classe política catalana de forma genèrica per deslegitimar al TC i la sentència
- b) el govern estatal en general, i en especial la figura del president, José Luis Rodríguez Zapatero.

Pel *frame* constitucionalista, el Tribunal Constitucional està plenament legitimitat. A més a més es fan referències constants a la Constitució com a marc de convivència inamovible. Per argumentar-ho, aquest *frame* utilitza argumentacions i lèxic “legalistes”. Tot i que comparteix aquest tret amb el *frame* estatutari, en el cas del constitucionalisme les referències són molt més constants, fins al punt que, en comparació, la valoració de la sentència està pràcticament basada en argumentacions legals deixant de banda argumentacions més polítiques. Especialment significativa en aquest sentit és la següent intervenció de José Ignacio Vera a Cadena SER, amb un claríssim subtext irònic:

Estoy asombrado de la cantidad de constitucionalistas que de la noche a la mañana han surgido en España, de los más variados orígenes académicos, des de algún químico al que acabamos de escuchar [en referència al polític socialista Alfredo Pérez Rubalcaba] (ID 1029)

Des d'aquesta concepció de l'Estat de Dret com a fet incontestable del sistema democràtic, el *frame* constitucionalista proposa una solució tancada: acatar la sentència sense reserves i sense plantejar cap tipus de represa de la negociació política per modificar el seu contingut per altres vies

Fig.- 30 SOLUCIÓ AL PROBLEMA: ACATAR, RESPECTAR I TANCAR DEBAT

- Todos tenemos que aceptar
- Respectar-ho
- En democràcia es pot discrepar (...) però els tribunals, els alts tribunals... són respectats
- És un cas tancat
- Que s'acati la sentència
- Cumplir
- Hacer cumplir
- Todos los catalanes deben cumplir
- Ha vencido el estado de derecho
- No haya discusión posible
- Acatamos y respetamos
- El PP da por cerrado el debate...

Font: Elaboració pròpia

Especialment rellevant és la tensa entrevista que Manel Fuentes fa a Alicia Sánchez Camacho a Catalunya Ràdio. Davant de la insistent pregunta sobre si el procés judicial de l'Estatut agrada a la líder popular, aquesta es refugia repetidament en la legitimitat democràtica de la Constitució, en les regles de joc i en l'Estat de Dret⁹³ (de la ID 231 a la ID 239)

Finalment cal destacar que la temàtica “Nació/Estat” és la que més regularment apareix en les intervencions d'aquest marc. Especialment rellevant és la referència a la manca de validesa jurídica del terme “nació” del preàmbul. Tot i que aquest argument també és utilitzat pel marc estatutari, el constitucionalista li aporta més intensitat en la seva valoració positiva. Cal remarcar que el *frame* constitucionalista només parla de manera específica d'aquesta temàtica

⁹³ De fet, aquesta posició de tancament argumental al voltant de la incontestabilitat de l'Estat de Dret és utilitzada pel marc contrari, l'estatutari, per elaborar una doble lectura. Especialment rellevant en aquest sentit és una intervenció informativa molt breu a Cadena SER on, per fer una cita indirecta de les paraules de Alicia Sánchez Camacho, es diu: “Camacho acata y cierra debate” (ID 919). Aquest joc retòric és una clara al·lusió a l'expressió “Santiago y cierra España” pròpia de la retòrica franquista.

i, a banda de les valoracions positives generals, no analitza a fons el contingut de la sentència, a excepció de referències esporàdiques referides a la “Bilateralitat” o la “Llengua”.

En resum, el marc constitucionalista:

- a) Valora positivament la sentència en clau temporal: abans l'Estatut no estava bé, després de la sentència sí que és veritablement constitucional
- b) Fa una valoració qualitativa de la sentència, però en clau positiva.
- c) Desenvolupa un discurs unitari a nivell identitari, especialment a Catalunya.
- d) Els culpables són els polítics catalans i el govern estatal, amb especial atenció cap a José Luis Rodríguez Zapatero.
- e) Utilitza un lèxic “legalista” de manera sistemàtica que defensa la legitimitat del TC i la Constitució.
- f) No hi ha cap mena de solució política a la sentència: distinció clara entre legalitat i política com a eix central de l'argument que defensa el final del debat autonòmic.

5.1.5.-Altres *frames*

Com hem vist, l'aparició d'intervencions que barregen elements de dos marcs interpretatius diferents indiquen el seu grau de ductilitat. Un marc especialment dúctil és el sobiranista, però també l'estatutari, que són els únics *frames* que tenen punts de contacte entre ells i entre els marcs més rígids plantejats en la recerca: l'independentista i el constitucionalista. Precisament aquests dos *frames* tenen un argument en comú: tanquen la porta a la negociació política com a resolució al problema generat per la sentència de l'Estatut, l'un perquè planteja un procés independentista al marge del govern espanyol i l'altre perquè planteja un acatament sense excepcions de la sentència en la seva integritat.

Les intervencions sobiranistes o estatutàries que fan una valoració ambivalent de la sentència no es poden considerar, però, com a precursors d'un marc inèdit, ja que el nivell de coincidència amb els trets principals de cada marc les allunya d'aquesta consideració.

Tot i que majoritàriament s'han pogut categoritzar totes les intervencions en un o altre marc, en l'anàlisi dels programes radiofònics sí s'ha detectat un marc que es podria considerar completament nou: és el que denominem com a “para-constitucionalista”. Aquest marc no és defensat directament per cap emissor, sinó que apareix de forma col·lateral a través de les

referències a altres mitjans de comunicació que apareixen en les repassades de premsa, les tertúlies o alguna columna d'opinió. Els que defensen aquest *frame* són el rotatiu *El Mundo*, principalment, però també surt referenciat quan es parla de la publicació *online Libertad Digital* o quan se cita a Federico Jiménez Losantos, editor-presentador el juny de 2010 del magazine matinal de la Cadena COPE.

Aquest marc interpretatiu, d'òptica estrictament estatal i sense vinculació a cap formació política concreta, es diferencia del marc estatutari i del constitucionalista en que fa una valoració negativa de la sentència. La principal causa que esgrimeixen és la incompetència del Tribunal Constitucional (TC), un òrgan que consideren deslegitimada per haver emès la sentència. Consideren que la resolució judicial significa una victòria històrica del catalanisme i dels “progressistes” i que va en contra de la concepció centralista de l'Estat. El *frame* es caracteritza per un nacionalisme espanyol radical que fins i tot posa en qüestió la vertebració territorial espanyola articulada a la Constitució. D'aquí que estem parlant de marc “para-constitucionalista”.

Totes les emissores analitzades fan referència a l'editorial de *El Mundo*, que resumeix en un titular dos trets del marc: deslegitimació el TC i defensa d'un estat unificat.

El Mundo habla de una gran chapuza jurídica que debilita a España y una respuesta política que ofusca a Cataluña (ID 415)

Catalunya Ràdio i Ràdio Nacional descriuen la fotografia de portada d'aquest diari, una imatge que indica clarament el marc de *El Mundo*: es mostra a la presidenta del TC, Maria Emilia Casas, davant d'un dels lleons del Congrés dels Diputats. El fet que es remarqui la vinculació de Casas amb el Congrés i no amb una imatge de la seu del TC és prou indicatiu. Les referències al titular i editorial de la publicació *online Libertad Digital* destacades a *El Món a RAC1* també indiquen que defensa el *frame* “para-constitucionalista”.

Però especialment indicatives del *frame* són les paraules de Federico Jiménez Losantos que reproduïx RAC 1. El periodista desplega el marc de manera completa, amb un lèxic i argumentacions que ens serveixen com a eixos per descriure'l acuradament. Destaca especialment la bel·ligerància lèxica emprada, l'ús de la primera persona del plural i les

referències al concepte “patria”, a més d’una retòrica historicista com a justificadora d’aquesta posició ideològica.

Des de la guerra de la independència no ha habido nunca en España un acto de cobardía similar. Puede haber... Puede haber habido, y los ha habido, actos cainistas, actos criminales, actos tan miserables de traición a la que era patria común que sigue, dicen, común e indivisible. ¿Cómo que común e indivisible? Si ya la han dividido. Común ¿de qué? (ID 858)

Així com l’independentisme personalitzava Catalunya i la considerava com a víctima d’Espanya, el “para-constitucionalisme” porta a terme una personalització d’Espanya però variant el rol. En aquest cas Espanya és la víctima de la sentència, una sentència que, coincidint amb *El Mundo*, Losantos considera “chapucera”. Les conseqüències de la resolució judicial apunten cap al conflicte en la definició del model d’Estat:

Se pone en juego de manera drástica el actual modelo de España. El modelo de estado, ahora mismo, después de esta sentencia, no sabemos qué modelo de estado tenemos (ID 859)

Finalment, un altre dels mitjans referenciats per les emissores analitzades que fa servir el marc “para-constitucionalista” és el canal de televisió Intereconomía que diu que “el Constitucional s’ha venut” o que assegurin que “es trenca Espanya”⁹⁴. Les intervencions amb aquesta font mediàtica les trobem al programa *El Món a RAC1* però també se’n fa alguna referència al programa *Hoy por Hoy* de Cadena SER.

Cal destacar que quan aquest marc interpretatiu apareix a les repassades de premsa de totes les emissores, es referencia d’una manera neutra, és a dir, que els emissors no en fan una valoració. No passa el mateix quan surt referenciat en espais opinatius. En tots ells s’opta per una lectura crítica i una valoració molt negativa del marc. En aquest sentit, la referència a *El Mundo* a RNE a l’espai de la tertúlia a través de les paraules de Miguel Larrea és un exemple prou eloqüent:

⁹⁴ En algun moment també s’inclou l’*ABC* en aquest marc per considerar “tova” la sentència, però el rotatiu és constitucionalista perquè defensa la legitimitat del TC i apunta cap a una valoració altament positiva del recurs presentat pel PP, fet que els altres mitjans referenciats no fan.

Estos señores, lo que representan, querrían que el desarrollo del Estatut, que es el marco del autogobierno que nos dimos todos en la Constitución, pues se revisara a tope y se hubiera *tumbao* todo (...) Yo creo que estos señores llegaría un momento, y algunos miembros del TC, votarían en contra hasta de la propia Constitución (ID 479)

També en el terreny de les intervencions opinatives crítiques amb el marc, Jordi Basté fa referència a un articulista de *El Mundo*, Casimiro García Abadillo, i l'inclou en una petita secció anomenada "El món al revés" on a través de les seves paraules contrasta de forma irònica la posició clarament sobiranista del programa amb aquest marc extrem que propugna la victòria del catalanisme com a quelcom negatiu.

JORDI BASTÉ: El món al revés

XAVI SERRA: sí, si llegim l'article de Casimiro García Abadillo a El Mundo que assegura que la sentència és un triomf dels progressistes. Es pregunta perquè un magistrat conservador, com Guillermo Jiménez, accepta una sentència així i afegeix que encara sort de la composició de l'actual Tribunal perquè un cop renovat la sentència s'hagués retallat menys (ID 753)

A la tertúlia de *El Món a RACI* també es fa una referència crítica i negativa al *frame* d'aquests mitjans. Especialment eloqüent en aquest sentit és una de les intervencions de la periodista Glòria Serra, que fa servir una locució irònica per criticar el marc:

Vaig fer l'exercici la cadena Intereconomía. Eh? Perquè m'agraden les emocions fortes. I per veure efectivament què pensa la trinxera, perquè allò sí que és una trinxera de neofranquisme. Estaven absolutament indignats (ID 890)

Cal matisar que aquest *frame* "para-constitucional" tampoc es desplega de forma completa, ja que no proposa cap solució a la situació en les intervencions analitzades. Més aviat es fa servir com una mena de marc interpretatiu "espantall" per *frames* rivals, és a dir, com a eina de reforçament dels marcs moderats.

A banda d'aquest *frame*, no s'ha detectat cap altre amb suficients elements diferenciadors com per constituir-se com a marc propi. La resta d'intervencions que no responen de manera completa a un sol marc són més aviat hibridacions entre *frames* aprofitant la seva ductilitat. El

fet d'analitzar emissores que de forma general mostren els marcs més flexibles– Catalunya Ràdio i RAC 1 utilitzen el marc sobiranista i RNE i Cadena SER utilitzen l'estatutari – també fa que les referències a aquest *frame* “para-constitucional” es limitin a referències a altres mitjans.

5.2.- Nivell 2: La locució i el doble *frame*

L'anàlisi de les intervencions per tal de detectar-hi els *frames* a través de l'aplicació dels *reasoning devices* d'Entman (1998) proporciona una fotografia acurada de selecció lèxica, argumentari i actors que utilitzen cada un dels marcs interpretatius definits per a la recerca. Això també permet veure el nivell de similitud o contrast d'aquests marcs entre actors polítics – partits o institucions – i actors mediàtics – editor/presentador, periodistes, col·laboradors i tertulians. En l'anàlisi proposat, i tal i com destacàvem en l'apartat metodològic, es pren la decisió de recollir el *frame* de la font en el cas que es tracti d'una intervenció informativa, i recollir el *frame* de l'emissor en el cas d'una intervenció opinativa. El fet de recollir el *frame* de la font en les intervencions informatives aporta dades rellevants sobre la presència i el pes de les diverses opcions polítiques en antena, un pes que ajuda a entreveure tendències generals en quant a *frame* en els programes analitzats. Però aquest panorama general, que ja hem analitzat quantitativament a l'inici del capítol, no resol una pregunta de recerca important: quin és el paper del periodista radiofònic en la construcció dels marcs? El periodista reproduceix simplement la informació subministrada d'una manera neutra per una font no política o n'elabora un marc? El periodista té capacitat d'adaptar el *frame* d'una font política a la seva pròpia construcció de marc o simplement el reproduceix? El que es planteja és el paper del periodista com a *reframer*, dèbil o fort, depenent del grau d'intervenció de marc propi en la creació de la notícia i en la reproducció de marcs polítics aliens. A banda de decisions editorials a nivell de l'estructura de tot el programa, un dels elements imprescindibles que reforcen el paper de constructors o remodeladors del *frame* dels periodistes radiofònics és la locució i els elements de la construcció melòdica. La locució pot actuar com:

- a) un *frame device* per si mateixa
- b) una eina d'accentuació lèxica que reforça la presència d'un determinat marc
- c) evidència de l'aparició de marcs que se superposen al *frame* de la font informativa, reforçant o contradient-ne el marc: el que hem denominat doble *frame*

En el terreny del mitjà radiofònic, la redacció de la notícia de vegades no aporta *frame devices* evidents que marquin la presència de marc: ni lèxic rellevant ni argumentacions prototípiques de cada un dels *frames* contemplats per a la recerca. En una anàlisi purament textual s'arribaria a la conclusió que el periodista només reproduïx una informació que no conté cap mena de marc interpretatiu. És aquí on resulta rellevant tenir en compte una variable indispensable, la locució, i la seva capacitat de generar lectures connotades de la informació que indiquin la presència de marc. Això és dóna especialment en les emissores catalanes, en les quals la redacció de les intervencions que informen sobre el contingut de la sentència del TC va acompanyada d'una distribució d'accents de focalització i pauses que marquen una valoració negativa sobre la sentència en clau catalanista, és a dir, que potencialment la posició ideològica del periodista es podria encabir o en el sobiranisme o en l'independentisme. Un exemple clar de l'ús de la locució per a la construcció del *frame* seria aquesta intervenció de la periodista Marta Romagosa a Catalunya Ràdio:

Entre els articles que s'han de reinterpretar destaquen els que es refereixen a la llengua. El Tribunal /reinterpretarà/ els articles que tracten sobre autogovern, drets històrics, /símbols/ nacionals, la bandera, la festa [pausa] i /l'himne/ o els que defineixen les vegueries, les competències en immigració o la llei de consultes populars (ID 80)⁹⁵

L'accent de focalització en “reinterpretarà” dota d'importància al verb, que indica la rellevància que Catalunya Ràdio dóna informativament als articles i preceptes pendents d'interpretació. Per altra banda, la distribució d'accents d'intensitat de forma estratègica en els aspectes simbòlics de la sentència -“símbols”, “himne” - contrasta amb la manca d'accentuació en temàtiques més pragmàtiques, marcant via locució la importància atorgada per la periodista a aquests elements. Especialment rellevant és la pausa curta que precedeix l'accent de focalització a “himne” i que dota a la frase d'un subtext d'indignació clarament perceptible.

En un sentit similar al de Catalunya Ràdio hem de fer referència a Jordi Armenteras, periodista de RAC1, que realitza una crònica sobre el contingut de la sentència des de Madrid. Aparentment, la redacció resulta força neutra, però els accents i les pauses marquen, en un

⁹⁵ Com ja especificàvem al capítol 4 (metodologia), es marquen els accents de focalització entre barres - /expressió focalitzada/ - i les pauses entre claudàtors - [pausa].

sentit similar al que acabem de veure, un subtext d'indignació i una atribució d'importància a determinats elements de la crònica informativa:

La sentència anul·la /qualsevol/ possibilitat que el català sigui d'ús /preferent/ a les administracions. Com diu l'Estatut: I /només/ [pausa] /podrà/ [pausa] aspirar a /quedar/ equiparat amb el castellà. Haurem de veure en paral·lel amb /quins/ arguments es /qüestiona/ ara la política lingüística. (ID 578)

En aquest exemple, és especialment destacable l'ús de les pauses per crear un determinat ritme de lectura que provoca una distribució d'accents d'intensitat que connota una redacció que, tot i extreta literalment del text de la resolució judicial, mostra una valoració negativa. En el mateix sentit, però parlant de finançament, trobem aquest exemple on l'accent a la paraula “garanteix” ja indica per si sol un subtext d'indignació.

I és que es /posa/ en dubte la disposició addicional tercera, la que /garanteix/ que l'estat aportarà a Catalunya el percentatge d'inversions que representa el PIB global. (ID 584).

En aquest darrer exemple de Jordi Armenteras a RAC 1, els accents de focalització i les pauses es combinen ja amb unes característiques lèxiques que connoten, com a mínim, *frame* catalanista de valoració negativa.

Revisa 27 /punts/ que /només/ seran constitucionals si es /reinterpreten/ [pausa]: des de les vegueries fins a les transferències, inclosa rodalies Renfe, els referèndums, la política d'immigració de la Generalitat, el Dret civil català [pausa] i /fins i tot/ que la Generalitat pugui tenir /veu/ i /vot/ quan l'Estat decideix invertir culturalment a Catalunya. (ID 588)

Com en el cas de la periodista de Catalunya Ràdio, l'accent d'intensitat en el verb “reinterpreten” seguit d'un petit silenci dota d'importància a aquells preceptes de l'Estatut que estan sotmesos a interpretació. La distribució de pauses o petits silencis distribueix una redacció on l'accentuació de “fins i tot” tanca un *crescendo* en intensitat d'una enumeració d'aspectes a reinterpretar locutats de forma ràpida i no accentuada per provocar una sensació d'acumulació.

S'ha de destacar que els casos en què la locució actua per ella mateixa com a *frame device* es donen sobretot en les intervencions dels periodistes encarregats de les notícies de la primera hora, on es produeix una redacció més neutra i on el marge d'actuació editorial es redueix a la locució. Però a partir de les 7:00 - 7:30 del matí es produeix un relleu de veus i entren en antena responsables directes del contingut editorial del programa. Normalment, els periodistes de primera hora pertanyen als serveis informatius de cada emissora. Quan entren en antena els periodistes que sí formen part intrínseca dels equips de redacció i editorials de cada programa, la línia editorial es torna encara més evident i la locució ja no és *frame device* de forma autònoma sinó que passa a tenir una funció reforçadora de marc. És a dir, la redacció passa a ser molt més explícita en la valoració de la sentència i els accents d'intensitat i les pauses s'utilitzen per emfasitzar encara més aquesta selecció de lèxic i argumentari. En aquest sentit resulta especialment exemplificador la tasca de locució que es realitza sobre la intervenció que es refereix a la continuada referència de la resolució judicial a l'expressió "indissoluble unidad de la nación española" a Catalunya Ràdio:

A més els magistrats també /han aigualit/ el concepte de nació, recollit en el preàmbul, interpretant que /no/ /té/ validesa jurídica i remarcant, /varies vegades/, la indissoluble [pausa] Unitat [pausa] d'Espanya. (ID 77)

Aquest fragment de la intervenció de Manel Fuentes fa un ús estratègic de les pauses per ralentitzar el discurs tot marcant clarament el *frame*, així com accentuar "varies vegades" per centrar l'atenció en la frase posterior. En el cas de Jordi Basté a RAC 1, el que veiem és que la redacció de les intervencions informatives es repeteix en una estructura de mòduls informatius de 6 a 8 del matí, tipus radiofórmula informativa, però que el canvi substancial entre aquestes intervencions se centra en una locució molt més emfàtica dependent de si aquesta la fa un periodista dels serveis informatius o l'editor. Comparem-ne dos fragments:

Son alguns dels /14/ articles que finalment els 10 magistrats s'han carregat. [pausa] I atenció perquè també es reinterpreten /27/ punts més que encara no se sap com quedaran i que afecten al finançament, a les inversions, les vegueries, els referèndums, el traspàs de rogalia i fins i tot /símbols/ com la senyera o els /segadors/. Tot plegat amb una justificació molt clara: la indissoluble unitat de la nació espanyola, un concepte que s'arriba a repetir fins a /vuit/ vegades en el text. (ID 539)

Aquesta primera intervenció pertany a les 6:06 del matí i la fa un periodista que accentua poc el text: només trobem pujades d'intensitat en la numeració citada (“14”, “27” i “8”) i en paraules que potencien la lectura simbòlica de la sentència (“símbols”, “segadors”). Aquesta mateixa redacció es locutada prop d'una hora després per Jordi Basté, ja dins de l'espai de *prime time* (7:09 del matí):

Són /alguns/ dels /14/ articles que finalment els 10 magistrats s'han /carregat/ i [pausa] /atenció/ [pausa] perquè també /reinterpreten/ una /trentena/ més que encara no se sap com quedaran i que afecten al finançament, les inversions, les vegueries, els referèndums [pausa] (*inspiració audible*), el traspàs de rogalia i /fins i tot/ els símbols com la senyera i els segadors. Tot plegat amb una justificació /molt/ clara: la /indissoluble/ unidad de la nación española, un concepte /constitucional/ que s'arriba a repetir fins a /vuit/ cops en el text. (ID 679)

En aquest cas ens trobem amb un text molt més accentuat, on es juga expressivament amb les pauses i que té un nivell d'intensitat general més elevat. També es produeix una selecció lèxica lleugerament diferent. Per exemple, enlloc de dir “8 vegades en el text”, Basté opta per la paraula “cops”, més contundent i amb una connotació més bel·ligerant.

Aquesta potenciació via locució dels *frames* a mesura que s'entra en la franja amb més nivell d'audiència - a partir de les 7:00-7:30 del matí - no és exclusiva de les emissores catalanes, també es produeix a les estatals. Tan Juan Ramon Lucas a RNE com de Carles Francino a la SER tendeixen a editorialitzar més els titulars d'entrada a partir de les 7:00 del matí, quan anteriorment han estat més clarament informatius, i per potenciar aquest fenomen d'editorialització informativa utilitzen la locució com a reforçador clar del marc general del programa. La següent intervenció de Juan Ramon Lucas és indicativa d'aquest fenomen.

/Ruido/, mucho ruido, no en vano han sido 4 años esperando. /Ruido/ en la arena pública en días como hoy a cuenta de la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el Estatut de /Cataluña/. Y /ruido/ corregido y aumentado porque estamos en tiempo /pre-electoral/, allí [pausa curta] en la comunidad catalana. Y eso lo condiciona /todo/ en la política de esa comunidad, como

cualquiera, pero en concreto /ahí/ [pausa] /ahora/. La noticia en Días como hoy es que [pausa] el Tribunal /avala/ mayoritariamente el Estatut. (ID 418)

Els accents de focalització a la paraula “ruido”, la interpretació de la reacció catalana en clau pre-electoral, també amb una pujada d'intensitat en aquesta paraula, o l'accentuació del verb “avala” indica que la locució s'utilitza per marcar paraules importants del text radiofònic dotant-les d'una rellevància que reforça, en aquest cas, un clar *frame* estatutari. En el cas de Carles Francino ens trobem amb estratègies similars:

Eso sí, se admite la constitucionalidad de /más/ del 90% del texto incluyendo el modelo lingüístico en la enseñanza, el modelo de /inmersión/, que era /uno/ de los /grandes/ caballos de batalla, es decir, el alma del Estatuto catalán, el /núcleo/ de lo que se aprobó en el Parlament [pausa] en las Cortes [pausa] y en referéndum, /eso/ se mantiene. (ID 990)

Ens trobem davant d'un clar *frame* estatutari, que es detecta no només amb l'ús de determinat lèxic sinó per l'accentuació estratègica de determinades paraules i, en aquest cas, amb un joc rítmic que, a través de diversos silencis breus dota d'especial rellevància o fins i tot solemnitat al final de la intervenció.

En tots aquests exemples, la locució és una eina important per al periodista radiofònic a l'hora de construir el seu marc interpretatiu informatiu i depenent de si la construcció és més textual o locutiva, la construcció melòdica actuarà com a *frame device* o com a reforçadora del marc. Tot plegat, ens mostra que els periodistes radiofònics són constructors actius de marcs interpretatius. Per elaborar aquesta construcció utilitzen no només determinades seleccions lèxiques i argumentals, sinó també determinades estratègies locutives, especialment potenciades dins del *prime time*. Des d'aquest punt de vista actuen com a *framers*.

Però què passa quan els periodistes radiofònics han de treballar sobre marcs interpretatius que ja venen donats per la font? És el que hem anomenat com a tasca de *reframer*. En el cas de l'Estatut, totes les fonts informatives vinculades amb un determinat marc eren majoritàriament polítiques, és a dir, que eren o bé institucions governamentals o bé partits polítics. Aquesta tasca de *reframer*, a banda de ser especialment visible en les decisions editorials respecte a continguts i estructura general del programa (nivell 3 de l'anàlisi), és especialment significativa

a través de l'anàlisi del fenomen del *doble frame*, entenent aquest com la presència d'un marc que se superposa al *frame* de la font tant de forma coincident, tot reforçant el marc, com no coincident, amb la conseqüent aparició d'un subtext crític.

De fet, de les intervencions informatives analitzades, la gran majoria no tenen coincidència entre emissor i font. De les 858 intervencions informatives analitzades, 580 no coincideixen: d'aquestes 202 es refereixen a fonts amb vinculació política i 165 tenen el TC com a font informativa. La resta responen majoritàriament a referències a altres mitjans, principalment la premsa, i a organitzacions com Òmnium Cultural o els sindicats, classificats en la base de dades com a fonts no polítiques (tot i que no exemptes de *frame*).

El fenomen del doble *frame* en intervencions informatives té una presència molt destacada en les emissores que redunden en els dos principals *frames*, el sobiranista i l'estatutari. Les emissores autonòmiques, en algunes de les cites indirectes de la declaració institucional del President de la Generalitat, elaboraven una construcció melòdica que augmentava la solemnitat del text reforçant el marc polític sobiranista. Estem parlant de doble *frame* coincident. Catalunya Ràdio utilitza repetidament aquest recurs:

La reacció de la /primera/ autoritat de Catalunya, la del President de la Generalitat José Montilla, ha sigut /dura/ [pausa] i /contudent/. S'ha mostrat /indignat/, diu que acata però que no comparteix la sentència i demana unitat als partits polítics catalans i a la ciutadania per donar una resposta /clara/ deixar clar que Catalunya vol que es respecti la seva voluntat com a país. (ID 22)

També cal destacar que l'ús de l'expressió “primera autoritat de Catalunya” és un clar indicatiu del *frame* de la intervenció, en la qual l'accent de focalització en l'adjectiu “primera” actua com a detector del marc. La rellevància donada a través de la locució de la reacció emocional de Montilla a través de l'accentuació de “dura”, “contudent” o “indignat” indica la coincidència entre el marc de la font i el periodista que elabora i locuta la informació. Un cas semblant podria ser el següent, aquest cop extret de *El Món a RAC1*:

En un discurs /contudent/ i /ple/ de retrets al Partit Popular i al Tribunal Constitucional, Montilla va avisar que no es quedarà de braços plegats. El

President de la Generalitat considera que Catalunya /ha/ estat maltractada

[pausa] però deixa clar que els /catalans/ no se senten vençuts (ID 591)

En aquest cas tria la paraula “maltractada” per referir-se a Catalunya, seleccionant una part de la declaració institucional que no apareix en els talls de veu de Montilla emesos en els programes analitzats. La pausa estratègica després de la paraula “maltractada” i els accents d'intensitat en “contudent”, “ple” i “catalans” també indiquen doble *frame* coincident.

En el cas de les emissores estatals, amb una línia editorial que respon clarament al marc estatutari, el doble *frame* coincident també es produeix, especialment en referència a la posició del govern estatal respecte a la sentència. A *En Días Como Hoy* (RNE) trobem intervencions on es detecta:

Y en el gobierno central la satisfacción es porque /por fin/ ha concluido un proceso a su juicio /demasiado/ largo. Asegura el ejecutivo que el fallo supone un /rotundo/ /fracaso/ en la estrategia del PP, que /España/ ni se rompía [pausa] ni se rompe/. (ID 300)

Especialment destacats són els accents de focalització a “rotundo” i “fracaso” a més de la pausa entre les expressions “ni se rompía” i “ni se rompe”. A banda d'una selecció lèxica de reforç del marc de la font, aquesta pren rellevància precisament pel seu tractament melòdic, evidenciant així el doble *frame* coincident. Curiosament a la SER el doble *frame* coincident amb el marc estatutari no resulta tan evident com a RNE. Només hem detectat aquest fenomen en el cas dels periodistes que elaboraven la informació des de Barcelona i la coincidència del *frame* es produïa en el camp del marc sobiranista. És el cas de la crònica de Teresa Farell, on l'accentuació en “unitaria” i “contudente” i la pausa entre ambdós adjectius dota de certa solemnitat al text.

De momento /todos/ los partidos catalanes, es decir, /todos/ [pausa] menos el PP i Ciudadans, coinciden que la sentencia merece una respuesta /unitaria/ [pausa] y /contudente/ (ID 912)

Aquesta intervenció, però, també resulta significativa perquè ens marca una característica general del programa *Hoy por hoy* de Cadena SER: tot i que no utilitza el doble *frame* coincident de forma generalitzada, sí que utilitza el no-coincident per reforçar-ne la narrativa.

En aquesta intervenció de Teresa Farell, quan destaca que el PP i Ciutadans no coincideixen amb la reacció dels partits polítics catalans, accentua repetidament aquest “todos” amb una pausa estratègica just després per donar rellevància a aquesta exclusió política. Aquesta confrontació entre marcs es produeix entre l'estatutari i el constitucionalista. La SER construeix el marc a través de l'ús sistemàtic de subtextos crítics/irònics cap a les posicions constitucionalistes, especialment quan la font és el Partit Popular. És a dir, és una construcció que es realitza més “en contra de” que a favor. En aquesta intervenció de Carles Francino, editor del programa, l'accentuació del text i l'ús de les pauses per centrar l'atenció en la darrera part de la intervenció, a banda d'un contingut altament interpretatiu en la redacció de la notícia, indiquen aquest doble marc no coincident.

Hasta la /discreta/ reacción del Partido Popular, discreta a la /fuerza/, porque los populares habían impugnado /más/ de un centenar de artículos [pausa] aunque des de luego [pausa] el que no se conforma es porque no quiere (ID 995)

De fet, tots els editors-presentadors dels programes matinals analitzats utilitzen elements interpretatius, quan no directament opinatius, quan participen en la repassada a les principals notícies del dia. La hibridació genèrica entre informació i opinió és un tret distintiu de les aportacions d'aquests professionals, especialment quan fan servir el recurs del doble *frame* per a construir el to editorial del programa. Juan Ramon Lucas de RNE, per exemple, mostra un doble *frame* no coincident entre el marc estatutari i el sobiranista quan es refereix al president de la Generalitat, un doble *frame* que, a banda de detectar-se per una determinada argumentació interpretativa de la reacció de Montilla, resulta evident en l'ús estratègic de la construcció melòdica:

Y /qué/ piensa el Gobierno catalán de todo /esto/? Pues el President de la Generalitat, José Montilla, ya ha dicho /bien/ clarito, que /acata/ pero que /no/ comparte el fallo del Constitucional. [pausa] Aunque la verdad es que ha ido /un/ poco más /allá/ (ID 317)

En aquesta intervenció, a banda de certa col·loquialitat en l'expressió “bien clarito”, és especialment rellevant el doble *frame* que es detecta en la pausa prèvia a la darrera frase i sobretot a través dels accents d'intensitat en “un” i “allá”. Aquesta accentuació, a banda del valor interpretatiu del text, reforça l'argument estatutari que Montilla ha exagerat la seva

reacció a la sentència al fer una crida a la manifestació, contraposant el marc de la font amb la del programa *En Días como Hoy*. A RNE això també es produeix, com en el cas de la SER, en la contraposició entre el marc estatutari i el constitucionalista:

En el Partido Popular que presentó el recurso, /moderada/ satisfacción, a pesar de que a penas recoge sus intenciones. Entienden que ahora /sí/ que hay un estatuto acorde con la Carta Magna y esperan que /todos/ cumplan con él (ID 422)

L'accent de focalització en “moderada” i la rapidesa en la locució de la frase “a pesar de que apenas recoge sus intenciones” doten a aquesta intervenció informativa de doble *frame* no coincident, un doble marc elaborat per selecció de lèxic, elements interpretatius i la construcció melòdica.

En el cas de les emissores autonòmiques, el doble *frame* no coincident es produeix especialment a través de la contraposició dels marcs estatutari/constitucionalista i el marc sobiranista. Tot plegat es produeix en tota mena d'intervencions on els accents de focalització tenen especial rellevància. Per posar un exemple prou indicatiu, veiem aquest fragment de Catalunya Ràdio, on en la repassada de premsa es fa referència a la portada del diari ABC i on es contrasta de forma evident el marc de la font i el del programa:

I acabem amb la portada de l'ABC que duu aquest titular: El TC /purga/ l'Estatut i a sobre d'aquest titular hi veiem una "immensa" bandera espanyola i davant la cara del futbolista Fernando Torres. Per tant, [pausa curta] no siguem malpensats [pausa curta], la /inmensa/ bandera espanyola no té /res/ a veure amb la retallada de l'Estatut. Fa referència, /només/, al partit que avui juga la selecció espanyola contra Portugal (ID 128)

De nou ens trobem una intervenció que tot i considerar-se informativa també inclou elements opinatius i on els accents de focalització a “immensa”, “res” i “només” marquen de forma evident el doble *frame*. No tan evident és el següent exemple extret de *El Món a RAC1*:

Tot el contrari que els populars que creuen que la sentència /evidencia/ que l'Estatut aprovat pel poble català i les Corts Espanyoles /no/ encaixa amb la Constitució (D 618)

A banda d'utilitzar la paraula “encaix”, exclusiva dels marcs sobiranista i independentista, la construcció melòdica posa un accent a “evidència” i tot seguit es produeix una locució ràpida de la frase “aprovar pel poble català i les Corts espanyoles”, fent una pausa significativa després d'aquest fragment i seguint amb un “no” accentuat que contrasta l'argument de la legitimitat democràtica de l'Estatut, pròpia del sobiranisme, i la imposició legal del marc constitucionalista. En aquest cas, doncs, també es produeix el doble *frame*.

El doble marc, tant el coincident com el no-coincident, es produeix a través de tres factors que n'ajuden la construcció: lèxic, argumentació interpretativa i locució. Cal destacar que en el cas de les intervencions opinatives, on el marc és el de l'emissor, també es fa referència a marcs aliens, però en aquest cas no s'utilitzen com a font informativa sinó com a part de l'argumentació de reforç del *frame* de l'opinador. Cal destacar que en les intervencions informatives on coincideixen font-emissor o en les intervencions opinatives l'ús de la construcció melòdica va orientat generalment a reforçar el *frame*. L'ús de la locució en aquests casos és més lliure, més emfàtica, amb un cert grau de dramatització del discurs que la locució informativa no es pot permetre. En aquest sentit trobem intervencions com la de Joan B. Culla a Catalunya Ràdio, on l'ús de pauses i accents d'intensitat li atorga una lectura crítica i fins i tot irònica evident:

El que més em xoca és, d'ahir a la nit, és això, /determinades/ portades de diaris i /determinades/ declaracions tant des del govern com des de l'oposició a /Espanya/ i també algunes forces polítiques d'aquí dient : /Nooooo/ /bueno/, això no ha sigut res, hauria pogut ser molt pitjor. Home /sí/ [pausa] és clar [pausa] vull dir, potser formava part d'una certa /tàctica/ de guerra psicològica el haver /filtrat/ i fer córrer i /difós/ que hi havia hagut molts esborranys anteriors, propostes anteriors a la sentència que eren, /efectivament/, encara /mooolt/ més devastadores, no? [pausa llarga] Però és clar, això /no/ fa bona aquesta (ID 268)

Aquesta dramatització també es dona en altres intervencions on la construcció melòdica hi juga un paper central en el reforçament del marc a través del recurs de la dramatització o fins i tot l'espectacularització del discurs. Un cas clar en aquest sentit són les intervencions del tertulià

Xavier Sala-Martín a RAC1. En la seva metàfora entre Catalunya i la dona maltractada utilitza una intensitat alta en el discurs amb ús estratègic d'accents de focalització i pauses:

Ens hem de treure ja del cap d'una vegada de que som un poble sobirà, (pausa llarga) perquè /no/ ho som. I per tant en aquest context /no/ es pot avançar més /iiiiiii/ [pausa] i quan el marit humilia a la dona d'una manera reiterada, la dona li demana, diguem, sortir els divendres amb els seus amics i el marit li diu /no/, /no/ pots sortir, /jo/ faig les lleis, /jo/ sóc el jutge, /jo/ sóc el que decideixo per tu, doncs a la dona no li queda més remei que /marxar/ [pausa]. Em sembla que s'ha quedat /esgotat/ /tot/ el que podies fer dintre d'Espanya i la /única/ [pausa llarga] la única via és la independència (ID 874)

Casos similars es produeixen a Cadena SER o RNE, on també la ironia és un recurs elaborat a través de la locució en el cas d'alguns opinadors, com Juan Cruz a RNE, que construeixen un discurs molt accentuat en termes d'intensitat i amb una utilització estratègica del ritme de locució.

/Desgaaaarro/ sentimental. /Bueeeeno/, parece que, de pronto, el Tribunal Constitucional es una cosa de /Rusia/ que viene aquí [pausa] a /España/ de convidada de piedra y dice una serie cosas contra las que hay /estar/ o a favor de las que hay que /estar/ [pausa]. /No/ [pausa]. El Tribunal Constitucional es una institución /española/ que se han *dao* los españoles para dirimir cuestiones como ésta. Y /va/ y le preguntan: /Oiga/, esto es constitucional? Y va y te da [pausa llarga] es como la /farmacia/, tu pides una receta y te la /dan/ (ID 476)

No és objectiu principal d'aquesta recerca fer una anàlisi exhaustiva de la construcció melòdica del discurs oral, una tasca que comportaria una major profunditat analítica i la consideració de molts més paràmetres, però sí que ens resulta rellevant marcar el paper que la locució radiofònica juga en la construcció de marcs:

- a) com esdevé un indicatiu clar de la presència de *frames* o de dispositius de *frame*,
- b) com es transforma en una eina que permet al periodista elaborar a seva pròpia narrativa a través del seu marc de referència, o bé construint-lo o bé remodelant en més o menys mesura marcs aliens.

També resulta destacable el paper de la locució, especialment en el discurs radiofònic, per tal d'utilitzar tota mena de recursos expressius que reforcin els discursos opinatius en antena.

Aquest nivell d'anàlisi de la construcció melòdica del discurs, tot i que a un nivell molt microestructural respecte al *frame analysis*, resulta una aportació valuosa del mitjà radiofònic a aquest camp teòric-metodològic que permet allunyar-nos de la reducció de l'anàlisi purament textual i aportar informació rellevant sobre els processos de construcció dels marcs interpretatius. Tot i així, resulta indispensable combinar aquesta anàlisi amb una revisió general de l'estructura de cada programa per acabar de perfilar com es construeixen els *frames*.

5.3.-Nivell 3: Estructura global

A banda de la part quantitativa de la recerca, basada en un recull i categorització d'intervencions per veure el pes i les característiques dels diferents marcs interpretatius en les emissores analitzades, i també a banda de les estratègies de locució aplicades pels diferents actors mediàtics per a la construcció de marcs a la ràdio, resulta indispensable tenir en compte un tercer nivell d'anàlisi que mostra la capacitat dels periodistes per a modelar la narrativa dels seus espais, el que hem anomenat com a "Nivell 3" o "estructura global" del programa.

En l'anàlisi d'aquesta estructura trobem les claus que ens mostren la lògica, estratègies i rutina professional dels periodistes radiofònics a l'hora de construir un marc global per a cada programa analitzat. És el que hem anomenat "pistes estructurals" de marc i que van des de la col·locació i temps dedicat a la notícia de l'Estatut fins al nombre i ordre de col·locació dels entrevistats polítics en directe passant per la composició ideològica de les tertúlies entre altres paràmetres.

Com a norma general, tots els programes analitzats tenen una estructura o escaleta molt similar, entenant per escaleta la distribució genèrica de les diverses seccions durant les quatre hores de programa analitzades. De les 6 a les 7, els editors obren el programa amb la notícia del dia, a la que en més o menys mesura afegeixen elements de marc que indiquen la línia editorial del programa.

El Matí de Catalunya Ràdio i RAC 1 són els dos espais on de manera més clara s'evidencia el marc en la notícia d'obertura, amb locucions amb accents d'intensitat molt marcats i una

selecció lèxica que connota una valoració molt negativa de la sentència. Tot i que no es desplega de manera completa, algunes de les característiques d'aquesta notícia d'entrada marquen el marc sobiranista. En el cas de les ràdios estatals aquest posicionament és més feble.

RNE no obre directament amb la notícia de la sentència sobre l'Estatut de Catalunya si no que ho fa amb el partit de futbol del Mundial que enfrontava a Espanya i Portugal aquell mateix dia, tot i que d'una manera molt informal, amb una locució empàtica amb l'oient. Immediatament després, però, Juan Ramon Lucas destaca quina és la notícia del dia, la de la sentència de l'Estatut, i elabora un titular que és en si mateix un *frame device*: "El Tribunal Constitucional avala el Estatut". També en el terreny estatutari es mou Cadena SER però amb molta menys intensitat en la definició de marc que RNE. Es fa un resum quantitatiu de la sentència, es fa referència a la reacció del govern català i es parla de la manifestació del 10 de juliol. Com veurem, *Hoy por Hoy* resulta el programa més ambivalent pel que fa a la tasca de *framers* i *reframers* del seu editor i periodistes, movent-se alternativament entre el *frame* sobiranista i l'estatutari i explotant tots els punts de contacte d'aquests dos marcs fronterers.

Després d'aquesta primera introducció de cada un dels programes, tots ells desenvolupen la notícia, però ja sense els seus editors en antena. Són els periodistes del servei informatiu de cada emissora els encarregats de desplegar un format de noticiari fins a les 7:00 del matí. Aquest noticiari té una estructura de *hot clock*, és a dir, d'estructura que es repeteix cada 15-30 minuts, i que també ocupa bona part de l'hora de 7 a 8 però amb petites variacions per l'entrada en antena ja de manera definitiva dels editors i dels equips propis de cada espai. Cal esmentar, com a característica comuna a tots els programes, que el marc s'intensifica i es fa més evident a mesura que s'entra en la franja de màxima audiència, de les 7:15 fins pràcticament les 9 del matí. En aquestes dues hores és on apareixen les editorials, les columnes d'opinió, les principals entrevistes telefòniques polítiques de reacció a la notícia i s'inicien les tertúlies. De 9 a 10 tots els programes tanquen els seus espais d'opinió, dediquen un espai a una entrevista política en profunditat i donen pas a alguna secció d'humor.

5.3.1.-Catalunya Ràdio

L'estructura descrita té una excepció, la de *El Matí de Catalunya Ràdio*, que tot i que no trenca del tot aquesta dinàmica, sí que desplega una estructura sensiblement diferent a la resta d'emissores justificada, segons el propi editor, per l'excepcionalitat de la notícia de la sentència de l'Estatut.

Fig.- 31- ESCALETA DE CONTINGUTS DE EL MATÍ DE CATALUNYA RÀDIO

6:00 – 7:00	<p>6:00-6:02: Notícia d'obertura editorialitzada amb marc sobiranista</p> <p>6:02-6:25: Desplegament de la notícia:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Declaracions de José Montilla. Per ordre d'aparició: crítica al TC, defensa de la integritat del text estatutari i crida a la manifestació del 10 de juliol de 2010. → Procés judicial de l'Estatut al TC → Repassada al contingut de la sentència: llengua, finançament, nació, justícia, Síndic de Greuges, caixes d'estalvis. → Reaccions polítiques catalanes: CiU (Artur Mas), ERC (Joan Puigcercós), IC-V (Joan Herrera), PPC (Alicia Sánchez Camacho) i Ciutadans (cita indirecta) → Reaccions polítiques estatals: Govern Espanyol (Maria Teresa Fernández de la Vega) i Partit Popular (Soraya Sáenz de Santamaría) → Altres reaccions: UGT, CCOO i declaracions de Alfons López Tena. <p>6:25-6:30: Altres notícies: Cas Palau, nota de selectivitat i esports</p> <p>6:30-6:55: Repetició estructura informativa precedent</p> <p>6:55-7:00: Humor → temàtica única de la sentència de l'Estatut</p>
7:00 – 8:00	<p>7:00-7:03: Editorial sobiranista amb elements independentistes</p> <p>7:03-7:25: Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia</p> <p>7:25-7:30: Altres notícies</p> <p>7:30-7:32: Sumari i crida extraordinària a la participació dels oients</p> <p>7:30-7:45: Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia</p> <p>7:45-7:50: Repassada de premsa basada exclusivament en el tema de l'Estatut: premsa catalana i premsa estatal.</p> <p>7: 50-7:57: Humor → temàtica única de la sentència de l'Estatut</p> <p>7:57-8:00: Selecció musical de l'editor: "La Gallineta" de Lluís Llach</p>
8:00- 9:00	<p>8-8:20: Mateixa editorial i mateixa estructura informativa de desplegament de la notícia</p> <p>8:20-8:45: 1era tanda d'entrevistes telefòniques de valoració i reacció de polítics i experts</p> <ul style="list-style-type: none"> → Entrevista telefònica a Miquel Iceta (PSC) → Entrevista telefònica Gregorio Peces Barba → Entrevista telefònica Joan Puigcercós (ERC) → Entrevista telefònica Joan Herrera (IC-V) → Entrevista telefònica Ernest Benach, en qualitat de president del Parlament català. → Referència de l'editor a la impossibilitat de contactar amb cap dirigent de CiU

	<p>fins després de l'executiva nacional del partit, a les 12:30.</p> <p>8:45-8:50: Entrevista telefònica amb Muriel Casals, presidenta d'Òmnium Cultural</p> <p>8:50-9:05: Entrevista telefònica amb Alicia Sánchez Camacho (PPC)</p>
9:00-10:00	<p>9:05-10:00: Tertúlia</p> <p>→ Tertulians a estudi: Jesús Albalat (periodista de El Periódico), Antoni Dalmau (ex polític, escriptor i col·laborador del rotatiu Avui), Lluís Coromines (polític convergent) i Andreu Mayayo (historiador).</p> <p>→ Tertulians que van apareixer telefònicament en antena (per ordre d'aparició): Santiago Vidal (jutge), Joan B. Culla (periodista i historiador), Xavi Xirgu (editor de l'Avui) i Ferran Espada (editor de El Punt).</p> <p>→ Trucades dels oients que van apareixer en dues ondes (9:20 i 9:45) durant la tertúlia.</p> <p>9:33-9:40: Entrevista Gaspar Zarrías, responsable de política autonòmica del PSOE, que es produeix al bell mig de l'espai opinatiu.</p>

Font: Elaboració pròpia.

El Matí de Catalunya Ràdio desplega un *frame* sobiranista des de l'inici del programa, on Manel Fuentes elabora un titular editorialitzat o notícia editorialitzada, és a dir, que a banda de narrar la notícia del dia, la locució i la selecció lèxica marquen clarament la línia editorial del programa. El desplegament de la notícia, a càrrec de diversos periodistes, se centra en primer lloc en la reacció del govern català d'on es destaquen i es repeteixen dos talls de veu durant la primera hora de programa: la crítica al TC i la crida a la manifestació del 10 de juliol de 2010. En cap moment es fa referència als elements estatutaris de la declaració institucional del president Montilla i només s'editen aquelles declaracions clarament sobiranistes. També apareix citada de forma repetida l'entitat organitzadora de la manifestació, Òmnium Cultural. Aquesta continuada referència a l'ens també es dona a RAC 1, però no s'esmenta ni a RNE ni a Cadena SER. Obviar els organitzadors de la manifestació va ser també un element comú a les principals capçaleres de Madrid.

Després de la reacció política oficial de la Generalitat, *El Matí de Catalunya Ràdio* parla de les dificultats per dictar sentència del TC i sempre que fa referència a l'Estatut destaca la seva legitimitat democràtica per la seva aprovació en referèndum. Aquesta articulació continuada en qualsevol notícia, editorial, entrevista o mediació en la tertúlia indica un element narratiu repetitiu que marca el marc sobiranista. També és indicatiu l'ordre de les temàtiques de la resolució judicial que es destaquen en antena pel que fa a preceptes anul·lats: llengua, finançament i el terme nació del preàmbul, amb especial menció, també repetitiva en tota l'articulació de la informació, de les vegades que es diu "indissoluble unidad de la nación

espanyola”. Només quan ja s’han citat aquestes tres temàtiques, la redacció de la notícia entra en altres aspectes de la sentència. La manera de referir aquest llistat de preceptes anul·lats de caire més pragmàtic és altament descriptiva, sense marc interpretatiu evident.

La primera entrada en antena d’altres veus polítiques es produeix a les 06:15 hores. L’ordre dels talls de veu respon a un criteri de pes parlamentari de les diferents forces polítiques: CiU, ERC, IC-V, PPC i C’s. Cal destacar que Catalunya Ràdio és l’única emissora que fa referència a aquesta darrera formació política. Tots els talls de veu de reacció política estan extrets de les rodes de premsa oficials de les formacions polítiques i s’aniran repetint de forma pràcticament idèntica i en el mateix ordre fins a les 8 del matí, tot i que en versions més llargues o més curtes segons l’edició del talls.

Un cop repassada la reacció política catalana, i a través del gènere de la crònica, s’introdueixen les reaccions polítiques del govern espanyol, a càrrec de la vicepresidenta primera del govern, Maria Teresa Fernández de la Vega, i del Partit Popular, a càrrec de Soraya Sáenz de Santamaría.

Una de les particularitats de Catalunya Ràdio en el tractament de la notícia de la sentència sobre l’Estatut és que és la única emissora que dóna veu a altres institucions i personatges no vinculats amb la política parlamentària: es recullen les declaracions dels representants dels principals sindicats majoritaris, UGT i CCOO, i també s’introdueixen talls de veu d’Alfons López Tena en qualitat d’expert, com a jurista i com a veu política acreditada per l’organització de les consultes populars per la independència de Catalunya. Evidentment el seu marc és purament independentista. Cap altra emissora contempla a aquests actors en l’elaboració de la informació.

A partir de les 6:30 el marc sobiranista s’intensifica per locució a través de l’entrada en antena del coeditor, Jofre Llombart. Tot i que es repeteix pràcticament la mateixa estructura informativa, es canvia lleugerament l’ordre i importància d’algunes dels temes referents a la sentència, deixant el finançament de banda i centrant-se en la importància dels temes de nació i llengua, amb especial menció a les seves repercussions en els mitjans de comunicació públics, una menció que s’anirà repetint en el tractament informatiu de la sentència durant tot el matí. El final d’aquesta primera hora de programa es realitza a través d’una petita secció d’humor on s’ironitza sobre la posició d’ultradreta de la cadena televisiva Intereconomía i on es fa

referència a les metàfores esportives utilitzades per un periodista de Catalunya Ràdio per parlar del procés d'aprovació de l'Estatut. La construcció de marc per contraposició a *frames* extrems o a través de la ridiculització o banalització del procés judicial de l'Estatut reforcen la narrativa sobiranista present en tot el programa.

A partir de les 7 del matí, l'editor es reincorpora a l'antena i obre l'hora amb una editorial de marc sobiranista amb lleugeres referències a l'independentisme. Posteriorment es desplega l'informatiu amb una estructura pràcticament idèntica a l'escoltada a l'hora precedent. És a partir d'aquest moment del matí que Manel Fuentes fa una crida extraordinària⁹⁶ a la participació de “tots” els oients, dirigint el sentit d'aquesta participació tot dient que els interessa molt escoltar l'opinió de tota la gent possible “en el dia que ens han retallat l'Estatut”. Catalunya Ràdio i RNE són les úniques emissores que tenen participació, tot i que RNE no la introdueix de forma excepcional sinó ordinària. RAC1 només accepta participació via SMS i amb una pregunta tancada: “aniràs a la manifestació del 10 de juliol?”.

La primera repassada de premsa àmplia del dia està dedicada a destacar el consens editorial de la premsa catalana en el marc sobiranista i es contrasta aquesta amb la premsa de Madrid tot accentuant les profundes diferències entre les diverses línies editorials. Aquesta secció, present en tots els programes analitzats, té un tractament humorístic i/o irònic que també comparteix RAC1, però que en canvi no utilitzen les emissores estatals. Aquest tractament irònic reforça el marc sobiranista de forma molt clara just a partir de les 7:50, en un dels moments de màxima audiència del programa. Després hi ha la secció d'humor, també opinativa i de marc predominantment sobiranista, i l'hora es tanca amb un tema musical escollit per l'editor que acaba de reforçar aquesta pujada d'intensitat en la construcció de marc via la ironia. El tema escollit és “La Gallineta”, de Lluís Llach, que tracta d'un granger que esclavitzava a la seva gallina i l'aboca a la revolució. La lectura metafòrica del tema equiparant la gallina amb Catalunya aporta, de nou, trets independentistes que ja es marcaven en *El Matí de Catalunya Ràdio* a través de la selecció de declaracions d'Alfons López Tena i part de l'editorial de Manel Fuentes. L'ús de temes musicals per a construir el *frame* per part dels editors catalans també es donarà amb Jordi Basté, tot i que en el seu cas opta pel tema “El Meu País”, també de Lluís Llach, i fins i tot elabora una editorial de marc sobiranista al voltant de la lletra d'aquesta cançó. Aquest tema té una càrrega menys revolucionària i més sentimental.

⁹⁶ Normalment només hi ha un petit espai darrera de la tertúlia i amb una clara limitació de temps

A les 8 del matí, l'ordre de desenvolupament opinatiu i informatiu del programa és exacte al de l'hora precedent: repetició de l'editorial però amb locució més emfàtica i desenvolupament de la notícia amb els mateixos elements. És a partir de les 8.15 hores que l'estructura del programa canvia, es trenca el *hot clock* informatiu que havia prevalgut en les dos anteriors hores i comencen a aparèixer entrevistes telefòniques en directe de diversos responsables polítics catalans.

Especialment destacable és que la primera entrevista en directe que apareix a *El Matí de Catalunya Ràdio* sigui la de Miquel Iceta, portaveu dels socialistes catalans⁹⁷. En cap moment l'entrevista resulta especialment agressiva o crítica amb la situació política del PSC. El mateix passa amb les entrevistes polítiques en directe que apareixen en aquesta hora de programa - Joan Puigcercós (ERC) i Joan Herrera (IC-V). També amb l'entrevista a Ernest Benach, president del Parlament català, es manté un registre cordial on l'entrevistat té llibertat de desplegar de manera completa tota la seva argumentació política sense interrupcions. En tots els casos citats es dona per fet que la valoració de la sentència és negativa, es produeix un consens entre polítics-editor-programa en aquesta valoració i es produeix una exposició de marcs estatutaris i independentistes neta.

Cal esmentar que just després d'aquesta roda d'entrevistes telefòniques amb forces polítiques catalanes, l'editor exposa que els ha estat impossible comptar amb alguna veu acreditada de la coalició Convergència i Unió. Segons paraules de Manel Fuentes en antena, la formació política havia declarat que no parlaria cap dels seus dirigents fins després de la reunió del comitè de la federació nacionalista que havia de tenir lloc a les 12:30 del migdia d'aquell mateix dia. En aquest sentit cal marcar dos factors:

- a) per una banda, el líder convergent Artur Mas havia estat en directe el dia anterior a Catalunya Ràdio
- b) per altra banda, aquest bloqueig de dirigents convergents en l'antena dels programes matinals del dia 29 no va ser total: Josep Antoni Duran i Lleida entrava en antena a RAC 1 i Josep Sánchez Llibre tenia una entrevista pactada amb anterioritat a RNE que no es va anul·lar amb motiu de la sentència.

⁹⁷ El dirigent del PSC només va ser entrevistat en aquesta emissora i a *Els Matins de TV3*, un programa de la televisió pública catalana.

Cas a banda mereixen les entrevistes amb Gregorio Peces Barba, però sobretot l'única entrevista amb Alícia Sánchez Camacho, dirigent del Partit Popular de Catalunya de tots els programes radiofònics analitzats. En el cas de Peces Barba, que apareix com a expert i presentat com a “pare de la Constitució espanyola”, es produeix una entrevista telefònica - molt més àmplia que les entrevistes de reacció política - on l'ex polític socialista exposa un marc que barreja elements estatutaris i constitucionalistes. Peces Barba és entrevistat minuts abans a RNE on el seu posicionament constitucionalista és molt més marcat. De fet, Manel Fuentes porta a terme una entrevista de contraposició de marcs, on les preguntes impliquen una defensa de l'entrevistat enlloc d'una exposició argumental còmoda. Especialment rellevant és una de les preguntes de Manel Fuentes qüestionant, via accents de focalització en la locució, el respecte del TC a la voluntat del poble de Catalunya. Davant d'aquesta pregunta, Peces Barba defensa la posició del TC i la seva legitimitat i es defensa deslegitimant el resultat del referèndum de setembre de 2007.

MANEL FUENTES: Ha respetado la voluntad del pueblo el Tribunal Constitucional?

PECES BARBA: El Tribunal Constitucional ha *respetao* la Constitución. La voluntad del pueblo... Pues tampoco estamos tan seguros de ese tema... Pues tenga usted en cuenta que no han *votao* favorablemente ni el 40% de los ciudadanos de Cataluña en el referéndum... (ID 196)

Curiosament, aquesta entrevista basada en argumentacions de *frames* adversos - que obliga a l'entrevistat a defensar-se - provoca també la moderació del discurs de l'ex polític socialista. L'entrevista amb Gregorio Peces Barba contrapesa dos marcs, el de l'entrevistador i l'entrevistat, on cada pregunta connota el marc de l'editor. Tot i això, l'entrevistat pot exposar les seves argumentacions sense interrupcions. No serà el cas de l'entrevista amb Alicia Sánchez Camacho (PPC). També es tracta d'una entrevista telefònica que contraposa el marc sobiranista de l'editor i el constitucionalista de l'entrevistada. Però així com en el cas de Peces Barba, l'entrevistat tenia espai per construir la seva argumentació, en el cas de Camacho això només es produeix en els primers minuts de l'entrevista. Després Manel Fuentes la talla diverses vegades per introduir elements de reforç del seu propi marc. Aquesta atac-defensa entre editor-entrevistada es produeix durant tota l'entrevista. Un bon exemple és la discussió al voltant de la legitimitat del procés judicial portat a terme en el cas de l'Estatut.

SÁNCHEZ CAMACHO: D'això ja n'hem parlat i hem parlat diverses vegades del procés i que el procés ens pot agradar més o menys i que el...

FUENTES: A vostè li agrada?

SÁNCHEZ CAMACHO: Tot, tot és millorable. Miri, jo el que faig és respectar-lo.

FUENTES: Però li agrada o no li agrada?

SÁNCHEZ CAMACHO: Jo, jo el respecto. No crec que... A mi m'agrada perquè és el que vam votar tots els catalans i tots els espanyols. I és el que vam votar en un 91% en referèndum a Catalunya, eh?. Perquè a la Constitució és on deia totes aquestes coses, i la va votar el poble de Catalunya. (FUENTES LA TALLA)

FUENTES: El 91% no va votar que un Tribunal acabés sentenciant la decisió d'una votació popular. Eh?

SÁNCHEZ CAMACHO: El 91% va votar exactament això que vostè ha dit (ID 236)

Cal destacar que l'entrevista amb Alicia Sánchez Camacho és molt més llarga que la resta de les realitzades a responsables polítics catalans. A més a més, estructuralment, queda aïllada de la resta d'entrevistes polítiques d'aquesta franja de programa. Aquest aïllament no només és estructural sinó també de marc, on el bloc sobiranista i de valoració negativa de la sentència es tanca amb l'entrevista amb Muriel Casals, presidenta de Òmnium Cultural⁹⁸. Després és quan es produeix l'entrevista amb la líder popular. En aquest cas Fuentes actua amb el rol del clàssic *watchdog*, més propi de la cultura periodística anglosaxona. Però aquest rol no respon a un intent de fiscalitzar el poder sinó de portar a terme una tasca de re-emmarcament fort on l'estil i estructura de l'entrevista porta a la construcció contínua d'un doble *frame*.

A partir de les 9 del matí s'inicia el temps de tertúlia, que en el programa del dia 29 també té una estructuració excepcional. A banda dels tertulians habituals ja pactats per aquell dia, Manel Fuentes anuncia que entraran per telèfon altres tertulians habituals per aportar la seva reflexió sobre la sentència de l'Estatut. Tots els tertulians, tant a l'estudi com a través de les intervencions telefòniques, sostenen posicions sobiranistes o properes a l'independentisme. Tota la tertúlia gira principalment al voltant de 3 temes: justícia, nació i llengua.

⁹⁸ L'entrevista a Muriel Casals, presidenta d'Òmnium Cultural, sobre l'organització de la manifestació a favor de la nació catalana és l'única entrevista a aquest entitat cultural que apareix en el conjunt de les emissores analitzades.

Aquest espai opinatiu, que dura de les 9 a pràcticament les 9:45 h, introdueix elements de contextualització informativa que dirigeix les argumentacions cap a un reforç del marc sobiranista general que es desplega durant les quatre hores analitzades. També s'introdueixen diverses trucades d'oients durant el transcurs de la tertúlia. La selecció d'aquestes trucades mostra una majoria sobiranista, tot i que també trobem crítiques genèriques a la política i els polítics, visions conformistes – “hem salvat més que els mobles” -, marcs independentistes, des de moderats fins a radicals, diversos oients que demanen eleccions anticipades, etc. No hi ha cabuda per cap marc estatutari ni constitucionalista⁹⁹.

La darrera entrevista en directe que es realitza en les quatre hores analitzades (6 a 10:00) de *El Matí de Catalunya Ràdio* acaba de perfilar la narrativa del programa i és indicativa de com l'estil, format i ubicació horària de les entrevistes implica una construcció de marc evident. Es tracta de l'entrevista a Gaspar Zarrías, responsable de política autonòmica del PSOE i únic dirigent d'aquest partit fora de govern entrevistat a les quatre emissores analitzades. Com en el cas de la popular Alícia Sánchez Camacho, el nivell d'adversitat entre el marc sobiranista de l'editor i l'estatutari de l'entrevistat genera una dinàmica de preguntes d'atac i respostes de defensa que generen una tensió creixent de l'entrevistat, fàcilment detectable a través de la pujada progressiva de la intensitat i les diverses pauses dubitatives de l'entrevistat, que té poc marge per desplegar el propi argumentari, basat en l'atac al PP.

FUENTES: Son ustedes irresponsables?

GASPAR ZARRIAS: Pues yo creo que no [pausa]

FUENTES: Ustedes votaron una cosa en el Parlamento español y ahora resulta que esta cosa que votaron estaba fuera de la ley.

ZARRIAS: [pausa breu] Bueno, tenemos unas reglas de juego queeee determinan (silenci dubitatiu) queeee todos los conflictos de este tipo se dirimen en el seno del Tribunal Constitucional, que además de las cuestiones que ya se conocen, en estos momentos está legitimado...

FUENTES: Dónde queda la política, pues?

ZARRIAS: [pausa] No, es que el estado de derecho y las reglas del juego predeterminan una serie de escenarios [pausa] y estamos en un escenario que

⁹⁹ Cal esmentar que aquests *frames* apareixeran en diversos moments fora del *prime time*, amb la intervenció d'algun tertulià constitucionalista – el director de *El Mundo* a Catalunya, Alex Salmon - o amb l'entrevista amb Albert Rivera, dirigent del partit Ciutadans.

un partido político, el Partido Popular, ehhh, impugna un número muy importante de artículos del Estatuto de Cataluña, que aprobó el Parlament de Catalunya, que aprobaron las Cortes, tanto el Congreso como el Senado, y que votaron posteriormente los catalanes en referéndum...

FUENTES: que firmó el Rey.

ZARRIAS: [pausa] sí, sí, que firmó el Rey. Pero eso es lógico en un estado de derecho como el nuestro que tiene una màxima instancia...

TALLA FUENTES: El proceso es lógico, señor Zarrías?

ZARRIAS: El proceso es el que establecen las leyes.

FUENTES: Y es lógico?

ZARRÍAS: Que mientras no se cambien, son las reglas que nos hemos *dao* todos para convivir. Si no sería *complicao* (ID 274)

L'entrevista a Gaspar Zarrías es produeix al bell mig de la tertúlia, però els tertulians no hi intervenen. Després, però, sí que valoren l'entrevista, en aquest cas posant de manifest les incongruències de l'entrevistat respecte a la repercussió de la sentència sobre altres Estatuts autonòmics de la resta d'Espanya. Amb l'estil de l'entrevista i la posterior opinió negativa cap a les argumentacions de l'entrevistat, aquesta veu política ajuda a tancar una narrativa marcadament sobiranista. Aquesta es construeix a través del to, el tipus de preguntes i argumentació general de les entrevistes a actors polítics amb marcs de valoració positiva de la sentència. Tot això és utilitzat per reforçar el marc propi a través de posar en qüestió les bases argumentals de marcs que queden fora de la línia editorial del programa. Tot i augmentar la diversitat de fonts polítiques utilitzades per *El Matí de Catalunya Ràdio* – de fet, el programa radiofònic amb més pluralitat política de tots els analitzats –aquest tipus d'estratègies de construcció del marc destaquen el paper de l'editor com a *strong reframer*.

Es podria concloure que la construcció de marc de Catalunya Ràdio es basa en el següents eixos:

- a) pes informatiu per repetició durant tot el programa de les paraules del president de la Generalitat en la seva declaració institucional.
- b) posicionament editorial sobiranista.
- c) diversitat en el tractament de les entrevistes segons es compartís o no el marc, des de la comoditat dels representants de PSC, ERC i ICV fins a la bel·ligerància argumental cap als representants del PPC i el PSOE.

- d) tractament extraordinari del format de la participació i la tertúlia amb la introducció de noves veus, la majoria de caire sobiranista.
- e) especial rellevància tant en els espais informatius com en els opinatius de dos temes de la resolució judicial: nació i llengua.

5.3.2.-RAC 1

Així com Catalunya Ràdio varia substancialment la seva estructura habitual per donar cobertura a la notícia de la sentència del TC sobre l'Estatut, RAC1 manté una escaleta més estable, tot i que també redueix la diversitat de notícies de la jornada per centrar-se en aquest tema.

Fig.-32 ESCALETA DE CONTINGUTS DE *EL MÓN A RAC 1*

6:00 – 7:00	<p>6:00-6:02: Crida a la manifestació del 10 de juliol de 2010 com a notícia d'obertura</p> <p>6:02-6:03: Referències a la tira còmica de <i>La Vanguardia</i> a mode d'editorial</p> <p>6:03-6:05: Sumari del programa, amb especial incidència en la composició de la tertúlia.</p> <p>6:05 -6:15: Desplegament de la notícia:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Resum del contingut de la resolució judicial: llengua, nació, poder judicial, finançament i articles reinterpretats → Reaccions polítiques catalanes: president de la Generalitat, José Montilla, CiU (Artur Mas), ERC (Joan Puigcercós) i IC-V (Joan Herrera) → Reaccions polítiques estatals: Govern Espanyol (Maria Teresa Fernández de la Vega) i Partit Popular (Soraya Sáenz de Santamaría) → Informació de context sobre el procés judicial de l'Estatut → Repassada de premsa a mode de notícia: <i>La Vanguardia, Avui, El Periódico, El País, El Mundo, Público, El Punt, Diari de Girona, Diari de Tarragona, La Mañana, Segre, Regió 7, ABC i Razón.</i> <p>6:15-6:18: Selecció musical de l'editor: "El meu país", de Lluís Llach.</p> <p>6:15-6:30: Repetició estructura informativa precedent amb dos excepcions</p> <ul style="list-style-type: none"> → Introducció d'una crònica des de Madrid en clau sobiranista: nació i llengua com a temes centrals i repassada detallada a la sentència. → Introducció d'una peça informativa que resumeix la declaració institucional del president de la Generalitat, José Montilla, destacant alguns elements estatutaris del seu discurs <p>6:30 -6:33: Columna d'opinió de Josep Maria Brunet (sobiranista)</p> <p>6:33-6:45: Repetició estructura informativa precedent amb una excepció:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Introducció d'una peça informativa sobre la trajectòria política de l'Estatut amb tall de veu destacat del dirigent popular Angel Acebes <p>6:45-7:00: Altres temes (Cas Palau, selectivitat, esports)</p>
7:00 – 8:00	<p>7:00-7:30: Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia + altres notícies</p>

	<p>7:30-7:33: Repetició columna d'opinió de Josep Maria Brunet (sobiranista)</p> <p>7:30-8:00: Repassada de premsa “Lectura de la premsa en Diagonal”</p> <p>→ <i>La Vanguardia</i> i l'<i>Avui</i> amb un desplegament ampli repassant titulars, editorials, portades i diverses columnes d'opinió.</p> <p>→ Resta de premsa amb el mateix ordre que en repassades anteriors</p> <p>→ Mini secció humorística “El Món al Revés” on es fa referència a un articles de Casimiro Abadillo del rotatiu <i>El Mundo</i>.</p> <p>→ Repassada a capçaleres digitals</p>
8:00- 9:00	<p>8-8:02: Editorial de Jordi Basté utilitzant la lletra de la cançó “El Meu País”</p> <p>8:02-8:15: Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia</p> <p>8:15-8:25: Entrevista amb Joan Vintró, Catedràtic de Dret Constitucional i lletrat del Parlament.</p> <p>→ Sentència declarativa de constitucionalitat</p> <p>→ Repassada a justícia, llengua, finançament i símbols nacionals.</p> <p>8:25-8:30: Entrevista Ernest Benach, president del Parlament de Catalunya</p> <p>8:30-8:33: Connexió en directe amb la seu del PSC, sense entrevista amb cap responsable polític.</p> <p>8:33-8:40: Repassada a reaccions polítiques catalanes i estatals a excepció de PSC</p> <p>8:40-8:45: Repassada de premsa amb el mateix ordre de rotatius que en espais anteriors</p> <p>8:45-9:20: Tertúlia</p> <p>→ Tertulians a estudi: José Antich (director de <i>La Vanguardia</i>), Glòria Serra (periodista), Gemma Calvet (advocada) i Xavier Sala-Martín (economista i membre de la junta directiva dl FC Barcelona).</p> <p>8:50-9:00: Entrevista telefònica a Josep Antoni Duran i Lleida, portaveu de CiU al Congrés dels Diputats, al bell mig de l'espai opinatiu</p> <p>→ Valoració de la sentència en termes negatius</p> <p>→ Crítica a Montilla i al PSC</p> <p>→ Comentari sobre l'editorial de <i>La Vanguardia</i> que planteja eleccions anticipades.</p>
9:00-10:00	<p>9:00-9:20: Tertúlia</p> <p>9:20-9:30: Entrevista Angel Gabilondo, ministre de Cultura del govern espanyol.</p> <p>9:30-10:00: Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia + altres notícies</p>

Font: Elaboració pròpia.

A diferència de Catalunya Ràdio, RAC1 no inicia el seu programa amb la notícia de la sentència de forma directa, sinó que el seu editor, Jordi Basté, parla directament de la convocatòria de la manifestació del dia 10 de juliol d'una forma molt col·loquial utilitzant termes com “mani” per parlar de la mobilització ciutadana. Tot i que no és pròpiament una editorial, sí que marca la línia editorial del programa on la hibridació entre informació i opinió és una constant en la construcció narrativa de l'editor del programa. Basté diu que la sentència és una “estocada constitucional”, utilitzant una expressió de Joan Puigcercós d'ERC, i es

mostra crític amb PP i PSOE per afrontar la notícia de la resolució judicial en clau de guanyadors i perdedors polítics. Tot plegat indica un marc sobiranista amb un pes molt més opinatiu que informatiu. Això es reforça de forma evident quan ja a primera hora es destaca de forma especial la composició de la tertúlia que començarà dues hores més tard.

La construcció del marc de RAC1, a banda de les aportacions pròpies de l'editor, també es produeix per la contínua referència que aquest programa fa de continguts de la premsa escrita, especialment de *La Vanguardia*, però també de *l'Avui*, tots dos rotatius del mateix grup editorial que l'emissora. Es fan fins a set referències directes a articles d'opinió publicats en aquests rotatius. Un exemple clar de la convergència de continguts entre els dos mitjans es produeix a l'obertura del programa, on Basté eludeix elaborar una editorial pròpia – la farà a les 8 del matí – i fa referència a la tira còmica del dibuixant Toni Batllori publicada a *La Vanguardia* i que tracta irònicament la invalidesa jurídica del terme nació del preàmbul.

Després d'un inici de programa sense una estructuració clara i amb molt pes opinatiu al voltant de la sentència, comença la narració de la notícia en si. L'ordre temàtic a l'hora de parlar de la resolució és molt similar al de Catalunya Ràdio: llengua, nació, poder judicial i finançament. Posteriorment es fa una repassada als articles reinterpretats, amb el marc sobiranista sempre molt marcat per construcció melòdica i lèxic i on es comença parlant per aquells preceptes més pragmàtics per acabar parlant dels més simbòlics en un *crescendo* dramàtic que de nou indica la permeabilitat entre la informació i l'opinió.

Així com Catalunya Ràdio havia donat pas d'una manera immediata a la declaració del President de la Generalitat, RAC1 ho fa amb més retard i amb un apunt inicial destacable: Basté diu en antena que el programa tindrà totes les reaccions polítiques possibles a excepció del PSC, ja que aquest partit ha programat la seva executiva a les 8 del matí. L'editor titlla aquest fet de sorprenent i anuncia que el programa farà una connexió en directe des de les portes de la seu del partit al carrer Nicaragua de Barcelona, tot i que no hi haurà, en les quatre hores analitzades, cap declaració directa de cap responsable polític dels socialistes catalans. A partir d'aquí s'inicia la roda de declaracions polítiques que pràcticament durant tot el programa es basaran en els mateixos talls de veu i s'exposaran en el mateix ordre. En aquesta primera repassada a reaccions polítiques no apareix ni PPC i C's. Resulta indicatiu respecte a la influència de l'estructura en la construcció de marcs, que RAC1 ordena les declaracions del president de la Generalitat, José Montilla i el líder de l'oposició, Artur Mas, perquè apareguin

sempre juntes en un bloc de reacció política general, sense fer una distinció de les declaracions de Montilla com a càrrec institucional. Aquesta estructura reforça un tractament polític bipartidista i de context pre-electoral. Això també es potencia pel fet que RAC1 és l'única emissora que edita un tall d'Artur Mas referint-se a les eleccions autonòmiques del mes de novembre de 2010.

Posteriorment, i a través d'una introducció opinativa de l'editor - diu que els polítics espanyols "estan jugant amb Catalunya" - es repassa la reacció política estatal a través de les declaracions de Maria Teresa Fernández de la Vega (Govern Espanyol) i Soraya Sáenz de Santamaría (Partit Popular). La notícia es tanca recordant que la sentència s'ha aprovat després de quatre anys i destacant la legitimitat democràtica del procés d'aprovació de l'Estatut.

RAC1 també contempla en el seu desenvolupament informatiu moltes repassades de premsa escrita i digital. De fet, el programa fa un doble tractament d'aquest recurs:

- a) En els blocs purament informatius, la revisió de titulars dels diferents rotatius forma en si mateixa una notícia.
- b) A partir de les 7:30 del matí es transforma en una àmplia secció on entraran rotatius digitals i una lectura en profunditat d'articles, editorials, tires còmiques i altres seccions. La secció porta per títol "La premsa en Diagonal" i té *La Vanguardia* com a rotatiu de referència.

Cal destacar que aquest programa és l'únic de tots els analitzats que recull els titulars de tants rotatius, l'únic que es fa ressò de les capçaleres digitals i també l'únic que elabora aquestes repassades de premsa, més àmplies o simples, més detallades o menys, tres o quatre vegades cada hora de programa. D'aquí que la representació de marcs sigui força variada a RAC1 quan la font de la informació són altres mitjans de comunicació¹⁰⁰.

El primer bloc de programa, de ritme vertiginós i amb una barreja evident de intervencions informatives i opinatives, acaba a les 6:15 h. amb el tema musical "El Meu País" de Lluís Llach. Després es torna a desplegar tota la informació sobre la sentència exactament en el mateix ordre que en el bloc anterior. L'únic element informatiu nou és la introducció crònica

¹⁰⁰ RAC1 té un percentatge significatiu de font "Altres" precisament per les reiterades repassades de premsa que elabora.

des de Madrid es força completa i repassa el contingut de la resolució judicial amb un marc sobiranista per selecció lèxica i accents de focalització. Aquest nivell de detall s'amplia quan el cronista també afegeix quins aspectes de la sentència s'han salvat després de la "trencadissa", tot considerant que el PP "guanya" en gairebé tots els casos a excepció de política hídrica, política educativa, habitatge, etcètera.

En aquest fragment de programa també s'elabora una peça informativa que es dedica de manera exclusiva a repassar les paraules del President de la Generalitat, José Montilla, a la declaració institucional, i on a banda dels talls de veus més reiterats en totes les emissores catalanes, apareixen dues declaracions que Catalunya Ràdio no utilitza:

- a) la que fa una valoració quantitativa de la sentència tot dient que el "95% de l'Estatut és constitucional"
- b) la que parla de les eleccions autonòmiques del novembre.

RAC1 és l'única emissora catalana que exposa els dos marcs que utilitza Montilla: el sobiranista i l'estatutari, però només en aquest fragment de programa. És a dir, que així com RNE i Cadena SER utilitzen els elements estatutaris de la declaració de Montilla com a bàsics per a la seva construcció de marc, RAC1 no ho fa. Això sí, la introducció de declaracions que fan referència al context electoral sí que forma part de la construcció de marc de l'emissora, que intenta repetidament que la proposta d'avançar les eleccions autonòmiques sigui tema d'agenda mediàtica i potencia una visió bipartidista de la política catalana donant un tracte formal preferent a les paraules d'Artur Mas (CiU) per davant del tractament general de les rodes de reacció política generals. Això es produeix de manera sistemàtica en les quatre hores analitzades.

Ja a les 6:30h es produeix la primera columna d'opinió a càrrec de Josep Maria Brunet, periodista de *La Vanguardia*, que elabora un argumentari de marc sobiranista. Aquesta columna es repetirà íntegra de 7 a 8 del matí. A partir d'aquí ja es produeix una estructura de *hot clock* informatiu repetint els blocs informatius, talls de veu i repassades de premsa que només es veuen interromputs per un petit reportatge sobre la trajectòria de l'Estatut, on fins i tot podem escoltar un tall de veu del popular Angel Acebes, que relaciona l'Estatut amb ETA, una estratègia de construcció de marc per contraposició de *frames* extrems.

De 7 a 7.30 del matí, l'estructura pràcticament és idèntica a la descrita de 6 a 7, tant en els blocs informatius com en els opinatius. És a partir de dos quarts de vuit quan s'entra en la secció "Lectura de la Premsa en Diagonal", on amb un registre entre informatiu i opiniatiu, amb tocs irònics i humorístics, es revisa més a fons tots els rotatius que han anat apareixen en antena. És en aquest espai on es fa referència a les capçaleres digitals, en general amb línies editorials més extremes que la premsa escrita. És aquí on detectem la varietat de marcs que comentàvem i on el *frame* independentista i el constitucionalista radical o "para-constitucionalista" hi tenen una presència constant.

A les 8:00 Jordi Basté elabora un format tradicional d'editorial que pren la lletra de la cançó de Lluís Llach, "El Meu País", com a referència per elaborar un discurs bàsicament sobiranista amb petits tocs independentistes i en un registre col·loquial molt similar a l'elaborat per Manel Fuentes a *El Matí de Catalunya Ràdio*. Posteriorment es fa una repassada informativa exacta a les hores precedents i l'estructura de *hot clock* que s'havia desplegat es trenca amb la primera entrevista en directe del programa a les 8:15. Es tracta de Joan Vinyó, Catedràtic de Dret Constitucional, lletrat del Parlament i la persona que va signar les al·legacions a la Cambra per defensar la constitucionalitat de l'Estatut. La seva revisió de la resolució judicial és bàsicament tècnica, exempta d'una valoració positiva o negativa, on el marc el posa més l'editor amb les seves preguntes que el propi entrevistat. Posteriorment hi ha l'entrevista amb Ernest Benach, President del Parlament, a qui l'editor fa una entrevista empàtica¹⁰¹, que permet al polític desplegar amb plenitud tota la seva argumentació sense cap mena d'interrupció i amb preguntes que l'ajuden a refermar el seu *frame*. La de Benach serà la darrera entrevista política de RAC 1 fins a l'aparició de Josep Antoni Duran i Lleida prop de les 9 del matí.

La resta d'hora es fa una repassada informativa a les reaccions polítiques, destacant la connexió en directe des de la seu del PSC però sense declaracions de cap dirigent socialista.

La tertúlia de RAC1 s'inicia a les 8:45 i té una composició més diversa en quant a *frames* que la de Catalunya Ràdio. Així com el marc de la tertúlia de Catalunya Ràdio es mou en els elements comuns del marc, RAC1 té una àmplia representació de lectures del sobiranisme segons la seva proximitat a l'independentisme o l'estatutarisme. També compta amb l'únic tertulià obertament independentista de totes les emissores analitzades, Xavier Sala Martín. Tot

¹⁰¹ Jordi Basté destacava, en l'entrevista realitzada per a la present recerca, que ell no és partidari de les entrevistes agressives i que defuig el paper de *watchdog*. Diu que ell més aviat contrapregunta.

i que el tema de la llengua surt diverses vegades, cal destacar que no hi ha una temàtica o temàtiques preponderants sobre la resolució judicial i tot passa per argumentacions força generals. De nou s'introdueix el tema de la possibilitat d'avançar eleccions, que ja es consolida com un eix temàtic propi de RAC1 en la seva construcció de marc que l'apropa a les posicions de CiU.

Finalment cal destacar el tractament i marcs de dues entrevistes polítiques en directe més: la telefònica realitzada a Josep Antoni Duran i Lleida (CiU), i que no estava programada a priori, i la realitzada al ministre d'educació Angel Gabilondo a partir de les 9:20 del matí a l'estudi. Duran i Lleida entra en l'espai de la tertúlia, tot i que els tertulians no l'interpel·len directament, ho fa només en Basté, que a més inicia l'entrevista demanant una valoració de la sentència tot citant la "indignació" de Montilla i que Pujol la considera "humiliant". Amb aquest inici, clarament dirigit cap a les posicions sobiranistes de l'entrevistat, aquest pot desplegar de forma còmoda el seu marc interpretatiu. També se li pregunta per la seva posició respecte a l'avançament de les eleccions autonòmiques, una pregunta que indica la consonància entre el marc de l'emissora i el polític, que òbviament contesta que sí.

L'entrevista amb l'Angel Gabilondo, on hi ha un contrast evident entre el *frame* sobiranista del programa i el de l'entrevistat, purament estatutari, resulta còmoda per l'entrevistat. La primera pregunta de Basté és "cómo valora usted la sentencia", es a dir, una pregunta oberta, sense cap mena de càrrega agressiva i que permet a l'entrevistat desplegar pràcticament sense impediments tot el seu argumentari.

En resum, *El Món a RAC 1* construeix el seu *frame* sobiranista a través de diversos elements estructurals:

- a) El pes de les intervencions opinatives tant dins com fora de l'espai de la tertúlia, especialment a través de la contínua editorialització de la informació portada a terme per Jordi Basté
- b) La referència constant a mitjans escrits afins a la línia editorial de l'emissora. En cas que citin mitjans contraris, ho fan amb un subtext irònic a través del qual construeixen el *frame* per contrast.

- c) La confrontació entre el PSC i CIU, potenciant elements estructurals en la narració de les notícies i l'edició dels talls de veu que redundin en aquesta construcció, aïllant la resta de forces polítiques.
- d) L'intent continuat d'introduir el tema de l'avançament de les eleccions, especialment recolzat per la presència de José Antich a la tertúlia o l'entrevista amb Josep Antoni Duran i Lleida.

5.3.3.-Radio Nacional

La principal diferència entre emissores autonòmiques i estatals és el temps i exclusivitat dedicat al tema de la sentència de l'Estatut.

Fig. 33- ESCALETA DE CONTINGUTS DE *EN DÍAS COMO HOY*

6:00 – 7:00	<p>6:00-6:03: Resum de titulars inicial:</p> <ul style="list-style-type: none"> → El Mundial: Espanya-Portugal, Estatut → Pacte antiterrorista PSOE-PP al País Basc → Vaga de Metro de Madrid <p>6:03-6:25 Desenvolupament ampli de la notícia de l'Estatut</p> <ul style="list-style-type: none"> → Declaracions de José Montilla → 1er tall de veu: La sentència avala l'Estatut. → Declaracions Alícia Sánchez Camacho → Resum detallat d'articles anul·lats: Nació, Síndic, Justícia i Llengua → Resum detallat dels articles reinterpretats: Drets històrics i símbols com a temes centrals → Ampliació de les reaccions polítiques -Montilla: tall de veu “acatem però no compartim” + tall de veu “95% estatut avalat” -Forces polítiques catalanes: CiU (Artur Mas), ERC (Joan Puigercós), IC-V (Joan Herrera) i PPC (Alicia Sánchez Camacho): dos talls de veu de la líder popular sobre valoració positiva + crítica a la declaració institucional de José Montilla -Reacció política espanyola: Govern Espanyol (Maria Teresa Fdez. de la Vega) i PP (Soraya Sáenz de Santamaría) - Cronologia del procés d'aprovació parlamentari i el procés judicial de l'Estatut <p>6:25-6:30: Altres notícies</p> <p>6:30- 6:50: Repetició estructura informativa anterior</p> <p>6:50-6:55: Repassada de la premsa del dia: <i>La Vanguardia, ABC, Público, El Mundo, El País, La Razón</i> i <i>El Periódico de Catalunya</i></p>
7:00 – 8:00	<p>7:00-7:30: Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia + altres notícies</p> <ul style="list-style-type: none"> → Novetat: Peça sobre el procés seguit pel Tribunal Constitucional amb especial atenció cap a la defensa de la tasca de la presidenta del TC, Maria Emilia Casas. <p>7:30-7:45: Repetició principals notícies</p> <p>7:45-8:00: Repassada de premsa àmplia: titulars + editorials: <i>La Vanguardia, ABC, Público,</i></p>

	<p><i>El Mundo, El País, La Razón i El Periódico de Catalunya</i></p> <p>→ Novetat: pes opinatiu pro-estatutari del col·laborador Carlos Santos</p> <p>-Especial càrrega crítica a la portada i editorial de <i>El Mundo</i></p> <p>-Més temps dedicat a <i>La Vanguardia</i> que a altres titulars</p>
8:00- 9:00	<p>8-8:03: Editorial de Juan Ramon Lucas: “Ruido pre-electoral” per explicar la reacció catalana.</p> <p>8:03-8:11 Repetició estructura informativa del desplegament de la notícia però en format reduït</p> <p>8:11-8:15: Entrevista amb Gregorio Peces Barba</p> <p>→ Sentència adequada</p> <p>→ Culpabilització dels partits catalans</p> <p>8:15-8:17: 1era crònica des de Barcelona.</p> <p>→ Declaracions polítiques: José Montilla (3 talls de veu + 3 cites indirectes) + La resta de partits catalans: CiU (Artur Mas) i ERC (Joan Puigcercós)</p> <p>→ No apareixen declaracions d’IC-V ni del PPC.</p> <p>8:17-8:20: Entrevista amb Joan Ridao, portaveu d’ERC al Congrés dels Diputats</p> <p>→ No temes concrets, valoració general negativa i esforç didàctic per fer entendre la reacció emocional catalana.</p> <p>8:20-8:21: S’anuncia una entrevista amb Alicia Sánchez Camacho (PPC) que finalment no es produeix per problemes amb la línia telefònica. No es recupera.</p> <p>8:21-8:30: Altres notícies</p> <p>8:30-8:40: Entrevista amb el Ministre de Justícia Francisco Caamaño</p> <p>→ Lectura quantitativa positiva general</p> <p>→ Referència a articles sobre Justícia com a únic tema concret</p> <p>→ Valoració de la reacció política de José Montilla.</p> <p>8:40-8:55: Tertúlia</p> <p>→ Tertulians a estudi: Paco Jiménez Alemán (exdirector de l’<i>ABC</i>), Miguel Larrea (periodista vinculat al grup Vocento) i Juan Cruz (adjunt de direcció del diari <i>El País</i>)</p> <p>→ A l’inici de la tertúlia, el col·laborador Carlos Santos contextualitza la tertúlia amb: repassada general a la notícia + crítica al victimisme català + crítica als mitjans “para-constitucionalistes”.</p> <p>→ No hi ha temes concrets referits a la sentència: només opinió sobre la sentència en general i sobre la reacció catalana en particular¹⁰².</p> <p>→ Juan Ramon Lucas tanca la tertúlia: TC avala Estatut + clima pre-electoral a Catalunya.</p> <p>8:55-9:00: Participació per telèfon i per <i>mail</i>: marc estatutari i constitucionalista</p>
9:00-10:00	<p>9:00-9:01: Editorial (diferent de la de l’hora anterior)</p> <p>→ referència a la varietat de marcs interpretatius sobre la sentència i la confusió que generen</p> <p>9:01-9:05: Desplegament de la notícia però amb tall de veu nous extrets de les entrevistes de l’anterior hora: Francisco Caamaño (crítica al PP) + Jon Ridao (“desgarro sentimental)</p>

¹⁰² Algunes referències a “nació” i “justícia” però molt esporàdica

	<p>+ Peces Barba (bona voluntat d'acatament de la sentència)</p> <p>9:05-9:10: Columna de Luis García Montero de marc estatutari</p> <p>9:10-9:30: Entrevista a estudi amb Josep Sánchez Llibre, portaveu d'economia per CiU al Congrés dels Diputats</p> <p>→ Valoració pragmàtica de l'Estatut: Justícia i finançament recuperable per via política</p> <p>→ Crítica a José Montilla per electoralista</p> <p>9:30-9:50: Altres notícies</p> <p>→ Pacte anti-terrorista PP-PSOE</p> <p>→ Vaga de Metro</p> <p>→ Informació esportiva: Mundial de Futbol.</p> <p>9:50-9:55: Participació per telèfon i per mail: marc estatutari i constitucionalista</p> <p>9:55-10:00: Secció d'humor "La mirada crítica"</p> <p>→ Imitació del Pujol: juguen amb el tòpic del "victimisme" català</p> <p>→ Imitació Maria Teresa Fernández de la Vega: La sentència tapa informativament altres temes més preocupants, com la crisi.</p> <p>→ Imitació Soraya Sáenz de Santamaría: relativització de la reacció positiva del PP</p>
--	--

Font: Elaboració pròpia.

Les estatals, tot i considerar la notícia com a la més rellevant del dia, s'ocupen també de manera àmplia de molts altres temes d'actualitat i no modifiquen l'estructura del seu programa de forma excepcional. Un bon exemple d'això és l'inici de programa de *En Días Como Hoy* de RNE, a càrrec de l'editor-presentador Juan Ramon Lucas. La notícia d'obertura és el partit del Mundial que aquell mateix dia enfrontava Espanya i Portugal. Posteriorment es passa a la notícia de la sentència, on tot i mantenir un marc força feble, ja s'intueix la valoració positiva quan s'expressa emfàticament que "por fin" el TC s'ha pronunciat sobre l'Estatut. Es realitza una repassada a les reaccions del govern i els partits catalans, del PP i del govern estatal en una exposició de valoracions gradual: de menys a més satisfets amb la sentència.

La temàtica especialment marcada en aquesta primera narració de la notícia, amb un registre informal, versa sobre la invalidesa jurídica del terme nació. Un cop exposat el tema polític del dia, Juan Ramon Lucas anuncia la voluntat del programa de buscar tots els costats i perquè de la notícia. És a partir d'aquí on s'amplia la redacció amb l'aparició de periodistes de RNE encarregats que desplegar un format informatiu que s'estructura durant la primera hora i dos quarts de programa en forma de *hot clock*, com ha estat habitual en la resta de programes.

El titular que resumeix la notícia de l'Estatut ja marca clarament el que serà el marc majoritari de tot el programa: “El tribunal avala mayoritariamente el Estatut”. A partir d'aquí es repassen les principals declaracions polítiques, començant per les paraules del president de la Generalitat. L'ordre d'exposició d'aquestes declaracions difereix substancialment de les emissores catalanes i ja suposa, en si mateix, *frame device*. De fet, destacar que Montilla declara que el TC ha salvat l'Estatut com a primera declaració destacada del dirigent català implica una construcció de marc estatutari a través de l'ordre i selecció de talls de veu. Això es reforça quan just després de les declaracions del president de la Generalitat es destaca la reacció política constitucionalista d'Alicia Sánchez Camacho (PPC). Confrontar govern català directament amb el PPC, obviant la resta de forces polítiques catalanes, ja implica la creació d'una narrativa frontista entre forces polítiques socialistes i populars que s'anirà desplegant durant tot el programa. De fet, per donar pas a la resta d'informacions de la jornada es fa servir aquesta dualitat política, tot dient que on sí que s'han posat d'acord socialistes i populars és en matèria de lluita antiterrorista i desenvolupant la notícia d'aquest pacte polític al País Basc.

En el desenvolupament de la notícia de la sentència de l'Estatut es repassen quantitativament els articles anul·lats i les temàtiques s'ordenen de la següent manera: invalidesa del terme nació en primer lloc i posteriorment una explicació dels articles anul·lats. La temàtica “llengua” queda en darrer lloc en clar contrast amb l'ordre de construcció del sobiranisme. De fet, l'ordre respon a l'exposició d'articles anul·lats tal i com els ordena la resolució judicial, és a dir, que no s'aplica en aquest sentit un criteri d'importància temàtica com sí que han aplicat Catalunya Ràdio o RAC 1. Sempre que es fa una revisió dels articles anul·lats i reinterpretats apareix l'argument quantitatiu de quants han estat tocats i quants se salven en comparació amb els recorreguts pel PP. Cal destacar que RNE és l'emissora amb un grau de detall més elevat respecte a l'explicació de la sentència, amb una enumeració exacta de preceptes i articles que s'exposa amb un registre neutre, sense cap mena de valoració.

Un cop repassa el contingut de la sentència, el desplegament de la notícia recull les reaccions polítiques, començant pel President de la Generalitat, José Montilla. El primer d'aquest bloc informatiu de reacció política és el de Montilla dient que acata però que no comparteix la sentència i, posteriorment, el que diu que el 95% del text estatutari ha estat avalat tot i que no es conforma i defensa la integritat del text. Prioritzar que des del govern català s'acata la sentència i donar rellevància a la declaració sobre l'aval majoritari al text estatutari per sobre d'altres declaracions de José Montilla serà l'estructura que, en més o menys mesura, es repetirà

de forma continuada durant tot el programa. Just després es passa a la reacció de la resta de forces polítiques catalanes en ordre de pes parlamentari. Cal destacar que es fa un tractament diferent a les declaracions de la líder popular Alícia Sánchez Camacho, de qui s'emeten dues declaracions, una d'elles inèdita de crítica oberta al president de la Generalitat. De nou, la importància donada als populars els destaca com a força política protagonista de la narració.

També cal destacar un altra característica que s'anirà articulant durant tot el tractament informatiu de la notícia i que aporta l'editor: destacar de manera continuada que totes aquestes reaccions polítiques estan condicionades pel context pre-electoral de Catalunya. Aquesta reflexió no apareix en cap moment a les emissores catalanes i forma part de l'argumentari característic del *frame* estatutari. Posteriorment es repassen les reaccions del govern espanyol i el Partit Popular, posant de relleu l'enfrontament PSOE-PP.

La notícia de la sentència es tanca amb una repassada a la trajectòria de l'Estatut des de la promesa de José Luis Rodríguez Zapatero el 2004 fins a tot el procés judicial del TC. Aquesta narració cronològica resulta neutra. Després d'això es fa una repassada a la resta de notícies de la jornada i a partir de les 6.30 es torna a repetir tota la informació de l'Estatut amb una estructura pràcticament igual a la desplegada en els minuts precedents. No és fins a final de l'hora que s'introdueix un element nou, la repassada de premsa, que es basa en la notícia de la sentència i que agafa com a primer rotatiu de referència *La Vanguardia*. Cal destacar especialment aquest tractament preferent del rotatiu català: la seva editorial és utilitzada repetidament per Juan Ramon Lucas per elaborar preguntes als entrevistats o per moderar la tertúlia, dient que la seva valoració moderada i ambivalent mostra una posició de Catalunya envers la sentència menys emocional i més pragmàtica.

Com en tots els programes analitzats, a mesura que el programa entra en la franja de *prime time*, el *frame* es torna cada vegada més definit, i allò que s'intuïa per estructura, redundància o selecció de talls, ja s'explicita a través de la selecció de lèxic i de l'editorialització dels titulars i notícies. Per exemple, a les 7 del matí, Juan Ramon Lucas obre amb la notícia de l'Estatut i en la seva narració utilitza els arguments habituals del marc estatutari – derrota del PP, lectura quantitativa de la sentència, etcètera.

La única diferència en el desplegament informatiu sobre l'Estatut de 7 a 8 del matí és la introducció de la defensa de la tasca de Maria Emilia Casas com a Presidenta del Tribunal

Constitucional i també la introducció, en la roda de reaccions polítiques catalanes a la sentència, de les paraules de Josep Antoni Duran i Lleida, portaveu de CIU al Congrés, que fa una crida a la unitat política¹⁰³.

El primer contingut clarament opinatiu no el trobem fins a la repassada de premsa feta pel periodista Carlos Santos, on es mostra especialment crític amb el tractament informatiu d'*El Mundo*¹⁰⁴. Santos, que ha repassa breument la resta de portades, dedica comentaris irònics sobre aquest rotatiu que implica una construcció de marc per contrast. També dedica més temps a l'editorial de *La Vanguardia* que a la resta d'editorials que repassa, utilitzant-la com la veu catalana de la moderació que millor s'adequa a la construcció de marc estatutari del periodista.

L'opinió va guanyant terreny a partir de les 8 del matí, on l'editor ja elabora una editorial on destaca especialment que les declaracions polítiques de reacció a la sentència, especialment les catalanes, faran molt de soroll per estar fetes en context pre-electoral:

Ruido, mucho ruido corregido y aumentado por la proximidad de las elecciones
(ID 418)

Es repeteix pràcticament tota la notícia sobre la sentència tot i que la locució resulta molt més emfàtica i el pes es deriva cap a la reacció del govern espanyol, a qui es dedica un espai més ampli per explicar les seves declaracions pro-sentència.

La primera entrevista en directe del matí la fan a Gregorio Peces Barba, en qualitat d'expert, que minuts després intervindrà a *El Matí de Catalunya Ràdio*. L'entrevista a RNE no confronta marcs, l'entrevistat desplega còmodament el *frame* sense interferències de l'editor i accentua elements del marc constitucionalista que després ometrà en l'entrevista a Catalunya Ràdio, on desplega més elements estatutaris¹⁰⁵.

¹⁰³ Cal destacar que RNE és l'emissora que menys repeteix els talls de veu i busca diferents versions d'aquests per articular la informació, així com tampoc redunda entre el *dóna-pas* a una determinada declaració i la declaració en sí per tal de poder introduir la màxima quantitat d'informació possible.

¹⁰⁴ Ja hem vist que *El Mundo* s'inscriu en un marc "para-constitucionalista".

¹⁰⁵ Aquesta adaptació del seu discurs ve provocada pel to i preguntes de confrontació de l'emissora catalana que obligava a l'entrevistat a moderar el discurs. D'aquí que ductilitat del marc estatutari, que té punts importants de contacte amb el constitucionalista, esdevingués el més còmode per Peces Barba.

Després de l'entrevista s'introdueix la primera crònica des de Barcelona, on es fa una àmplia repassada a les declaracions polítiques catalanes on de nou es mostra l'ambivalència entre el *frame* estatutari i sobiranista del president de la Generalitat amb un resum ampli de tota la seva declaració institucional articulat a través de cites indirectes i talls de veu. Posteriorment hi ha dos talls de veu d'Artur Mas (CIU) i només una cita indirecta sobre les paraules de Joan Puigcercós parlant de "l'estocada mortal" a l'Estatut. En la crònica desapareixen els representants polítics de IC-V i PPC.

La segona gran entrevista d'aquesta hora de programa (8:17) és la realitzada a Joan Ridaó, diputat per ERC a les Corts espanyoles. Tot i que Lucas manté un to poc agressiu amb els entrevistats, en el cas de Ridaó elabora una sèrie de preguntes que intenten generar certa confrontació entre el *frame* del programa i el de l'entrevistat. Posem-ne un exemple:

JUAN RAMON LUCAS: (titubeja) Me da la sensación de que [pausa breu] aunque solo hubiera habido referencia a un artículo, ustedes hubieran considerado lo mismo que me está diciendo usted, señor Ridaó (ID 455)

Tot i així cal dir que Ridaó utilitza una retòrica molt elaborada que evita parlar directament de la solució independentista i on deriva l'entrevista cap a una mena de dissertació didàctica per fer entendre la reacció catalana. Aquesta moderació del discurs, que també hem vist amb Gregorio Peces Barba o Ernest Benach a Catalunya Ràdio, no només respon a una pre-defensa a una entrevista adversativa, sinó una mena d'autoregulació del discurs segons el context mediàtic en el que es troba l'entrevistat. Posteriorment s'introdueix l'entrevista telefònica amb Alícia Sánchez Camacho (PPC), que finalment no entra en antena per problemes de producció.

L'altra gran entrevista d'aquesta hora del matí és la que realitzen a Francisco Caamaño, Ministre de Justícia del Govern espanyol i un dels polítics que més havia apostat per la constitucionalitat de l'Estatut català¹⁰⁶. L'editor del programa porta a terme una entrevista còmoda, que permet un desplegament del marc de l'entrevistat sense cap mena d'interrupció o interpel·lació i on fins i tot es detecta la coincidència entre el *frame* estatutari del Ministre socialista i el del programa en l'elaboració d'algunes de les preguntes de l'editor. Per exemple, després de demanar una valoració de la reacció de Montilla que resulta molt moderada per part

¹⁰⁶ Cal destacar que, a excepció de Catalunya Ràdio, tots els programes matinals analitzats compten amb la presència de membres de l'executiu de Zapatero, i tots ells responen a la valoració sobre la sentència amb un lèxic i argumentari pràcticament idèntics.

de Caamaño, Juan Ramon Lucas tanca l'entrevista amb un pregunta dirigida a reforçar la construcció del propi marc. A nivell estructural resulta especialment rellevant que sigui la darrera pregunta de l'entrevista.

JUAN RAMON LUCAS: Será que hay elecciones en el horizonte, a lo mejor.

FRANCISCO CAAMAÑO: Puede ser también. (ID 466)

Precisament a través d'aquesta resposta del Ministre de Justícia socialista, el programa utilitza les seves paraules en cita indirecta per introduir-les en la narració informativa de la sentència de l'Estatut que elaboren els serveis informatius de RNE a partir de les 9 del matí i durant la resta de les repassades informatives del programa amb la següent articulació:

El ministro de justicia nos decía que entiende la crítica del Presidente catalán José Montilla, quién incluso ha llamado a la movilización, una crítica que, a su juicio, podría deberse a la proximidad de las elecciones. (ID 498)

Això implica una altra estratègia en la construcció de marcs per part de les emissores, i és el fet de forçar una determinada resposta d'un responsable polític en una entrevista perquè aquesta serveixi posteriorment per a refermar la narrativa global del programa. Cal destacar que RNE és l'única emissora que utilitza les entrevistes polítiques realitzades dins de les hores analitzades per elaborar la informació de la resta del programa, esdevenint referent informatiu de la cadena i obtenint declaracions exclusives i pròpies.

A les 8:40, pràcticament a la mateixa hora que a la resta d'emissores a excepció de Catalunya Ràdio, RNE inicia la tertúlia. Tots els tertulians tenen una valoració positiva de la sentència, amb una veu constitucionalista moderada i dues clarament estatutàries. Cal destacar que l'inici de la tertúlia el col·laborador Carlos Santos realitza una repassada general a la notícia de la sentència del TC sobre l'Estatut, a mode de contextualització informativa, amb trets opinatius molt marcats que fan referència a:

- a) la tendència al victimisme del nacionalisme català.
- b) la posició radical d'altres mitjans de comunicació que qualifica "de extrema derecha".

Els temes tractats a la tertúlia estrictament sobre el contingut de la sentència són pràcticament inexistents – només alguna referència a justícia, nació i llengua. El debat se centra bàsicament en la incongruència entre els diversos actors polítics en les seves valoracions, especialment considerant que és el PP el que té una visió equivocada, seguit per uns partits catalanistes que consideren excedits en la seva reacció.

L'únic tertulià que no entra en una crítica oberta dels populars, demana prudència fins a la publicació de la sentència completa i no minimitza els aspectes modificats de l'Estatut és Paco Jiménez Alemán. El tertulià construeix el seu marc més per omissió que per evidenciació del seu *frame* constitucionalista. El tancament de la tertúlia corre a càrrec de l'editor, Juan Ramon Lucas, que redunda amb l'argumentació estatutària bàsica: el TC avala l'Estatut i la reacció catalana està motivada per la proximitat de les eleccions. Aquest tancament dóna pas a la participació dels oients, on la majoria de trucades i *mails* seleccionats fan una valoració positiva de la sentència - es mouen entre els marcs constitucionalista i estatutari a parts iguals - i tot i que també hi ha crítiques genèriques a la classe política.

La darrera hora de programa – de 9 a 10 del matí - amb el marc global del programa sòlidament construït, Juan Ramon Lucas obre amb una nova editorial on repeteix de nou els seus principals arguments de marc estatutari. Després es fa una breu repassada informativa a la notícia on s'utilitzen les declaracions de les entrevistes polítiques realitzades l'hora anterior: Caamaño, Ridao i Peces Barba. Tota aquesta selecció de talls reforça de manera evident la narrativa global estatutària del programa, però ja amb una construcció feta amb fonts polítiques pròpies. És en aquest inici d'hora on també trobem una columna de Luis García Montero, poeta i crític literari, on critica la situació de la justícia a Espanya i fa una lectura amb *frame* estatutari sobre la reacció catalana.

Com veiem, cada nova peça que entra en antena revisa, reforça i augmenta la intensitat del marc estatutari. A partir d'aquí es porta a terme una entrevista amb Josep Sánchez Llibre, portaveu d'economia de CIU al Congrés dels Diputats, en directe a l'estudi¹⁰⁷. La de Sánchez Llibre a RNE té trets d'entrevista de caràcter, tot i que s'inicia amb preguntes de valoració sobre l'Estatut. El polític convergent desplega arguments i lèxic sobiranista de manera còmoda,

¹⁰⁷ Aquesta entrevista estava pactada prèviament i no es va anul·lar, de manera que esdevé, conjuntament amb l'entrevista a Duran i Lleida portada a terme a RAC1, una de les excepcions sobre el suposat bloqueig de declaracions de dirigents convergents fins després de la reunió federativa del matí.

podent argumentar àmpliament la seva posició i sense preguntes de confrontació entre el seu *frame* i el *frame* de l'emissora. Sánchez Llibre explota els punts de contacte amb el marc estatutari per elaborar un discurs adequat al context mediàtic on es troba, evitant valoracions emocionals i centrant-se en temes pragmàtics de la sentència, especialment el finançament. L'entrevista deriva després en temes concrets sobre economia no vinculats amb la notícia de la sentència del TC.

Finalment cal destacar dos apartats que tanquen la franja de *prime time* analitzada en quant a construcció de marc. Per una banda torna a entrar en antena un altre bloc de participació telefònica i per correu electrònic. De nou trobem tant posicions estatutàries com constitucionalistes. Després l'hora es tanca amb la secció humorística "La Mirada Crítica". Aquest espai d'humor a final del *prime time* radiofònic actua com a tancament de reforç final del marc tot redundant en les línies argumentals de l'estatutarisme que *En Días Como Hoy* ha anat desplegant amb una intensitat creixent durant les quatre hores analitzades:

- a) minimització de les repercussions de la sentència,
- b) crítica a la reacció política catalanista i
- c) relativització de la reacció positiva del partit popular.

El magazine matinal de RNE construeix el seu marc de forma progressiva, amb una intensificació del *frame* durant el *prime time* a través de selecció lèxica, locució, però sobretot per diversos factors estructurals:

- a) una distribució de continguts que va potenciant la presència de l'opinió a través de les intervencions de l'editor, tant en espais informatius com opinatius, i en la selecció de tertulians i trucades telefòniques.
- b) la construcció pròpia de la informació arran de les entrevistes en directe, on la selecció de talls de veu reforcen clarament la narrativa estatutària.
- c) La potenciació de l'enfrontament entre PSOE i PP i la progressiva desaparició de la reacció catalana, reduïda finalment a govern català i CIU, centra el debat a nivell estatal i també potencia la narrativa estatutària, basada en aquesta dualitat política entre vencedors i vençuts.

5.3.4.-Cadena SER

El programa matinal *Hoy por hoy* de Cadena SER és, comparativament, el que menys temps dedica al tema de l'Estatut en l'apartat informatiu. Això es produeix per dues raons:

- 1) Aquest programa és el que té més espais publicitaris de tots els analitzats, fet que fa que el contingut sigui molt més reduït. Aquestes pauses publicitàries poden ser de fins a 15 minuts. També s'han de tenir en compte les desconexions informatives locals, de 5 a 10 minuts, repartides en diversos moments del programa, a més de l'ampli desplegament de l'apartat esportiu amb els especials dedicats al Mundial de futbol. Això obliga a una redacció informativa economitadora que té una important repercussió en la construcció del *frame* global de l'emissora.
- 2) Cadena SER aplica un criteri de noticiabilitat on la immediatesa i l'exclusivitat de la informació primen per sobre de la rellevància política del tema de l'Estatut. D'aquesta manera veiem com aquesta emissora és l'única que, a banda de tractar la notícia de la sentència, introdueix informació nova sobre la vaga de metro de Madrid o la vaga de treballadors del País Basc a través de corresponents enviats en directe a diversos punts del país a través de la connexió amb unitats mòbils de l'emissora. Aquesta informació en directe, a mesura que avança el programa, passa a ocupar l'obertura de l'hora relegant la notícia de l'Estatut a un segon terme.

Fig.- 34 ESCALETA DE CONTINGUTS DE HOY POR HOY

6:00 – 7:00	<p>6:00-6:15: Primer bloc informatiu</p> <p>→ Estatut</p> <p>.Reacció del Govern de la Generalitat a través de cita indirecta paraules de Montilla</p> <p>.Tall de veu Govern Central (Maria Teresa Fernández de la Vega): TC avala l'Estatut</p> <p>.Tall de veu PP (Soraya Sáenz de Santamaría): el PP tenia raó</p> <p>.Dos talls de veu de José Montilla: TC avala Estatut + defensa de la integritat del text estatutari.</p> <p>.Crònica des de Barcelona:</p> <p>-Repassada a la declaració institucional: Crítica a la legitimitat del TC + El TC avala l'Estatut + Crida a la manifestació</p> <p>-Reacció política catalana: CiU (Artur Mas) i PPC (Alicia Sánchez Camacho) +</p> <p>Cita indirecta de ERC i IC-V</p> <p>→ Vaga de Metro de Madrid amb connexió en directe amb Unitat Mòbil.</p> <p>6:15-6:20: Ampliació notícia de l'Estatut</p> <p>→ Tall de veu Govern Central (Maria Teresa Fernández de la Vega)</p>
--------------------	--

	<p>→ Repàs a articles inconstitucionals i reinterpretats per ordre d'aparició a la sentència.</p> <p>→ Tall de veu Generalitat (José Montilla)</p> <p>→ Tall de veu PP (Soraya Sáenz de Santamaría)</p> <p>6:20-6:25: Repassada de premsa: <i>El País, El Mundo, La Vanguardia, El Periódico</i></p> <p>6.30-6:40: Repetició estructura informativa.</p> <p>→ Novetat: per primera vegada es fa referència a la invalidesa del terme “nació” del preàmbul.</p> <p>→ Notícia de l'Estatut</p> <p>6:40-7:00 Altres informacions + desconexions locals + Informació esportiva¹⁰⁸.</p>
7:00 – 8:00	<p>7:00-7:30: Bloc informatiu que canvia d'ordre temàtic:</p> <p>→ 1er: Vaga de metro de Madrid i vaga al País Basc amb connexions en directe</p> <p>→ 2on: Notícia de l'Estatut</p> <p>-1era temàtica tractament: Crida a la manifestació de José Montilla.</p> <p>-Només talls de veu de reacció Govern Català i Govern Estatal</p> <p>-Versió àmplia de la sentència: Justícia + Llengua + Finançament + Símbols + Drets + Infraestructures + Pressupostos.</p> <p>-Crònica des de Barcelona</p> <p>.Declaració Institucional de Montilla: Crida a la manifestació</p> <p>.Tall de veu CiU (Artur Mas)</p> <p>.Tall de veu PPC (Alícia Sánchez Camacho)</p> <p>-Altres reaccions polítiques: Govern Central, PP i tall de veu de Alfredo Pérez Rubalcaba, Ministre de l'Interior (metàfora futbolística)</p> <p>→ Altres notícies</p> <p>7:38-7:40: Repassada de premsa</p> <p>→ Catalana: <i>La Vanguardia i El Periódico</i></p> <p>→ Espanyola: <i>El País, El Mundo, ABC i Razón</i></p> <p>7:40: Columna de Luis del Val “La fotografia del día” → marc estatutari.</p> <p>7:40-8:00 → Altres notícies, desplegament futbol, desconexions, publicitat...</p>
8:00- 9:00	<p>8-8:15: Bloc informatiu on l'Estatut torna a ser notícia d'obertura</p> <p>→ Reacció Govern Català (Montilla) + Reacció Govern Estatal (Fdez de la Vega) + Reacció PP (Sáenz de Santamaría) + Reacció política catalana: CiU (Artur Mas).</p> <p>→ Crònica des de Barcelona: mateixa estructura que les anteriors.</p> <p>8:15-9:15: Tertúlia “El primer anàlisi”</p> <p>→ Tertulians a l'estudi: Josep Maria Ridaó (diplomàtic, escriptor i membre del consell editorial de <i>El País</i>), José Ignacio Vera (periodista i directiu del rotatiu <i>La Razón</i>?) i Antonio Franco (director de <i>El Periódico de Catalunya</i>).</p> <p>→ El + 1 → periodistes experts convocats en directe per aportar valor informatiu/interpretatiu a la tertúlia: Rodolfo Hidalgo (cap dels serveis informatius de</p>

¹⁰⁸ Cal destacar que en la nostra anàlisi no es contemplen les pauses publicitàries, però en el cas de Cadena SER cal fer esment al gran volum de publicitat emès, uns 15-20 minuts per hora, a més dels 5-10 minuts per hora dedicats a les desconexions locals durant el *prime-time*

	<p>Cadena SER) i Jordi Martí (cap de continguts de Cadena SER Catalunya).</p> <p>→ Dins de l'espai de tertúlia s'hi introdueixen altres seccions que contextualitzen:</p> <p>-Repasada de premsa</p> <p>-Reportatge sobre la trajectòria política de l'Estatut (talls de veu PP: Ángel Acebes, José María Aznar, Mariano Rajoy i Soraya Sáenz de Santamaría)</p> <p>-Repasada informativa a la jornada</p>
9:00-10:00	<p>9:00-9:10: Bloc informatiu general sense cap referència informativa a l'Estatut</p> <p>→ Altres informacions que no són l'Estatut: operació "Passarel·la" contra la corrupció a l'Institut Balear de Turisme, la vaga de metro a Madrid, la vaga al País Basc, etcètera.</p> <p>9:10-9:15: Tancament de l'espai de tertúlia amb valoració final sobre la sentència de l'Estatut.</p> <p>9:20 -9:30: Entrevista a estudi amb la Ministra d'Economia Elena Salgado.</p> <p>→ Es demana valoració de l'Estatut: una general i una altra adreçada a aspectes de finançament de Catalunya.</p> <p>9:38- 9:45 Humor "Todo por la radio"</p> <p>→ Referència a la metàfora futbolística de Rubalcaba</p> <p>→ Estatut com a història sense sorpresa al final.</p> <p>9:45-10:00 Publicitat, desconnexions i informació esportiva</p>

Font: Elaboració pròpia.

A les 6 del matí, Carles Francino obre el programa amb la notícia de la sentència de l'Estatut. El primer que destaca és la reacció d'indignació del govern de Montilla, fa una repassada quantitativa de la sentència i parla de la manifestació del 10 de juliol tot dient que està organitzada per col·lectius civils catalans, tot i que no esmenta la institució Òmnium Cultural. En el primer repàs a les reaccions polítiques el primer tall de veu que entra en antena és el de Teresa Fernández de la Vega, un tall inèdit que no s'ha escoltat en les altres emissores i que recull les paraules de la Vicepresidenta Primera del govern socialista sobre que el TC ha rebutjat el 92% del recurs del PP. L'edició del tall confronta aquesta part de les declaracions amb la que destaca la "derrota" completa dels populars:

El Tribunal Constitucional ha rechazado el 92% de sus peticiones (del PP).
[EDICIÓ] La sentencia pone de manifiesto una completa derrota de las posiciones mantenidas por el Partido Popular (ID 907)

Aquesta decisió sobre l'edició del tall, suprimint alguna part de la declaració per concentrar en una mateixa intervenció dos referències a la derrota dels populars, respon a una doble estratègia narrativa, la d'economitzar temps d'antena i la de reforçar una narrativa principalment estatutària – tot i que en moments propera al sobiranisme – on el principal

argument és la reiterada referència al PP com a perdedors o com a culpables absoluts de la situació generada per la sentència del TC.

Després de les paraules de Fernández de la Vega, i reforçant una construcció frontista entre PSOE i PP, s'escolta un tall de veu de Soraya Sáenz de Santamaría, també amb una edició diferent que els que hem escoltat en la resta d'emissores. En aquest cas, tot i mantenir la part de la intervenció on es valora positivament la sentència, es deixa la part posterior a aquesta declaració on la líder popular feia una crida a la “moderación” i a la “prudencia”. L'accent en destacar l'actitud moderada dels populars es interpretada en diversos moments del programa d'acord amb el marc interpretatiu de referència, l'estatutari.

Just després de la reacció política estatal, i amb un ordre invers en la col·locació dels talls de veu de la resta d'emissores, s'introdueixen les reaccions polítiques catalanes. La selecció i ordre dels talls de veu respon a aquesta posició estatutària de Cadena SER on no es produeix cap crítica cap al govern de la Generalitat i on es manté una clara ambivalència entre l'estatutarisme i el sobiranisme. També cal destacar que els talls de veu de Cadena SER són traduïts pels propis periodistes que els introdueixen. La traducció comença sent literal, després passa a resumir les paraules que queden per escoltar de la declaració i finalment enllacen amb una cita indirecta o una ampliació de la informació. Aquesta economitxació narrativa fa que les primeres declaracions seleccionades resultin més rellevants editorialment, mentre que les cites indirectes i l'ampliació informativa tingui menys importància. El tractament general a totes les forces polítiques, tan catalanes com estatals, no connota *frame*, a excepció de la introducció de les declaracions dels dirigents populars, on els “dóna-passos” contrasten irònicament amb el contingut de la declaració posterior. Posem-ne un exemple:

Y qué dice el PP? Pues consciente del revés que supone este fallo, Soraya Sáenz de Santamaria llama a la calma (ID 929)

Després de la notícia de l'Estatut, el programa passa a resumir altres notícies com la vaga de metro de Madrid, amb una connexió en directe ja a les 6 del matí. Cadena SER també estructura la informació en blocs de 15 minuts, en una estructura de *hot clock* com la resta d'emissores analitzades. A les 6:15 s'amplia de nou tota la informació, començant per la notícia de l'Estatut. El desplegament de la informació és molt compacta, redactant parts

informatives sobre el procés judicial o els continguts de la sentència i relacionant-les amb declaracions de reacció política:

El Alto Tribunal ha echado por tierra más del 90% del recurso presentado hace casi 4 años (ID 922) lo que para la vice-presidenta De La Vega supone un fracaso al recurso del Partido Popular (ID 923)

De nou, la reiterada referència al fracàs dels populars apareix tant en la narració de la notícia com en la selecció de talls. En el desplegament de la notícia es fa una repassada breu a articles inconstitucionals – per ordre, justícia i llengua – i es fa una lectura estrictament quantitativa dels reinterpretats. El pes narratiu de la informació durant tot el programa, com marca aquesta primera hora i com es reforçarà posteriorment, se centra en les reaccions polítiques a la sentència, reduïdes a tres actors principals: Maria Teresa Fernández de la Vega (govern espanyol) primer, i després, segons el desplegament de la informació, o José Montilla (govern català) o a Soraya Sáenz de Santamaría (PP). L'explicació de la resolució judicial és poc detallada, només centrada en justícia, llengua i nació i sense entrar en la resta de preceptes anul·lats.

També es produeix una primera repassada a les portades del dia, començant per *El País*, el rotatiu que pertany al mateix grup editorial que l'emissora i al qual se li dedica més temps destacant no només la portada sinó també l'editorial. Cal destacar que després d'aquesta repassada informativa s'entra en els esports, però no s'elabora cap vinculació entre la notícia de l'Estatut i el Mundial de futbol, com si fa repetidament RNE.

El tercer bloc informatiu, a les 6:30, també s'inicia de nou amb la notícia de l'Estatut i, per primera vegada, es fa referència al tema de la invalidesa del concepte “nació” en el preàmbul. L'aparició informativa tardana d'aquesta temàtica contrasta amb l'ordre seguit en les altres emissores, on era gairebé sempre el primer tema a tractar. A partir d'aquí i pràcticament fins a les 7 del matí, es produeix un ordre de declaracions i narració informativa molt similar a la mitja hora precedent.

A partir de les 7 del matí, Cadena SER canvia l'ordre de la notícia d'obertura, l'Estatut es queda en segon pla i s'obre amb la vaga de metro i ferrocarrils de Madrid i la vaga del País Basc. La notícia de la sentència de l'Estatut entra després, però també amb un ordre temàtic

diferent, ja que el primer que es destaca és l'organització de la manifestació del 10 de juliol, primant així els aspectes que impliquen un avançament i novetat informativa per sobre d'aquells que ja eren notícia el dia abans. En aquest desplegament informatiu només es fa referència a José Montilla i a Maria Teresa Fernández de la Vega. Posteriorment es fa una revisió més àmplia del contingut de la resolució judicial sobre l'Estatut destacant els temes de justícia, llengua, finançament, símbols nacionals, drets històrics, infraestructures, pressupostos generals, etcètera. Es tendeix a donar una visió en positiu dels articles anul·lats i reinterpretats que es repetirà durant tot el desplegament informatiu del programa. La crònica des de Barcelona d'aquesta hora ja només se centra en les declaracions de José Montilla de crida a la manifestació, fent una referència a l'adhesió a aquesta proposta de mobilització d'Artur Mas (CiU) i de la resta de forces polítiques catalanes, i es contrasten amb les declaracions d'Àlicia Sánchez Camacho sobre el tancament del debat estatutari¹⁰⁹.

Els blocs informatius es van desenvolupant aproximadament igual, però amb una reducció de la presència de veus polítiques i una continuada referència a la “derrota” de les posicions del Partit Popular. Especialment destacable és la introducció d'una declaració política de valoració de la sentència que cap més programa ha contemplat, la d'Alfredo Pérez Rubalcaba utilitzant la ja esmentada metàfora futbolística:

Me parece que el Partido Popular hizo algo así como 290 impugnaciones, creo que ha ganao una completa y 13 parcialmente. Por tanto si esto fuera un partido de futbol, ahora que estamos en el Mundial, sería 290 a 1 coma algo (ID 1054)

La repassada de premsa realitzada en aquesta segona hora de programa entra en contrastar les posicions entre la premsa catalana i la de Madrid, amb especial atenció a l'editorial de *La Vanguardia*, probablement el text més citat i utilitzat per tres de les quatre emissores analitzades – a excepció de Catalunya Ràdio – ja que es posa amb la màxima flexibilitat de marc possible un sobiranisme moderat i amb molts punts de contacte amb l'estatutisme. La darrera referència que es fa de l'Estatut en aquesta hora de programa, a partir d'aquí ja centrada en altres temes d'actualitat, la fa el col·laborador Luís del Val amb la secció “La fotografía del día” i on es fa una comparativa entre la sentència i la selecció nacional de futbol on el marc estatutari s'evidencia amb la següent intervenció:

¹⁰⁹ En aquesta crònica també es fa una referència al context pre-electoral català, però l'argument s'utilitza per criticar la reacció sobiranista de CiU. Tot i així, no és un tret prou redundat com per considerar-lo com a part constituent de la contrucció del marc de *Hoy por Hoy*

Otra coincidencia pudiera ser que, si las cosas fueran bien tanto para el futbol como para los que rechazan la sentencia del Tribunal Constitucional, hubiera una gran manifestación en Cataluña de protesta y al día siguiente nos la jugaríamos otra vez en el Mundial, con lo que podríamos llegar a la sorprendente conclusión de que lo que vertebra a España, más que la Constitución, es la selección nacional (ID 986)

De 8 a 9 del matí el contingut informatiu baixa d'intensitat, tot i que hi ha un primer bloc informatiu que inclou una nova crònica des de Barcelona. L'Estatut torna a ser tema d'obertura i es prioritzen les declaracions de José Montilla per davant de les de Teresa Fernández de la Vega i Soraya Sáenz de Santamaría i s'introdueix la veu d'Artur Mas (CiU) en una declaració inèdita on el líder convergent parla de “mutilaciones” i es mostra molt contundent en la valoració negativa de la sentència. En aquesta hora comencen a aparèixer més elements opinatius, tot i que Francino és l'editor amb menys intervencions opinatives directes en el programa. De fet, no es percep cap editorial tancada i només es fa referència a la “confusió” de lectures que provoca la sentència i al context pre-electoral a Catalunya com a element explicatiu de les reaccions polítiques. Sí que en l'espai de la tertúlia o en alguna pregunta dirigida de l'única entrevista en directe del programa, la de la Ministra Elena Salgado, es mostra especialment actiu en la construcció del marc estatutari, així com en alguns “dóna-passos” de declaracions de dirigents populars.

A les 8:15 s'inicia l'espai opinatiu de la tertúlia¹¹⁰. Cal indicar que els tres tertulians habituals convocats el dia 29 de juny de 2010 prenen tres marcs interpretatius diferents: un estatutari, un constitucionalista i un darrer sobiranista. Cal destacar que tots ells no busquen la confrontació en antena sinó que transiten pels elements argumentals de contacte entre aquests marcs. Dins de l'espai de tertúlia, i per tal de contextualitzar-la, es fa una nova repassada de premsa, es repassen breument les notícies – on la primera informació sobre l'Estatut és la convocatòria de la manifestació – i fins i tot s'introdueix un reportatge, a càrrec del periodista Aymar Bretos, que fa una repassada a la trajectòria política de l'Estatut català. En aquest reportatge Cadena SER escull molts talls de veu de dirigents populars que es mostren altament contraris a l'Estatut català: Mariano Rajoy, José Maria Aznar parlant de “balcanització” d'Espanya, Angel

¹¹⁰ Cal destacar que en les entrevistes concedides per a la present recerca, Carles Francino no considera la tertúlia com a tal sinó com un primer espai de reflexió sobre la informació del dia. D'aquí que rebí el nom de “El primer anàlisi”

Acebes, dient que l'Estatut “es pasar de castaño a oscuro”, i finalment les declaracions de Soraya Sáenz de Santamaría, que parla del “pacto de silencio” entre Carod Rovira i José Luis Rodríguez Zapatero per a “desmantelar España”. Aquesta acumulació de talls de veu i la seva selecció construeixen una narrativa que reforça la culpabilitat dels populars en la situació de crisi política generada per l'Estatut, ironitzant sobre la desmesura i comparant-los amb les reaccions posteriors a la publicació de la resolució judicial de la sentència, molt més moderades i positives. En aquest cas ens trobem una construcció de marc per contrast.

A banda de la introducció d'aquests elements interpretatius que reforcen de manera clara el marc estatutari, l'espai opinatiu també compta amb l'estratègia del “más uno”¹¹¹, és a dir, en la introducció de periodistes de la pròpia emissora que actuen com a experts i que no només aporten opinió sinó que també afegeixen informació i interpretació. Donada la rellevància del tema a nivell polític, en el programa del dia 29 s'afegeixen dos periodistes, el cap d'informatius de Cadena SER, Rodolfo Hidalgo, i el cap de continguts de Cadena SER Catalunya, Jordi Martí. El primer manté un marc estatutari mentre que el segon esgrimeix un marc més aviat sobiranista, però tots dos afegeixen elements interpretatius més enllà de la càrrega opinativa de les seves intervencions. Per altra banda cal destacar que aquesta emissora és la que té una major diversitat de marcs en aquest espai opinatiu a nivell estatal, tot i que la narrativa estatutària es referma a través del recurs del reportatge de contextualització o d'alguna intervenció de Carles Francino.

L'espai opinatiu d'“El Primer Análisi” continua de 9 a 10 del matí, però primer es produeix una repassada de titulars informatius. En aquesta ja no es fa cap referència a l'Estatut i la notícia d'obertura és una exclusiva sobre una operació policial contra la corrupció de l'Institut Balear de Turisme, l'anomenada operació Passarel·la. Posteriorment es fan connexions en directe per parlar de la vaga de metro de Madrid, es fa una repassada a titulars internacionals, a la borsa i a la informació meteorològica. No serà fins a les 9:10 que es reprendrà la tertúlia i on cada tertulià farà un resum de la seva posició, a més de la interpretació final de Jordi Martí i de Rodolfo Higuera, amb un atac final a la reacció del Partit Popular sobre la sentència que tanca la narrativa global del programa.

¹¹¹ En les entrevistes concedides per Carles Francino i Sebastià Bernal per a la present recerca, la defensa de l'estructura del “+1” a les tertúlies del *Hoy por Hoy* és una constant.

Les darreres referències al tema de l'Estatut que apareixen en les quatre hores analitzades al programa són les referents a l'entrevista d'Elena Salgado, ministra d'Economia, a qui se li demana una valoració de la sentència, i on la dirigent socialista manté una argumentació idèntica a la de la resta de càrrecs públics governamentals entrevistats a les diverses emissores. En alguns moments de l'entrevista es percep lleument la coincidència de marcs interpretatius entre editor i entrevistada amb una pregunta molt còmoda per a Salgado que li permet un desplegament de marc sense cap mena d'interrupció:

SALGADO: Yo quiero, por ejemplo recordar el sistema de financiación.

FRANCINO: Sí, eso apenas se ha tocado, no? Al final. Lo que toca más directamente a su negociado apenas se mueve

SALGADO:Nooo. Efectivamente. Y además, en esa negociación de ese sistema de financiación creo que tuvimos ocasión de ver que la bilateralidad no se opone a la multilateralidad. Así es que [pausa] el encaje constitucional del Estatuto de Cataluña es absolutamente claro y creo que eso tiene que reconocerlo también el Partido Popular (ID 1050)

A diferència de totes les emissores analitzades, *Hoy por hoy* només té una entrevista en directe, que a més ja tenia pactada amb anterioritat, i no busca reaccions polítiques immediates a la sentència.

El programa tanca la darrera hora analitzada amb una secció d'humor, "Todo por la radio", que com també passava en el cas de RNE, reforça via la ironia la posició estatutària global del programa. Especialment rellevant en aquest sentit és la frase de tancament de la secció. En referència a la sentència de l'Estatut, diuen:

Al final, lo malo del tema Estatuto catalán es que llegas al final y no había sorpresa, con lo bonito que hubiera quedado un final como la guerra de las galaxias (ID 1055)

En resum, el programa *Hoy por Hoy* adopta un *frame* estatutari amb punts de contacte amb el sobiranisme. Estructuralment, la construcció del marc global de l'emissora es percep per:

- a) La continuada justificació o comprensió de la reacció d'indignació del govern català cap a la sentència.

- b) La selecció i edició de talls veu, amb l'exclusió de formacions polítiques minoritàries, que contribueixen a crear un escenari de confrontació PSOE-PP i mostrar també la dualitat PSC-CiU, però amb molta menys intensitat.
- c) La redacció de la informació, condensada en un espai reduït de l'antena, que porta també a una prioritització de la reacció política per davant d'una anàlisi exhaustiva de la sentència, que compta amb periodistes de la pròpia cadena per fer-ne una valoració com a experts.
- d) La diversitat de marcs dels tertulians, tot i la moderació extrema del marc constitucionalista de José Ignacio Vera.
- e) L'articulació d'una crítica a qualsevol de les declaracions del Partit Popular durant tot el programa com a factor més característic en quant a construcció de marcs, especialment a través de la connotació negativa de la informació relacionada amb aquesta formació política.

5.4.- Estratègies comunicatives en la ràdio matinal en el cas de l'Estatut

Els nivells d'anàlisi mostrats – intervenció, locució i estructura - aporten informació valuosa sobre la construcció de *media frames* en la ràdio matinal catalana i espanyola. Aquesta construcció es produeix a través de la interacció entre dos actors bàsics: els polítics, especialment els partits i els seus caps de premsa, i els periodistes radiofònics, amb el protagonisme indiscutible dels editors-locutors dels matinals de màxima audiència. Un dels objectius de la recerca és no només detectar els *frames*, quantificar-los, descriure'ls i observar dinàmiques de construcció via l'estructura dels programes, sinó també esbrinar les raons de l'aparició d'aquests marcs en antena i de com es prenen determinades decisions polítiques i editorials per tal de construir-los.

És aquí on resulta imprescindible adreçar-se a aquests actors que intervenen en la construcció de marcs interpretatius per copsar les seves dinàmiques d'interrelació en la negociació de la informació política. A més d'un panorama general sobre estratègies i rutines productives establertes entre uns i altres, l'interès de la recerca se centra en com es materialitza aquesta interrelació en el cas de la sentència del Tribunal Constitucional de 29 de juny de 2010 sobre l'Estatut de Catalunya de 2006. Amb dues onades d'entrevistes, una prèvia a la sentència i una posterior, la interdependència entre aquests dos actors evidencia que la construcció de marcs mediàtics polítics està estretament vinculada amb l'ambivalència de les relacions entre polítics

i periodistes radiofònics i on es despleguen tota una sèrie d'estratègies per mantenir el control sobre el marc polític defensat en l'arena pública de la ràdio matinal.

5.4.1.- Els partits polítics com a *framers*

Els responsables de premsa dels partits polítics entrevistats consideren la ràdio matinal un espai mediàtic privilegiat per introduir temes a l'agenda política del dia o bé per exposar els *frames* propis amb comoditat. També es considera el mitjà que dona el tret de sortida no només a l'agenda política del dia sinó sobretot als marcs interpretatius amb els que es dona forma a aquesta agenda. Aquesta “font d'alimentació” (I17) de la dinàmica política col·loca la ràdio matinal en una posició central en les estratègies comunicatives dels partits polítics.

El primer que fem al matí és controlar, escoltar la ràdio per saber què temes estan en aquell moment en el debat públic. Això ens permet entrar en el joc polític. (I1)

Aquesta importància estratègica del mitjà es deu principalment a tres factors:

- 1) la ubiqüitat en l'escolta
- 2) la immediatesa
- 3) la diversitat de formats destinats per la ràdio a la informació política.

La ubiqüitat en l'escolta permet, per una banda, un nivell de penetració del mitjà en la població superior al de la televisió i la premsa durant la franja matinal (I15). La possibilitat d'arribar a un gran nombre de població a través d'una declaració emesa a primera hora del matí és vista com a una oportunitat per tal de visibilitzar i marcar les prioritats polítiques de l'oient.

Aquí té molt més impacte la ràdio des del meu punt de vista. I a la tele, sí, et veu molta gent i després et posen al telenotícies i tal. Però no sé si la gent a aquella hora del matí pot veure una entrevista tranquil·lament de mitja hora assegut al sofà (I16)

Aquesta ubiqüitat no només es percebuda com a positiva en relació a la recepció de l'oient. També el polític utilitza el mitjà com “brúixola orientativa” (Castelló i Montagut, 2011: 512) de l'actualitat del dia perquè permet un seguiment mediàtic complet i immediat que s'adequa a les rutines professionals dels polítics i dels seus responsables de premsa (I17 i I18).

Però la característica de la ràdio més útil en termes d'estratègia política per part dels responsables de premsa és la immediatesa. La capacitat del mitjà per generar informació política de manera immediata a través de la d'una entrevista telefònica a primera hora del matí sobre un tema d'actualitat –l'anomenat popularment “canutasso” o “telefonasso” (I5, I16 i I17)- permet que el polític pugui elaborar declaracions que, si resulten prou rellevants, puguin marcar l'agenda i el sentit del debat polític durant la resta del matí. D'aquí que els responsables de premsa dels partits treballin intensament la construcció de la declaració per tal d'aconseguir la màxima repercussió.

La ràdio funciona molt bé quan tens ganes de colar un discurs de bon matí,

Estem parlant bàsicament dels matinals, parlem del Fuentes i parlem del Basté.

I per tant, sobretot si pot sortir un dilluns (I16)

Ara bé, la immediatesa a través del “telefonassu” també és vista amb recel pels responsables de premsa, que els permet un marge de temps limitat per elaborar la declaració del responsable polític i implica dificultats en el control de la comunicació del partit.

La frase “què fem amb les ràdios del matí” és de les primeres qüestions que ens

fem quan establim un protocol de funcionament (I17)

Per tal de controlar la imprevisibilitat de la ràdio matinal, però també d'altres mitjans que tenen la immediatesa informativa com a fortlesa principal – els canals de notícies 24 hores o els mitjans *online* – els responsables de premsa dels partits polítics intenten mantenir protocols de reacció mediàtica que impliquen un alt grau de disciplina interna dels polítics (I14, I15, I16, I17, I21). Això es produeix a través de la mediació continuada dels responsables de premsa, que preparen el tema comunicativament oferint la forma més adequada de defensar l'argumentari polític en antena i seleccionant o “marcant” (I16) els responsables polítics més adients per parlar d'un determinat tema.

Tu has de preveure si ens interessa entrar, qui entra, no pot entrar tothom.

Nosaltres som un partit que tenim molts líders amb capacitat per posar-s'hi i

amb capacitat de ser localitzats. Si convé entrar, si no convé entrar, qui entra,

qui no entra, què diem (I17)

Cal destacar que el marcatge d'actors polítics en antena per part dels partits no és sempre ben acceptat pels editors entrevistats, que veuen com moltes vegades han de decidir entre tenir la representació política d'un partit independentment de si els interessa el polític qui fa les declaracions (I24). Segons el cas, aquest marcatge s'accepta o no s'accepta, o bé es negocia una entrevista rellevant posterior amb el polític que s'ha demanat al partit i que no s'ha pogut aconseguir.

Tot i així, aquesta disciplina interna dels partits per tal de donar un missatge políticament unitari s'ha complicat amb l'aparició de les xarxes socials i el fet que els polítics publiquin determinades declaracions sense la intermediació del responsable de premsa de la seva formació política (I14, I17 i I19). De fet, hi ha la percepció per part dels caps de comunicació que els mitjans de comunicació, i especialment la ràdio, utilitzen cada cop més aquestes plataformes com a fonts informatives i això dificulta el control de la comunicació política dels partits (I18).

Per altra banda, un altre dels problemes que planteja el “telefonassu” és la posada en marxa del joc polític de la “declaració-contradeclaració”, és a dir, el fet de basar l'actualitat política de la jornada no en un tema políticament rellevant que afecti a la ciutadania sinó en una espiral o roda de intervencions polítiques controvertides o polèmiques que generin per si soles l'actualitat de la jornada. A més a més aquest joc guanya en rellevància contra més importància tingui el líder polític que fa la declaració. La facilitat d'intervenir telefònicament en un programa per tal de reaccionar a les declaracions d'una altra força política implica que a la ràdio matinal aquesta dinàmica és habitual, tot i que no sempre ben valorada pels responsables de premsa dels partits polítics.

Si fos el sortir per sortir, et truqués qui et truqués, i fos el motiu que dos la petició, ells et demanen sempre el candidat, i tu els hi posaries. Però sortir per sortir i posar-lis el candidat perquè tingui presència, segons quina presència ha de tenir, prefereixo que no surti (I19)

La mida dels partits, però, intervé decisivament en la valoració d'aquesta dinàmica de “declaració-contradeclaració”. Així com els partits grans tenen opció de “marcar” qui parla i qui no o fins i tot negociar quin volum d'informació es dona i quan, els partits petits es veuen

abocats a aprofitar qualsevol espai mediàtic disponible i entrar en el joc de la valoració o de la reacció sobre temes polítics que han estat marcats per altres. L'objectiu és la visibilització mediàtica dels seus líders i argumentaris a través de l'agenda política plantejada.

Moltes vegades et veus obligat a respondre al que es diu i al que es fa. I evidentment mentre que respos al que es diu o al que es fa, intentes exposar com ho faries tu o què faries tu (I20)

Un altra característica del mitjà radiofònic molt ben valorada pels responsables de premsa dels partits és la ductilitat i varietat dels formats radiofònics. Així com la televisió té una limitació considerable de formats en els quals encabir la informació política, la ràdio permet una gran quantitat i varietat d'espais mediàtics: des de l'esmentat "telefonassu" a altres formats d'entrevistes, tant telefòniques com a estudi, declaracions a les notícies, reportatges, tertúlies, debats, connexions en directe, etcètera.

A més a més la percepció dels responsables de premsa dels partits és que la política té molta més presència en la ràdio que en altres mitjans i això també en facilita l'accés.

Tens l'entrevista de cinc minuts, la de deu minuts i la de mitja hora. Tens molts formats. La televisió no té tants formats (...). A més la freqüència d'aparició a la tele és més reduïda (I15)

A banda d'aquesta ductilitat de formats, una altra de les característiques de la ràdio que és valorada positivament pels partits és la manca d'imatge. En un món mediatitzat regit per l'impacte dels elements visuals, la ràdio resulta una plataforma adequada per transmetre conceptes i idees abstractes independentment de la imatge del polític, ja que aquesta interfereix en el contingut del discurs polític. Des d'aquest punt de vista, la ràdio és vista com una mena de mitjà d'entrenament mediàtic pel polític, que troba en l'espai radiofònic la "cantxa" suficient per desplegar la seva retòrica sense estar pendent de la imatge que projecta. Tot i així, i en el cas de polítics desconeguts que han de construir lideratge, la manca d'imatge es planteja com un entrebanc per consolidar certa popularitat. D'aquí que la repetició continuada del nom de la formació política en antena sigui una necessitat bàsica diferencial a l'hora d'ocupar un espai en l'antena radiofònica.

En ràdio jo incideixo molt que diguin [nom del partit]. Redundant qui som, perquè a la ràdio, o és una veu molt familiar (...) o no saps qui està parlant (I20)

Un cop vistes aquestes característiques generals que transformen el mitjà en una peça estratègica per als responsables de premsa dels partits polítics, cal destacar quines són les eines més útils pels partits a l'hora d'incidir en l'agenda i establiment de marcs de la ràdio matinal. D'aquestes eines la més valorada és l'entrevista.

L'entrevista permet als polítics i als seus responsables de premsa expressar directament allò que volen dir. Des d'aquesta perspectiva, l'entrevista esdevé una eina útil per evitar el filtre de reemmarcament del periodista, tot i que el tipus d'entrevista portada a terme per l'editor pot ser més o menys còmoda pel polític entrevistat a l'hora de desenvolupar còmodament el seu marc interpretatiu sobre un determinat tema. De fet, i com indiquen Castelló i Montagut (2011: 512), l'estil d'entrevistes a Espanya no acostuma a ser tan "agressiu" com l'anglosaxó, on el periodista adopta el rol de *watchdog*. Tot i així, quan això es produeix hi ha una queixa immediata per part dels partits.

Una entrevista a una ràdio, allò no va ser una entrevista, va ser un debat entre l'entrevistador i [nom del polític]. Llavors això quan es fa en una entrevista s'ha de dir. Això no és una entrevista. El periodista entrevista, pregunta, es respon a l'entrevistador, però si l'entrevistador opina, si el periodista et contradiu, si el periodista et treu coses de fa un temps... ni actualitat... això ja no és una entrevista. (I21)

Per norma general, però, l'entrevista és vista com una oportunitat per expressar amb diferents graus de comoditat el punt de vista del polític. Fins i tot una entrevista incòmoda pot donar peu a una defensa més àmplia del propi marc i no sempre això té una valoració negativa per part dels responsables de premsa (I20).

Generalment hi ha 3 tipus d'entrevistes amb diferents funcions a la ràdio matinal. Ja hem esmentat el "telefonassu", aquesta entrevista telefònica curta, localitzada a les primeres hores del matí, i que permeten als partits polítics col·locar el que s'anomena "píndola informativa" (I5). Entenem com a "píndola informativa" una declaració curta i contundent sobre un fet d'actualitat que tingui suficient rellevància informativa com per tenir un llarg recorregut durant

tot el matí. Aquest recorregut es produeix a través de la resta d'espais informatius de l'emissora o bé a través del comentari opinatiu de la declaració en la tertúlia. Si a més a més genera una reacció política contrària, aquesta declaració guanya en rellevància i fins i tot pot tenir repercussió en altres mitjans. Una de les pràctiques habituals amb aquest tipus d'entrevistes telefòniques curtes és la *roda de trucades* (I14, I15, I16, I17, I18, I19, I20 i I21). Això es produeix quan hi ha un tema polític rellevant del qual se sol·licita una reacció/valoració a totes les forces polítiques. La presència política en aquesta roda és bàsica per a tots els partits perquè els hi garanteix visibilitat i la possibilitat d'exposar el seu marc interpretatiu sobre un fet rellevant que després serà reproduït durant la resta del matí.

El segon tipus d'entrevista més utilitzat pels responsables de premsa dels partits és la que es produeix al tram final del *prime time* (9:00-10:00 del matí). Es tracta generalment d'una entrevista presencial, de llarga durada (20-25 minuts) en la qual es produeix una conversa més relaxada on el polític tracta gran diversitat de temes de l'agenda política.

Sempre millor una entrevista a estudi. Per mi, et permet argumentar, explicar-te, donar el teu punt de vista (I21)

El periodista prepara molt més aquest tipus d'entrevista, revisant no només els temes d'actualitat vinculats al personatge polític que entrevista sinó també entrant en temes interns del partit polític al que pertany. Això implica que els responsables de premsa han de preparar molt bé l'argumentari del polític, preveient tot tipus de preguntes i temes (I16). Fins i tot alguns responsables de premsa elaboren amplíssims documents on es contemplem tots els escenaris i argumentacions possibles al voltant d'un determinat tema per tal de preparar al polític per una entrevista en profunditat (I21), especialment si el seu marc interpretatiu polític no es correspon amb la línia editorial de l'emissora o amb la percepció del sentit majoritari de l'opinió pública. És normalment en aquest tipus d'entrevista on el rol de *framer* del partit polític es depura i activa de forma més evident. També és en aquest tipus d'entrevista on el partit polític i el mitjà tenen un marge de negociació en termes d'exclusivitat informativa.

Hi ha un tercer tipus d'entrevista que no està relacionada directament amb l'actualitat informativa i que s'utilitza principalment per a construir lideratge o per mostrar "la persona que hi ha darrera del polític" (I18). Es tracta d'una entrevista de caràcter, a estudi, i que es produeixi o bé fora del *prime time* del programa matinal o bé en programes d'entreteniment

ubicats al migdia o a primera hora de la tarda. Aquestes entrevistes no són rellevants informativament parlant i són especialment valorades en períodes electorals (I5).

A banda de l'entrevista, una altra de les eines útils per tenir presència política en la ràdio matinal així com mostrar el propi marc interpretatiu el més inalterat possible és “treballar la declaració” (I...). Les rodes de premsa o les entrevistes són espais mediàtics privilegiats per tal d'aconseguir que el partit comuniqui de forma eficient un determinat tema o posicionament sobre un tema a través d'una o diverses declaracions que tinguin una presència destacable en els mitjans de comunicació.

Ho preparem tot, què hem de dir, el missatge, la idea, la frase (...) un conjunt de conceptes que han d'encabir-se en un tall de veu (I8)

El treball de la declaració “tècnicament es pauta, políticament no tant” (I20), és a dir, que els responsables de premsa transformen l'argumentari polític decidit en els òrgans interns del partit en un discurs adequat a les necessitats informatives del mitjans.

En funció de l'actualitat , sí que oriento de “escolta, això és important, amb això podem sortir, i amb això no podem sortir”. Però el missatge polític el tenen molt clar (I20)

El treball de la declaració és més o menys intens depenent del bagatge professional del polític i de la seva coneixença sobre la dinàmica dels mitjans de comunicació. Segons l'habilitat del polític a l'hora d'elaborar la declaració, el responsable de premsa pot passar a ser un simple gestor de l'agenda del polític o bé intervenir activament en la seva “posada en escena” (I16). Ara bé, tot i el bon treball en l'elaboració de la declaració, la tasca de *reframer* del periodista permet contextualitzar les paraules del polític en un context desfavorable pel partit (I5 i I21), així que alguns responsables de premsa admeten que “el més fàcil per controlar és pactar la informació” (I5). Aquest pacte informatiu només es pot portar a terme a través de la negociació d'exclusives, una pràctica que els responsables de premsa admeten però que consideren delicada pel risc que alguns mitjans se sentin agreujats i tanquin la porta a la presència de determinades forces polítiques (I6 i I8). Tot i així, l'exclusiva es produeix d'una forma més habitual en premsa i televisió que no pas en el mitjà radiofònic (I17). Cal dir que els editors de programes matinals tenen una postura ambivalent respecte al pacte de informació amb les

formacions polítiques. Per una banda hi ha qui nega taxativament l'existència d'aquesta negociació (I22 i I24), mentre que d'altres admeten que és habitual i que generalment se centra en la producció d'entrevistes a actors polítics rellevants de qui es demanda informació exclusiva (I23 i I25).

Sempre hi ha negociació, sempre. I qui digui que no, no està informat o falta a la veritat. Sempre hi ha negociació. Jo vull tenir a algú. No. Doncs et parlarà aquest tio. D'acord, t'ho puc acceptar. Llavors que em digui això o que em digui allò altre o que em doni alguna notícia. Sempre hi ha algun tipus de negociació. O d'acord, jo t'accepto això però tu has d'aconseguir-me que tal dia aquest em doni l'exclusiva (I23)

Generalment aquesta negociació, més o menys visible, o més o menys tensa, es porta a terme a través de la figura del productor, un periodista que gestiona els contactes amb els actors polítics i que intenta mantenir una relació professional fluida amb els responsables de premsa dels partits. Tots els responsables de premsa dels partits polítics entrevistats destaquen i valoren aquesta figura com a clau per al bon enteniment entre mitjans i partits polítics i per tal de satisfer les necessitats mediàtiques d'uns i altres. De fet, aquesta bona relació professional no sempre coincideix amb una bona valoració sobre el tractament que la ràdio fa de determinades opcions polítiques. La bona praxis de productors i responsables de premsa es mou en una esfera professional que té poc a veure amb la relació *framer-reframer*, una batalla pel control del marc interpretatiu que es produeix entre l'editor i el polític.

Tots els responsables de premsa dels partits polítics valoren positivament el pluralisme polític del contingut informatiu del mitjà radiofònic, especialment en els mitjans de titularitat pública. En canvi, aquesta valoració es torna negativa de forma majoritària quan es parla d'un dels formats amb més presència i pes polític de la ràdio, la tertúlia. Així com els responsables de premsa tenen estratègies i eines mediàtiques clares en el terreny de la informació per intentar controlar el marc interpretatiu – les entrevistes, el treball de la declaració, la negociació de la informació –, les estratègies per incidir en la tertúlia són més indirectes i prudentes. El motiu per aquesta prudència és que des de finals de la dècada dels 90 les tertúlies prescindeixen de polítics en actiu. L'excessiva politització de les tertúlies radiofòniques havia esdevingut un problema per la dificultat per distingir entre informació i propaganda a més de generar un cansament de l'audiència respecte al format (Sánchez, 2004; Moreno, 2002: 282). La

conseqüència directa d'aquesta despolitització directa dels tertulians va ser l'aparició del que podríem anomenar com a opinadors professionals. El perfil d'aquest nou rol radiofònic provenia de camps molt diversos: escriptors, advocats, jutges, economistes, homes de negocis, periodistes o professors universitaris. Els partits polítics, per tant, no tenen un accés directe a aquest espai opinatiu.

No hi pots posar cullerada. És gent que opina sobre temes diversos, de vegades són ciutadans, de vegades són experts... No pots. On has d'estar atent és a les notícies, que és on has de mirar exactament on es trasllada el que tu volies. A vegades, si et fan alguna putada sí que pots fer algun comentari, però no pots fer més, no? Sí que hi pots estar a sobre. El gènere tertúlia és difícilíssim de controlar (I16)

La majoria de caps de premsa entrevistats, i també alguns editors, destaquen l'espai opinatiu de la tertúlia com un dels més importants en termes d'establir agenda política però sobretot de construir marcs interpretatius sobre l'actualitat del dia. La rellevància de la tertúlia per als partits polítics és detecta per diversos motius. Per una banda, tots els partits segueixen aquests espais marcant qui parla i què s'està dient, amb especial atenció a referències a la pròpia formació política i a altres. Aquest seguiment genera que, en ocasions, els responsables de premsa dels partits polítics truquin a les emissores per protestar pel que consideren "informacions o valoracions errònies" (I15) fetes per alguns tertulians. A banda d'aquest control sobre el que es diu de cada formació política, la tertúlia també esdevé un espai per testar si el discurs polític del partit està en consonància amb la percepció general de l'opinió pública expressada a través d'aquests espais radiofònics.

Tu has de saber, però ja no què diu qui, no per això, sinó perquè d'aquesta manera comproves si la teva agenda política va per bon camí. A vegades hem deixat de presentar coses en divendres perquè el dissabte no hi ha tertúlia i ho hem passat a dilluns (I17)

La identificació entre tertúlia radiofònica dels programes de màxima audiència i estat de l'opinió pública és una constant, tot i que alguns caps de premsa (I19, I20 i I21) opinen que aquesta identificació directa és fictícia i que de vegades es genera un cercle comunicatiu tancat i metapolític que s'allunya del que l'interessa realment a l'oient.

Vivim una mica en una bombolla i ens retroalimentem (...) mitjans, periodistes, caps de premsa, polítics i tertulians hauríem de deixar-nos de mirar el melic una miqueta (I19)

Tot i aquesta autocrítica, el cert és que els partits sí que elaboren estratègies indirectes per tal d'incidir en les tertúlies. Aquestes són tres principalment: 1) l'anomenada “política del cafè” (I4, I5), 2) la proposta de noms independents als mitjans a petició d'aquests (I8, I19) i 3) el manteniment del contacte amb responsables de programes i mitjans per sol·licitar pluralitat en les tertúlies (I19, I20).

Alguns caps de premsa neguen categòricament que practiquin una “política del cafè” amb els tertulians (I17) - entesa com una trobada informal amb aquests per tenir-hi una conversa -, però tots admeten la necessitat de mantenir canals de comunicació oberts amb aquells opinadors professionals que puguin considerar més afins a les seves tesis polítiques. Les xerrades informals o l'organització de dinars d'alguns opinadors amb responsables polítics (I22) semblen pràctiques habituals. També alguns opinadors s'adrecen als partits polítics per sol·licitar informació (I17). Tots els responsables de premsa entrevistats neguen que enviïn *argumentari* a determinats opinadors perquè consideren que això és contraproduent per la imatge del propi partit (I18).

Quan hi ha alguna persona propera intentem tenir-hi algun contacte o alguna conversa, però en general amb això no hi ha... perquè per començar no són polítics, són pensadors o periodistes o gent del món econòmic, que tampoc pots allò... Tu pots tenir una conversa, o si et demanen una opinió o una informació donar-se-la. Però una consigna, per dir-ho així, això no. Perquè a més a més penso que no ho acceptarien (I21)

Alguns caps de premsa parlen de “tertulians orgànics” (I21) referint-se a aquells que són “col·locats” a les tertúlies per una determinada opció política, però en general no consideren aquesta pràctica com a generalitzada sinó puntual i molt vinculada a personatges molt concrets (I17). Ocasionalment les emissores sol·liciten als partits polítics una proposta de tertulians afins a la seva tendència ideològica per tal de tenir més pluralitat de veus en les tertúlies (I8) o són els partits els que proposen noms independents per tal de suplir el que valoren com un manca de pluralitat (I19).

Jo puc anar a un programa, puc anar a fer un cafè amb un director d'informatius, puc anar a dinar amb un director de mitjà, i comentar-li que crec que aquesta pota falla una mica i s'hauria de completar. I li puc oferir algú que sigui independent realment, i que sí, que tingui uns pensaments pròxims a [nom del partit], però que és independent i que si algun dia m'ha de criticar no ho dubtarà (I19)

Tot i així, alguns responsables de comunicació es queixen que l'entrada de noves veus en les tertúlies consolidades és molt difícil per una dinàmica tancada dels tertulians habituals i molt poca mobilitat generacional d'aquests opinadors (I18, I19, I20 i I21).

Es crea com un ecosistema de tertulians professionalitzats, opinadors professionals. Quin ofici tenen? Opinar. En fi, perquè no sé si tenen temps de tenir un despatx perquè s'ho volten tot (...) Els tertulians fan bolos (I18)

Malgrat les crítiques, les tertúlies són considerades com un espai ineludible on tenir representació indirecta per tal visibilitzar el marc de les diferents opcions polítiques. Aquest interès rau en la creença que aquelles explicacions de l'actualitat política que no apareixen en una tertúlia de màxima audiència “no existeixen per a l'opinió pública” mentre aquelles que apareixen repetidament es “naturalitzen” (I19).

Existeixen altres formes d'incidir en la construcció d'agenda i marcs en la ràdio per part dels partits relacionades amb aspectes de producció informativa. Cada cop més els partits polítics elaboren un producte informatiu acurat sobre les pròpies activitats i missatges destinades a “facilitar” (I8) als mitjans tot tipus de material audiovisual que generi la formació política: talls de veus pre-editats, rodes de premsa completes penjades a la xarxa, amb vídeo i àudio, notes de premsa enviades als mitjans, etcètera. La majoria dels responsables de comunicació dels partits polítics consideren aquestes pràctiques com un “servei periodístic” (I1, I2 i I3), però alguns també són conscients que els periodistes radiofònics rebutgen aquest tipus de material precuinat (I8) i prefereixen assistir personalment a les convocatòries de premsa. Els periodistes radiofònics són, a criteri dels responsables de premsa entrevistats, els professionals amb una presència més segura en els actes convocats pels partits polítics i els que es mostren més proactius a preguntar al polític (I19). Tot i així, tots els partits polítics penjen els seus talls de

veu a la seva pàgina web o els envien a les ràdios. Aquesta estratègia respon a una necessitat de visibilització del partit no només adreçada a aquelles emissores amb suficients recursos humans com per poder cobrir tots els actes polítics convocats, sinó especialment a aquelles on aquestes recursos no hi són: és el cas d'emissores petites, d'àmbit geogràfic comarcal o local o bé aquelles emissores que destinen els seus recursos a altres prioritats de programació. Aquest material “precuinat”, però, s'edita a l'engròs, és a dir, que no s'envia un tall de veu curt sinó un fragment d'un parell de minuts per donar un marge d'edició als periodistes (I15, I20, I21). Si en la primera onada d'entrevistes aquesta pràctica només la portava a terme una opció política (I2), en la segona onada tots els caps de premsa entrevistats comentaven que aquesta estratègia de facilitar els talls de veu a emissores petites o locals disperses en el territori els havia donat molts bons resultats. De fet, proporcionar notes de premsa i talls de veu a les ràdios respon al coneixement que els responsables de comunicació dels partits tenen de les mancances productives dels periodistes: manca de pressupost i personal per cobrir tots els actes i unes rutines de producció molt ràpides (I2 i I4).

Finalment cal destacar que una de les pràctiques més polèmiques per part dels gabinets de comunicació dels partits polítics són les convocatòries de premsa sense preguntes i/o les declaracions institucionals. Aquesta estratègia comunicativa, molt criticada per tots els editors-presentadors entrevistats, és un dels intents més evidents de control no només de l'agenda política sinó sobretot del marc interpretatiu elaborat pel partit polític sobre un determinat tema, generalment polèmic. Els caps de premsa entrevistats distingeixen entre roda de premsa i declaració institucional. Admeten que una roda de premsa sempre ha d'estar oberta a preguntes, però alguns argumenten que la declaració institucional no té perquè (I16, I18, I19). Els factors que distingeixen una roda de premsa d'una declaració institucional són: la rellevància política del tema, la importància de l'actor polític que parli i la seva vinculació a institucions de poder.

La declaració institucional ha de tenir un “empaque”, ha de tenir un contingut transcendental. No la pot fer qualsevol, l'ha de fer el president del partit o el càrrec. La declaració institucional no es fa per no contestar preguntes, sinó pel moment transcendental i puntual i que al fer-ho així signifiqués el fet. Si no, no té sentit (I18)

La declaració institucional resulta una eina comunicativament eficaç per controlar el marc en tant que permet l'elaboració detallada del discurs del polític, amb una selecció de lèxic i argumentacions molt acurada (I19). Al no tenir el retorn de les preguntes dels periodistes, el missatge arriba íntegre als mitjans. Cal esmentar que els responsables de premsa que admeten haver fet declaracions institucionals s'han trobat amb la protesta airada dels periodistes que cobrien l'acte. Una de les argumentacions de defensa per part dels gabinets dels partits és que les preguntes es poden contestar en qualsevol altre moment per l'exposició continuada dels polítics als mitjans (I18, I19, I20), tot i que els editors entrevistats argumenten que la pèrdua de la immediatesa en la resposta política és un greuge per a la professió periodística. Aquests critiquen durament tant les rodes de premsa sense preguntes com les declaracions institucionals i reivindiquen el seu dret a no assistir a aquest tipus de convocatòries o bé el seu dret a dir obertament en antena que el que l'oient escolta és una roda de premsa sense preguntes o una declaració institucional per tal de donar-li més elements de valoració (I24).

La relació entre els responsables de premsa dels partits polítics entrevistats i els periodistes radiofònics es basa en el coneixements que uns i altres tenen de les seves rutines professionals i en com cada un adapta les seves rutines per tal de satisfer les seves necessitats, polítiques o periodístiques. La confiança o desconfiança mútua creix o decreix per “una qüestió de temps i oportunitat (...) és un problema entre l'oportunitat política versus l'oportunitat informativa” (I14). Quan les oportunitats coincideixen, la confiança entre aquests dos actors creix, i quan no coincideix s'entra en una espiral de desconfiança mútua on les estratègies pel control del marc polític s'evidencien.

5.4..2.- Els periodistes radiofònics com a *reframers*.

Els editors dels programes matinals entrevistats són conscients de les estratègies comunicatives dels partits polítics. Tot i que proclamen la seva independència informativa en tots els casos, també admeten que els gabinets de premsa d'institucions i partits estan cada cop “millor armats” (I12) comunicativament, amb “unes tècniques molt perfeccionades” (I24). La professionalització del departaments de comunicació dels partits polítics obliga als periodistes a un nivell d'atenció i suspicàcia més alt quan tracten amb les fonts informatives polítiques. El rol de *reframer* ha de ser necessàriament actiu.

La nostra feina no és fer de transmissors del poder, o dels poders, perquè al cap i a la fi cada partit polític té els seus poders, no? No hem de transmetre la seva

manera d'explicar el seu discurs, sinó de filtrar-ho i intentar ser el més equànimes possible i tenir criteri propi, no? Que no te l'acabin decidint ells (I24)

Tots els editors entrevistats parlen del concepte d'interès públic contraposat a l'interès polític com a criteri bàsic de funcionament de la professió. Aquest concepte és el que serveix de guia per mantenir el control de l'agenda política i del marc interpretatiu propi del programa. Els editors s'atorguen a si mateixos diversos rols: “traductor” (I9) del missatge polític, “professor” (I12), amb una clara intenció didàctica per clarificar la complexitat del món polític en antena, o el rol d’“aparador” de diverses opcions polítiques per tal de contribuir a la formació independent de l'opinió pública (I13).

Les estratègies dels gabinets de comunicació dels partits polítics per incidir en l'antena radiofònica són acceptades o rebutjades pels editors depenent de si la informació que proporcionen és una “oportunitat periodística” (I13) o no. Com ja hem vist, els gabinets de premsa tenen protocols de reacció mediàtica segons quin tema d'actualitat sorgeixi: s'intenta establir qui parla, quan i què diu i s'exigeix una alta disciplina interna als polítics. Això és percebut clarament pels editors.

Aixequen una barrera, veuen com està el pati...Aquesta és la percepció que jo tinc. Veuen com està el pati i diuen “val, aquest i aquest parlen”. Es dona la doctrina. Es parla, es dirà això, això i això. Nosaltres ho detectem clarament (I23)

Aquesta “barrera” de persones i discursos segons el tema polític sorgit en els mitjans és un punt de tensió important entre periodistes i polítics. Els periodistes han de decidir entre admetre una entrevista amb una determinada força política, tot i que la persona en antena no sigui la que s'ha demanat, o negar-se a entrevistar a la formació política sino respon a les demandes de producció del programa. En aquest sentit es detecten tres posicionaments diferents: 1) acceptar els condicionaments de producció imposats pel partit en pro de la representativitat política, 2) acceptar aquests condicionaments, però amb contraprestacions futures en forma d'informacions i entrevistes exclusives o 3) no acceptar sota cap concepte aquests condicionaments. Aquestes tres posicions no són monolítiques i s'adopten segons la informació i el context polític del moment:

Tu has d'entendre què t'interessa més en aquell moment, si tenir la representació d'aquella veu o si la persona que ells et proposen justament no està satisfent les necessitats que tu vols o que tu tens com a informador (I24)

Tot i que les regles del joc de la informació política que marquen els responsables de comunicació dels partits són valorades com a legítimes per part de tots els editors entrevistats, hi ha diversos elements de crítica. Per una banda es considera que l'establiment dels protocols de reacció mediàtica dels partits condicionen en excés les rutines productives dels mitjans (I23), i que si aquests cedeixen a aquestes dinàmiques perden en immediatesa informativa:

Primer hi ha la filtració, després hi ha la reunió, després hi ha la roda de premsa (...), després esperar la reacció d'això i en acabat, 48 hores després, posar-se a fer una entrevista. Escolti! Això sobre el paper és un gran disseny de comunicació però a nosaltres com a mitjà ens interessa poc (...) i és que al final si no fas una cosa fas una altra, i al final jo crec que acaba sent més contraproductiu des del punt de vista de l'interès del partit (I25)

De fet, s'apunta que només la immediatesa del mitjà radiofònic, la seva capacitat per fer una trucada telefònica a un responsable polític al matí per recollir una primera reacció – el “telefonasso” – pot generar la manca de control dels gabinets de premsa sobre el discurs del partit (I23). Tot i així, quan més estructurada està una estratègia comunicativa d'un partit, més difícil resulta la indisciplina i els polítics no responen directament a la trucada del productor radiofònic, sinó que deriven la sol·licitud al seu responsable de premsa, que autoritza o no la intervenció en antena (I23).

A banda de la pèrdua d'immediatesa, també es critica que el control del partit sobre la informació que proporcionen i els actors que la difonen fa que els periodistes perdin autonomia a l'hora de configurar els continguts dels seus programes.

Tot això forma part d'un joc que tots sabem i que tots coneixem. A vegades parles en plan de conya: “jo avui quin número em toca, a la peixeteria?” (I25)

Quanta més demanda d'entrevistes tingui un determinat actor polític en referència a un tema, més control té el gabinet de comunicació sobre la dinàmica productiva dels mitjans, un control

que les ràdios accepten per tal de tenir el protagonista polític de la jornada. En aquest sentit coincideixen l'oportunitat política i la periodística.

Però quan les oportunitats no coincideixen, el gabinet de premsa del partit vol garantir igualment la seva presència en antena tot i que l'actualitat política no ho requereixi. D'aquí que es critiqui la tendència dels mitjans d'establir un mena de "circuit" on totes les opcions polítiques hagin de tenir accés a l'antena de manera regular, independentment de si hi ha o no una notícia política rellevant relacionada amb aquella força política. Així com aquest "circuit" de polítics té una lògica de servei públic en la dinàmica de les emissores públiques, les emissores privades critiquen una rutina productiva que obstrueix la seva independència editorial

Això de fer el circuit... el circuit que el faci la televisió i la ràdio pública, que és la seva feina. A mi no em paguen per fer el circuit. El que passa és que [els gabinets de premsa dels partits] es pensen que han de passar per aquí i ens jutgen a tots amb els mateixos criteris (I22)

Tot i així, aquest és un tema controvertit entre les emissores públiques i les privades, ja que les públiques també critiquen que el criteri de representativitat política passi per davant dels criteris informatius en l'elaboració de la informació i resti competitivitat a la seva proposta.

Una altra manera que els gabinets de premsa tenen per "vendre el seu producte" (I24) és la utilització de la "declaració-contradeclaració", un tipus de cobertura informativa basada en la polèmica que permet un accés més ampli d'actors polítics a l'antena. Els editors entrevistats són conscients que l'anomenat periodisme de "declaració-contradeclaració" és una forma molt "cridanera i atractiva" de vendre la informació política (I10), tot i que genera una espiral on sembla que només es comunicui per a periodistes, polítics i opinadors, allunyant el contingut de l'oient (I9 i I22). Alguns dels editors indiquen que aquesta forma de fer informació provoca desafecció política, tot i que la roda que genera és difícilment controlable un cop s'engega (I14 i I25).

El meu criteri és que si ells proposen una cosa evidentment jo només puc que confiar en la política, i crec en la política. Però si allò que fan només és una declaració i no estan canviant res o no estan fent res pel ciutadà sinó que només

ho fan per si mateixos, o perquè un digui una cosa i l'altre digui una altra, segurament acabarà trobant menys minuts de ràdio (I24)

Un dels efectes immediats d'apostar per la “declaració-contradeclaració” és que els gabinets de premsa dels partits polítics se situen en una posició de poder en la negociació de persones, temes i marcs en els mitjans (I9, I13 i I14).

Una altra de les estratègies dels gabinets de premsa per controlar la informació molt criticada pels editors és el fenomen de les declaracions institucionals o les rodes de premsa sense preguntes. Alguns editors (I12, I23, I25) consideren totalment inadmissibles aquestes pràctiques. D'altres matisen aquesta crítica i argumenten que són pràctiques legítimes de control dels gabinets de premsa, però que el periodista és lliure d'utilitzar o no la informació subministrada a través d'aquesta via. El que es planteja és que el periodista destaquï que la declaració que s'escolta està feta en una roda de premsa sense preguntes o en una declaració institucional, de manera que l'oient tingui més elements de judici al seu abast:

La nostra obligació és estar al corrent de qualsevol font d'informació. I una roda de premsa o una declaració institucional és una font d'informació. Però és una font d'informació que tu no has pogut contrastar. És a dir, és com comprar-se una camisa per internet (...). Si compra, ho comprarà al cegues perquè nosaltres no hem pogut fer la feina. (I24)

Un altre element que es critica de l'estratègia de control dels gabinets de premsa sobre la informació que subministren és la tendència a enviar material sonor precuinat: talls de veus, vídeos, notes de premsa, etcètera, que s'utilitzen per l'elaboració de la informació política. Tots els editors són conscients que la pressurització del periodisme, amb redaccions cada cop més petites i amb unes dinàmiques de producció accelerades per la tecnologia – redaccions digitals, xarxa, etc – fan que siguin més vulnerables a aquestes pràctiques. Tot i així, destaquen que ells treballen per mitjans amb suficients professionals com per no haver de dependre d'aquest material (I10). Tanmateix, adverteixen del profund coneixement que els partits polítics tenen de les dinàmiques productives del periodisme i de com les aprofiten per controlar l'agenda, però sobretot el marc. Un exemple d'això, tot i que fora de l'àmbit radiofònic, seria la distribució de la realització televisiva de mítings electorals per part dels propis partits (I25).

Finalment, i en l'àmbit estrictament radiofònic, cal fer referència a les tertúlies. Aquest format posa en evidència les tensions en la negociació de la informació i l'opinió política d'editors i responsables de comunicació dels partits polítics. Aquesta tensió es deu a que els polítics no tenen accés directe a les tertúlies. És per això que tots els editors entrevistats són conscients que els partits polítics estan especialment interessats en tenir-hi una representació indirecta, i que intenten influir en els tertulians de diverses maneres: reunions informals amb líders polítics o els seus responsables de premsa – el que hem anomenat com “política del cafè” (I4 i I5) - o intercanvi regular d'informació entre tertulians i partits. Aquests contactes són valorats de diverses maneres pels editors. En general, es considera legítim aquest contacte personal entre tertulià i polític sempre i quan el tertulià no actuï com a “bolero” (I22) o portaveu encobert d'una determinada opció política (I11) i utilitzi aquesta informació de primera mà per poder fonamentar el propi criteri opinatiu.

Jo crec que sí que parlen, si tenen una relació fluïda per a defensar un determinat interès o un determinat projecte en un moment determinat. Però jo no em plantejo així la tertúlia. Per tant, això sé que existeix però no puc actuar-hi en contra (...) Intento preparar les tertúlies de manera que siguin plurals, amb diferents punts de vista, i que resulta inevitable associar un punt de vista a un partit (...) Tampoc em resulta confortable pensar que tinc a algú que m'està fent la veu dels partits (I23)

Tot i així, algun editor apunta a que aquest contacte tan proper entre tertulià i polític pot desembocar en una adhesió progressiva de l'opinador a l'argumentari d'una determinada opció política.

Quan detecto que algú està una mica “tocadet” ho té molt malament per seguir en el programa (I22)

En el mateix sentit se situa la crítica al periodista polític que actua com a tertulià/expert en les tertúlies, però que en realitat ha estat escollit per una formació política per dotar de legitimitat el seu discurs.

El sistema aquest de fer un debat polític amb periodistes pel mig com a intermediaris (...) és profundament pervers. Jo crec que els periodistes han de fer periodistes i han d'opinar com a periodistes, i els polítics ho han de fer com

a polítics. Lo qual no vol dir que els periodistes siguin tots iguals ni que no tinguem la nostra ideologia ni la nostra opinió, al revés, jo crec que quan més clara se sàpiga, millor (I25)

Tots els editors entrevistats declaren la seva independència a l'hora de configurar el perfil ideològic de la tertúlia i troben positiu que els partits se sentin incòmodes davant de l'accés limitat o indirecte a aquest espai opinatiu (I25). La queixa sistemàtica dels partits a la poca representativitat política en la tertúlia és vista com un signe de la independència dels mitjans (I22 i I23). Com indiquen Castelló i Montagut (2011), els editors actuen de *reframers* actius en el disseny d'aquest format opinatiu, on l'equilibri ideològic no depèn de forma directa de la influència dels partits polítics sinó de la titularitat de l'emissora, la seva línia editorial, el perfil polític de la seva audiència i la forma en que cada editor afronta els temes polítics de la jornada. Amb aquests criteris es detecten tres maneres d'afrontar la tertúlia:

- 1) Les emissores públiques tracten de tenir un equilibri ideològic entre els diversos tertulians sota el criteri de la seva funció pública. La ràdio pública està sotmesa a un control polític i institucional rígid i els editors són plenament conscients d'això. Tot i així, alguns editors de la ràdio pública consideren que no haurien d'estar sotmesos a aquest control i se'ls hauria de donar la llibertat per configurar la tertúlia segons els seus propis criteris.
- 2) Una altra manera d'afrontar la tertúlia és la de les emissores privades, que prioritzen l'entreteniment per sobre de l'equilibri ideològic, introduint temes d'àmbit social i cultural més enllà de la política i buscant fer atractiva l'antena:.
- 3) Finalment hi ha una tercera forma de construir la tertúlia. En aquest cas es produeix un equilibri entre pluralitat política i entreteniment (I25) i es proposa la introducció d'informació per contextualitzar l'opinió. En aquest sentit, a banda dels tertulians "generalistes" (I12 i I25), es busca la figura de l'"expert" o del "testimoni".

El fet que els editors entrevistats siguin plenament conscients de les estratègies comunicatives de partits polítics fa que el seu paper com a *reframers* sigui bàsic a l'hora d'aconseguir un marc propi. Tots ells són conscients que, contràriament al que afirmen els responsables de premsa dels partits, aquests no són "proveïdors de serveis periodístics" (I3) sinó que són "agents d'influència" (I14) que intenten "multiplicar els missatges preuinats que arriben a l'antena" (I24). Tot i admetre l'habilitat dels responsables de comunicació en gestionar i "vendre" els

temes i *frames* polítics - “colar-te gols” (I11) – la tasca d’aquests professionals és filtrar, contextualitzar i donar un marc propi a la informació i opinió polítiques. Intentar marcar la pròpia agenda més enllà del marcatge de persones i discursos dels partits polítics, rebutjar el material informatiu polític “precuinat” o dissenyar la tertúlia tenint en compte els riscos de la influència indirecta dels partits en els tertulians són les principals accions per *reframejar* el discurs polític. Aquestes accions, però, no poden complir-se sempre principalment per dos motius:

- 1) Per una banda, la “cursa permanent” (I25) per anticipar-se informativament a la resta de programes radiofònics del matí fa que el control i filtre de la informació política no sigui sempre curós. Aquesta “cursa”, que implica ritmes de producció molt elevats, facilita que el partit polític imposi la presència i ordre dels seus actors en antena, una imposició que els mitjans accepten per no quedar “fora de la cursa” político-mediàtica de l’actualitat (I25). Val a dir que aquesta imposició només és patrimoni dels partits grans: els que ocupen institucions de poder o una posició rellevant a l’oposició.
- 2) Per altra banda, la quantitat d’hores d’antena i el volum de producció que això comporta (I10) fa que no sempre s’aconsegueixin els actors polítics o els tertulians adequats en el moment precís, fet que fa perdre el control sobre l’agenda i el *frame* del mitjà.

En el cas de la cobertura mediàtica de la ràdio matinal de la sentència del TC sobre l’Estatut de Catalunya, aquests dos motius van ser centrals per explicar com es van construir els programes – a nivell de discurs i de producció - i com els editors van intentar mantenir els seus propis criteris informatius i de línia editorial tot i l’allau de reaccions polítiques que van tenir lloc entre el 28 i el 29 de juny de 2010. Els responsables de premsa dels partits polítics, per la seva banda, també van estar condicionats per les accelerades dinàmiques de producció dels mitjans de comunicació i per les estratègies de la resta de formacions – especialment la tarda-nit del 28 de juny- que van imposar un model d’actuació mediàtica que no sempre es va valorar positivament. Tot i així, tots els partits van optar per dosificar la informació política i re-empres el control de l’agenda i els marcs durant el 29 de juny a través de diverses estratègies.

5.4.3.- La sentència de l'Estatut.

La reacció mediàtica a la sentència del TC sobre l'Estatut de Catalunya per part dels partits polítics i la ràdio matinal es caracteritza per una primera fase d'allau informativa a la que es reacciona de forma semi-planificada, i una segona fase en què la Generalitat de Catalunya i alguns partits polítics – especialment PSC i CIU – van marcar l'agenda política i mediàtica. Això es dona amb especial rellevància a la ràdio catalana. La ràdio d'àmbit estatal no es veu tan condicionada per l'agenda política catalana, com resulta obvi, però sí que organitza els continguts de la seva programació segons les limitacions i barreres imposades pels gabinets de premsa dels partits polítics catalans el 29 de juny de 2010. Per altra banda el pes de les reaccions polítiques estatals en aquests programes va treure rellevància als actors polítics catalans, i les dues emissores van centrar el tractament informatiu en l'enfrontament entre Govern Central (PSOE) i PP sobre qui havia guanyat o qui havia perdut el recurs. En aquest cas les emissores van treballar més intensament amb els responsables de premsa dels partits estatals que amb els catalans.

Tots els responsables de premsa dels partits polítics catalans coincideixen en afirmar que tenien una estratègia de reacció político/mediàtica planificada el dia que es fes pública la sentència. Aquesta estratègia es basava, en línies generals, en:

- 1) fer una primera valoració en roda de premsa
- 2) concedir algunes entrevistes ja planificades amb anterioritat amb els mitjans
- 3) fer alguna entrevista telefònica ràpida de valoració a la radio matinal amb els portaveus designats per cada formació política
- 4) esperar a la publicació definitiva de la sentència, ja que el que primer es faria públic seria el dictamen judicial i no el document complet
- 5) després de llegir la sentència detingudament, cada partit polític decidiria el seu posicionament al respecte i, després de les respectives reunions internes, atendrien les peticions dels mitjans de comunicació de forma àmplia amb entrevistes presencials als mitjans amb els líders de les diverses formacions

Aquest procediment és considerat com el “clàssic” (I15) o “habitual” (I16) per part dels caps de premsa entrevistats en casos com el de la sentència de l'Estatut. En quant a construcció del marc de cada partit, tots ells tenien argumentaris de reacció molt detallats. Això es deu a

l'allargament del procés judicial sobre l'Estatut, les filtracions continuades sobre les deliberacions del TC i les falses alarmes sobre la publicació de la sentència.

La sentència de l'Estatut és com un malalt terminal. Saps que se t'ha de morir, saps que es morirà, perquè té una malaltia degenerativa i saps que es morirà més tard o més aviat. I per tant tu psicològicament et pots anar preparant (I19)

Ho teníem molt preparat. Tot molt ben preparat. Ens temíem que la sentència seria dura (I17)

Però tota aquesta estratègia no es va complir de forma completa per dos factors, un de polític i un de mediàtic. A nivell polític, la declaració institucional del President de la Generalitat de la tarda del 28 de juny i la reacció immediata de la principal força de l'oposició, CiU, va fer que la resta de partits es veiessin abocats a una resposta política precipitada. La precipitació va portar a una organització caòtica de les rodes de premsa de la resta de formacions, que es van superposar les unes a les altres provocant que televisions i ràdios no poguessin arribar a tot arreu.

Es va dir públicament moltes vegades, que en el moment que sortís la sentència intentaríem evitar la reacció en cadena de sortir tots ràpid a valorar, sense haver fet ni una lectura pausada del tema. I es va dir, i es va intentar explicar als mitjans, i es va intentar fer pedagogia a la resta de partits, tot i que la reacció va ser una altra (...) I això es va aconseguir en part si i en part no (I16)

A nivell mediàtic, la tarda del 28 de juny els principals mitjans de comunicació d'àmbit català van decidir fer una programació informativa especial sobre l'Estatut en la que van demanar declaracions de totes les formacions polítiques. Aquestes es van veure abocades a proporcionar "material" (I17) als mitjans per tal de cobrir les seves demandes. Un dels recursos més habituals dels mitjans – i especialment de la ràdio – a l'hora d'estructurar una notícia amb una gran repercussió política, com és el cas de la sentència de l'Estatut, és el que s'anomena "roda de reaccions" (I19).

La ràdio de seguida planteja un *carrusel* de trucades, i és allò que quasi no pots d'evitar, no has d'evitar. No pots deixar de ser-hi (I16)

En el moment en que una força política entra en aquesta “roda”, la resta es veuen abocades a fer-ho per no perdre visibilitat política i mediàtica. Aquest “sortir per sortir” (I19) no va ser ben valorat per cap força política. Tots els responsables de premsa entrevistats destaquen que la primera valoració que es podia fer de la sentència només podia ser simbòlica i limitada, ja que no es tenia el text íntegre de la sentència.

Teníem moltes peticions expectants (...) I vam intentar mantenir un criteri. O no et poso ningú perquè et puc valorar el que et puc valorar. O si li posaves algú li adverties: “Escolta, aquest contingut no el puc valorar perquè no l’he vist. Et puc valorar: 1) que hi ha una sentència i 2) que el resultat de la votació és que sabem quins magistrats han votat tal i quins qual (...) però el detall, el contingut, no te’l podré valorar fins d’aquí a 2 o 3 dies” (I19)

El cas més extrem, comentat pels responsables de premsa entrevistats, va ser el del programa Àgora de TV3, que demanava per aquella mateixa nit un debat polític amb totes les forces parlamentàries per fer una valoració de la sentència, un debat que finalment es va produir dies més tard. La gran demanda d’informació política i d’actors polítics en l’antena de la ràdio i la televisió la tarda del 28 de juny implicava el risc que s’anés més enllà d’una valoració limitada en funció de la informació objectiva de que es disposava i s’entrés en el terreny de “l’especulació informativa” (I19).

No es va fer amb la immediatesa amb què ells ho volien fer. De què havíem de parlar? Perquè era especulació. No teníem cap problema en anar, perquè evidentment hi aniríem, però crec que ens ho hauríem d’haver agafat tots amb més calma (I19)

En quant a la ràdio matinal, tots els gabinets de premsa dels partits van seguir una estratègia similar: es va produir un marcatge molt rígid sobre quin actor polític podia parlar de la sentència en antena i quin no. A més a més, els actors polítics autoritzats a fer declaracions sobre la sentència de l’Estatut el dia 29 només entraven per telèfon – el *telefonasso* – i en horari de *prime time*. L’entrevista a estudi es donava, segons el cas, dos o tres dies més tard. D’aquesta manera, de la sensació de precipitació inicial, es passa a un represa del control de l’agenda mediàtica per part dels partits.

Com indiquen els caps de premsa, la dimensió de formacions polítiques amb menys representació obliga a una estratègia de visibilització mediàtica contínua, on no poden desaprofitar cap espai mediàtic que se'ls hi concedeixi. De fet, la gran demanda d'entrevistes als cap de cartell polítics dels partits grans fa que aquests tinguin el control en la negociació del qui i el què informatius i condicionin les estratègies comunicatives de la resta de partits. En el cas de la sentència de l'Estatut, els partits grans van convocar reunions de les seves respectives executives el matí del 29 de juny. Després d'aquestes reunions, es programava una compareixença pública amb els líders polítics de cada formació. El fet de no donar entrevistes abans de la reunió i designar altres actors polítics per fer declaracions responia a l'estratègia comunicativa.

El fet de reservar els “polítics grans” per “temes grans” i els “polítics petits” per “temes petits” - o per cobrir un espai mediàtic quan no interessa una reacció precipitada d'un “polític gran” - és una estratègia molt criticada pels editors entrevistats, però els responsables de premsa dels partits entrevistats es defensen argumentant que els periodistes són lliures d'acceptar aquest marcatge o no.

Un dels factors contextuais importants a l'hora de dissenyar l'estratègia de comunicació respecte a la sentència de l'Estatut el dia 29 de juny era la territorialitat de les emissores. Els partits d'àmbit català, especialment els grans, donaven per suposada la presència mediàtica en totes les emissores catalanes. Això era reforçat pel fet que tots els mitjans d'àmbit català defensaven marcs sobiranistes i, en alguns casos, independentistes, però tots ells contraris a la sentència. Aquesta sintonia ideològica també rebaixava la tensió en la negociació per la presència de marcs polítics.

La ràdio a Catalunya tothom més o menys, tots els partits catalans, haguessin votat o no l'Estatut, podien estar d'acord amb una cosa, i és que es podia retallar una cosa que el poble havia votat. I a Espanya hi havia una certa incomprensió (I16)

Pel que fa a mitjans estatals, els partits catalans amb més pes parlamentari feien una diferenciació entre l'estratègia mediàtica del dia a dia que la de dies informativament excepcionals. En el dia a dia “només truquen quan tens un marrón” (I17), és a dir, quan la formació política protagonitza l'actualitat en forma de polèmica. En canvi, el dia de la

publicació del dictamen de la sentència les demandes d'entrevistes van ser constants per part dels mitjans estatals, que estaven més interessats en tenir “la veu catalana”(I17) que en actors polítics concrets. En aquest sentit, els partits grans van elaborar un argumentari “didàctic”, és a dir, que eren conscients que el marc interpretatiu contrari dels mitjans estatals implicava un esforç en explicar els perquès de la reacció catalana a la sentència.

De fet, les estratègies comunicatives dels partits busquen rentabilitzar els seus espais mediàtics. Tots treballen per un *target*, de manera que gestionen informacions i actors amb especial cura en aquells mitjans que són consumits pel seu electorat. D'aquí que l'accent en mitjans catalans o estatals depengui del perfil del votant de cada formació.

Els partits petits, per la seva banda, apostaven per la visibilitat en els mitjans públics catalans, gestionaven també entrevistes en alguns privats - tot i que es queixaven d'una representativitat política menys plural - i en una selecció molt determinada de mitjans estatals depenent de si les relacions comunicatives eren fluides en el dia a dia o no.

Finament cal destacar una queixa sistemàtica dels partits amb poca representació parlamentària o amb marcs contraris al sobiranisme. La queixa no se centra tant en la pluralitat política de la ràdio matinal, que consideren “correcta” i “adequada”, sinó en els espais opinatius de les emissores catalanes. Consideren que el dia 29 de juny es va produir un cercle comunicatiu tancat entre editors, tertulians i polítics de les grans formacions que va impedir l'entrada a altres marcs interpretatius o bé va impedir la relativització o matisació d'alguns aspectes del marc sobiranista.

Els mitjans es deixen portar una miqueta per l'ambient que es respira (..) i al final creem un cercle de retroalimentació de la comunicació política: periodistes, polítics, caps de premsa, tertulians. Especialment a Catalunya i més amb el tema de l'Estatut (I19)

Tot i així, les fissures del sobiranisme van començar a aflorar després del 29 de juny, especialment en el tema de la manifestació del 10 de juliol organitzada per Òmnium Cultural. Els caps de premsa de les formacions que van donar suport a la manifestació es mostren crítics per l'intent d'algunes formacions polítiques de rendibilitzar políticament la manifestació. El missatge polític unitari que es percebia el dia 29 de juny a totes les ràdios catalanes es va anar

diluint, i el fet d'haver de mantenir la tensió informativa fins el dia de la manifestació implicava que els mitjans necessitaven “alimentar” políticament l'antena (I17). La polèmica sobre el lema de la marxa i les tensions entre partits sobre qui anava a la manifestació i on es col·locava cada líder polític van nodrir aquesta tensió informativa (I16, I17 i I19). Tot i que els responsables de premsa apunten a la “dinàmica diabòlica” (I19) dels mitjans com a causant aquesta espiral de declaracions i contradecoracions la setmana anterior a la manifestació, el cert és que les divisions polítiques entre les forces sobiranistes evidenciaven un context pre-electoral que portava a cada formació a definir-se de forma singular. La unitat va donar pas a l'estratègia de campanya, i l'estratègia política de campanya implicava la necessitat d'adoptar el marc sobiranista de forma exclusiva.

Per la seva banda, els editors entrevistats per a la present recerca van adoptar diverses estratègies per controlar els continguts en antena i el seu marc interpretatiu de referència sobre el tractament informatiu i opinatiu del tema de la sentència de l'Estatut. Així com el control del marc va ser important, el de l'agenda no tant, i els partits polítics van poder marcar de forma clara el qui i el què informatiu. Però davant d'aquest marcatge, va haver-hi reaccions de tot tipus i diverses estratègies per contrarestar el control mediàtic dels partits. I això es va fer a través d'una construcció de marc pròpia. Dit d'una altra manera, davant de la impossibilitat de marcar l'agenda informativa, les ràdios matinals van activar el seu rol de *reframers* i van establir diverses estratègies de producció i elaboració del contingut informatiu matisant i contextualitzant la informació política preuinada pels responsables de premsa.

Val a dir que en la primera onada d'entrevistes amb els editors (maig-juny de 2009), la previsió de producció i continguts sobre el dia que es fes pública la sentència era molt diferent a la que finalment es va produir. Gairebé tots els editors parlaven d'una àmplia roda de reaccions polítiques amb els principals líders de cada partit, i un ampli tractament del tema a través d'experts que expliquessin la sentència i les seves implicacions. El marcatge de líders i discursos va dificultar aquesta roda de reaccions generalitzades a totes les emissores i la figura de l'expert va aparèixer de forma molt puntual i limitada en alguns dels programes analitzats. Gairebé tota la construcció de marc es va produir a través dels formats i les intervencions opinatives, a més d'una estructuració de continguts que també connotava el marc.

El fet d'acceptar els actors marcats pels partits no va restar capacitat a les emissores de marcar de forma clara la seva línia editorial. A banda de portar a terme entrevistes més o menys

bel·ligerants amb alguns polítics en antena, una altra de les estratègies davant del blindatge mediàtic dels partits catalans, especialment els grans, va ser explicar de forma detallada el perquè una determinada formació no concedia entrevistes, de manera que la “no reacció” esdevingués un element contextual de valoració per a l'oient.

Jo penso que ells [els partits polítics] fan bé d'intentar condicionar o manar o voler intentar controlar el discurs. Això no és antiperiodístic. Jo crec que això és legítim. Ara, el que ha de ser periodístic és el que nosaltres vam intentar fer (...) i és que els silencis també compten en el discurs. Fins ara, si un partit polític no volia parlar dominava aquell silenci. Ara quan un partit polític no vol parlar, jo ho dic, i dic que no vol parlar (I24)

Una altra de les estratègies per alimentar l'antena al marge de les entrevistes polítiques va ser l'aposta per continguts opinatius.

Jo sortir amb Montilla perquè ha de sortir l'endemà... no surt per ningú? No surt per ningú, perfecte. Qui ha de sortir? Mas? Ja ha sortit. Vale, doncs buscarem un altre. Oi que no s'acaba el món amb els caps de llistes. Escolta, busca altres alternatives. A més quan aquests caps de llista ja han dit el que havien de dir... Per tant, veig més l'estratègia en buscar les claus, buscar l'opinió (...) A més a més la ràdio són 24 hores, no només el programa del matí (I22)

L'estratègia del reforç opinatiu respon a l'argument que la notícia de la sentència de l'Estatut tenia més rellevància opinativa que informativa el dia següent de produir-se. Amb la reacció de les ràdios la mateixa tarda-nit del dia 28 de juny i amb l'allau informativa dels mitjans digitals, la ràdio matinal no podia jugar la carta de la immediatesa o l'exclusiva. Un altre dels arguments que justifica l'estratègia del reforç opinatiu és que es considera que un excés de pes de personatges polítics en antena genera un tipus d'informació que potencia el joc metapolític i metaperiodístic, és a dir, que es fa molt “periodisme per a periodistes” (I22) i es genera una dinàmica tancada on el públic són els partits polític i no els oients.

Una altra manera d'afrontar el blindatge dels partits polítics en quant a actors autoritzats a parlar en antena és establir criteris d'exclusivitat i immediatesa. Segons aquests criteris, a no ser que es tingui una entrevista política rellevant que aporti exclusivitat informativa a l'antena

radiofònica, el mitjà no ha d'acceptar el marcatge de persones i discursos imposat pels partits polítics.

Vam intentar fer alguna entrevista i no va ser possible. A més ho recordo perfectament, que amb el president Montilla és l'exemple típic de com les agendes dels mitjans de comunicació i dels gabinets i dels estrategues de comunicació dels partits no sempre coincideixen. Sí, jo recordo que portàvem demanant una entrevista al president Montilla des de, com a mínim, 72 hores, i insistentment, i llavors al final el president Montilla no podia fer l'entrevista fins quatre dies després, quatre dies després! Llavors vam dir: “miri, escolti, quatre dies després, deixem-ho estar” (I25)

Potenciar els criteris de la immediatesa i l'exclusivitat implica, a més a més, que el contingut informatiu caduqui molt ràpidament i obligui a dinàmiques d'anticipació constants que, en el cas de la sentència de l'Estatut, provoqui que la notícia ja sigui passat i només quedi l'opció o bé de l'entrevista política rellevant o bé dels els espais opinatius per poder dinamitzar l'antena.

Són tantes les vegades que ja s'ha anticipat, s'ha recreat, s'han fet creuament de postures i posicions que, al final, quan es produeix efectivament la notícia, l'esdeveniment, ja hi ha la sensació que això ja està superat, de que això ja està parlat, de que això ja està abordat, i ja estem embrancats en la següent moguda (I25)

Totes les emissores van basar-se en les intervencions i formats opinatius per construir el seus propis marcs, així com en la llibertat de distribuir el contingut del programa de manera que connotés el marc. Dit d'una altra manera, en els espais informatius sí que hi va haver certa permeabilitat a la influència dels partits polítics a través d'acceptar declaracions –institucionals i no- i entrevistes molt controlades pels responsables de premsa, però la influència d'aquests en l'opinió i estructura dels programes no es va produir.

En aquest sentit, un dels formats opinatius que més aporta a la construcció de marc general de cada programa és l'editorial. Aquest espai és considerat com a propi de cada editor i és on es desplega el marc amb el qual s'interpreta la resta del programa.

L'escric jo, la penso jo, la llegeixo jo i crec que és el més honest que el director del programa marqui quin és el seu criteri perquè això anirà traspuant al llarg de 6 hores de ràdio (...) i l'editorial important no és la de l'endemà, l'editorial important són totes les que desemboquen en l'editorial de l'endemà, perquè si no les coses no s'entenen (I24)

En altres ocasions, però, aquesta editorial es testeja amb l'equip del programa i amb els responsables dels serveis informatius de l'emissora, tot i que la paraula final la té l'editor.

Jo, aquell dia, vaig parlar amb el director d'informatius a la nit, com ha succeït en altres ocasions que hi ha esdeveniments importants. I entre els dos valorem la impressió que teníem. Per tant, el criteri, el punt de vista, parteix d'una discussió que suposo que ell ha tingut amb la resta del seu equip i que després té amb mi (I23)

L'àmbit geogràfic d'actuació de cada emissora també va determinar la construcció del marc, tant a través dels espais opinatius com de l'estructura de cada programa. Així com Catalunya Ràdio i RAC1 van canviar substancialment l'estructura de la programació, Cadena SER i RNE no ho van fer, i van tractar la notícia de l'Estatut com un fet informativament rellevant com per obrir les seves respectives edicions i dedicar-hi els espais d'opinió, però no prou transcendent a nivell estatal com per canviar tota l'estructura del programa. Tot i així, les dues emissores van donar més presència als periodistes de les seves redaccions a Barcelona, on a través de diverses desconnexions, cròniques i fins i tot en intervencions interpretatives a les tertúlies, van bastir l'antena amb “la visió catalana”.

En canvi, les emissores catalanes van actuar més com a “mobilitzadors” polítics i socials, fent un sumatori de veus sobiranistes – i algunes independentistes – que van anar apareixent regularment en antena durant tot el matí, la gran majoria valorant negativament la sentència. Aquesta construcció de la unanimitat es defensa com a legítima des del punt de vista de l’“honestat” periodística i pren com a referència l'editorial conjunta *La Dignitat de Catalunya* publicada per diversos rotatius catalans el novembre de 2009. Aquestes veus eren de tertulians a estudi i d'altres d'habituals que entraven excepcionalment per telèfon, a més d'obrir l'antena a la participació dels oients. Aquest rol de dinamitzador responia a una concepció sobre la “responsabilitat social i política” de la ràdio catalana envers a la “defensa del país”. Fins i tot algun editor criticava obertament la manca de comprensió dels mitjans

estatals cap a la realitat catalana, especialment des de la dreta mediàtica, i defensava que, fins i tot en el cas l'Estatut, la representativitat política i opinativa era molt més alta a Catalunya que a Madrid.

Aquesta unanimitat de marc dels mitjans catalans va ser clarament percebuda pels editors de mitjans estatals entrevistats. Davant d'això, els dos programes van optar per un tractament respectuós de la posició catalana en els seus programes. Per una banda es buscaven els punts de contacte entre el marc estatutari global de l'espai i el marc sobiranista català a través d'un contrast entre els periodistes que elaboraven la informació des de la redacció de Madrid i els que ho feien des de Barcelona, a més d'incloure veus sobiranistes a la tertúlia. Aquesta llibertat de marc de cada informador atorgada pel programa responia també al perfil del seu editor.

Vam intentar sortir d'un marc tancat i moure'ns entre dues aigües, amb el risc que comporta que algú et demani que et posicionis. Això sí, també tenim molt clar en quines aigües no ens mourem editorialment (I25)

Per altra banda, es reconeixia que des dels mitjans estatals es produïa certa incomprensió cap a la reacció catalana negativa a la sentència perquè la valoració que se'n va fer va ser en termes estrictament pragmàtics. No va ser fins que els editors van incloure en l'equació l'element simbòlic – “emocional” – que no es va comprendre millor aquesta reacció.

Finalment cal destacar que els tres editors entrevistats de mitjans estatals, tots tres amb posicions majoritàriament estatutàries, alertaven de la presència creixent dels mitjans d'extrema dreta – alguns defensant marcs para-constitucionals - en el panorama mediàtic espanyol i la seva influència en l'agenda política estatal. La presència del tema de la sentència de l'Estatut en aquests mitjans sobrepassava els temps periodístics de la noticiabilitat ja que l'objectiu era “fer soroll” (I23) i “mantenir una situació d'alerta política i mediàtica falsa i perversa” (I12, I13 i I25) cap a aquells temes relacionats amb el model territorial de l'Estat.

CAPÍTOL 6 CONCLUSIONS

La construcció de marcs interpretatius mediàtics – *media frames* – és un procés on intervien diversitat d'actors. En el cas de la informació i l'opinió polítiques aquests actors principals són els periodistes i els polítics. Aquests professionals de la comunicació política parteixen de dos arguments clau que condicionen les accions comunicatives que porten a terme:

- a) que els mitjans de comunicació proporcionen l'espai prioritari de comunicació amb la ciutadania, fent que qualsevol debat sobre afers polítics i socials sigui impensable sense la seva prèvia mediatització
- b) que els actors polítics, conscients de la necessitat d'aquesta mediatització per garantir la repercussió en l'esfera pública, identifiquin allò que es diu en els mitjans amb "l'opinió pública".

A aquestes dues argumentacions s'hi afegeix una tercera, que ja apunta Sampedro (1994) quan parla de l'estatus que el periodista s'autodesigna, com a "veu del poble", com a actor privilegiat per comunicar-se i entendre la política i traslladar-la a l'esfera pública a través dels mitjans. És el que Bordieu (1971) anomenava "fetixisme simbòlic" en l'àmbit de la política i que Sampedro (1994: 108) cita i fa extensible a la professió periodística.

La centralitat dels mitjans de comunicació en el procés de comunicació política implica la professionalització dels gabinets de premsa de governs, institucions i partits polítics, on l'estratègia de comunicació forma una part central de les seves accions. L'objectiu ja no es restringeix a marcar l'agenda de temes que entren en el debat públic a través dels mitjans – de què es parla -, sinó que inclou la propagació de marcs interpretatius polítics que connectin amb el potencial electorat de cada opció política – com es pensa sobre el que es parla. La capacitat de marcar l'agenda político/mediàtica és un espai que ocupen prioritàriament les institucions de poder (Manning, 2001: 13). La resta d'actors polítics tenen un marge menor per establir l'agenda i han d'aprofitar els cicles mediàtics de cada tema per fer-se un lloc i tenir cert grau d'incidència en els temes que arriben als mitjans, primer, i a la ciutadania després. De fet, un partit polític pot generar agenda a partir de fets noticiables que, o no són considerats noticiables per part dels mitjans de comunicació, o no són voluntaris per part de l'actor polític (polèmiques intrapartidistes, escàndols polítics, etcètera).

En aquest sentit, el que sí que resulta una estratègia de visibilitat comunicativa més estable en els mitjans és difondre un determinat marc interpretatiu per tots aquells fets polítics que apareixen a l'agenda mediàtica, siguin generats pels actors polítics o no. D'aquesta manera, intentar difondre el marc interpretatiu polític resulta una estratègia comunicativa transversal que es porta a terme a través d'un posicionament coherent davant de diversos temes d'actualitat que ajudi a la creació d'una determinada imatge de l'actor polític en la ciutadania.

Però tant si l'estratègia es basa en intentar establir l'agenda o en trobar un espai mediàtic adequat per a l'esponsorització de marcs interpretatius, els mitjans de comunicació no són simples reproductors de temes i marcs, és a dir, no són actors neutrals en el procés de construcció del marc. A través de la cultura professional dels periodistes, les rutines professionals, la línia editorial del mitjà per al qual treballen i les relacions amb les fonts informatives polítiques, els mitjans modelen els marcs interpretatius polítics. Tots aquests factors influeixen en com es construeix la informació política i són els propis periodistes els que són plenament conscients que la seva rutina productiva diària té avantatges i inconvenients en el control del material comunicatiu polític “precuinat” que arriba a les seves mans. Dit d'una altra manera, els periodistes, més enllà de la visió idealitzada de “guardià” – *watchdog* – del poder polític, de quart poder o de representant del poble (Ortega i Humanes, 2000; Sampedro, 1994), són conscients de la seva vulnerabilitat en funció de les condicions de treball: l'excessiva rapidesa en l'elaboració dels continguts, la necessitat d'un gruix important d'informació diària que no permet la contrastació sistemàtica i l'excessiva dependència de les fonts polítiques són algunes de les crítiques que la pròpia professió es fa, tot plegat ruixat per la ja habitual precarietat laboral del sector (Col·legi de Periodistes, 2007). Els gabinets de comunicació dels partits polítics, conscients d'aquesta situació, modelen les rutines professionals a l'hora de proporcionar informació adaptant-se a la manera de treballar de cada mitjà i al context productiu.

Polítics, gabinets de premsa d'institucions i partits i periodistes formen part d'una mateixa “comunitat discursiva” que té normes de funcionament pròpies. Aquesta comunitat, però, viu una situació de convivència tensa que depèn de gran diversitat de factors. Respecte a les dinàmiques d'aquesta convivència hi ha dues grans tendències:

- a) Hi ha autors que consideren que la relació polítics i periodistes s'inscriu en el que Jamieson i Cappella (1997) anomenen “l'espiral del cinisme”, on l'estratègia comunicativa dels partits polítics és vista amb recel pels periodistes, que qüestionen la

transparència de les informacions subministrades així com els polítics desconfien de forma sistemàtica dels periodistes perquè consideren que es guien per l'eix de la polèmica i la tergiversació dels fets polítics.

- b) Altres autors plantegen que aquest tipus de relació pot ser positiva per a la salut democràtica, incentiva el debat social, reforça el periodisme com a fiscalitzador del poder polític i proporciona una escletxa per a l'entrada de nous marcs interpretatius en l'ecosistema polític-mediàtic (Norris, 2000; Hertog i McLeod, 2003).

En la present recerca es contraposen aquestes dues tendències. Des del punt de vista de la desconfiança mútua, l'actor polític blinda la comunicació pública a través de la progressiva professionalització comunicativa per tal que el mitjà tingui cada cop menys marges de maniobra a l'hora de construir l'agenda i els marcs mediàtics. Tanmateix els mitjans de comunicació continuen tenint un marge important per modelar, no tant l'agenda, però sí els marcs interpretatius que apareixen en la informació i l'opinió polítiques a través de diverses estratègies discursives. D'aquí que els estudis sobre informació política basats en l'enfocament teòric del *frame* tendeixin a analitzar estructures d'organització del contingut en les notícies com el *game frame* o l'*strategic frame*.

El present treball de recerca s'ha centrat en:

- a) com es presenta la informació i l'opinió política en els mitjans, i més concretament a la ràdio.
- b) sota quins marcs interpretatius es modela.
- c) quin paper hi tenen en procés tant els periodistes com els responsables de comunicació dels partits polítics.

L'enfocament teòric del *framing*, entès des d'un punt de vista constructivista, ens permet copsar un panorama dinàmic on les relacions i els rols entre periodistes i polítics canvia segons el context social i polític del moment, de manera que les possibles espirals – cinisme o oportunitat – que es generen entre aquests dos actors no siguin excloents sinó complementàries. A partir d'aquí la recerca utilitza el concepte de *reframer* per referir-se a la tasca dels periodistes polítics i poder-lo aplicar al nostre cas d'estudi, la reacció política i mediàtica generada per la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de 2006 basant-nos en el mitjà radiofònic com a objecte d'estudi.

La recerca contempla quatre marcs principals apriorístics, i la detecció posterior del marc para-constitucionalista com a cinquè *frame* present en el corpus radiofònic de la recerca. Probablement existeixen altres *frames* relacionats amb el nostre cas d'anàlisi, però ens hem basat en els que es repetien de forma continuada i permetien una construcció reconeixible de mediatització política. Com tota recerca, la nostra té limitacions que reconeixem. Per una banda, el nivell de detall que hem optat per analitzar el marc sobiranista no es dona en el cas del marc constitucionalista, ja que no es contempla cap emissora que defensi de forma general aquest *frame* per les raons que ja hem esmentat. Però tot i així, els elements generals del marc són suficients en les emissores analitzades per poder-ne elaborar un anàlisi que no resulta desequilibrat respecte al portat a terme per la resta de marcs. Haver inclòs emissores amb un marc global constitucionalista ens hagués aportat més informació qualitativa sobre el *frame* –més *frame devices* lèxics, retòrics i argumentals- però no necessàriament una estratègia de construcció de marc divergent.

Un altre factor que s'ha de tenir en compte és que la present recerca no contempla l'audiència: com percep l'oient de ràdio tota aquesta construcció de marcs interpretatius? Té algun efecte aquesta percepció sobre els seus propis marcs interpretatius a l'hora de valorar i jutjar l'actualitat política? I una darrera pregunta, potser la més rellevant, quin paper juga l'oient com a actor constructor d'aquests marcs? Només els rep? Es produeix una influència unidireccional polític/mitjà-oient en l'establiment dels *frames*? O és una influència bi-direccional? I en el cas concret de la sentència de l'Estatut, quin paper van jugar totes aquestes construccions polític/mediàtiques en la decisió d'adherir-se a la manifestació del 10 de juliol de 2010 a Barcelona primer, i en la decisió sobre el vot en les eleccions autonòmiques del novembre d'aquell mateix any després? Totes aquestes preguntes, molt pertinents quan prenem la perspectiva del *framing*, queden per resoldre però, com hem dit al principi, la nostra ha estat una opció de recerca sobre el procés de *frame building*, més que no pas analitzar tot el procés complet de la translació de marcs interpretatius (entre partits polítics i ciutadania).

Finalment hem d'indicar que les decisions metodològiques en l'anàlisi del contingut radiofònic impliquen que la present recerca es basi en un dia de ràdio. Agafar la intervenció com a unitat d'anàlisi refina i possibilita disseccionar tota mena de gèneres i formats en antena, però per contra fa l'anàlisi tan micro que l'ampliació del corpus analític suposa una multiplicació exponencial de les unitats: cal recordar que de les 16 hores de ràdio analitzades vam categoritzar

1046 fitxes. L'adopció de la unitat d'anàlisi "notícia" ha estat la decisió metodològica que altres autors han pres a l'hora d'analitzar el mitjà radiofònic (Gifreu i Pallarés, 2001; Rodero et al 2009, Binderkrantz i Green-Pendersen, 2009), fet que els permetia abraçar un període de temps més ampli per un menor volum de les unitats d'anàlisi. Tot i així, aquesta decisió feia perdre precisió en l'anàlisi i deixava fora, en tots els casos, les característiques intrínseques del mitjà radiofònic, unes característiques que indiquen dinàmiques de construcció de marcs singulars. Si bé reconeixem que el nostre sistema categorial i l'opció quantitativa pot ser motiu d'un intens debat metodològic, també considerem que haver portat a terme una anàlisi al detall, que combina dades quantitatives amb qualitatives, ens ha ofert un dibuix molt nítid sobre les relacions entre política i periodisme, així com de l'assentament de marcs interpretatius radiofònics (*media frames*). Pensem que aquesta opció i la seva aplicació a la ràdio és justament un dels actius de la recerca.

6.1.- Aportació metodològica

La nostra proposta metodològica per afrontar el mitjà radiofònic des de la perspectiva del *frame analysis* és nova. L'aplicació de la unitat d'anàlisi, la intervenció, no és un factor original en les anàlisi quantitatives de contingut, però sí el fet d'haver-lo aplicat al mitjà ràdio. La hibridació genèrica del mitjà, la ductilitat dels formats i el *continuum* sonor són els tres factors que fan que la ràdio presenti dificultats, o si més no reptes, per a delimitar una unitat d'anàlisi. La unitat d'anàlisi "notícia" deixava fora moltes de les possibilitats en quant a construcció de marcs pròpies del mitjà. La intervenció, com a unitat de significat (*meaningful unit*) (Riffe et al, 2005: 68), resulta una unitat d'anàlisi productiva, aplicable a qualsevol gènere i format, tot i que implica un afegit d'esforç interpretatiu per part de l'analista. Tot i així, sistemes per comprovar la "reliability" d'aquest tipus d'unitat han donat, en el nostre cas, un bon nivell de fiabilitat. Ja hem comentat que el principal problema que ens hem trobat en l'aplicació d'aquesta unitat és que la seva aplicació genera una anàlisi molt àmplia i detallada que no permet cossos analítics molt amplis, de manera que la selecció d'un cas d'anàlisi ha de ser molt concreta i que abasti de forma concentrada els aspectes més rellevants per a una anàlisi de marcs interpretatius. És a dir, escollir un dia a l'atzar on no hi hagi un esdeveniment focal –*focus event*– amb implicacions polítiques generals pot minvar la potència explicativa de l'ús d'aquesta unitat d'anàlisi en quant a un *frame analysis* polític. En el cas de la sentència de l'Estatut un dia de ràdio va ser suficient per als objectius de la recerca i l'aplicació de la unitat intervenció considerem que ha estat l'òptima per arribar a uns resultats molt més detallats, no tant quantitativament, com sobretot qualitativament. A nivell quantitatiu, l'ús de la intervenció

aporta un fotografia general sobre marcs interpretatius i els actors que els utilitzen. Això ens serveix de base per portar a terme una anàlisi qualitativa on es diseccionen les característiques de cada marc interpretatiu. La riquesa argumental i lèxica de cadascun d'aquests marcs es deu precisament a la possibilitat metodològica que aporta la unitat intervenció per entrar en tot tipus de gèneres i formats del *prime time* radiofònic. Entre els motius pels quals aquesta unitat ha funcionat metodològicament en la recerca trobem, entre d'altres, la densitat del contingut, la diversitat dels marcs interpretatius en antena, el nombre de veus polítiques i periodístiques i la proximitat d'una campanya electoral on les posicions envers la sentència eren claus en la construcció dels marcs de campanya, unes construccions que ja es començaven a albirar en el contingut político-mediàtic del 29 de juny de 2010.

Una altra de les característiques metodològiques remarcables de la recerca és l'aplicació de la definició de *frame* d'Entman (1993: 83) tant com a punt de partida teòric com, sobretot, eina metodològica. El fet que puguem definir un marc a través de quatre *reasoning devices* –o detectors argumentals del marc– ens aporta quatre marcs interpretatius sòlids. El marc *entmià* ha de proposar de forma coherent una definició del problema, una causa, una reflexió moral i una solució per ser considerat com a *frame*. Aquesta coherència argumental entre aquests quatre *reasoning devices* implica que l'aplicació metodològica respongui a una concepció constructivista del marc, on els processos són dinàmics i on els quatre arguments poden mutar segons el context. També aporta aquesta concepció de marc com la construcció cultural que assenyalen autors com Van Gorp (2007) o Gamson i Modigliani (1989)¹¹². No tancar-nos en una definició de marc apriorística basada en *frame devices* com el lèxic o l'ús retòric del llenguatge ens ha permès “descobrir” les característiques del marc sense condicionaments previs. En certa manera, un raonament de marc (*reasoning device*), no ens limita tant apriorísticament parlant com un mecanisme de marc (*frame device*), ja que el que es desprèn del text mediàtic són argumentacions, construccions complexes de significats, i no paraules o expressions aïllades. D'aquesta forma podem establir els marcs d'una forma més holística.

Com a aportació metodològica nova també cal destacar el fet que haguem anat més enllà de la codificació de les intervencions en la base de dades i l'anàlisi textual, considerem que quedar-nos en aquest nivell de l'anàlisi fa perdre dos nivells més que resulten imprescindibles per

¹¹² Cal destacar que Entman (1993) no distingeix entre *schemata* i *frame* en la seva reflexió teòrica, però l'aplicació metodològica de la seva definició de marc ens acosta més a la naturalesa de construcció cultural del marc que no pas a la individual.

entendre com es construeixen els marcs interpretatius a la ràdio: la locució i l'estructura global –l'escaleta temàtica– de cada programa analitzat. L'oralitat i continuïtat del discurs radiofònic i l'estructura informativa sotmesa a la immediatesa -en conseqüència, a rutines de producció molt àgils i canviants- són dos característiques de la ràdio que no es poden obviar si es planteja un *frame analysis* que es vulgui complet. De fet, són precisament aquestes característiques específiques de la ràdio matinal generalista catalana i espanyola les que són considerades com a estratègiques pels actors polítics a l'hora de difondre els marcs interpretatius. I també és a través de la locució i les decisions sobre l'estructura general de l'emissora que trobem el debat més fructífer, com veurem, sobre el paper dels periodistes com a *reframers*.

Respecte a l'anàlisi de la locució, s'ha optat per escollir aquells elements propis del llenguatge radiofònic que influeixen de forma determinant en la construcció melòdica del discurs oral i que poden aportar precisió en la classificació de cada *frame*. A través de l'ús estratègic dels accents de focalització i les pauses intencionals del discurs, trobem una eina bàsica per refinar l'anàlisi i copsar una gran diversitat de funcions que la locució porta a terme en la construcció de marcs. Aquestes funcions són:

- a) reforçadors del *frame*: quan els elements de la locució emfasitzen determinades paraules i expressions que indiquen un marc determinat, tot reforçant-ne la intensitat.
- b) detectors de *frame devices*: quan els elements de la locució indiquen la presència de lèxic i expressions rellevants que indiquen la presència d'un determinat marc.
- c) *frame devices* en sí: quan els elements de la construcció melòdica generen un subtext que indica un marc contrari a la literalitat del text o bé generen una "intensificació" del marc connotant la coincidència de marc entre emissor i font. A aquest fenomen l'hem anomenat doble *frame*.

Marcar els accents de focalització i les pauses de cada intervenció, conjuntament als elements tradicionals de detecció del *frame* com el lèxic o l'ús retòric del llenguatge, aporta més profunditat i validesa en el *frame analysis* no només aplicat al mitjà radiofònic, on l'aportació sí que resulta completament original, sinó també a altres mitjans audiovisuals on la paraula locutada sigui una de les matèries expressives bàsiques.

Per altra banda, analitzant l'estructura general de les intervencions en antena, com es distribueixen durant les quatre hores de programa i en quin ordre, trobem una eina d'anàlisi

clarificadora sobre les dinàmiques de construcció del marc, sobretot dels periodistes. De fet, es tracta d'un procés de definició de marc dinàmic, una mena de construcció narrativa improvisada que té un eix argumental de base, el marc global que defensa cada emissora i programa. El marge de llibertat en la construcció de marcs mediàtics en aquest nivell estructural és superior i més subtil que en la resta de nivells de l'anàlisi. Podríem concloure que la tasca de *reframer* bàsica aplicada a la ràdio té, en la distribució intencional de les intervencions la principal arma, o com a mínim l'estratègia de construcció menys controlable per part dels actors polítics. En aquest sentit, en aquesta recerca hem optat per combinar l'estudi de marcs interpretatius (quantitatiu i qualitatiu) amb l'estudi de les relacions entre periodistes i polítics, així com l'anàlisi de rutines professionals. En aquest apartat hem aplicat les entrevistes en profunditat, fent compatibles l'aproximació d'anàlisi textual mediàtica amb l'etnografia de la producció.

6.2 *Framer-Reframer*

El debat sobre el rol dels periodistes en quant a la informació política genera dos tendències. Per una banda aquells autors que consideren que els periodistes són simples reproductors de temes i marcs esponsoritzats pels actors polítics, amb un marge molt limitat per generar els propis *frames* (Walgrave i Van Aelst, 2006: 97), i aquells que consideren que aquest marge existeix (Callaghan i Schnell, 2001:187).

Una de les principals conclusions de la present recerca és que el marge del periodista per crear el propi marc interpretatiu més enllà de la influència dels actors polítics existeix, però sempre està condicionat a la línia editorial de cada programa, el pes professional de l'editor i el tipus de relacions establertes amb les fonts polítiques. És a dir, que el periodista porta a terme una funció de *reframer*, entesa com una metafunció periodística que consisteix en la capacitat dels periodistes en treballar sobre un marc intencional – els marcs distribuïts pels actors polítics sempre ho són – per tal de llegir-lo, contextualitzar-lo i transformar-ne el significat (Castelló i Montagut, 2011: 508). En el context nord-americà, per exemple, quan Jamieson i Cappella (2009) es refereixen a la capacitat del locutor de ràdio Rush Limbaugh de transformar qualsevol marc interpretatiu “demòcrata” per adequar-lo al marc de referència propi, el “conservador”, estan parlant de *reframing*. De fet, aquests autors van una mica més enllà i consideren que l'efecte de cambra d'eco (*echo chamber*), basat en la funció de re-emmarcar la informació política, no només es produeix a través de la reinterpretació dels marcs polítics, sinó de la interpretació de la interpretació d'altres mitjans d'un determinat *frame*. D'aquesta manera

no només es dóna una pauta de com interpretar un marc polític, sinó que també es dóna una guia per interpretar com altres mitjans interpreten aquell *frame*, generant un “eco” de marcs que té com a objectiu aïllar l’audiència de possibles influències d’altres marcs. Parlaríem d’una mena de *contra-re-framing*.

El rol del *reframer* ens resulta bàsic per entendre com els periodistes construeixen els marcs proporcionats pels actors polítics. Per una banda, el concepte es distancia dels rols tradicionals aplicats a la professió periodística i evita les valoracions morals associades als rols de *watchdog-lapdog*. I per altra banda dota als periodistes d’una implicació activa en la construcció de marcs més enllà d’actuar com a filtre de la informació. Des d’aquest punt de vista hem fet una doble categorització:

- a) El re-emmarcament dèbil (*weak reframing*): aquella elaboració de la informació política que mostra inalterats els marcs interpretatius amb que els partits polítics difonen la seva informació, tot i que pugui oferir-ne un ventall, a mode d’aparador de marcs.
- b) El re-emmarcament fort (*strong reframing*): aquella elaboració de la informació política que respon a un marc interpretatiu propi del mitjà o el periodista on es modela el marc polític per encabir-lo en el marc global del mitjà/periodista.

Aquesta categorització, però, és dinàmica, és a dir, que el periodista pot actuar a *weak reframer* quan es refereix a marcs polítics propers ideològicament i com a *strong reframer* en aquells que li són aliens. Cal dir que els mitjans públics espanyols, regits pel criteri de la representació política plural i equilibrada, tendeixen a mostrar una gran diversitat de marcs polítics i adopten una posició de *weak reframer* (optant per oferir un “menú de marcs”), especialment en períodes electorals en els quals estan regulats legislativament els temps d’antena de les diverses opcions polítiques. Aquesta mena de *frame showroom* no treu que no puguin elaborar marcs propis. De fet, sovint el marc propi està en com s’ha dissenyat aquest aparador, com s’han disposat els marcs, en quins formats s’han presentat, etc. L’ordre en què apareixen els plats del menú de marcs és vital per entendre l’efecte global d’un programa radiofònic: fins i tot el millor caviar esdevé poc apropiat després del cafè. Tot i així cal destacar que la tasca de *reframer* va més enllà de mostrar més o menys diversitat de marcs polítics. Com hem vist en la present recerca, aquesta pluralitat és aparent, ja que els periodistes tenen diverses estratègies per re-emmarcar a través no només d’una mostra més o menys equilibrada de marcs polítics, sinó a través de seleccions de lèxic i usos retòrics del llenguatge, la locució i l’estructura dels continguts. Això

es dóna de manera especialment rellevant en el mitjà radiofònic, on la funció de *reframer* és especialment complexa i polièdrica. Defendríem, finalment, que la funció de *reframer* és en certa forma “ineludible” pel professional. Ni en l’opció més tova de rèplica de marcs (de com s’explica un tema), cal una mínima de decisió: com presentem el com. Advertirà el lector que en totes aquestes estratègies la forma comunicativa adquireix paulatinament importància enfront el contingut.

De fet, hi ha una relació directa en el marge de llibertat de construcció de marc dels periodistes – *framer* i *reframer* – i el paper més o menys actiu de la locució en aquesta construcció. El gènere informatiu dóna un marge inferior de construcció de marcs propis que l’opiniatiu, on la llibertat d’editors, col·laboradors i tertulians per seleccionar lèxic, expressions, metàfores o usos col·loquials del llenguatge és molt vasta. Dins d’aquest marge inferior del gènere informatiu, la “notícia” és la que té una estructura narrativa més rígida. Altres formats com l’entrevista o el reportatge permeten una marge de llibertat de construcció lèxica i argumental més ampli i on la hibridació genèrica (informació/opinió) característica del mitjà es pot produir de forma més natural. En els formats informatius més rígids és on la locució es transforma en un element central per a la construcció de marc dels periodistes, tant per emmarcar com per re-emmarcar la informació. Més enllà del contingut textual del text, la distribució estratègica de pauses i accents de focalització genera un subtext que transcendeix el significat literal del text. Quan a més a més se cita una font política, tot i que s’està exposant el marc de la font, el periodista és capaç de superposar el propi marc al del polític –el que hem denominat doble *frame*- tot reforçant (subtext èpic) o desacreditant (subtext irònic) el *frame* polític de la font.

A mesura que el marge de llibertat sobre l’ús del lèxic, els arguments i l’estructuració dels continguts augmenta, la locució va perdent autonomia com a eina de construcció del marc. En ràdio això es produeix a partir del moment en què l’editor marca a través dels elements opinatius del seu discurs –ja sigui l’editorial o les intervencions opinatives que afegeix les notícies d’obertura- el marc general del programa, un marc que serveix com a guia interpretativa dels continguts seleccionats. És a dir, que quan més explícit és un marc a nivell textual, la locució es torna un estratègia de construcció de marc menys activa. El moment quan la locució és menys autònoma com a estratègia de construcció del marc és en l’espai de la tertúlia, on passa a ser un element de potenciació expressiva del marc i, fins i tot, d’espectacularització del discurs radiofònic. D’aquí que la locució sigui un element de construcció del marc més o menys actiu dependent de la quantitat de recursos textuais i estructurals del periodista. *Framejar* o *reframejar*

a través únicament de la locució esdevé, des d'aquest punt de vista, el mínim marge de llibertat del periodista. De fet, autors com Walgrave i Van Aelst (2006) indicaven que l'ús de la ironia o el cinisme en el discurs periodístic –en el nostre cas evidenciat sobretot a través de la locució– era un dels pocs marges que tenien els periodistes per afrontar el control informatiu per part de la política.

Tot i així, no estem del tot d'acord amb aquests autors ja que considerem que hi ha una altre element que és central en la construcció de marcs interpretatius propis i que esdevé una eina bàsica a l'hora de re-emmarcar els *frames* polítics: les decisions sobre l'estructura de cada programa. La construcció d'aquesta estructura depèn tant de les decisions editorials dels responsables de cada espai com de les condicions de producció del mitjà, fet que implica un cert grau d'improvisació narrativa en funció dels continguts disponibles en l'antena que s'organitzen en base a un eix argumental bàsic: el *frame*. Prenem com a referència a Reese (2003: 11) quan diu que els marcs són principis organitzacionals que són socialment compartits i persistents en el temps. Traslladant aquesta argumentació a l'estructura d'un programa radiofònic, es pot considerar que el marc global d'una emissora actua com a principi organitzacional del seu contingut per tal de reforçar el marc de referència, un principi organitzacional que és professionalment compartit. Sobretot és a través d'aquesta estructuració de continguts que la ràdio genera un efecte d'adhesió dels seus oients, i no només per la familiaritat amb una determinada organització de continguts¹¹³, sinó també perquè aquesta estructura els hi ofereix una narrativa que els hi resulta afí ideològicament.

El marge d'influència del poder polític –institucions o partits– en quant a l'estructura del programa és reduït: només tenen influència en el moment en què els professionals dels gabinets de comunicació o els mateixos polítics condicionen l'accés a l'antena, és a dir, quan indiquen quan els interessa més que es col·loqui un determinat contingut i aquesta petició (o condició sovint presentada com a imperatiu d'agenda) és acceptada pels editors perquè suposa una oportunitat informativa rellevant. Això es produeix especialment a través de l'entrevista, que té dos espais molt concrets en el *time line* de cada programa: a primera hora del matí per telèfon i al tram final del *prime time* i a estudi. Aquests espais són cobdiciats per diverses raons: per una banda perquè permeten un control sobre la situació del contingut en l'estructura i, per altra

¹¹³ De fet, la programació horitzontal generalista i l'escaleta regular del programa de dilluns a divendres és una característica general d'aquest tipus de programacions amb l'objectiu de fidelitzar la seva audiència.

banda, perquè la introducció directa de la veu del polític permet una exposició menys condicionada a la mediatització, que pot vorejar més fàcilment el reemmarcament. Tot i així, el que els responsables de premsa no poden controlar és quin tipus d'entrevista es portarà a terme en antena, si aquesta serà més o menys agressiva o si es col·locarà alguna intervenció abans o després de l'entrevista que la connotarà negativament. De fet, el recurs de re-emmarcar estructuralment les entrevistes per tal de connotar el marc de referència de l'emissora és una estratègia habitual. En el cas de la sentència de l'Estatut es produeix especialment en aquells actors polítics entrevistats que no compartien el *frame* global del programa. El tractament estructural excepcional d'algunes entrevistes, col·locant-les fora dels blocs de reacció polítics generals, ja genera aquesta connotació. Dit d'una altra manera, s'aïllen i es marquen a través de la col·locació en antena aquelles entrevistes que no comparteixen el marc del programa.

Cal dir, però, que l'estructura dels programes matinals depèn molt de les condicions de producció immediates. És a dir, una entrevista pactada per telèfon pot fallar, un convidat pot no presentar-se a estudi, es pot produir un bloqueig d'actors polítics en antena per una qüestió estratègica de la comunicació dels partits causada per un esdeveniment excepcional, etcètera. De fet, el control de la informació política per part dels gabinets de premsa dels partits polítics el dia després de la publicació de la resolució judicial del TC contra l'Estatut va alterar l'estructura dels diferents programes analitzats, ja que aquests, davant del bloqueig a determinats actors polítics rellevants, van optar per una producció i estructura de continguts alternativa. D'aquí que trobem que gairebé tots els programes optessin pel reforç opinatiu. Editorials, notícies editoriatlitzades, columnes, seccions i, sobretot, la centralitat de l'espai de tertúlia, són els elements més potenciats estructuralment en totes les emissores analitzades. Aquest cas concret ens porta, però, a una reflexió més àmplia en quant a l'estructura dels diferents programes com a element estratègic per mantenir el control del marc en antena. L'acció dels gabinets de premsa dels partits polítics davant de situacions de crisi es torna hermètica: es marquen els actors que poden parlar i l'argumentari, i es bloquegen altres veus per aconseguir una comunicació de marc polític unitari. Les rodes de premsa, amb declaracions molt treballades i pensades per a la seva difusió mediàtica, i fins i tot les anomenades declaracions institucionals (o rodes de premsa sense preguntes), són també estratègies de tancament comunicatiu. Aquest tancament fa que totes les emissores, a l'hora d'elaborar la informació política, es trobin que els continguts que aconseguixen a través de talls de veu i/o entrevistes sigui molt homogeni, és a dir, que el control de la informació per part dels actors polítics a través de la professionalització dels seus gabinets de premsa implica una estandardització de l'*output* comunicatiu dels mitjans. Més enllà

d'escollir un fragment de declaració o un altre i col·locar-lo en un determinat ordre intencional, els periodistes ofereixen una gran uniformitat de continguts en quant a informació política. Trencar aquesta uniformitat a través d'un periodisme de declaració-contradeclaració pot oferir un format més atractiu per presentar la informació política i pot suposar un tret diferencial, però a la llarga implica necessàriament una major dependència dels periodistes de les fonts polítiques per tal d'alimentar el cicle de l'actualitat política en antena. La ràdio, a més a més, és un mitjà especialment adient per la declaració-contradeclaració perquè els processos de producció són més ràpids que en altres mitjans, fet que implica que es pugui produir una trucada telefònica d'un polític "contra declarant". Tot i que els editors i els responsables de premsa dels partits critiquen aquest tipus de tractament periodístic –el que s'anomena com a *game/strategic frame* (Aalberg, 2012) – el cert és que esdevé un recurs informatiu atractiu tant pel mitjà, que veu alimentada l'antena amb informació inèdita, com pels actors polítics, que tenen una nova finestra de visibilitat mediàtica.

Tenint en compte que les emissores generalistes, especialment en la franja matinal, es troben en una situació de competència directa en un mercat saturat, aconseguir un tret diferencial respecte a la competència resulta bàsic. D'aquí que davant del poc marge de re-emmarcament de la informació política estandarditzada s'opti per potenciar la interpretació i, sobretot, l'opinió. La relació amb les fonts polítiques dels tertulians és un dels temes més controvertits en la relació mitjans de comunicació/periodistes i classe política. Les informacions exclusives o els *off the record* que aporten un contingut polític original a l'antena semblen haver-se traslladat des dels espais informatius cap a els opinatius per aquesta tasca d'uniformitat informativa feta pels gabinets de premsa. Els editors són conscients que una selecció d'opinadors acurada és una peça clau per construir l'estructura de la tertúlia, una peça clau en els programes matinals i també un espai de referència per als actors polítics, que els consideren com una mena de termòmetre del joc polític fins al punt de no publicitar determinats temes un divendres perquè el dissabte no poden ser tractats en aquest espai opinatiu.

Els responsables de premsa reconeixen la dificultat d'influir en les tertúlies, no són capaços de "controlar" els continguts. Poden buscar estratègies, com l'anomenada "política del cafè", l'enviament d'informació als tertulians afins, la proposta d'opinadors perquè entrin en aquest espai opinatiu i d'altres, però són eines d'influència molt indirectes i de resultats imprevistos. Només els partits amb més pes parlamentari semblen tenir un marge d'influència més elevat, entre d'altres coses perquè esdevenen fonts d'informació que generen actualitat política i els

tertulians, sobretot si són periodistes, estan interessats en mantenir un flux informatiu regular i el més exclusiu possible amb aquestes fonts. Tot i així, la influència partit polític-tertulià no és mai ni directa ni explícita. En tot cas, els esforços que fan els partits donen compte de la importància d'aquest tipus de format. De fet, una de les crítiques més recurrents dels partits polítics és que els tertulians són pocs i configuren un circuit tancat per les diverses emissores. Tot i les crítiques, el tracte preferent que els gabinets de premsa dels partits polítics donen a determinats tertulians accentua aquest cercle tancat i es corre el risc, alertat pels periodistes, que alguns tertulians es converteixen en veu encoberta d'alguna determinada opció política. Ara bé, el debat en aquest cas se centra en si haurien de ser els periodistes que elaboren la informació política per a una emissora els que tinguessin un accés a les fonts polítiques de manera menys rutinària que la que ofereixen els gabinets de premsa, i no pas els opinadors. Tot i que molts d'ells són periodistes especialitzats en informació política, aquests no participen generalment en l'elaboració de la informació política de les emissores, i apareixen en qualitat d'experts a la tertúlia, un format que barreja elements informatius, interpretatius i opinatius amb més o menys mesura, en un exemple més de la hibridació genèrica de la ràdio. Per altra banda, i com ja trobem en la literatura acadèmica sobre la metacobertura (Esser et al, 2012; Ortega, 2009), la proximitat entre periodistes i polítics pot implicar una pèrdua de la perspectiva crítica en l'elaboració de la informació. Si a més la informació que s'utilitza dins de formats opinatius, que permeten un grau de llibertat de construcció de marc més elevada que els formats informatius, aquesta proximitat pot implicar un problema d'excessiva politització de l'antena, una politització perillosa perquè corre el risc d'implicar una deslegitimació de la professió periodística. I més quan ens trobem que, en ocasions, el criteri de selecció dels opinadors d'un programa respon més a un criteri d'espectacularització de l'antena, de la capacitat de defensar un marc interpretatiu de forma atractiva o d'emmarcar l'actualitat política de forma polèmica que no pas en la valoració d'un tertulià pel seu rigor professional.

Així doncs, la tasca de *reframer* dels editors radiofònics no rau tant en l'elaboració de la informació política, condicionada per la uniformitat de continguts imposada per la professionalització dels gabinets de premsa, sinó sobretot en l'estructuració d'aquesta, una estructuració farcida d'elements opinatius que van apareixent *in crescendo* en l'antena a mesura que s'entra en les franges de màxima audiència i que té com a element estructural clau la tertúlia. No en va, les intervencions opinatives gaudeixen d'un grau de llibertat més elevat a l'hora de fer servir tota mena de *frame devices* –lèxic, metàfores, ús col·loquial del llenguatge, ús expressiu de la locució– per construir o reelaborar marcs, mentre que les informatives estan

limitades per les normes generals de la rutina periodística i, tot i tenir un marge en la selecció lèxica i en les opcions de la locució com a *frame device*, no contenen amb un marge tan ampli per *framejar* i *reframejar* la informació política. El fet que els partits polítics mostrin un especial interès precisament en el control d'aquells aspectes dels programes radiofònics més difícilment controlables indica que el *reframing* funciona i s'intenta evitar perquè els marcs polítics arribin el més inalterats possible a l'antena.

En definitiva, la metafunció del re-emmarcament o *reframing* i la seva gradació en intensitat entre el re-emmarcament fort i dèbil ens ofereix una eina d'anàlisi de la pràctica periodística en quant a modelació de marcs interpretatius que evita visions morals i dicotòmiques de la professió. A més a més, el concepte de *reframer* resulta més operatiu per analitzar la informació política que apareix en els mitjans perquè ens permet:

- a) descriure la posició i relació d'un determinat mitjà amb les diverses forces polítiques del seu entorn
- b) analitzar el seu grau de intervenció del mitjà en els marcs interpretatius precuinats pels partits polítics o altres *frame sponsors*
- c) avaluar la capacitat dels periodistes per crear marcs interpretatius propis independents dels proporcionats pels actors polítics, sense valorar moralment aquesta construcció.

Després de portar a terme el *frame analysis* a través dels tres nivells proposats podem acotar de forma general cinc maneres diferents de construir el marc que tenen molt a veure no només amb l'anàlisi textual, sinó també amb l'estructura i les decisions sobre com tractar la informació dels periodistes radiofònics. Així trobem:

- a) Construcció de marc pura: quan l'emissor esgrimeix directament el lèxic i arguments del propi marc sense referències a altres marcs i sense omissions.
- b) Construcció de marc per contrast: quan no es despleguen totes les argumentacions i lèxic pròpies del marc, però sí que es perceben a través de la menció a marcs contraris dels quals es fa una valoració negativa.
- c) Construcció de marc per ommissió: aquest és sobretot el cas d'aquells entrevistats o tertulians que han de modelar el propi marc perquè es troben en un context mediàtic on no es comparteix el *frame*. És a dir, que més que exposar de forma clara el lèxic i

arguments propis del seu marc de referència, ometen determinats elements en les argumentacions. L'omissió és el que connota el marc.

- d) Construcció de marc per locució: quan aquesta esdevé un element autònom que permet al periodista (o l'entrevistat) connotar el discurs a través de la construcció melòdica d'un subtext.
- e) Construcció de marc per estructura: quan la distribució estratègica dels continguts en antena connota un marc global del programa.

Com a línies de recerca futures respecte a la relació entre polítics i periodistes radiofònics volem esmentar dos aspectes que ens semblen interessants des de la perspectiva del *framing*. Per una banda parlem de la figura dels productors dels programes informatius. Aquest rol professional és clau en l'alimentació de l'antena radiofònica de contingut polític rellevant a través de la tasca diària de mantenir el contacte amb els responsables de premsa de institucions i partits polítics. Així com l'editor és l'interlocutor del polític en antena, els productors són els interlocutors directes dels responsables de premsa dels mitjans. Entre ells es produeix una relació de "cordialitat professional" en la qual es produeix la negociació inicial entre l'oportunitat política i la informativa. És a dir, que la negociació continuada sobre quins actors polítics surten en antena, en quin moment i per dir què i com depèn inicialment de la tasca d'aquests professionals. Un estudi més detallat sobre les dinàmiques productives podria resultar molt valuós per acabar de perfilar i valorar la capacitat dels periodistes radiofònics com a *framers* i *reframers* de la informació política.

Per altra banda cal esmentar el paper de la xarxa com a present i futur element que pot canviar les estratègies de modelació del marc en l'antena radiofònica i que pot variar, de forma general, la relació que s'estableix entre periodista i polític. Els responsables de premsa dels partits polítics entrevistats a la present recerca apunten diversos elements a tenir en compte: per una banda, expressen preocupació pel trencament de la disciplina de partit que pot generar el fet que el polític pugui donar informació u opinió política de forma directa sense ser "controlat" pels seus responsables de comunicació. Per altra banda apunten que els mitjans de comunicació, i especialment la ràdio, cada cop busquen aquestes publicacions directes *online* dels actors polítics a la xarxa per tal d'evitar la mediació dels gabinets de premsa i aconseguir informació nova. D'aquesta manera, la gestió de xarxes socials com *Twitter* o *Facebook* ha passat a formar part de les noves atribucions d'aquests professionals. Per part dels periodistes radiofònics, la xarxa pot esdevenir una font d'informació política rellevant, però també pot suposar el risc que

els partits tendeixen progressivament a prescindir de la mediació dels mitjans de comunicació tradicionals. La immediatesa de les publicacions *online*, sobretot a través de les xarxes socials, i de la ràdio pot ser una característica compartida que pot suposar una convivència fructífera periodísticament, però també implica el risc que la ràdio perdi la batalla de la immediatesa, especialment des de que el consum de les xarxes socials es porta a terme a través de terminals mòbils que també impliquen la ubiqüitat i comoditat del consum mediàtic. Estudar si aquestes noves plataformes canviaran el paper de la ràdio en la configuració de la informació política, en la tasca dels seus professionals com a modeladors o remodeladors de marcs, és una línia de recerca que queda oberta.

6.3.- La ductilitat del marc sobiranista

En la present recerca hem portat a terme, a través de l'anàlisi textual de les intervencions, una descripció acurada dels quatre marcs interpretatius plantejats, a més de la definició d'un cinquè, el "para-constitucionalista". Respecte al marc sobiranista, la principal conclusió que extraïem és que és el més flexible i dúctil de tots els marcs analitzats. Els elements comuns a tots els actors polítics i mediàtics que l'utilitzen són principalment quatre:

- c) la defensa de la catalanitat com a sentiment i com a realitat política en contrast amb la resta d'Espanya
- d) una lectura negativa i qualitativa de la sentència
- e) la deslegitimació del TC i una crítica general al procés judicial del text estatutari
- f) una solució política a la situació catalana que no impliqui trencament amb l'Estat espanyol

La ductilitat d'aquest marc s'evidencia en el fet que són principalment tres forces polítiques catalanes les que adopten aquest *frame*, PSC, IC-V i la coalició CiU, a més de ser el marc global dominant de les dues emissores d'àmbit autonòmic analitzades (líders d'audiència a Catalunya): Catalunya Ràdio i RAC1. Aquesta flexibilitat es deu a dos factors:

- a) que el marc conté molts elements que es mouen entre la dimensió pragmàtica – finançament, competències, bilateralitat– i la simbòlica – identitat nacional–, accentuant uns o altres depèn de l'actor que en faci ús.
- b) que conté una gradació d'intensitat en la valoració de la sentència, de molt negatiu a poc negatiu, que amplia el ventall de possibilitats de construccions singulars del marc

Podríem equiparar el marc sobiranista amb un joc de construcció que conté moltes peces, on l'assemblatge de les peces es produeix a través dels elements comuns però on cada actor aconsegueix una construcció diferent: una mena de “mecano discursiu”. Precisament aquesta ductilitat, tot i que té l'avantatge de tenir una base política, social i mediàtica molt àmplia que va permetre, per exemple, la posada en marxa de la multitudinària manifestació del 10 de juliol, també suposa un problema important per als partits polítics, que en la estratègia de construcció identitària política necessiten mostrar el seu marc com a únic. D'aquí que es detectin variacions de lèxic i argumentacions diferents entre PSC, IC-V i CiU en un procés que hem anomenat d'“apropiació del marc”.

- a) El PSC accentua els elements del debat identitari i esgrimeix l'argument que defensar la integritat del text estatutari és defensar la única via d'encaix amb Espanya. Aquest argument actua com a pont amb el *frame* estatutari defensat pel PSOE.
- b) IC-V evita el debat identitari i fa un ús del concepte de “sobirania popular” per defensar la legitimitat de l'Estatut, posant l'accent en la culpabilització del govern Zapatero i el funcionament del TC.
- c) CiU, per la seva banda, acusa al PSC d'apropiar-se dels elements del debat identitari per motius electoralistes, reivindiquen la inconfusible “catalanitat” de la seva proposta política i aposten per una solució al problema que passa necessàriament per la convocatòria d'eleccions.

Tradicionalment el sobiranisme com a marc de referència havia estat patrimoni de CiU. Però la seva ductilitat ha fet que el marc es desplegui més enllà de les seves fronteres polítiques tradicionals. Això implica que el *frame* ha sofert una transformació progressiva i ha ampliat substancialment la base política i social. CiU s'havia avançat per tal de mantenir el lideratge sobre un marc interpretatiu, el sobiranista, que s'obria, prenia múltiples facetes i una forma més “líquida” (si volem usar aquest terme de moda en la sociologia). La iniciativa va quallar en “La Casa Gran del Catalanisme”, un moviment per neutralitzar la possible percepció dels ciutadans de que el “catalanisme” (de tall sobiranista) es trobava arreu i era capitalitzat pel govern tripartit. La Casa Gran naixia per “aplegar més gent de diferents sensibilitats al voltant d'un partit obert com CDC i posar al dia el concepte de catalanisme”.¹¹⁴ Un altre indicatiu de la ductilitat del

¹¹⁴ Font: <http://www.convergencia.cat/descripcioPlana.php?id=138>, [Consultat: Maig 2010].

sobiranisme va estar l'editorial conjunta "La Dignitat de Catalunya": en aquest cas eren els mitjans de comunicació que s'avançaven, construint un marc de tall sobiranista ("dignitat" és un concepte que calça còmodament en el marc) que advertia dels efectes perniciosos d'una sentència com la que finalment es va produir. Els anys precedents a la sentència el marc sobiranista va anar creixent i fent-se més complex: va adquirir una ductilitat que serà fàcilment aplicada una vegada la sentència es produís. Creiem que aquests dos moviments contextuais preliminars s'han de tenir en compte per entendre la capacitat d'inclusió d'aquest marc d'opcions polítiques distants. D'aquí que la reacció política inicial davant de la sentència del TC sobre l'Estatut fos unitària per part de les forces que defensaven el marc i fos àmpliament acceptada per part de la ciutadania. El panorama polític català s'ha metamorfosejat. Els tradicionals eixos esquerra-dreta / català-espanyol donen pas a un escenari molt més complex. Els partits polítics lluiten en l'arena mediàtica per articular i apropiarse de determinats arguments, liderar marcs i aparèixer com formacions amb una narrativa pròpia i genuïna. Tot i que faria falta una recerca en el camp de recepció d'aquest marc interpretatiu, podem apuntar com a hipòtesi per a una futura recerca que la percepció que el marc no era patrimoni exclusiu de cap força política i que tenia un arrelament civil va propiciar una adhesió sense recels de la ciutadania. De fet, aquesta ductilitat del sobiranisme és el que li permet ser el marc que ocupa la centralitat política a Catalunya. Tot i així, la proximitat de les eleccions autonòmiques del novembre de 2010 va implicar que, progressivament, totes les forces polítiques en defensessin la singularitat en l'ús del sobiranisme i tantegin les zones compartides amb altres marcs interpretatius.

Així, la ductilitat del marc sobiranista implica que tingui punts de contacte amb els marcs que li són limítrofs i que tenen característiques més rígides (Fig.-35). Quan el marc desplega els seus elements simbòlics i entra en el debat de la identitat nacional, s'acosta al marc independentista, un *frame* més rígid que encara no permet adhesions generalitzades perquè ofereix una narrativa tancada sobre la solució al problema de la relació amb Espanya. En canvi, quan el marc sobiranista defensa la negociació i emprava elements pragmàtics, té punts de contacte amb el marc estatutari. De fet, el *frame* estatutari defensat pel govern del PSOE respecte a la sentència de l'Estatut també té un alt grau de ductilitat a nivell espanyol. És el marc de l'Estat de les Autonomies per excel·lència i, des del punt de vista d'emprar la negociació política per mantenir un model autonòmic estable, l'estatutisme té punts de contacte tant amb el sobiranisme com amb el constitucionalisme. De nou, l'eix es trasllada de la dreta-esquerra ideològica a l'eix de

més o menys defensa del nacionalisme espanyol, o dit d'una altra manera, de més o menys comprensió cap a les sensibilitats nacionals de les diverses Comunitats Autònomes.

Cal destacar un aspecte curiós del marc estatutari desplegat en el nostre cas d'anàlisi. Aquest marc és patrimoni exclusiu del govern central espanyol, socialista en aquell moment. La construcció que se'n va fer, a banda de basar-se en els aspectes de positivitat envers la sentència, de comprensió cap a la situació catalana i d'apel·lació a l'estat de dret per tancar el debat autonòmic, va estar marcat per un element recurrent en tots els discursos estatutaris: la culpabilització del Partit Popular. Amb les característiques pròpies del *game frame* –ús de lèxic bèl·lic, confrontació polaritzada entre guanyadors i perdedors, etc– el govern espanyol va ser el promotor en els mitjans d'aquest tipus de tractament informatiu. Així com autors com Jamieson i Cappella (2007) apuntaven que l'espiral del cinisme es genera perquè els mitjans fan ús d'aquest *game frame*, evitant el debat sobre el contingut polític dels diferents temes de l'agenda pública, en el cas de la sentència de l'Estatut veiem com la construcció d'aquest *generic frame* té un origen no mediàtic i prové d'una institució de poder. Això implica que l'adopció i ús d'aquest tipus de marcs s'ha transformat en una estratègia de la comunicació política apresada dels mitjans de comunicació per evitar un debat públic sobre *policy issues* en moments políticament inconvenients.

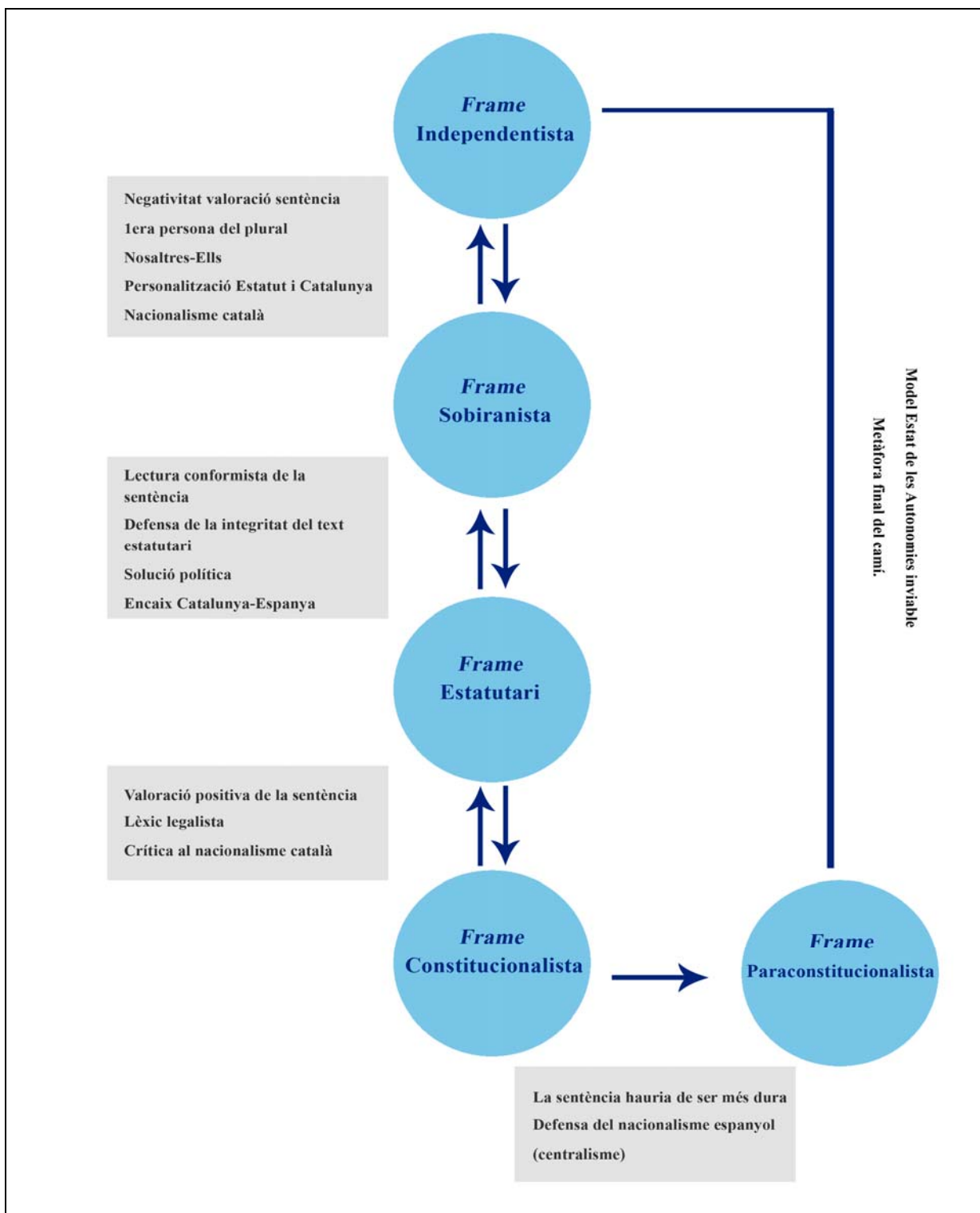
Finalment cal destacar que així com el marc independentista i el constitucionalista tenen punts de contacte amb els marcs que ocupen la centralitat política –els més dúctils– hi ha un marc no contemplat a priori a la recerca que només té algun punt de contacte amb el constitucionalista i que s'identifica amb els mitjans de tall nacionalista espanyol. Estem parlant del que finalment hem anomenat marc “para-constitucionalista”. El *frame* es caracteritza per un nacionalisme espanyol inequívoc que posa en qüestió la vertebració territorial espanyola articulada a la Constitució. És per això que hem optat, amb més o menys fortuna, per etiquetar-lo com “para-constitucional” –un altra etiqueta possible seria “recentralitzador”–, perquè tot i que sovint s'empara en una determinada interpretació constitucional, no és netament constitucional en el sentit que donem al genuí “marc constitucionalista”. El prefix “para-” voldria expressar aquesta mena de “marginalitat”. Finalment, només destacar que el marc independentista i el para-constitucional comparteixen una idea de gran centralitat en la seva argumentació: “El model de l'Estat Autonòmic no és viable o està col·lapsat”. Curiosament, en referència als projectes polítics, tots dos marcs utilitzen la metàfora del “Camí/Atzucac” per desplegar les solucions plantejades al marc (Fig.-35).

Podem concloure que, a major ductilitat d'un marc interpretatiu polític, més espai ocupa en la centralitat política i més base social aconsegueix aglutinar per la capacitat de trobar una coherència argumental còmoda als afers que afecten a la ciutadania. En canvi, els marcs rígids se situen en la perifèria de l'esfera política, aconseguint una explicació de la realitat compacta i sense fissures però que té problemes per aconseguir una àmplia base social, a no ser que el debat social es radicalitzi en alguns dels aspectes on aquests marcs han elaborat el seu principal estoc d'arguments. Com ja indicaven Jamieson i Cappella (2009: 243)

The disadvantage of consistent framing from any ideological side is its capacity to block effective exposure to other frames or views (Jamieson i Cappella, 2009: 243)

Dit d'una altra manera, el joc de construcció dels marcs rígids tenen menys peces i permeten menys formes i menys complexes que els marcs dúctils. D'aquí també que les ràdios matinals generalistes utilitzin de forma general els marcs propers a la centralitat política, tot i que sempre tenint en compte la presència d'altres marcs per salvaguardar la "pluralitat" ideològica, més evident en els mitjans públics que en els privats. La provisió de "peces" dels marcs dúctils permet als periodistes construccions de marc més lliures i la possibilitat de portar a terme la tasca de *reframer*. Els marcs rígids només permeten l'adhesió al seu lèxic i arguments o la seva confrontació frontal. En un mercat radiofònic sobresaturat on les emissores generalistes, per definició, busquen el *target* més ampli possible, sembla lògic que utilitzin marcs dúctils que permetin una gran diversitat de construccions sobre la realitat política i social.

Fig.- 35 DUCTILITAT DELS MARCS

Font: Elaboració pròpia

Finalment caldria fer una darrera reflexió aplicada a la situació política actual (primavera de 2012). Amb CiU al Govern de la Generalitat i el Partit Popular al Govern espanyol i en un context de crisi econòmica sense precedents, el debat sobre la ductilitat del marc sobiranista i els seus límits sembla més adient que mai. De fet, sembla que els convergents han aconseguit apropiar-se nominalment del marc sobiranista després de la desfeta a les eleccions autonòmiques de 2010 del PSC (formació que postula marcs sobiranistes propers a l'estatutisme), el càstig a ERC (formació que es mou discursivament entre l'independentisme i el sobiranisme pragmàtic) i la renúncia de IC-V d'entrar en el debat identitari (la formació opta per concepte de sobirania popular i no nacional en el seu discurs). D'alguna manera, el marc torna a les fronteres polítiques "naturals". Tot i així, CiU ha portat la ductilitat del marc fins als extrems a causa del context social i polític de Catalunya. El fet d'haver de pactar sistemàticament amb una força política purament constitucionalista (el PP) –amb vessants “para-constitucionalistes” a Madrid–, ha implicat que el discurs sobiranista accentuï els aspectes més pragmàtics i torni a la retòrica pujoliana del “peix al cove”, és a dir, que qualsevol pacte polític és fa pel bé de Catalunya. Per mantenir aquest discurs cal accentuar els elements simbòlics i emocionals del *frame* sobiranista per tal de legitimar l'acció pragmàtica¹¹⁵. De fet, alguns analistes polítics com Jordi Muñoz¹¹⁶ detecten que, ja que la crisi imposa una agenda gairebé única a Catalunya, el marge per mantenir la coherència es troba en la potenciació del debat nacional i en mantenir un pont de contacte amb el marc independentista. De fet, el diputat Joan Tardà, d'ERC, declarava en diversos mitjans que només quedava la batalla ideològica, ja que la pragmàtica ja estava perduda¹¹⁷. Fins quan els elements simbòlics del marc sobiranista aguantaran la pressió d'una acció de govern llastrada per un marc tan contrari com el constitucionalisme és el gran dubte polític del govern convergent. Tal i com indicava Lakoff (2008), si el marc no es trenca, si és suficientment estable política i socialment, els fets que no quadren amb el marc s'obvien i el marc es manté. La gran pregunta, potser, és si aquest enorme llençol polític que és actualment el sobiranisme es trencarà o no, si els fets qüestionaran la validesa del *frame*.

¹¹⁵ Cal destacar el Congrés de CDC celebrat a Reus on per primera vegada la formació feia referència a la solució de l'Estat propi i col·locava en l'agenda política el debat nacional.

<http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/politica/convergencia-aposta-perque-catalunya-sigui-una-nacio-amb-estat-propi-1582282> [Consulta: 25-05-2012]

¹¹⁶ Ara. 27 de Maig de 2012, p.13.

¹¹⁷ Ara. 27 de Maig de 2012, p.12.

BIBLIOGRAFIA

Aalberg, Toril; Strömbäck, Jesper ; de Vreese, Claes (2012) “The framing of politics as strategy and game: a review of concepts, operationalizations and key findings”. *Journalism*, 13 (2): 162-178.

Aira, Josep Antoni (2008) *La construcció mediàtica de l'agenda política. El pes del màrqueting polític en les estratègies partidistes. El cas de l'enquadrament mediàtic de l'Estatut de Catalunya 2006*. Tesis Doctoral. Disponible en línia a <http://tesisenred.net/handle/10803/9209> [Consulta: 09-09-2009]

Altheide, David (2004) “Media Logic and Political Communication”. *Political Communication*. 21 (3): 293-296.

Álvarez, Jesús Timoteo (2005) *Gestión del poder diluido: la construcción de la sociedad mediática*. Madrid: Pearson Educación.

Arboleda, Luis (2010) “La radio española: un negocio analógico en la era digital”. *Revista de Economía Política de las Tecnologías de la Información y Comunicación*. 12 (2). Disponible en línia a <http://www.seer.ufs.br/index.php/eptic/article/view/73/45> [Consulta: 14-05-2012]

Associació Catalana de la Ràdio (2006) Actes del 3er Congrés de la Ràdio a Catalunya. Disponible en línia a www.l-obsradio.org/cms/ca/activitats/congres/congresIII [Consulta: 14-05-2012]

Balsebre, Armand (1996). *El Lenguaje radiofónico*. Madrid: Cátedra.

Barker, David (1998): “Rush to action: Political talk radio and health care (un)reform”. *Political Communication*. 15 (1): 83-97.

Barker, David (1999) “Rushed decisions: Political Talk Radio and Vote Choice, 1994-1996”. *The Journal of Politics*. 61 (2): 527-539

Barker, David i Knight, Kathleen (2000) “Political Talk Radio and Public Opinion”. *Public Opinion Quarterly*. 64 (2): 149-170.

Barranco, Francisco Javier (2003) *Marketing Político*. Madrid: Escuela Superior de Gestión Comercial y Marketing. ESIC.

Binderkrantz, Anne i Green-Pendersen, Chistoffer (2009) “Policy or Processes in Focus”. *The International Journal of Press/Politics*. 14 (2): 166-185.

Bonet, Montse; Corominas, Maria; Alonso, Isabel Fernández i Díez, Mercè (2009a): “Keys to the Failure of DAB un Spain”. *Journal of Radio and Audio Media*, 16 (1): 83-101.

Bonet, Montse i David Fernández-Quijada (2009b) ‘Public service radio facing the new competitive environment in Catalonia’. *International Journal of Iberian Studies*, 22 (1): 3-21.

Brans, Kees; De Vreese, Claes; Möller, Judit i Van Praag, Philip (2010) 'The Real Spiral of Cynicism? Symbiosis and Mistrust between Politicians and Journalists'. *International Journal of Press/Politics*, 15 (1): 25-40

Callaghan, Karen i Schnell, Frauke (2001) "Assessing the Democratic Debate: How the News Media Frame Elite Policy Discourse". *Political Communication*, 18 (2): 183-212.

Casero, Andreu (2008) "Modelos de relación entre periodistas y políticos: La perspectiva de la negociación constante". *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*, 14: 111-128.

Casero, Andreu (2009) "El control político de la información periodística". *Revista Latina de Comunicación Social*, 64: 354-366

Capdevila, Arantxa; Ferran, Elena (en prensa) "El 'recorte de la autonomía'. Posicionamiento mediático ante las declaraciones de Aznar y de Zapatero desde el análisis textual" en Castelló, Enric (ed.) (en prensa) *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes.

Capella, Joseph i Jamieson, Katherine (1997) *Spiral of Cynicism: the press and the public good*. Nova York: Oxford University Press.

Castelló, Enric y Montagut, Marta (2011): "Journalists, reframing and party public relations consultants. Strategies in morning talk radio". *Journalism Studies*, 12(4): 506-521.

Castells, Manuel (2009) *Comunicació i poder*. Barcelona: UOC Press.

Cebrián Herreros, Mariano (1995) *Información radiofónica. Mediación técnica, tratamiento y programación*. Madrid: Síntesis.

Cobb, Roger i Elder, Charles (1971) "The Politics of Agenda-Building. An Alternative Perspective for Modern Democratic Theory". *The Journal of Politics*, 33 (4): 892-915.

Cobb, Roger.; Ross, J. K. i Ross, M. H. (1976) Agenda building as a Comparative Political Process. *The American Political Science Review*. 70 (1): 176-138.

Col·legi de Periodistes de Catalunya (2007) *Llibre blanc de la professió periodística a Catalunya*. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Disponible en línia a http://www.periodistes.org/llista_de_documents?page=1 [Consulta: 12-05-2012]

Comas, Dolors (2009) "L'espai radiofònic en la societat i el territori de Catalunya. El Concurs de les FM" a Subirats, Marina (coord.) (2009) *Societat Catalana 2009*. Barcelona: Associació Catalana de Sociologia. Institut d'Estudis Catalans.

Costa, Pere-Oriol (comp.) (2008) *Cómo ganar unas elecciones*. Barcelona: Paidós.

De Vreese, Claes H. (2005) "The Spiral of Cynicism reconsidered". *European Journal of Communication*. 5 (3): 283-301.

De Vreese, Claes y Boomgarden, Hajo (2006): "Media effects on public opinion about the enlargement of the European Union". *Journal of Common Market Studies*. 4 (2): 419-436.

Dozier, David; Grunig, Larissa i Grunig, James (1995) *Manager's guide to excellence in Public Relations and Communication Management*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Entman, Robert (1993) "Framing: Towards classification of a fractured paradigm". *Journal of Communication*, 43 (4): 51-58.

Entman, Robert i Herbst, Susan (2001) "Reframing Public Opinion as We Have Know It" a Bennet, W. Lance i Entman, Robert (2001) *Mediated Politics*. Cambridge: Cambridge University Press: 203-234

Esparza, Jose Mari (2004) *Réquiem para sordos*. Tafalla: Txalaparta.

Esser, Frank i D'Angelo, Paul (2003) "Framing the Press and the Publicity Process. A Content Analysis of Meta-Coverage in Campaign 2000 Network News". *American Behavioral Scientist*, 46 (5): 617-641.

Esser, Frank i D'Angelo, Paul (2006) "Framing the Press and Publicity Process in U.S., British, and German General Election Campaigns. A Comparative Study of Metacoverage". *The International Journal of Press/Politics*, 11 (3): 44-66

Esser, Frank; Strömbäck, Jesper i de Vreese, Claes (2012) "Reviewing key concepts in research on political news journalism: Conceptualizations, operationalizations, and propositions for future research". *Journalism*, 13 (2): 139-143

Fernández García, Nuria (2010) "Framing Hillary Clinton en la prensa española: ¿candidata o mujer?" *Observatorio*, 4 (3): 209-228.

Fleischman, Luciana ; Reguero, Núria i Sáez, Chiara (2009) "Políticas de Comunicación y sustentabilidad del tercer sector de la comunicación: el caso catalán en el contexto español y europeo". Actas del VII Congreso de Medios Comunitarios. Barcelona. 2009.

Gallego, José Ignacio (2010) *Podcasting. Nuevos modelos de distribución para los contenidos sonoros*. Barcelona : UOC Press.

Gamson, William i Modigliani, Andre (1979) "Thinking about politics". *Political Behaviour*. 1 (1): 5-30.

Gamson, William (1988) "The 1987 Distinguished Lecture: A Constructionist Approach to Mass Media and Public Opinion". *Symbolic Interaction*. 11 (2): 161-174.

Gamson, William (1992) *Talking politics*. Nova York : Cambridge University Press.

Gamson y Modigliani (1989): “Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A constructionist approach”. *American Joournal of Sociology*. 95 (1): 1-37.

Gitlin, Todd (1980) *The Whole World is Watching. Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Los Angeles: University of California Press.

Goffman, Erving (2006 [1975]) *Frame analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid. Centro de Insvestigaciones Sociológicas.

Grunig, Larissa; Grunig, James i Dozier, David (2002) *Excellent Public Relations and Effective Organizations. A Study of Communication Management in Three Countries*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates.

Grunig, James i Hunt, Todd (1984) *Managing Public Relations*. Nova York: Holt, Rinehart and Winston.

Gifreu, Josep y Pallarès, Francesc (eds.) (2001). *La campanya més disputada. Mitjans, partits i ciutadans a les eleccions catalanes de 1999*. Barcelona: Pòrtic.

Gutiérrez, Maria (2010) “La programació radiofònica i la transversalitat de la participació en el contínuum radiofònic” a Martí, Josep Maria i Monclús, Belén (coords.) (2010) *Informe 2010 sobre la Ràdio a Catalunya*. Barcelona: Observatori de la Ràdio. 65-79

Hall, Alice i Cappella, Joseph (2002) “The Impact of Political Talk Radio Exposure on Attributions About the Outcome of the 1996 U.S. Presidential Election”. *Journal of Communication*. 52 (2): 332-350.

Hofstetter, Richard; Barker , David; Smith, James; Zari, Gina i Ingrassia, Thomas (1999) “Information, misinformation and political talk radio”. *Political Research Quaterly*. 52 (2): 353-369.

Hertog, James K. i McLeod, Douglas M.(2003) “A Multiperspectival Approach to Framing Analysis: a Field Guide” a Reese, Stephen D.;Gandy, Oscar H i Grant, August E. (2003) *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates. 141-162

Holbert, R. L. (2004) “Political Talk Radio, Perceived Fairness, and the Establishment of President George W. Bush’s Political Legitimacy”. *International Journal of Press/Politics*. 9 (3): 12-27.

Holsti, Ole R. (1969) *Content Analysis fot the Social Sciences and Humanities*. Boston: Addison-Wesley Publication Company.

Huertas, Amparo i Perona, Juan José (1999) *Redacción y locución en los medios audiovisuales: la radio*. Barcelona: Bosch.

Huertas, Amparo (2010) “El consum radiofònic: Tan sols algunes cadenes poden encarar el futur amb una mica d'optimisme” a Martí, Josep Maria i Monclús, Belén

(coords.) (2010) *Informe 2010 sobre la Ràdio a Catalunya*. Barcelona: Observatori de la Ràdio. 81-95

Humanes, Maria Luisa (2009) "Nuevos temas noticiosos en las elecciones generales de 2004. La presencia de metacobertura en la prensa española". *Zer*. 26: 105-128.

Igartúa, Juan José i Muñiz, Carlos (2004) "Encuadres noticiosos e inmigración: Un análisis de contenido de la prensa y televisión españolas". *Zer*. 16: 87-104.

Igartúa, Juan José; Otero, José Antonio; Muñiz, Carlos (2006) "El tratamiento informativo de la inmigración en la prensa y la televisión española. Una aproximación empírica desde la Teoría del Framing". *Global Media Journal México*. 3 (5): 1-15

Izquierdo, José María (2011a) *Las mil frases más feroces de la derecha de la caverna*. Madrid: Aguilar.

Izquierdo, José María (2011b) *Los cornetas del Apocalipsis*. Madrid: La hoja del Monte.

Jamieson, Katheleen. y Cappella Joseph (2009): *Echo Chamber. Rush Limbaugh and the Conservative Media Establishment*. Nova York: Oxford University Press

Jiménez Losantos, Federico (2011) *El Linchamiento*. Madrid: La Esfera de Los Libros.

Jones, David (1998): "Political talk radio: the Limbaugh effect on primary votes". *Political Communication*. 15 (3): 367-381.

Lakoff, George (2008) *No pensis en un elefant. Llenguatge i debat polític*. Barcelona: Viena

Lang, Kurt i Lang, Gladis (1966) "The Mass Media and Voting" a Berelson, Bernard i Janowitz, M. (eds.) (1966) *Reader in Public Opinion and Communication*. Nova York: Free Press.

Legorburu, José Maria (2004). "La Radio Generalista: Las Técnicas de Programación" a Martínez-Costa, Maria Pilar; Moreno, Elsa (coords.) (2004) *Programación radiofónica. Arte y técnica del diálogo entre la radio y su audiencia*. Barcelona: Ariel Comunicación: 47-69.

Lewis, Paul (2000) 'Private pasión, public neglect: The cultural status of radio'. *International Journal of Cultural Studies*, 3 (2): 160-167.

Lippman, Walter (2003 [1929]) *La opinión pública*. Madrid: Langre.

Lombardo, Emanuela i Meier, Petra (2008) "Framing Gender Equality in the European Union Political Discourse". *Social Politics*. 15 (1): 101-129.

Lucero, Ernesto (2007) "Usos y variaciones del nombre propio como estrategia política. De "Zapatero" a "Zetapé" , en el discurso político de Jiménez Losantos". *Discurso y Sociedad*. 1 (3): 439-481.

Llorens, Carles (2011) “La radio” a Moragas, Miquel; Civil, Marta; Fernández, Isabel; Joaquín, José i López, Bernat (eds.) (2011) *Informe de la Comunicació a Catalunya 2008-2010*. Barcelona: INCOM-UAB: 59-80

Maarek, Philip (1997) *Márketing político y comunicación*. Madrid: Paidós.

Maher, Michael (2003) “Framing: An Emerging Paradigm or a Phase of Agenda Setting” a Reese, Stephen D.; Gandy, Oscar H i Grant, August E. (2003) *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates: 83-95

Manning, Paul (2001) *News and News Sources. A Critical Introduction*. London: Sage.

Marchi, Regina (2005) “Reframing the runway. A case study of the impact of community organizing on news and politics”. *Journalism*. 6 (4): 465-485

Martí, Josep Maria (2000) *De la idea a la antena. Tècniques de programació radiofònica*. Barcelona: Pòrtic.

Martí, Josep Maria (2004) “La Programación Radiofónica” a Martínez-Costa, Maria Pilar; Moreno, Elsa (coords.) (2004) *Programación radiofònica. Arte y técnica del diálogo entre la radio y su audiencia*. Barcelona: Ariel Comunicación: 21-43

Martínez-Costa, Maria Pilar i Herrera, Susanna (2007) “Radiografía del *prime time* informativo de la radio española”. *Comunicación*, 5: 405-414.

Mateos, Concha (2003) “Descripción de la estructura funcional del gabinete de prensa político en los entornos informativos locales”. *Revista Latina de Comunicación Social*. 54. Disponible en línia: <http://www.ull.es/publicaciones/latina/20035414mateos.htm> [Consulta: 15-05-2012]

Mazzoleni, Gianpietro i Schulz, Winfried (1999) ““Mediatization” of Politics: A Challenge for Democracy?”. *Political Communication*. 6(3): 247-261.

McCombs, Maxwell i Shaw, David L. (1972) “The agenda-setting function of mass media”. *Public Opinion Quarterly*, 36 (2): 176-182.

McCombs, Maxwell; López Escobar, Esteban i Llamas, JP (2000) “Setting the agenda of attributes in the 1996 Spanish general election”. *Journal of Communication*. 50 (2): 77-92.

McCombs, Maxwell (2006) *Estableciendo la agenda. El impacto de los medios en la opinión pública y en el conocimiento*. Barcelona: Paidós.

Merayo, Arturo (2002) “La construcción del relato informativo radiofónico” a Martínez Costa, Maria Pilar (coord.) (2002) *Información radiofónica: como contar las noticias en la radio hoy*. Barcelona: Ariel: 59-91

Miller, Mark M. i Parnell, Bonnie (2003) "The Spiral of Opportunity and Frame Resonance: Mapping the Issue Cycle in News and Public Discourse" a Reese, Stephen D.; Gandy, Oscar H i Grant, August E. (2003) *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates: 106-123

Mihelj, Sabina (2011) *Media nations: communicating belonging and exclusion in the modern world*. New York : Palgrave Macmillan.

Montagut, Marta (2012) "El *frame analysis* aplicado al medio radiofónico. El caso de la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Cataluña". Actes del III Congrés Internacional de l'AE-IC. Tarragona, 2012.

Moreno, Pastora (2002) "La tertulia radiofónica, foro para el siglo XXI". *Estudios sobre el mensaje periodístico*, 8: 275-291.

Morris, Nancy (2008) "Transmitting identity. Radio in Barcelona". *International Journal of Communication*, 2: 543-560.

Mythen, Gabe (2010) "Reframing risk? Citizen Journalism and the transformation of news". *Journal of Risk Research*. 13 (1): 45-58

Niqui i Segarra (2010) "Mapa de la radiodifusió analògica i digital (2010)" a Martí, Josep Maria i Monclús, Belén (coords.) (2010) *Informe 2010 sobre la Ràdio a Catalunya*. Barcelona: Observatori de la Ràdio: 7-54

Noelle-Neumann, Elisabeth (1993 [1984]) *The Spiral of Silence*. Chicago: The University of Chicago Press.

Noguera, José Manuel (2006) "El Framing en la cobertura periodística de la catástrofe: las víctimas, los culpables y el dolor". *Sphera Pública*. 6: 193-206.

Norris, Pippa (2000) *A virtuous circle: Political Communication in Post-Industrial Democracies*. Nova York: Cambridge University Press.

Núñez Romero, Francisco; Paricio, Pilar i Rodríguez, Cristina (2012) "'Framing' y morfología en el tratamiento periodístico de las drogas". *Index Comunicación*. 2: 13-36.

Pan, Zhongdang i Kosicki, Gerald M. (2003) "Framing as a Strategic Action in Public Deliberation" a Reese, Stephen D.; Gandy, Oscar H. i Grant, August E. (2003) *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates. 35-67

Paricio, Pilar; Rodríguez, Cristina i Rabadán, Maria José (2010) "Tratamiento periodístico del consumo de alcohol y su prevención en la prensa española desde la perspectiva del Framing: El País, El Mundo, Abc y la Razón (Enero-Junio 2009)" a Actes del II Congreso Internacional Latina de Comunicación Social. Universidad de La Laguna. 2010.

Pedrero Esteban (2004) a Martínez-Costa, Maria Pilar; Moreno, Elsa (coords.) (2004) *Programación radiofónica. Arte y técnica del diálogo entre la radio y su audiencia*. Barcelona: Ariel Comunicación: 47-69.

Preston, Paschal (2009) *Making the News. Journalism and News Cultures in Europe*. London: Routledge.

Olmeda, José (2005) “Miedo o engaño: el encuadramiento de los atentados terroristas del 11-M en Madrid i la rendición de cuentas electoral”. Document de treball (DT) 24/2005.. Madrid: Área de Seguridad i Defensa. Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos.

Ortega, Félix i Humanes, Maria Luisa (2000). *Algo más que periodistas: sociología de una profesión*. Barcelona: Ariel.

Ortiz, Miguel Angel i Marchamalo, Jesús (1994) *Técnicas de Comunicación en Radio*. Madrid: Ediciones Loyola.

Reese, Stephen D. (2003) “Framing Public Life: A Bridging Model of Media Research” a Reese, Stephen D.; Gandy, Oscar H. i Grant, August E. (2003) *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates: 7-33

Repiso, Rafael; Torres, Daniel i Delgado, Emilio (2011) “Análisis de la investigación sobre Radio en España: una aproximación a través del Análisis Bibliométrico y de Redes Sociales de las tesis doctorales en España entre 1976-2008”. *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*. 17 (2): 417-429.

Riffe, Daniel; Lacy, Stephen; Fico, Frederick (2005): *Analyzing media messages using quantitative content analysis in research*. Nova York: Routledge.

Robinson, Micahel (1976). Public affairs television and the growth of political malaise: The case of “The Selling of the Pentagon”. *American Political Science Review*, 70 (2): 409-432.

Rodas, Laura (2004) “”La información televisiva los días 11 y 12 de marzo”. *Quaderns del CAC*. 19: 29-37.

Rodero, Emma (2002) “El sentido y la belleza melódica del mensaje informativo radiofónico o cómo entonar las noticias en la radio”. *Comunicación y Sociedad*. 15 (2): 115-145.

Rodero Antón, Emma i Sánchez Serrano, Chelo (2007) “Radiografía de la radio en España”. *Revista latina de comunicación social*. 62: 170-181

Rodero, Emma; Pérez Maíllo, Aurora; Tamarit, Ana (2009) “El atentado del 11 de marzo de 2004 en la Cadena SER desde la teoría del ‘framing’”. *Zer*. 14 (26): 81-103

Rodero, Emma (2009) “Y siempre, por último, con ustedes. Revisión de la producción bibliográfica y hemerográfica radiofónica en España”. *Admira. Estudios sobre medios, imágenes y relatos audiovisuales*, 1: 1-15

Rodríguez Bravo, Angel (1998). *La dimensión sonora del lenguaje audiovisual*. Barcelona: Paidós.

Sádaba, Teresa (2001) “Orígenes, aplicación y límites de la teoría del encuades (framing) en comunicación”. *Comunicación y Sociedad*. 14 (2): 143-175.

Sádaba, Teresa i Rodríguez, Jordi (2007): “La construcción de la agenda de los medios. El debate del Estatut en la prensa española”. *Ámbitos*, 6:187-211.

Sampedro, Víctor (1994) “Periodismo, conflicto simbólico y fetichismo. Tipología y tensiones de las relaciones entre periodistas y políticos” a *Revista de las Ciencias de la Información*. 10 (Zona época): 99-122

Sampedro, Víctor (2003) “Medios de comunicación, políticas y mercados de identidad” a Sampedro, Víctor (ed.) (2003) *La Pantalla de las Identidades. Medios de comunicación, políticas y mercados de identidad*. Barcelona: Icaria: 9-29.

Sánchez Aranda, José Javier i Berganza, Rosa (1999) “Framing en la prensa española: la información sobre la muerte y funeral de Diana de Gales”. *Comunicación y Sociedad*. 23 (1): 137-161.

Sánchez Serrano, Chelo (2006). “Las tertulias políticas de la radio española. Un ejercicio de comunicación política mejorable”. *Comunicación y pluralismo*, 0: 141-152.

Scheufele, Dietram i Tewksbury, David (2007) “Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models”. *Journal of Communication*, 57 (1): 9-20.

Scheufele, D. A. (1999) “Framing as a theory of media effects”. *Journal of Communication*, 49 (1): 103-122.

Sheafer, T. i G. Weimann (2005) “Agenda Building, Agenda Setting, Priming, individual Voting Intentions, and the Aggregate Results: An Analysis of Four Israeli Election”. *Journal of Communication*, 55 (2): 347-365.

Shoemaker, P.J. & Reese S. D. (1996) *Mediating the message*. White Plains, Nova York: Longman.

Sierra Bravo, R. (1994) *Técnicas de Investigación Social. Teorías y Ejercicios*. Madrid: Paraninfo.

Snow, David A. i Benford, Robert D. (1988) “Ideology, frame resonance and participant mobilization”. *International Social Movement Research*. 1: 197-218.

Tankard, (2003): "The empirical approach to the study of media framing". En Reese, Stephen; Gandy, Oscar y Grant, August (2003): *Framing Public Life*. Lawrence Elbaum Associates. 95-105

Tewksbury, David; Jones, Jennifer; Peske, Matthew W.; Raymond, Ashla; Vig, Willian (2000) "The interaction of News and Advocate Frames: Manipulating Audience Perceptions of a Local Public Policy Issue". *Journalism and Mass Communication Quaterly*. 77(4): 804-829.

Toral, Gotzon (1998) *Tertulias, mentideros y programas de radio*. Zarautz: Alberdania.

Tuchman, Gaye (1978) *Making News: a study in the construction of reality*. Nova York: The Free Press.

Turner, Graeme (2009) "Politics, radio and journalism in Australia: the influence of "talkback"". *Journalism*, 10 (4):411-430.

Van Aelst, Peter; Sheafer, Tamir i Stanyer, James (2012) "The personalization of mediated political communication: A review of concepts, operationalizations and key findings". *Journalism*. 13: 203-220.

Van Gorp, Baldwin (2007): "The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In". *Journal of Communication*. 57: 60-79.

Vicente Mariño, Miguel i López Rabadán, Pablo (2009) "Resultados actuales de la investigación sobre framing: sólido avance internacional y arranque de la especialidad en España". *Zer*. 14 (26): 13-34.

Vliegenthart, Rens y Van Zoonen, Liesbeth (2011): "Power to the frame: Bringing sociology back to frame analysis". En *European Journal of Communication*. 26 (2): 101-115

Walgrave, Stefan i Van Aelst, Peter (2006) "The Contingency of the Mass Media's Political Agenda Setting Power: Toward a Preliminary Theory". *Journal of Communication*, 56: 88-109.

Xifra, Jordi (2008) "Modelos de las relaciones públicas políticas: Análisis de la situación en Cataluña". *Revista Latina de comunicación social*. 63. Disponible en línea: http://www.ull.es/publicaciones/latina/08/32_789_50_Girona/Jordi_Xifra.html [15-05-2012]

Xifra, Jordi (2003) *Teoría i estructura de las relaciones públicas*. Barcelona : Mc Graw-Hill Interamerica de España.

Yyengar, Shato i Zinder, David (1987) *News that matters: Television and American Opinion*. Chicago: University of Chicago Press.

Yyengar, Shato (1991) *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago: University of Chicago Press.

Zaller, John (1994) "Elite Leadership of Mass Opinion" a Bennet, W. Lance i Paletz, David L. (1994) *Taken By Storm. The Media, Public Opinion and U.S. Foreign Policy in the Gulf War*. Chicago: University of Chicago Press: 186-210